YARGI MESELESİ HALLOLUNDU!

yargıçların *"eşekli demokrasi"* ile imtihanı

Orhan Gazi ERTEKİN

epos

Orhan Gazi Ertekin; AÜ Hukuk Fakültesini bitirdi. 1995 yılından beri hâkimlik yapmaktadır. Demokrat Yargı Derneği Eşbaşkanlığı görevini sürdürüyor.

"*Cumhuriyet Döneminde Türkçülüğün Çatallanan Yolları*" [Milliyetçilik, 4. Cilt, 2002, İletişim Yay.], "Türk Devlet Biliminin Doğuşu ve Yükselişi" [Dönemler ve Zihniyetler, 9. Cilt, 2009, İletişim Yay.], "Kayıp Bir Destan Kayıp Bir Tarih: Özsoy Operası" [Toplum ve Bilim, 2005 Bahar] gibi makalelerin yanı sıra *Tarih ve Toplum*, *Radikal*, *Taraf*, *Zaman*, *Star* gazetelerinde çeşitli yazıları yayımlandı.

epos

© EPOS YAYINLARI-71
İnceleme Kitapları

Orhan Gazi Ertekin
YARGI MESELESİ HALLONULDU!
Yargıçların *"Eşekli Demokrasi"* ile İmtihanı

Yayıma Hazırlayan:
M. Serdar Kayaoğlu

© Epos Yayınları, 2011
©Orhan Gazi Ertekin, 2011

Düzelti:
Bâki Alemdar

Kapak Tasarımı:
epos

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık:
epos

Baskı ve Cilt:
Sözkesen Matbaası (0.312) 395 21 10
Birinci Baskı, Ankara 2011
ISBN: 978-975-6790-87-8
Sertifika no: 16468

EPOS YAYINLARI
GMK Bulvarı 60/20 (06570) Maltepe-Ankara,
Tel.Fax: (0.312) 232 14 70 - 229 98 21
eposkitap@eposyayinlari.com
www.eposyayinlari.com

Orhan Gazi Ertekin

YARGI MESELESİ HALLONULDU!

Yargıçların *"Eşekli Demokrasi"* ile İmtihanı

epos

Bu çalışmayı "*yol arkadaşlarım*"a ithaf ediyorum.

C. Savcısı İsmail Yalçın, Hâkim Uğur Yiğit, Hâkim Kemal Şahin, Hâkim Mustafa Kurtaran, Hâkim Mehmet Taştan, Hâkim Faruk Özsu ve Demokrat Yargı üyelerine, "ne olursa olsun kazanmak" değil doğru ve haklı kalarak kazanmak istediklerini gösterdikleri için... İlkelerini gerçek hayata taşıma çabasını "saflık" olarak görmeyi reddettikleri için...

Bütün öğrettikleri için...

İçindekiler

ÖNSÖZ11
GİRİŞ15
1. SEÇİM İÇİN ÖN HAZIRLIK ve GİRİŞİMLER **21**
YARGIDA DEMOKRASİ GELENEĞİ 21
TEMEL SORUNLAR 22
ÖNGÖRÜLER 24
ÖNERİLER 25
1. Platform 25
2. Adalet Bakanlığı'nın sürecin dışında kalması 26
3. Program 26
GİRİŞİMLER 27
SEÇİMİN ÖRGÜTLENMESİ ÇABALARI 27
Bürokrasiyle İlk Temas 29
Bürokrasi Teyakkuzda 34
Platform Önerisinin Dışlanması Çabaları 39
DEMOKRAT YARGI'NIN ÖN HAZIRLIKLARINA MÜDAHALELER 42
Bürokrasinin Taktikleri 43
Yargıtay Üyeleri 46
Osman Can 48

2. SEÇİM, BÜROKRASİ ve "KURTLARLA DANS" **51**
BÜROKRASİ CEPHESİ 53
Bürokrasinin Operasyonları 53
Peki, Demokrat Yargı Niye Karşı Çıktı? 56
— Yargı, Bürokrasi Olarak İnşa Edilmiştir 57
— Yargı Bürokratik Hiyerarşiye Tâbidir 59
— Yargıç mı Bürokrattan, Bürokrat mı Yargıçtan Çıkar? 60
— Genelkurmay-Milletvekili ve Bürokrat-Yargıç 62

— Adalet Bakanı Bürokrasinin Tuzağına Düşüyor 62
BÜROKRATLAR KARŞISINDA ADAY OLMAK MI? 64
— Bürokratların Eğlence Sahnesi 65
— Asıl Tahribat Kendi Taraftarlarına 66
— Bakanlık Listesine Kürsüden Girenler 68
— CV'lerde Ortaya Çıkan Hâkim-Bürokrat Trajedisi:
İbrahim Okur'un CV'si 69

3. TEKLİF75
KÜTÜK MÜ DEDİNİZ? 75
BİRİNCİ TUR 76
— Teklifi kabul edelim.– *76*
— Teklifi reddedelim.– *77*
— İlkelerimizi hatırlatmak üzere geldim.– *78*
— "Bakanlık Eşeği Aday Gösterse Eşeğe de oy veririm."– *78*
— Yarsav reklâm şirketi ile anlaşmış. Bakanlığı Destekleyelim. –*79*
— Üç isim belirleyebiliriz. Fakat, olmadığı taktirde kendi listemizi yapmalıyız.– *79*
— Müzakere yapalım. Fakat derneğin seçime girmemesi bir intihar olur. –*79*
— Bugün, eğer, Bakanlığın listesine eklenmeyi kabul edersem dün söylediğim onca şey ne olacak? İlkelerimiz ne olacak? –*80*
— Sorun bankalarla, ekonomi ile Yargıtay ve Danıştay'ın yeniden yapılanması ile ilgili. Bakanlığı destekleyelim. Yarsav'ın kazanacağı bir sabaha uyanacağıma şeytanla işbirliği yaparım. – *80*
—Teklif, bizzat teklifin sahibi açısından dahi mantıksal değil. Kaybetme korkusu yaygınlaştırılarak sağlıklı karar almamız engellenmeye çalışılıyor.– *81*
— Bir tek saniye dahi beklemeden listemizi ve programımızı açıklamalıyız. – *82*
İKİNCİ TUR 82
— Böyle bir durumda, bürokratlar dışındaki herkes kaybedecektir. Hattâ hükümet bile kaybedecektir. –*83*
— Bakanlık listesine zarar verilmesine müsaade edilemez. – *84*
— Bir diktadan bir başka diktaya geçiş yerine her türlü diktaya karşı olmalıyız. –*84*
— Celalettin Harzemşah'ın dediği gibi biz üzerimize düşeni yapalım,

sonunda kazanmak ya da kaybetmek takdirdir. İnançlarımı, sadece kendi çıkarlarımın kaldıracı olarak kullanmak yerine, bütün insanlığın imtihanından ve bütün insanlıkla birlikte gururla geçirmektir benim görevim. –*85*

— Dini bu işlere karıştırmayalım. Biz şu ân bir seçim yapıyoruz ve bir seçimin gerekleri neyse onu yapmalıyız. –*86*

— Bizim derdimiz, toplumun tüm renklerinin yeni HSYK'ya yansımasıdır. Yani ele geçirmek değil, ele geçirilemez olmasını sağlamaktır. –*87*

ÜÇÜNCÜ TUR 87

— Bu aşamada yapacak tek şey kalmıştır. Ya siz gideceksiniz ya da biz.– *88*

— Siz kalın, biz gideriz. – *89*

4. SEÇİMİN TARAFLARI 91

VAZİYET-İ UMUMİYE 91

Yarsav 93

Adalet Bakanlığı 93

Benzerlikler 94

TARAFLARIN ÖZGÜL VAZİYETLERİ 95

BAKANLIK BÜROKRASİSİNİN VAZİYETİ 95

YARSAV'IN VAZİYETİ 97

DEMOKRAT YARGI'NIN VAZİYETİ 99

"BAĞIMSIZ ADAYLAR" 101

5. HANGİ DEMOKRASİ ve KİM KAZANDI? 107

TARAFLARIN DEMOKRASİ PRATİKLERİ ve ÇELİŞKİLER 109

Demokrasi Pratiklerinin Önemi 109

Tarafların İç Çelişkileri 109

— Yarsav Tabanında Demokrasi Şöleni 111

— Yargıda Muhafazakâr-Demokratlığın Halleri 112

— Hâkim ve Savcıların Demokrasi Algısı 115

— Demokrat Yargı'nın Yetersizliği 116

KİM KAZANDI? 117

DEĞERLENDİRMELER 119

YARGININ DEMOKRASİ İLE ACINASI İLİŞKİSİ 122

"Seçilmiş" HSYK Üyelerinden İtiraf: Aslında Seçim Olmadı! 125

"EŞEKLİ DEMOKRASİ" 127

"ŞEYTANLA DEMOKRASİ" 132
TÜRK YARGI KÜLTÜRÜ BİR "*QUASİMODO* KÜLTÜRÜ" MÜ? 135
TÜRKİYE'DE YARGI KÜLTÜRÜ ve YARGI AHLÂKI 141
BAKANLIK LİSTESİ ve POLİTİK ŞİZOFRENİ 144
HSYK SEÇİMLERİ ve LİBERAL-DEMOKRAT AYDINLAR 148
"DOLMABAHÇE PAKTI" 152
KEMALİZME Mİ YOKSA DİKTAYA MI KARŞIYIZ? 156
HSYK SEÇİMLERİ ve POLİTİK ARABESK 161
HSYK SEÇİMLERİ ve AVRUPA BİRLİĞİ 164
Tarihi Açıdan "Yeni" HSYK 166
TÜRK MODERNLEŞMESİNİN YENİ HÜSRANI: "*YENİ*" HSYK 166
YENİ HSYK:MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİNDEN GENİŞLETİLMİŞ MİLLÎ GÜVENLİK KURULU'NA 169
I. OSMANLI DÖNEMİ 171
A. Tanzimat Öncesi Dönem 171
B. Tanzimat Dönemi 172
II. 1924 ANAYASASI DÖNEMİ 175
III. 1961 ANAYASASI DÖNEMİ 176
IV. 1982 ANAYASASI DÖNEMİ 177
İKTİDARIN BİR CEVDET PAŞASI VAR MI? 181
Müessesenin Gücü 182
Terakkinin Gücü 183
YARGI, POLİTİKA ve YENİ ANAYASA: YENİ İKTİDAR ve YENİ DÖNEM 185
Yeni İktidar ve Yeni Politik Kuşaklar 185
Sorunun Ortaya Çıkışı: Demokrasi mi? İktidar Mücadelesi mi? 189
Nasıl Başladık ve Bugüne Nasıl Geldik? 189
Politik Muhtevanın Çöküşü 192
Yeni HSYK: Geçiş Süreci HSYK'sı mı? 194
Yeni Anayasaya Doğru Balık Hafıza ile Yol Almak 196
Yeni Anayasa ve Sivil Toplum: AÇG ve YAP 196
SONUÇ 203

"Onlar sanıyorlar ki, biz sussak mesele kalmayacak,
Hâlbuki;
Biz sussak tarih susmayacak
Onlar sanıyorlar ki,
Bizden kurtulsalar mesele kalmayacak...
Hâlbuki;
Bizden kurtulsalar, vicdan azabından kurtulamayacaklar...
Vicdan azabından kurtulsalar
Tarihin azabından kurtulamayacaklar.
Tarihin azabından kurtulsalar...
Tanrı'nın gazabından kurtulamayacaklar!"

Sezai Karakoç

ÖNSÖZ

Yargı, Türkiye'nin modern tarihinde ilk defa farklı bir politik vaadin aracı olarak öne çıkarılmaya başlandı.

Kabaca "yargı yoluyla demokrasi" olarak adlandırılabilecek bu vaat, Türkiye'deki iktidar yapısının tarihsel mirası göz önüne alındığında, vaat sahibine ciddî avantajlar sağlıyor. Bu vaat, hukukun herkese eşit uygulandığı yeni ve daha ileri bir demokrasiye dönük umudu politik planda alabildiğine karşı konulamaz kılıyor. Böylece, hukuk ve adalet noksanlığına özel bir vurgu ile şikâyet konusu yapılan geleneksel iktidarın demokratik dönüşümünün hep ihmal edilmiş olan hukuksal imkânları, yeni iktidar güçleri tarafından nihayet tedarik edilmiş oluyor. En azından, yargı yoluyla demokrasiye dönük güçlü bir başlangıç yapıldığı ve demokratik iktidara bu yolla daha da yakınlaştığımız müjdesi veriliyor. Ve hepimiz bundan demokrasi adına heyecan duymaya çağrılıyoruz.

Bugünün yeni politik gelişmeleriyle tarihsel olarak çözülmeye başlandığı söylenen asıl sorun, kendi eylemlerini hukuk ve yargı alanının dışında tutan *geleneksel iktidarın* Türkiye'de hukuk ve yargı alanlarını sadece kendisi için yararlı olan araçlar tarzında inşa etme(si) *geleneği*dir. Buna göre, Türkiye'de hukuk-iktidar ilişkisi daima geleneksel iktidar güçleri (ordu, bürokrasi ve aydınlar ittifakı) lehine çalışmış ve Türk hukuk ve yargı kültürü devlet iktidarının demokratik denetimini besleyecek bir siyasal geleneğin içine yerleşememişti.

Devlet iktidarının bir yandan halkın siyasal eyleminin yapılan-

dırdığı bir demokratik tercih alanı olmaktan çıkartılması ile diğer yandan devlet ve devlet aygıtları ve personelinin işledikleri suçların tutarlı bir ceza soruşturmasının konusu yapılmaması arasında "derin" bir siyasal bağ olduğu anlaşılıyordu. Böylece yargı, devlet iktidarının politik suçların merkezi olma eğilimini pekiştiren bir araca dönüşüyordu. İşte "Devletçi" bir yargıya ilişkin şikâyetlerimiz bu noktadan itibaren giderek derinleşirken "demokrat bir yargıya" olan ihtiyaç da *bu nokta*dan itibaren anlam kazanıyordu. Bu çerçevede, demokrasi konusunda geçmişten farklı olarak, yargıya bugün yüklenen tarihî misyon, geleneğin yarattığı bütün sorunların bir bir hatırlatılmasıyla daha da vazgeçilmez kılınıyordu. Dolayısıyla, Hukuk ve adalet meselelerinin hem teorik analizimizin ve hem de politik eylemlerimizin ana eksenine ilk kez bu çapta yerleştirilmesi "gerçek bir yargı"ya ve "gerçek bir demokrasi"ye olan tarihsel beklentilerimizin tatmininin peşinen garantilenmesini de sağlamış oluyordu.

Buraya kadar her şey tutarlı görünüyor. Biraz daha pekiştirerek söylersek, geleneksel devletin ve Türkiye'deki kamu alanının bugüne kadarki liberal eleştirilerinin artık bir politik tecrübeye kavuştuğu savunuluyor. Yargı-demokrasi ilişkisi açısından yeni ve ilk kez olumlu bir "tarihsel dönüm noktası"nda bulunduğumuz konusunda uyarılıyoruz. Ve nihayet şimdi, "Nereye gidiyoruz?" sorusuna, yargıya yakıştırılan bu yeni tarihsel rolle birlikte, artık "Demokrasiye gidiyoruz" cevabı veriliyor. Bununla beraber, ortada garip bir durum var. Yargı ve yargıçların politik alana dönük müdahalesine ilişkin itiraz ve isyanların en üst seviyesini bulduğu bir ânda "yargı yoluyla demokrasi" sözlerinin sarf edilmesi, vaat edilen demokrasinin politik ve tarihsel dayanıklılığı konusundaki sorgulama çabamızı kışkırtıyor ve ortadaki garipliği ciddî bir politik soruna dönüştürüyor. Daha başka deyişle, Türkiye'deki devlet yapısı içinde yargının politik vesayete ilişkin tarihsel rolü her nasılsa birdenbire politik demokrasiye evriliyor. Hokus pokus! Yeni dönem ve yeni iktidar! İşte yargı ve işte demokrasi!

Özellikle de iktidarın failinin değiştiği bugünlerde, giderek popülerleşen bu analizin – başka bir niyet taşımıyor ise – aşırı iyimser olduğunu söylemekle iktifa edelim. Buradaki en önemli soru şu: Demokrasiyi getirmesini beklediğimiz yargının kim olduğunu, ne yaptığını ve ne yapabildiğini tarihsel olarak sormak gerekmiyor mu? Ve demokrasiye verilen yeni tarihsel rolü, böyle bir yargının karşılama kapasitesinin bulunup bulunmadığını ciddîyetle düşünmek zorunda değil miyiz? Kendisi demokratikleşmemiş bir yargının demokrasiye aracılık etmesi mümkün müdür? Dahası karşımızdaki "şey"in bir yargı olup olmadığını kapsamlı bir sorgulamanın konusu yapmamız gerekmez mi? Bugün yargının geçmişte hesap sorulmayanlardan ilk kez hesap sorması, ona yeni bir tarihî rol tevdi etmek, ama daha önemlisi "tarihî bir dönüşüm" olarak görmek için yeterli midir? Türkiye'nin hukuk, adalet ve yargı bahsindeki siyasal ve tarihsel eksikliklerinin sadece bazı "failler"den kaynaklandığını düşünüyorsak, aslında çok eksikli bakıyoruz demektir. Geçmişin iktidar faillerinin bugünün kriminal failleri olmasının tek başına bir ilerleme olduğunu düşünmek hakikaten yüzeysel bir tarih okumasına sahip olduğumuz anlamına gelir. Evet, bir anlamıyla bu bir ilerlemedir ve hesap sorulmamış olan güçlerden hesap sorulması tarihsel bir farklılaşmaya işaret eder. Buna karşılık, geçmişin iktidar faillerinin geçmişin refleks ve pratiklerinin oluşturduğu bir geleneğin içinde kriminal fail haline getirilmeleri sadece iktidar sahibinin değiştiğini gösterir. Fakat geleneğin değiştiğini ve demokraside ilerleme kaydedildiğini göstermez. Tam tersine, geleneksel iktidarın uygulamaları, pratikleri ve zihniyetinin kendi muhaliflerini kuşatacak ve teslim alacak kadar güçlü olduğunu gösterir.

Tarihsel bir ilerleme için bu geleneğin bizzat kendisinin değiştiğinden söz etmek gerekir. Böyle bir dönüşüm gerçekleşmediğinde, yargı ve tabii ki demokrasi bakımından ceberrut devletin sorun çözme biçimine atıfla sadece "yargı meselesi hallolunmuştur..." diyebiliriz. Bu halde yeni gelen iktidar sahibi de tıpkı eskisi gibi, meseleyi çözmek yerine meselenin siyasal ve tarihsel ze-

minlerini halkın ilgisinden saklama yoluna gitmiş, geçmiş ve geleneğin malum "çözüm" pratiğinin vasatında yoluna devam etmeyi tercih etmiş demektir.

Bugünün gündemlerinin âcil politik soru ve sorunlarından birisi de bu noktada yer almaktadır. Ve nihayetinde demokrasi, hukuk ve adalet sorunlarına ilişkin bu tartışmalarımızı hakkıyla yapabilmek için yargı üzerine daha ciddî gündemler oluşturup, analizlerimizi hem daha somut ve ayrıntılı alanlara ve hem de bütünsel bir çerçeveye taşımak durumundayız. İşte bu çalışma, Türkiye'de yargının "hayat alanları"nı, yargıç ve savcıların bakış açılarını, demokratik tecrübelerini, iktidar ve güçler ile kurduğu ilişki biçimlerini, o ilişki biçimlerinin demokratik-antidemokratik niteliğini velhâsıl "yargı dünyası"nın siyasal-sosyal-kültürel kapasitelerini somut bir bağlam içinde tartışmaya açarken Türkiye'nin demokrasi, hukuk ve adalet tartışmalarına somut bir gündem kazandırma iddiasını da taşımaktadır. Dolayısıyla, yargının adalet arama potansiyeline dikkat çekmek ve bu suretle yeni bir döneme, yeni bir "demokrasi"ye doğru giderken eski ile olan ilişkimiz üzerinde bir kez düşünmeye davet etmektir amacımız. Dolayısıyla, çalışma, "nereye gidiyoruz" genel sorusu üzerinden yapılacak tartışmalara, yargı ve politika bağlamı yoluyla hem bazı sorular hem de bazı cevaplar getirmeyi amaçlamaktadır.

GİRİŞ

Türkiye'de yargı, 12 Eylül 2010 referandumunun arkasından bir demokrasi süreci yaşadı. Fakat yoluna, bu süreçte hiçbir şey olmamışçasına devam ediyor. 2010 HSYK seçimlerinin olumlu anlamda dahi bir anlama ve açıklama çabasına konu edilmemesi ve konunun göz önünden alelacele uzaklaştırılmaya çalışılması hayra alâmet değil. Kötü şöhretleri ile bilinen tüm kurumlar çökerken arkalarında yenisinin inşasının gururla kutlandığı bir şenlik havası bırakırlar. Buna karşılık ortada, beklenen gururun izi görünmüyor, ama garip bir utanma duygusunun varlığı hissediliyor. Yargı mensuplarının büyük çoğunluğu, yaşadıkları bu çok önemli deneyim hakkında geriye dönüp tartışmaktan pek hoşlanmıyorlar. Açıkçası "seçmen iradesine ve demokrasiye saygı duyalım" söyleminin ötesinde bir tartışmaya dâhil olmak istemiyorlar. Kuşkusuz hâkim-savcıların "ne olduysa oldu, artık önümüze bakalım" yolundaki beyanları, yalnızca "göçebe kültür algı"sından kaynaklanmıyor. Aynı zamanda, yargıdaki bu ilk geniş kapsamlı demokrasi deneyiminin ayrıntılarıyla değerlendirilmesinin siyasî ve yargısal ahlâka ilişkin bir yığın soruyu ve sorunu da beraberinde getirmiş olmasından kaynaklanıyor. Toplumun giderek daha geniş kesimlerinin sorduğu "Adalet Bakanlığı'nın listesi var mıydı?", "Bürokratlar, seçimi idarî güç ve yetkileriyle mi örgütlediler?", "Bürokratlar kimi temsil etmektedirler? Yargıçları mı Bakanlığı mı?", "Kürsü hâkim ve savcıları HSYK'da temsil edilmekte midirler?", "Gerçekten bir seçim ve demokrasi süreci yaşandı mı?" vb. gibi daha da uzatılabilecek bir yığın sorunun üstesinden gelmek sadece entelektüel bir dayanıklılığı değil, aynı zamanda etik ve ahlâkî bir zindeliği de talep etmektedir.

HSYK seçiminin ve bizzat yargının kendisinin giderek çoğalan soruların hedefi haline gelmesine rağmen yargının içinden ve aydınlardan, maalesef ciddî cevaplar üretilemiyor. Hattâ neredeyse cevap üretmekten kaçınılıyor. Dolayısıyla bu sorunların tartışılmasına yönelik hazırlıksızlık, sadece hâkim-savcılarda değil, aynı zamanda liberal-demokrat aydınlar arasında da görülmekte ve korkutucu ölçüde bir yaygınlık göstermektedir. Onlar da soruna garip biçimde bir uzak durma refleksi ile yaklaşıyorlar. Sanki yüzleşmekten kaçmak ister gibiler. Yücel Sayman gibi saygın bir hukukçu aydın bile "Ortada bir seçim olmuş, 6500 oy gibi yargı mensuplarının %70'nin oyunu alan insanların tehdit ile seçildiklerini söylemek bütün hâkim ve savcılara hakaret olur. Hakkı ile seçildikleri ortada" mealinde sözler sarf ederek bu tartışmayı geride bırakmayı teklif ediyor. Aslında bu teklif, birçok liberal ve demokrat aydının HSYK seçimleri ve yargı bahsi karşısındaki ruh halini ve tedirginliğini ele veriyor. Ortada açıklama girişiminden dahi çekindikleri bir sorunun mevcudiyeti var ve dolayısıyla bütün o malûm soruları halının altına süpürmek gerilimi artırmaktan başka bir işe yaramıyor. Hâlbuki 1982 Anayasası referandumunu analiz ederken hiç kimse %91'lik bir halk çoğunluğuna hakaret etmediğine ve asıl olarak iktidar uygulamalarına odaklanan bir değerlendirme yaptıklarına göre, 2010 HSYK seçimini analiz etmek için de hâkim-savcıların %70'i ile gerilimli bir tartışmaya girişmeye hiç gerek yoktur. Yeter ki olan biteni saklamaya yeltenmek yerine anlamak ve açıklamaya çalışmak için cesaretimiz olsun...

12 Eylül referandumu sürecindeki "evet" tercihini, demokratik ve sivil bir tarihî arayışın merceğinde büyütmek isteyenlerin HSYK seçimleri ve sonuçlarını herhangi bir gerilim yaşamaksızın atlatmaları mümkün değildi. Çünkü onların da gözü önünde yaşandı her şey. Fakat mevcut gerilimin liberal-demokratlar tarafından "yok canım, ortada demokratik ve sivil arayışlarımıza dönük bir tehlike yok" sayıklamasıyla atlatılmaya çalışılmasının ciddî bir mantıksal temeli yoktur. Ortada bir yığın soru ve sorun var-

dır ve eğer HSYK seçimlerinin yarattığı sorunları kendi demokrasi gündemlerine almaktan çekinmeye devam ederlerse, daha ilk günlerden itibaren yaşanmaya başlanan utancın ilerleyen zamanlarda daha büyük bir tarihî levhaya kaydedileceğinden kuşku yoktur. Bu konuda da 82 Anayasası referandumu ve 12 Eylül darbecilerinin durumlarını hatırlamak öğretici olmalıdır.

Fakat HSYK seçiminde yaşanan tüm sorunları bir "geçiş süreci"nin mantığı veya "reel siyaset" çerçevesi aracılığıyla mâzur görmeye çalışanlar açısından pek bir sorun görünmüyor: Sancısız doğum olmaz! Bürokratsız bir HSYK da olmaz! Vesayetsiz bir yargı seçimi ise hiç mi hiç olmaz! Tabiî ki bu yaklaşıma dönüşümün aslî aktörleri tarafından bakıldığında, mantıksal açıdan uyumlu, tarihsel açıdan da uygun bir tablo vardır. Onaylanamaz ama akılcıdır. Fakat "ellerini ovuşturanlar"ın dışında kalanlar açısından bir sorun görünüyor. O malûm sorun ise, takip ettikleri aklın ta kendisinin toplumsal meseleleri mekanikleştiren bir "*irrasyonel*" temeli içermesidir. Çünkü bu politik akıl, iktidar sahibi dışındakileri; seni, beni ve hepimizi, yani iktidar merkezinin dışında kalan herkesin sadece birer teferruat olarak harcanmasının meşrulaştırılmasını da gerektiriyor. Buradan hareketle de "olan olmuş, olacak olan da olacaktır. Kaçış yok" diyerek, demokrasi, yargı ve HSYK sorununu unutmaya çağrılıyoruz. Sorunun bu kadar basit ve mekanik olduğunu sanmamız kuşkusuz onların bundan sonraki yapacakları açısından da işlevseldir ve dahi işlerine gelir. Fakat hayat onların sandıkları gibi işlemiyor ve iktidar kibri çöküşü beraberinde getiriyor.

İşte bu çalışmanın görevi, birçok kimsenin bir türlü üstlenmek istemediği, farklı nedenlerle kaçındığı, çekindiği ve belki de bazılarının da utandığı bir yargı ve demokrasi tartışmasını 2010 HSYK seçim süreci üzerinden elzem hale getirmek ve tüm tarafları bu örgütlü sessizlikten kurtulmaya çağırmaktır. Kuşkusuz bu görev, öncelikle Demokrat Yargıya ve onun başkanı olarak bana düşmektedir. Yargıda seçim sürecinin içinde ve taraflarından birisi olmak, yalnızca bu süreçteki eylem ve tutum alışlarımızı değil, ay-

nı zamanda gözlemlerimizi de toplumun geri kalanlarının mevcut tespitlerine eklemek sorumluluğunu yükler. Bu nedenle soruna dışarıdan bakanların Türkiye'de yargı ve HSYK tartışmalarını hakkıyla yapabilmeleri için gereken temel malzemeleri taşıyabileceğimi düşünüyorum.

Bu çalışma, özellikle bir yargıç ve savcı örgütlenmesi ve bu örgütlenmenin yöneticisi olarak benim için kamusal borçtur. Çünkü Demokrat Yargı Başkanı olarak bu süreçte henüz tamamlanmamış birçok söz söyledim. Ortada bir seçim olmadığını söyledim. Fakat sözün demokratik bir tartışma bağlamında tamamlanmasına izin verilmedi. Adalet Bakanlığı'nın adayların bir kısmını "tehdit" ettiğini söyledim. Söz eksik kaldı. Tüm bu eksiklikler dolayısıyla da, tartışma son derece geri ve kısır bir seviyeye terk edilerek aşılmaya çalışıldı. İşte, en başından beri dile getirdiğimiz bütün o sözleri tamamlamak ve hem şimdiki HSYK'yı hem de yargıyı bu ciddiyetsiz ve verimsiz tartışma ikliminden uzaklaştırmak üzere bu çalışmayı paylaşıyorum.

Çalışmamızın bağlamı HSYK seçimleri olmakla beraber "konu"su çok daha kapsamlı bir başlık olarak "Türkiye'de yargı ve iktidar" biçiminde çerçevelenmelidir. Bu çerçevede niyetim, HSYK seçimlerini, yargı, iktidar ve siyaset ilişkilerine dönük ayrıntılı "kazı çalışmaları"nın güncel laboratuvarına dönüştürmektir. 2010 HSYK seçimleri, yalnızca hâkim ve savcılar ile Adalet Bakanlığı ve Yargıtay, Danıştay vb. gibi yüksek yargı aktörleri bakımından değil, aynı zamanda Türkiye'deki siyasî iktidar da dâhil mevcut tüm siyasî aktörler bakımından da son derece önemlidir. Siyaset ve yargıdaki bugünümüz ve geleceğimiz açısından öğretici bir tecrübe alanıdır. Bu itibarla inceleme, siyasî iktidarların yargı ile kurduğu ilişki açısından olduğu kadar hâkim ve savcıların davranış kodları, yargı kültürü ve etiği vb. gibi yargı alanının daha ince yaşam kesitlerine kadar uzanacaktır. Yani ülkemizde "Nasıl bir yargıya sahibiz?" sorusuna bir cevap olarak da bakabiliriz bu sürece. Nasıl bir hâkim kimliğine sahibiz? Dahası, nasıl bir savcı kimliği vaat edilmektedir bizlere? Adliyeler nasıl bir

ilişki biçimi üretmektedirler? Hâkim ve savcıların dâhil oldukları bir hiyerarşik ilişki alanı var mıdır? Adalet Bakanlığı bu ilişkilerin neresindedir? Yüksek yargı nerededir? "Yargıya saygı duyalım", "Yargının sonucunu bekleyelim" vb. gibi "hukuk-devleti"ne güven beyanları ile daha ne kadar idare edebiliriz? Hukuk devletini, topluma ve yurttaşlara taşımamanın, yargı ve yargıçlar alanını toplum ile paylaşmamanın getirdiği siyasî maliyetleri daha ne kadar karşılayabiliriz? Bunlar ilk akla gelen diğer sorulardır. Türkiye, nasıl bir yargıya sahip olduğunu artık çok somut ve ayrıntılı olarak bilmek zorundadır. Bu ihtiyaca işaret etmek istiyorum. Belki daha insancıl ve demokrat bir yargıyı bu temel bilgileri dikkate alarak talep etmeye başlayabileceğimizi ümit ediyorum.

Ve bir nokta daha var. Demokrasiyi, yargıyı ve hukuku konu edinen bu tartışmaları, meselenin toplumsal ve siyasal temellerine işaret ederek yürütmezsek, hesaplaşma çağrısı mutlaka eksik kalacaktır. Dolayısıyla çalışmanın odaklanmaya çalıştığı noktalar, Türkiye'deki muhafazakâr siyasal refleksler, muhafazakâr demokratlık, dindarlık, cemaatler ve cemaatçilik, dindarlığın HSYK seçimleri ile daha da pekişmiş bir halde "devletçi" ile "sivil" kompartımanlarına ayrılması ve ayrıca sosyal demokrasi, laiklik, milliyetçilik vb. gibi siyasal akımların yargı mikrokozmosunda nasıl bir anlam ürettikleriyle de yakından ilgilidir. Ve son olarak Türkiye'de siyaset, yargı ve bürokrasi arasındaki ilişki de bu çalışmada incelenecek alanları oluşturmaktadır.

Bu anlamda 2010 HSYK seçimleri sadece yargının demokrasi ile ilişkisini değil Türkiye'deki siyasî partilerin demokrasi tecrübeleri bakımından da anlamlı sonuçlar üretmektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın merkezine yargı ve HSYK seçimleri oturtulacak, ama kaçınılmaz "toplamda" Türkiye'deki siyasal gündeme dair gözlemler ve tartışmalar üzerinde de durulacaktır. Bunun hem yargı hem de siyaset açısından acıtıcı gözlem ve değerlendirmeler içereceğinden kuşku yoktur. Fakat ne kadar acıtıcı olursa olsun bu sorunlarla yüzleşmek ahlâkî ve siyasî arınmanın baş şartıdır.

Bu noktada, çalışmamızın belirli bir kısmı HSYK seçim süre-

cinde kurulan günlük ilişki, iletişim ve diyalog çabalarının/çalışmalarının ayrıntılı anlatımını içerecektir. İlk üç bölüm, Demokrat Yargı Yönetimi'nin kendi düşünce, eylem ve pratiklerinin uzandığı alanların anlatımını kapsıyor. Bu anlatımlar bazen günlük içeriğinde, bazen gözlemler düzeyinde, özellikle "Teklif" başlıklı üçüncü bölümde bir tür "tutanak" haliyle, bazı kısımlar itibariyle de kişisel tespitler biçiminde okuyucuya sunulmaktadır. 4. ve 5. bölümlerde HSYK seçiminin ve sonraki bölümlerde de bir anlamda Türkiye'de yargının "bünye tahlili" yapılmaya çalışılmaktadır. Tüm bunlarla özel amacımız ise Türkiye'deki demokrasi serüveninin önemli fasıllarından birisi olmaya aday niteliğindeki 2010 HSYK seçim sürecini genel kamuoyunun ilgi ve dikkatine sunmak, ülkemizdeki demokrasi mücadelesine somut ve gerçek bir gündem kazandırmaya çalışmak ve nihayetinde, halkımızı yargının demokratlaşması talebini yükseltmeye çağırmaktır.

I.
SEÇİM İÇİN ÖN HAZIRLIK ve GİRİŞİMLER

YARGIDA DEMOKRASİ GELENEĞİ

Yargıda 1961 Anayasası'na kadar bir nevi "antik demokrasi" modeli egemendi. Buna göre seçme hakkı ve özgürlüğü, sadece Yargıtay ve Danıştay gibi yüksek mahkeme üyelerine tanınan bir "erdem" olarak tezahür ediyordu. 1961 Anayasası ile seçim, Yüksek Mahkemelerin dışına doğru taştı ve ilk derece mahkemelerinin birinci sınıfa ayrılmış hâkim ve savcılarına kadar uzanan daha geniş bir zemine yerleşti. "Antik demokrasi" (*oligarşi*) modeli ilk kez yargının "alt sınıf"larını böylece kabullenmeye başlamıştı, lâkin "alt sınıf kültürü"nün çeşitli tezahürleri karşısında – 1971 yılında – yeniden eski modele dönülmesi kararı alındı. Yargıçların demokrasi ile yüzleşme halleri pek beğenilmemişti "büyükler" tarafından. Sonraki dönemlerde, ilk derece hâkim ve savcılarının, seçim ve demokrasi tecrübelerinin ne kadar sorunlu sonuçlar doğurduğuna dair dramatik anlatımlar hiç eksik olmadı. Ta ki 12 Eylül 2010 Anayasa değişikliği referandumuna ve bu referandumun kabulüyle 17 Ekim 2010 günlü HSYK seçimine kadar. Bu referandum ile beraber yargıda ilk kez bir "*modern demokrasi*" fırsatı doğmuş, "*kadın-erkek*", "*siyah-beyaz*", "*zengin-yoksul*", "*patrici-pleb*" her hâkim ve savcının oy kullanma hakkı anayasal bir teminat altına alınmıştı. Kuşkusuz hikâye bu kadar basit değil.

Çünkü modern demokrasi kendi sorunlarını beraberinde getiriyor ve oyların eşitliği ile güçlerin eşitsizliği arasındaki tarihî gerilimin bu kez yargıda yaşanması kaçınılmaz hale geliyordu. Türkiye'de yargı-demokrasi ilişkisinin hiçbir ciddî geleneğe sahip olmaması ve yargının demokrasi algısının zayıflığı, 2010 referandumu ile önümüzde beliren seçim ve demokrasi fırsatının başarısında da belirleyici olmuştur.

Seçimin giderek postmodern bir demokrasi kavrayışına doğru evrilmesi ise çok daha özgün bir tarihî öykü çıkarmıştır ortaya. Daha bir kanunlaşma gerçekleşmeden seçim hazırlıkları yapılması, hattâ bürokrasinin seçim mevzuatında sadece kendisini tarif etmesi, seçimin bir ay gibi "ânlık" bir sürede gerçekleştirilmesi, propagandanın yasak olması ve daha neler neler...

Türkiye'de yargının demokrasi ile geçmiş imtihanlarından sonra bu kez 2010 HSYK seçimlerinin nasıl bir somut demokrasi tecrübesi yarattığını seçimin tüm taraflarının hazırlık ve girişimleri üzerinden anlamaya çağırıyoruz herkesi.

TEMEL SORUNLAR

2010 HSYK seçimine "dereyi görmeden paçaları sıvayarak" yaklaşmak gerekiyordu kuşkusuz. Başka deyişle, henüz HSYK seçimleri yasallaşmadan hazırlanmaktan başka çare yoktu. Çünkü Anayasa değişikliğinin hemen ardından çok kısa bir sürede yeni HSYK'nın oluşturulması da bir anayasa kuralı olarak belirlenmişti. Bu süre tabiî ki "dereyi önceden görenler" için bir "oldubitti süresi"ydi ve sürece belirli bir ânında katılmak isteyenler açısından ciddî sorunlar doğuruyordu. HSYK aday adaylarının göz açıp kapayıncaya kadarki bir süre içinde kendi adaylıklarını pekiştirmeleri ve bunu yaygın bir kabule dönüştürmeleri gerekiyordu. Fakat bu pek mümkün değildi. Çünkü yargıda seçim eğilimlerini gerçek bir tercihe dönüştürecek bir "kamu alanı" zaten yoktu. Böyle bir durumda "kişisel tanınırlıklar" öne geçiyordu. Fakat "popülarite"nin imkânları da çok sınırlıydı. Tanınan ve popüler olmuş isimler hakkındaki bilgiler de yaygın bir güven

uyandırma potansiyeli bakımından çok kıt bir seviyedeydi. Bu durum, HSYK aday adaylarını hızla ilerleyen bir trenin içinde savrulurken şaşkınlık içerisinde tutunacak dallar aramaya yöneltmekten başka bir sonuç doğurmadı. Nihayetinde bırakın önceden "paçaları sıvamayı", hem dereyi kurup hem de üstünden trenle geçmeye hazırlananlar dışındaki tüm taraflar açısından HSYK seçimlerine hazırlanma ve girişimlerde bulunmak konusundaki stratejik ve taktik tüm meseleler tamamen belirsizliğe mahkûm bir durumdaydı.

Diğer yandan hâkim ve savcılar hangi adayları neye dayanarak seçeceklerdi? En önemli soru buydu. Ama sorunun hiçbir ciddî cevabı yoktu. Çünkü, ortada "demokratik bir tercih" yapmayı mümkün kılacak bir temsil zemini yoktu. Adaylar, seçmenlere dair neyi temsil edeceklerdi? Seçmenler adaylardan neyi bekleyeceklerdi? Ve seçmenler, seçim sonrasında üyelerle ilişkilerini hangi program ve ilkeler üzerinden yürüteceklerdi? Üyelerin sorumlulukları neler olacaktı? Bir seçimi seçim ve bir demokrasiyi demokrasi yapan bu en temel ve minimum sorular seçim sürecinin tamamen dışında bırakılmış durumdaydı. Seçmenler ile adayların karşılıklı buluşacakları bir "seçim alanı", tercihi belirleyecek bir temsil ve vekâlet metni-zemini olmadığında seçmenler açısından rasyonel sorular farklılaşıyordu: "Seçimi kim kazanabilir?" ve artık belli olan bu iktidar dönüşümünden "Ben ne kazanabilirim?" soruları belirleyici bir hale geliyordu. Bunun kaçınılmaz sonucu ise büyük güçlerin ve özellikle de yerel adliyeler bakımından Adalet Bakanlığı bürokrasisinin öne geçmesiydi. Bir başka sonuç ise bu seçimin bir seçim olmaktan çıkmasıydı.

Doğrudan yargıya dair bu özgül meselelerin dışında daha genel bir başka önemli sorun ise, halkın ve yurttaşların, yargının demokrasi tecrübesi ile olan doğrudan ilgisine ve toplumun bu noktadaki çıkarlarına vurgu yapmak gerekliliği ile ilgiliydi. Bu anlamda, yargıdaki seçimin, bütün dinamikleri ve sürecin işleyiş pratikleri ile birlikte, yargıç ve savcıların sadece kendi meslekî dünyalarının içinde saklayabilecekleri ve saklamaya hakları oldu-

ğunun kabul edildiği bir geleneksel taassuptan kurtarılması da gerekiyordu. Toplumun ve yurttaşlarımızın yargıdaki seçimlerin yapılış biçimi ve süreçleri konusunda sorgulama ve denetleme haklarının öne alınması da bir başka ve başa çıkılması gereken sorun olarak belirginleşiyordu.

ÖNGÖRÜLER

Demokrat Yargı açısından ise HSYK seçimlerine hazırlanma çabasının temel zemini bir kaç temel tespitin üzerinde yükseliyordu. İlk olarak, HSYK seçimi sorununa gündemdeki Anayasa değişikliği referandumunun mevcut politik tercihleri üzerinden bakmayı zorunlu kılıyordu. Bu anlamda "evet" ve "hayır" tercihlerine bağlı bir HSYK seçim stratejisi öngörmek gerekiyordu. Başka deyişle, Demokrat Yargı açısından "evet" tercihini benimseyen tüm tarafların HSYK seçim sürecine nasıl bir ittifakla taşınabileceği ve bunun araçlarının ne olacağı sorunu üzerinde düşünmeyi zorluyordu. Buna bağlı olarak ikinci önemli unsur ise HSYK seçiminin referandum süreci içindeki demokratikleşme ve sivilleşme söylemleri ile bağını belirli bir tutarlılık içinde geliştirme sorunuydu. "Üstünlerin hukuku değil hukukun üstünlüğü" sloganı hükümet tarafından en çok ileri sürülen slogan idi. Peki HSYK seçim sürecinde yüksek yargı ve Adalet Bakanlığı gibi bir "üstün"ün varlığı sorgulanmayacak mıydı? Kuşkusuz bu sorunun cevabının takip edilmesi görevi de referanduma "evet" propagandasında aktif rol alan bana ve diğer Demokrat Yargı yöneticilerine ait idi. Ve üçüncü olarak ise, HSYK seçiminin belirli bir PROGRAM temeline sahip olması zorunluluğuydu. Bu nokta da hem adayların tercih edilmesinde hem de seçildikleri takdirde HSYK üyelerinin sorumluluklarının neler olduğunun belirlenmesinde ilân edilmiş olan bu program temsil ilişkisinin de niteliğini belirleyecekti.

ÖNERİLER

1. Platform

Yukarıdaki soru ve sorunlardan birincisi açısından önerilen "evet" tercihine dair bütün tarafların içinde yer alacağı bir PLATFORM inşa etmekti. Her kesimin temsil edileceği bu platform, HSYK seçim sürecini örgütleyecekti. Bunun için Adalet Bakanı'ndan başlayarak o günlerin Müsteşar Yardımcısı İbrahim Okur ile ve oradan da yargı içindeki ideolojik-politik-dinsel tüm farklı kesimlerle "temsilcisiz" olarak ilişki kurmak gerekiyordu. Bu anlamda tüm siyasal ve toplumsal farklılıklarını bugüne kadar hep "tezgâh altı" ilişkiler içinde yaşayan yargının ilk kez denetlenebilir, açık, kamusal bir alana girmesi mümkün olabilecekti. Böylece, herhangi bir dinsel, etnik kesim, politik grup veya cemaat, seçim sürecini "tezgâh altından" yürütmemiş olacak, her kesimin kendini temsil ettirdiği bir demokratik ittifak alanı doğacaktı. Dahası, denetlenemeyen örgütlü grupların kendi gizli çalışmaları ile devlet alanındaki faaliyetleri arasındaki özdeşlik tehlikesi de ortadan kalkacak, yargıda herkesin görebileceği, denetleyebileceği, sorgulayabileceği bir kamu alanı doğacaktı. Dolayısıyla, platform önerisinin hem sürecin tüm farklı kesimlerinin temsil edilmesine uygun geniş bir beşerî kapsam oluşturma imkânı bulunmaktaydı, hem de tüm seçim çalışmalarının bir yandan yargı içinden diğer yandan da toplumdan gelen denetlenme taleplerine açık bir niteliği bulunacaktı.

Platform önerisi için, bu sürecin negatif ve pozitif bütün aktörleri ile ayrım yapmaksızın görüşmek gerekiyordu. Hükümet, Adalet Bakanlığı, bürokrasi ve yüksek yargı negatif aktörleri, yargı içindeki tüm gruplar ise pozitif aktörleri oluşturuyordu. Negatif aktörlerden müdahil olmamalarını, seçimin demokratik yönde işlemesi için pozitif bir tutuma yönelmelerini ve yargıdaki demokrasi sürecinin toplumsal ve siyasal zeminlerini güçlendirmelerini, pozitif aktörlerden ise müdahil olmalarını ve HSYK seçim sürecini yeni bir yargının inşasına dönük bir tarihi âna dö-

nüştürmelerini isteyecektik. Böyle bir girişimin bir ilk olması itibariyle tüm geleneksel siyasal ve kurumsal taraflar arasındaki bilinen güven sorununu aşmak yönündeki tarihî bir fırsatı da beraberinde getireceğini öngörmemek mümkün değildi.

2. Adalet Bakanlığı'nın sürecin dışında kalması

Adalet Bakanlığı'nın bu sürecin dışında kalması ve HSYK seçim hazırlıklarının, hâkim ve savcı tabanının kendi dinamiklerinin harekete geçirilmesi yoluyla yapılması hususu, bir önerinin ötesinde, Demokrat Yargı açısından bir kırmızı çizgiyi ifade ediyordu. Bu nedenle Adalet Bakanlığı, yaklaşık 600 tetkik hâkimini bünyesinde barındırması nedeniyle temsil edilmesi gereken alanlardan birisi olacak, fakat bakanlık bu süreci yönetmeyecekti. Bu durum, referandum sürecinin demokrasi, hukukun üstünlüğü, sivilleşme söylemlerinin içinden bakıldığında, Adalet Bakanlığı ve Hükümet açısından, aynı zamanda rasyonel bir politika olarak öne çıkıyordu. Hattâ, demokratikleşme söylemlerine dayalı aynı öngörüler nedeniyle Adalet Bakanlığı bürokratlarının adaylıkları kimsenin aklında olmadığından bu konuda, ilk zamanlarda herhangi bir vurgunun yapılması dahi akla gelmedi. Nitekim, Anayasa Mahkemesi'nin Anayasa değişikliğini idarî kadro ve yüksek yöneticilerin Cumhurbaşkanı tarafından HSYK'ya üye atanması yönünden kısmen iptal etmesi ile birlikte Bakanlık bürokratlarının kendilerini HSYK'ya taşıyacak yeni bir politik çizgi geliştirmeye başladıkları tahmin edilebilir. Dolayısıyla, süreç içinde bakanlık bürokratlarının aday olacaklarının anlaşılmaya başladığı ândan itibaren Adalet Bakanlığı'nın HSYK seçim sürecini örgütlememesi gerektiği önerisi, aynı zamanda bürokratların da aday olmaması gerektiğine dair bir başka ilkesel itiraz ile birleştirildi.

3. Program

HSYK seçimlerinin seçmen ile üye adayı arasındaki ilişkiyi gerçek bir temsil-vekâlet ilişkisine dönüştürebilmesi için, seçim aktörlerinin bir program temeline sahip olması gerektiği hususu as-

lî bir vurgu olarak öne çıkarılmalıydı. Elbette ki bir seçimi seçim yapan ana unsurlardan birisi de buydu. Dahası HSYK seçimini demokratik bir ortama taşımak bakımından da program oluşturmak ve yargıç ve savcılara ulaştırmak en öncelikli noktayı oluşturuyordu. Bu öneri sonucunda Demokrat Yargı tarafından "*İnsancıl Yargı*" başlıklı bir program hazırlandı.

GİRİŞİMLER

SEÇİMİN ÖRGÜTLENMESİ ÇABALARI

Platform önerisi, HSYK seçim sürecine yönelik sıradan bir araç özelliği taşımıyordu. Tam tersine, yargıda iktidar sorunu nezdinde ilk kez tabanın kendi sivil ve demokratik dinamiklerini harekete geçirici, en azından bunu sınayacak bir girişim özelliği de içeriyordu. Ama daha önemlisi, hem yargı tarihi hem de Türk demokrasi tarihi bakımından ilk kez dindar-muhafazakâr tabanın kendi hayatları konusunda kendilerini yetkilendirdikleri olağanüstü bir tarihî atılımı da sergileyebilecek bir imkân olma özelliği bulunuyordu. Böylece bu kesim, yargıda ilk defa "biz demokrasi istiyoruz" demiş olacak ve geçmişten bu yana beklendiği üzere bunu açık ve karşı çıkılamaz bir kamusal tecrübeye dönüştürecekti. Daha da önemlisi, halkımızın demokrasi istekleriyle esaslı bir bağ kurulmuş olacak, hâkim ve savcıların toplumdan yalıtık hallerinin yeni bir gelenekle değiştirilebileceği farklı ve demokratik bir sürecin başlangıcı sayılabilecekti. Çünkü toplum ile oluşan bu yeni senkron, yargı, hukuk ve adaletin aslî toplumsal muhataplarının, yani yurttaşların, gecikmiş de olsa, sürece ortak olmasını sağlayabilecekti. Nihayetinde yurttaşlar demokrasi isterken, hâkim ve savcılarının "*Biz vesayet istiyoruz*", "*Biz bürokrasi istiyoruz*" diye ortaya çıkmaları, kuşkusuz hem trajik olurdu hem de halkın ilerlediği hat ile hâkim ve savcıların hareketleri arasında korkutucu bir ters yön ilişkisi bulunduğu anlaşılabilirdi. Dolayısıyla, platform sayesinde, yargı kendi iç dinamiklerini harekete geçirme fırsatını yakalamış olacaktı. Bu durum ise

bu tabanın kendi bürokrasisi ile karşı karşıya kalması, onunla yarışması anlamına gelecek ve kendi iç çelişkilerini harekete geçirerek en sonunda hayatlarını ve meslekî geleceklerini yenileyebilecek; hep söylenen, AK Partinin kuruluşundan itibaren söylenegelen yenilenme, yenileşme ve demokratik dönüşüm savunularını somut ve inkâr edilemez bir ispata dönüştürecekti. Bu öngörünün ise kaçınılmaz olarak, hâkim-savcı tabanı ile Bakanlık bürokrasisi ve iktidarın üst mahfilleri arasındaki bir ilk karşılaşma ve bir ilk sorgulama sürecini yaratacağı en başından belliydi. Fakat yine de tabanın buna ilişkin ilk ve olumlu eğilimleri ile iktidarın bununla nispeten uyumlu konum alış biçiminin yarattığı ilk heyecanlar, bürokrasinin bu denkleme girişi ile birlikte hızla ters bir yönde işlemeye başladı. En başında, bu sürecin meşru araçlarla örgütlendirilmesi gerektiğine dair kanaat, Adalet Bakanı'ndan Demokrat Yargı üyesi Yargıtay üyelerine, oradan geniş tabana kadar anlamlı bir karşılık bulmuş, HSYK seçiminin hem bürokrasinin, hem de dindar-muhafazakâr tabanın cemaatsel ilişkilerinin dışında meşru, denetlenebilir, sivil araçlarla yürütülebilir olduğu ve hattâ yürütülmesi gerektiği kanaati belirgin olarak kabul görmeye başlamıştı. En azından, Türkiye'deki siyasal taraflar arasındaki güven sorununun kısmen onarılabileceği bir tarihi ân ile karşı karşıya bulunuyorduk.

Hâkim ve savcıların dindarlık-muhafazakârlık eğilimlerini toplumun diğer eğilimleri ile birleştirebilecek, bir araya getirebilecek ve kendi dışındakilerin hayatlarına da dokunabilecek ortak bir toplumsal hafızanın oluşturulmasının, belki de bir güven ve diyalog alanının önünün açılacağına dair umutlar yayılıyordu. Çeşitli adliyelerden kişisel ve toplu girişimlerde bulunularak, muhtemel HSYK seçimlerindeki muhtemel yollar belirginleştirilmeye çalışılıyor, bu sürecin geniş kesimlerin koalisyonu ve demokratik bir temsil usulü esas alınarak yürütülmesi beklentileri öne çıkıyordu. Ortaya çıkan girişim ve beklentiler, çeşitli ve fark edilir ölçüde ısrarlı taleplerle, büyüme potansiyeline de girmişti. Örneğin, bu ilk aşamada kişisel adaylık girişimlerinin sahipleri hep kürsü hâ-

kim ve savcılarıydılar ve muhtemel adaylıkların ilânının ve meşruiyetinin asıl zemini de – doğru ve sağlıklı bir şekilde – tabanda görülen kabule işaret etmekteydi. Adliyeler, en yakın adliyelere ulaşma çabalarından başlayarak muhtemel HSYK seçimine hazırlığın işaretleri ve buna dair ilişkilerin geliştirilmesi çabalarıyla dolmuştu. Hâkim ve savcıların öz güvenlerinin yükselmeye başladığı gözlemleniyordu.

Fakat bu süreç, Adalet Bakanlığı bürokratlarının devreye girmesiyle çok farklı bir eksene doğru kaymaya başladı. İlk ânda, adliyelerdeki konuşma ve diyaloglardaki eşit ve yüz yüze olma halleri dikey ve hiyerarşik bir hal almaya başladı. Aday adaylarının meslektaşlarının gözleri önünde yürüttükleri, denetlenebilir, açık konuşma ve değişik adaylık girişimleri dışarıdan erişilemez, kapalı bir örgütlenme sürecine doğru evrilmeye başladı. Seçim hazırlıkları yerelden merkeze, hâkim ve savcılardan bürokrasiye doğru kaymaya başladı. İlk olarak Adalet Bakanı'nın, ilk ânda kabullendiğini beyan ettiği; demokratik ve sivil örgütlenme yöntem ve araçlarını harekete geçirme konusundaki kanaatini değiştirdiği anlaşılmaya başlandı. Adalet Bakanlığı'nın demokratik ve sivil bir imkânın sınanmasına dönük yeni ve bağımsız bir politik vizyon ve politik irade alanından alışıldık bir bürokratik-otoriter iktidara doğru yön değiştirdiği, Adalet Bakanı'nın daha önce beyan ettiği politik vizyonunun bürokrasinin sıradan ve güncel bir müdahalesi ile tepetaklak çöktüğü gözlemlenebiliyordu. Bu karar değişikliğinin arka planındaki bağlantı ve görüşmelerin neler olduğunu tahmin etmek oldukça güç. Fakat, kesin olan şu ki, Adalet Bakanı ilk ânda bu sürecin demokratik bir platform ile yürütülmesine sıcak bakarken, bürokratlarla görüştükten sonra kendi politik vizyonunu bürokratların merceği ile değiştireceğini ilân etmiş oluyordu.

Bürokrasiyle İlk Temas

Bu koşullarda ortaya çıkan yeni imkânları demokrasi çerçevesinde olgunlaştırma amacıyla, Demokrat Yargı eşbaşkanı sıfatıyla

2010 Temmuz ayının ikinci haftası Adalet Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı İbrahim Okur ile muhtemel HSYK seçimi gündemi ile görüştüm. Görüşme, Yargıtay üyesi M. Nihat Ömeroğlu ile beraberce gerçekleştirilmek üzere planlanmıştı, fakat Ömeroğlu'nun mazereti nedeniyle, benimle Okur arasında geçti ve yaklaşık bir saat kadar sürdü. Görüşmemize siyasî derinliğini katan ve diyalog sebebini oluşturan şey ise Adalet Bakanı Sadullah Ergin'in bizi platform önerimize yönelik olumlu bir fikirle doğrudan İbrahim Okur'a yönlendirmesiydi. HSYK seçim süreci konusunda Müsteşar yardımcısı İbrahim Okur ile Personel Genel Müdürü Birol Erdem'in çalıştığı, diğer yandan Adalet Bakanı'nın platform önerisini anlamlı ve makul bulduğu vb. gibi konularda Osman Can tarafından yapılan ön bilgilendirilme doğrultusunda, Okur ile kendi bakanlık odasında görüşmeye gitmiştim. Böylece, demokratik ve sivil girişim önerimize dair sınamalarımız için heyecanımızın iyice arttığı bir sürece ilk adımımızı atmış oluyorduk. Bu noktadan hareketle İbrahim Okur'a platformun nasıl bir demokratik stratejiye dayandığı, nasıl kurulması gerektiği ve esasa ilişkin temel bazı ilkeleri ayrıntılı olarak anlattım.

Bu süreci Adalet Bakanlığı'nın yönetmesinin anti-demokratik olacağını, yargıdaki farklı dinsel grupların seçim sürecini kendi iç ilişkileri olarak üstlenmesinin de zaten gayri meşru olduğunu, bununla beraber Adalet Bakanlığı bünyesinde tetkik hâkimi olarak çalışan hâkim ve savcıların yaklaşık 10-12 kişilik bir platform içinde kendilerini 1 veya 2 kişi olarak temsil ettirebileceklerini, çeşitli dindar muhafazakâr grupların ise demokratik olarak denetlenebilecekleri bu yapının içinde kendilerini güvenilir bir harekete dönüştürebilmesinin imkânları bulunduğunu, zaten bu çerçevede çalışmalar yürüten bazı hâkim ve savcıların Demokrat Yargıya ve bana başvurduklarını ve platform projesini ilk ânda anlamlı bulduklarını, bu çerçevedeki ilk bağlantı ve ilişkilerin kurulmaya başlandığını, kendilerinin de buna uygun bir konum almalarını beklediğimizi ayrıntılı ve uzun uzun anlattım. Okur için bu diyalog sürecinin iki temel noktada özetlendiği, sorduğu so-

rulardan anlaşılıyordu. Birincisi, adayların belirlenme yöntemiydi ve bu konuda nasıl bir karar süreci geliştirileceğini sordu. Cevabım, öncelikle platformun kurulması ve arkasından bu platformun iş bölümü içinde adliyelerin talep ve beklentilerini açığa çıkarıcı girişimlerde bulunması şeklindeydi. Platformda yer alanların, yetki ve sorumlulukları nedeniyle kendilerini kayıran ilişkiler içine girmemeleri için asla aday olmamaları yönünde karar alınması gerektiğini de ekledim. İbrahim Okur'un diyalogun belirli bir aşamasından sonra neredeyse 5'er dakikalık aralarla ve yaklaşık 5-6 defa "buradaki arkadaşlar benim aday olmamı çok istiyorlar. Buradaki hafızanın oraya taşınması gerekir diyorlar." şeklindeki beyanlarından kendi adaylığını geliştirmek istediği belli oluyordu. Doğrusu, Demokrat Yargı içindeki konuşmalarımız sırasında bu husus hiç aklımıza gelmemişti ve ben Okur'un bu sözlerinin arkasından her defasında önce sessizlikle karşılıyor ve arkasından da kendisinin de platformda olmasını arzu ettiğimizi yineliyordum. Platformda yer almanın adaylığını engelleyeceği düşüncesi ise sürekli olarak konuya yeniden dönmesini ve "arkadaşlar, benim aday olmamı o kadar çok istiyorlar ki..." söylemini yeniden dillendirmesine yol açıyordu. Bu konuşma, iki tarafta da ilk çekincelerin belirginleşmeye başladığını ortaya çıkardı. İbrahim Okur, kendisinin adaylığının tehlikeye gireceğini, ben ise kendisinin aday olacağını anlamaya başlamıştım. İbrahim Okur'un ikinci ciddî merakı ise hükümetin bu konuda kesin bir kanaati bulunup bulunmadığı ile hâkim ve savcılar içindeki dindar kesimlerin tavırları üzerine idi ve bana bu konudaki bilgilerimi sordu. Ayrıca, özellikle hükümet partisinin konumu hususunda üzerinde bir tedirginlik bulunmasına rağmen, dindar gruplar konusunda oldukça rahat görünüyordu ve benimle görüşen kişilerin dindar grupları temsil etmesinin mümkün olmadığını, sadece sıradan hâkim ve savcılar olabileceğini ifade etti. Hükümetin tavrı konusundaki tedirginliğinin ise daha çok bizim derneğin bu kesimlerle ilişkilerimizin derinliğini ölçememekten geldiği anlaşılıyordu. Hükümet ile hangi seviyede bir konuşma yaptığımızı ve

bağlantımızın ne olduğunu merak ediyordu. Belki de merakı, Adalet Bakanı'nı aşan bir politik merciin kendi stratejileri ile yarışan bir müdahale alanı yaratıp yaratmayacağına ilişkin bürokratik bir tedirginlikten kaynaklanıyordu. Mevcut görüşmemiz zaten Bakan'ın yönlendirmesi ile gerçekleştiğinden, buna ilişkin bir meraktan söz edilemezdi. Bu duruma ilişkin sorularına cevap olarak doğrudan bilgi sahibi olmadığını söyledim ve Osman Can'ın bana söylediklerini kendisine aktardım. Bakana demokratik platformun anlatıldığını ve çok olumlu baktığını, Başbakanlıktan da seçim sürecinin demokratik ve sivil biçimde yönetilmesi gerektiği yönündeki olumlu kanaatin seslendirildiğini duyduğumu belirttim. Ayrıntıları merak ettiği belli oluyordu. Fakat ayrıntılar konusunda bilgim olmadığını ekledim ve platform çalışmalarına hemen ve hızla başlamak gerektiğini söyledim. Okur ise, Bakanın yurt dışında olduğunu, döner dönmez kendisiyle görüşüp bize döneceği cevabını verdi.

Bu diyalog içinde kendisine benim sorduğum iki soru bulunuyordu. Birincisi, seçim sonucunu öngörmek bakımından, yargı içindeki mevcut ayrışmanın sayısal karşılığını bilip bilmediğini sordum. Buna, "hemen hemen eşit durumda" şeklinde cevap verdi. Fakat bu konudaki asıl bilgileri kendisine saklamak istediği her halinden belli oluyordu. Çünkü son 5-6 yılı bilmediğini, fakat daha öncekiler bakımından bir oy eşitliğinin bulunduğunu söylüyordu. Oysa onun konumundaki birinin en iyi bildiği sürecin son 5-6 yıl olduğu aşikârdı. Bürokratların doğal reflekslerinden birisiydi bu kuşkusuz. Üstünde durma gereği duymadım. İkinci sorum ise, böyle bir ânda yargıdaki ittifak eğilimleri konusunda ne düşündüğü idi. Bu konuda da herkesin kendi adaylığını geliştirme peşinde olduğunu, ittifak imkânlarının sınırlı olduğunu söyledi. Ayrıca, ilerleyen zaman içinde kendi bakanlık listesine alacağı ve seçimde yedek üyelik kazanacak olan bir kişinin ciddî bir şansının bulunmadığını da eklemişti. Bunun dışında, Okur'un geçerken sorduğu sorulardan birisi de, adaylık sorununun insanları küstürmeden nasıl aşılabileceği konusuydu. Bu ko-

nuda, belirli bir adaylık performansının aranması gerektiğini, aday olma iradesi ile adaylığın genel bir kabule dönüştürülmesi arasında bir fark olduğunu, adaylık iradesinin değil, adaylık performansının esas alınması gerektiğini, ayrıca adayların çok sayıda olması beklendiği için bu performansın platform tarafından gözlenmesi gerektiğini düşündüğümü aktardım.

Okur ile HSYK seçim süreci bahsinin dışında kısaca konuştuğumuz iki konudan birincisi, kendisinin üç-dört yıl önce Adalet Dergisi'nde "yargıda reforma gerek yok. Avrupa ile 'hemen hemen' birbirimize benziyoruz" mealindeki yazısı sonrası bugün "yargı reformundan sorumlu" müsteşar yardımcısı olması arasındaki çelişki üzerine sorduğum soru idi. Buna, fikirlerinin zamanla değiştiği cevabını verdi. Seçim gündemi harici ikinci konuşma konusu ise, o günlerde beklenen yaz kararnamesi henüz çıkmadığı için kararname taslağının yayımlanmasını talep etmeme ilişkindi. Okur, bu talebin yerinde olacağını ve kendilerinin de yayımlayabilecekleri sözünü verdi. Buna karşılık, ilerleyen zamanlarda hem basın açıklaması yapmamız ve hem de dilekçe ile başvurmamıza rağmen taslağın yayımlanması yoluna gidilmedi. Büyük ihtimalle, taslağın yayımlanmasının Demokrat Yargı'ya yarayacağı düşüncesi ağır bastığından, bu düşünceden vazgeçildi.

Bu görüşmeden çıkardığım ilk sonuç, Demokrat Yargı da dâhil Türkiye'deki hiçbir siyasî tarafın öngörmediği şekilde bakanlık bürokratlarının aday olacağı – ki Yarsav ve CHP'nin dahi böyle bir ihtimali düşünmedikleri açıktı – ve Bakanlığın gücünü de bu yönde kullanacaklarına dair şüphenin kalmamasıydı. Okur'un tavrından açık ve net biçimde belli olan ikinci nokta ise, yargı içinde kendileri ile yarışan etkiler gösteren başka hiçbir güce katlanamayacakları yaklaşımıydı. Bu durum, Okur'un diyalogumuz süreci içinde en çok ilgilendiği noktanın Başbakanlığın açık ve sonuçlanmış bir kabul iradesinin bulunup bulunmadığı hususuna ilişkin olmasından da iyice anlaşılmaktadır. Kuşkusuz, bürokrasiden farklı ve onunla yarış halindeki bir yargı girişiminin ortaya çıkması, –15 yıldır sadece varlığına ihtiyaç duyulması için didini-

len – bürokrat emeğinin ikincilleştirmesi anlamına gelmesi nedeniyle kabul edilmesi zor bir durumdu. Daha açık biçimde söylemek gerekirse, bürokrasi, ortada kendisinin dışında hiç kimsenin olmasını istemiyordu. Demokrat Yargı'nın önerilerini, bürokrasinin "ana işveren" nezdindeki kıymetini düşürme biçiminde algılamayı tercih etmesi, kuşkusuz ki bürokratik zihniyet yapısının dünyanın her yerinde rastlanacak tezahürlerinden birisini oluşturuyordu.

Bürokrasi Teyakkuzda

Adalet Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı ile bu ilk görüşmeden sonra haber beklemek üzere ayrıldım. Bürokrasi ile ilk temasın sonuçlarını gözlemleyebileceğimiz birkaç haftalık bir zaman diliminden sonra platform temelinde kurulmasını önerdiğimiz "İlişki"nin Bakanlık bürokratları yönünden sadece bir "ilk temas" seviyesinde bırakılmak istendiği anlaşılmaya başlandı. Bunun anlamı, sürecin bürokratların alışık olduğu şekilde, yukarıdan aşağıya ve otoriter bir yöntemle örgütlendirileceğiydi. Nitekim daha sonradan, Okur'un benim kendisine anlattıklarımdan "huzursuzluk duyduğu", "kaygılandığı" yolundaki ilk izlenimleri çeşitli vesilelerle bana aktarılmıştı ve demokratik-sivil- açık-şeffaf bir mücadelenin hem teorik olarak hem de pratik mânâda kendisine ne kadar yabancı geldiğini ve bu tür usullerden "dehşete düştüğü"nü değişik kaynaklardan doğrulatma fırsatı da buldum. Dolayısıyla, müsteşar yardımcısı ile görüşme sonrası "ilişkilerimiz" kontrollü biçimde giderek azalan/sınırlanan bir yön kazanmaya başladı. İlk olarak Adalet Bakanı, bu sürecin bürokratlarca yürütülmemesi gerektiğine dair beyan ettiği politik kanaatini çevresiyle paylaşmaktan vazgeçti. Hem Osman Can hem de Yargıtay üyeleri, Adalet Bakanı'nın fikrinin bürokratlarla konuştuktan sonra oldukça hızla değiştiğini ve bu konuda iyice ketumlaştığını gözlemlediklerini aktarıyorlardı. Osman Can ve Yargıtay üyeleri tarafından bu ifadeler, herkesin konumunu söz konusu karar değişikliğine göre ayarlamasının gerektiğine ilişkin imalarla seslendiriliyordu. Aslında, sergiledikleri bu yaklaşım, onların yüzeydeki politik

akıntılara tâbi olmaya hazır olduklarına da işaret ediyordu. Kendilerine, bu kararın Demokrat Yargı'nın amaçları ve ilkeleri yönünden kabul edilemez olduğunu ve aynı zamanda politik bir strateji olarak da tehlikeler içerdiğini çeşitli vesilelerle defalarca yineledim. Bakanın yüce divanda, diğer bakanlık adaylarının da usullerince yargılanması sorunu yaşanabileceğini, bunun ötesinde ise siyaseten demokrasi umutlarımızı yeni anayasayı da heba edecek ölçüde azaltacağını anlattım. Onlarsa buna karşılık, her konuşma sonrası Bakanlık ile iletişim ve ilişkinin yeniden kurulabileceğine dair umutlarını yineliyorlar ve bizlerle bu yöndeki tartışmalarını erteleme yolunu tercih ediyorlardı. Bu nedenle, hem Osman Can'ın ve hem de Yargıtay Üyelerinin bakanlık ile esnek görüşmeleri devam etti.

Demokrat Yargı'nın seçime dönük hazırlıklar ve temel seçim altyapısının oluşturulması konusunda önceden belirlediği stratejiye uygun gelen girişimlerin bürokratları aşan ve bürokrasi ile ilişkileri bir teferruata dönüştürecek biçimde ilerletilmesi gerekiyordu. Ana ilgi ve alâkanın Bakanlık ve bakanlık bürokrasisine yöneldiği bir seçim stratejisinin, bizzat hem malûm bürokrasinin meşrulaştırılması hem de tüm yargının bu bürokrasinin eylem ve iradesinin eksenine girmesi gibi gayet sorunlu ve kendi kuyruğunu ısıran bir ön kabul yaratacağını öngörecek durumdaydık. Bağımsız bir seçim eyleminin tüm koşullarını sadece teorik olarak değil, pratik mânâda da ortaya koymamız gerekiyordu. Bu nedenle daha en başından Bakanlık ve bakanlık bürokrasisinin eylem ve iradesinin beklenmesine dönük bir yaklaşımın bu bürokrasiye teslim olmak anlamına geldiğini düşünen Demokrat Yargı, doğru tutumun kendi ilişki ve iletişim alanının genişletilmesi ve yaygınlaştırılması olduğunu düşünerek faaliyet yürüttü. Demokrat Yargı bu noktada, Ankara, Bursa, İstanbul ve İzmir gibi büyük adliyelerde kendi bağımsız tecrübesini geliştirmek üzere harekete geçti. Demokrat Yargı üyelerinin öncülüğünde bazı toplantılar düzenlendi. Bu adliyelerdeki hâkim ve savcıların oldukça samimî ve yeni türden bir demokratik ilişkiye alışmaya başladığı, ki-

mi hâkim ve savcıların kendi adaylıklarını geliştirmek amacıyla stratejik ve taktik yönler belirlemeye çalıştıkları görülüyordu. Tüm bu gelişmeler, gerçek bir seçimin demokratik şartlarına dair ilk nüvelerin belirginleştiği izlenimini yaratmıştı. Bu süreçte Demokrat Yargı, muhtemel adaylarının performanslarını gözlemlemeyi ve kendi yerelinde adaylığını pekiştirmeyi başaranların daha geniş bir adliye çalışmasına yönelmesini hedefliyordu.

Bakanlık bürokratları da, bu sürede HSYK seçiminin alt yapısı için gereken temel girişimlerini tamamladı. Öncelikle, bütün hâkim ve savcıların dosyalarının gözden geçirildiği bir ilk seçim anketi hazırlığına uygun şekilde, neredeyse her hâkim ve savcının seçimdeki tutum alışının belirlenmesine dönük somut veriler ortaya çıkarıldı. Hâkim-savcıların dosya ve tüm kayıtları zaten ellerindeydi. Adliyelerde Başsavcılar ve Komisyon Başkanları aracılığıyla ilk toplantılar yapıldı. Toplantılarda, yargıda ortak hareket eden tüm farklılıkların kendi çevrelerinde toplanması gerektiğine işaret edildi. Bu derin bir kaygıyı gösteriyordu. Özellikle Yarsav'ın gücü abartıyla sunuldu ve hattâ Yarsav'ın Finlandiya'dan bir reklâm şirketiyle anlaştığı ve sahaya olağanüstü bir hazırlık ile âniden gireceği şayiası yayıldı. İkinci olarak, Yarsav ile ilgili somut temeli bulunmayan bu kaygılara, tabanın çeşitli beklentilerini körükleyen geniş bir vaatler alanı eklendi. Örneğin Yargıtay'a ve Danıştay'a yeni dairelerin kurulacağı ve 100 Yargıtay, 50 de Danıştay üyesinin önümüzdeki müstakbel HSYK tarafından seçileceği söylentisi yayıldı. Böylece büyük bir "kaymak" potansiyelinin gözleri kamaştırması bekleniyordu. Fakat beklentiler sadece bunlarla sınırlı tutulmuyor, geniş kesimlere de ulaşabilecek bir ikbal alanı yaratılmaya çalışılıyordu. Bu cümleden olmak üzere, yukarıdan aşağıya kapsamlı bir yenilenme sağlanacak, İstinaftan Başsavcılık ve Komisyon Başkanlıklarına kadar, geniş ve tabandaki her hâkim ve savcıya ulaşabilip etki doğuracak bir unvan dağıtımının sıcak kokuları her adliyeye yayılmaya çalışılıyordu. Böylece, "memur-hâkim"lerin ilk fırsatta "amir-hâkim" olma hevesleri beslenmiş oluyordu.

Fakat bu vaatler, HSYK seçiminden yaklaşık bir ay öncesine kadar tabanın beklentilerinin ve heyecanının önüne sağlam bir duvar örmeye yetmedi. Çünkü tabanın adaylık talebine ilişkin enerji ve dinamik sanıldığından daha güçlüydü. Bakanlık bürokratları, bu tabanı gerçekten tanımıyorlardı. Dahası yargıya henüz giren seçimi ve kamuoyu sürecinin ruhunu kavrayabilecek hazırlıkları yoktu. Tüm vaatler, sadece belirli bir gücün toplandığı yere ve zaferin muhtemel tarafına işaret ediyordu. İlk ânda ellerindeki tek güç de zaten buydu. Adliyelerdeki unvanlar, terfi beklentileri, tayinler ve buna benzer ikbal alanları ve Bakanlık bürokratlarının bu ilk girişimleri; yargıya bir "devlet tüccarlığı" zihniyetiyle bakıldığını gösteriyordu. Fakat bütün bu vaatler, kendi tabanlarından ne sayıda aday çıkacağı ve bu adayların kimler olacağını tespit etmeye yetmiyordu. Bunun üzerine, ikinci aşamada, birbirinden farklı iki grup çalışma yürüttü. Bunlardan birisini müsteşar, diğerini ise müsteşar yardımcısı ve personel müdürü oluşturuyordu ve birbirinden farklı isimler ve listeler yaratmakla ilk ânda geniş kesimlerin beklentilerini ayakta tutarak yönetmelerini sağlayacak bir strateji geliştirdiler. İlk aşamada hâkim ve savcıların ilgisi ve merakını belirli bir yere, yani Adalet Bakanlığı'na çekmeyi başarırken, ikinci aşamada ise iki farklı yetkili kesim oluşturarak beklentilerin dağılmasını ve listeye girmek için farklı kanalların devreye sokulması yolunu dayattılar. Bu sürecin en temel ve hayatî kazancı ise hâkim ve savcılarda ilk başlarda ortaya çıkan sivil inisiyatif eğiliminin giderek yok olması, kendi adaylıklarını bizzat kendi eylem ve çalışmalarıyla geliştirebileceğini düşünen meslek mensuplarının olağan politik aklın dışına konumlandırılması, yani marjinalleşmesi ve daha önemlisi ise HSYK seçim sürecindeki yetki ve iktidarın artık Adalet Bakanlığı'nda olduğu hissinin kesinleşmesiydi. Bu noktadan sonra tabandaki adaylık eğilimlerinin tek yönü Bakanlık bürokrasisiydi ve aynı zamanda tek talep de Bakanlık listesine girmek arzusuydu. İlk başlarda Bakanlığın taban ile ilişkilerini zayıflatabilecek demokratik iddialar yükselirken, bu iddialar giderek sönmeye ve

hattâ mahkûm edilmeye başlandı. Bakanlık bürokratları, demokrasiye ve sivil dinamiklere paydos deme konusundaki başarılarını nihayet ilân edebilecek durumdaydılar. Onların en önemli girişimi, bu noktada adaylık taleplerinin çoğalması ve yaygınlaşması tehlikesini, korku ve kaygı yayarak daha kaynağında yok etmeleriydi. Fakat bu durum yine de kolay bir yönetim süreci yaşandığı şeklinde anlaşılamaz. Çünkü HSYK seçim sürecini kendilerinin yöneteceğini ve tek patron olduklarını tabana kabul ettirdikten sonra dahi, muhtemel onlarca adayı adaylıktan vazgeçirmek için çok çeşitli yöntemler denemeye devam ettiler. Kendi tabanlarına seslenen adayların adaylıktan vazgeçirilmesi için ikna konuşmalarını Bakandan başlayarak Personel Genel Müdürü'ne kadar uzanan bir heyet yürütüyordu. Diğer yandan, "Yarsav geliyor", "Yarsav gelirse halimiz nice olur" şeklindeki soruların beklentilere dönük anlam ifade etmesine karşılık, Yarsav'ın zaferinin genel olarak hâkim-savcılar için bir kayıp olacağına dair ciddî ve somut bir veri ortada yoktu. Örneğin bu korkuyu büyük bir iştahla dillendirenlerden birisinin Ankara'daki – neredeyse bütün hâkim-savcılar tarafından talep edilen – bir mahkemenin başkanlığını yapması, gerçekte somut kayıplardan çok gelecek kâr ile ilgilendiği kuşkusunu güçlendiriyordu.

Tabanın beklentilerinin Adalet Bakanlığı bürokrasisine doğru tek yönde işlemesi önemli bir başarıydı ve bu durum bakanlık bürokratlarının tabandan ciddî bir sorgulama tehlikesi olmaksızın hareket edecekleri anlamına geliyordu. Bu konuda mânevî baskı kurma çabaları işe yarıyordu ve tabanla her bağlantıdan sonra "aman birbirimize küsmeyelim. Emeklerimizi heba etmeyelim" tadında bir gecekondu tiradı geliştiriyorlar ve bu üslup taban tarafından sorgulanmıyordu. Tüm bunlardan sonra ise müsteşar ile müsteşar yardımcısı ve personel müdürünün listelerinin tek listeye dönüştürülmesi aşamasına geçildi. Bu aşamada, müsteşarın belirlediği adayların tümü elendi ve müsteşar yardımcısının listesinin hâkimiyeti biraz daha güçlendi. Buna karşılık müsteşarın adaylarının nasıl/neyin karşılığında vazgeçirildiklerini, henüz ya-

pılan Yargıtay üyesi seçimlerini dikkatle inceleyerek anlayabiliriz. HSYK seçimlerinin, şimdiki HSYK'nın kararlarına dönük maliyetini – bu noktadan takip ettiğimizde –, müsteşarın listesinde bulunan tüm aday adaylarının daha sonradan Yargıtay üyeliğine seçilmeleriyle anlayabiliriz.

En nihayetinde Adalet Bakanlığı listesi kesinleştiği ândan itibaren bürokratlar, kendi iç bütünlüklerini sağlamış hale geldiler. Böylece, tabandaki adaylık taleplerini bastırarak bir düzen yaratmayı başaranlar, bu kez de tüm güçlerini doğrudan seçmen tabanına yönelik hareketlenmeye adadılar. Buna göre yaygın ve yatay çalışan ve birbirini tamamlayan elemanlardan oluşan geniş bir şebeke ile yola koyulmaya başlandı. Bu şebekenin içinde "idarî mekanizma"ya ait unsurlar kadar geniş bir avukatlar unsuru da dikkati çekiyordu. Bakanlığın bu kapalı ve sıkı örgütlenme yöntemi ile tabana seslenme biçimindeki tüm o duygusal tınılar, bu seçim sürecini neredeyse otoriter olmaktan çıkartıyor ve totaliter bir anlama doğru taşıyordu. Böylece bizim platform önerimize verilecek cevap, açık ve net bir reddin daha ötesine taşmış oluyor ve bağımsız platform çalışması girişimlerimizin bütün yerel imkânları da yok edilmeye çalışılıyordu. Bu sürecin, otoriterlikten totaliterliğe doğru kaydığı nokta tam burasıdır.

Platform Önerisinin Dışlanması Çabaları

Platform önerimize bakanlığın üstü kapalı cevabı iki şekilde tezahür etti. Birincisi bu platform önerisinin, yargı içindeki farklı kesimleri bir araya getirme iddiasının demokratik, etik ve ahlâkî temelleri ile oynamaya giriştiler. Bunu da etnik, kültürel, dinsel temellere dayalı geleneksel yapay ayrımları hatırlatarak yürüttüler. İkinci olarak ise, derneğin etkisini ve itibarını düşürme taktiği izlediler. Bu durumun tercümesi, HSYK seçim sürecini, bütün demokratik kesimlerin ortak eylemine bağlamak yerine sadece tek bir politik hareketin karargâhına emanet etmek anlamına geliyordu. Bunun için, bugüne kadar kendileriyle beraber hareket eden diğer grupların dışlanması gerekiyor ve bu durum da demokratik koalisyonun meşruiyetiyle oynamayı zorluyordu.

Demokrat Yargı'nın bir seçim hazırlık platformu oluşturarak demokratik koalisyon yaratma talebinin, münhasıran "bürokrasinin iktidarı" karşısında yarattığı tehdit öngörülmeyecek gibi değildi. Bu nedenle de bürokratlar, sorun iktidar alanına ve özellikle de geniş bir menfaatler alanı sunan muhtemel iktidar alanına doğru kaymaya başladığı ânda Demokrat Yargıya ve özellikle de Demokrat Yargı'nın çekirdek kadrosuna karşı teyakkuza geçerek yalnızlaştırma taktiği izledi. Örneğin bunlardan bir tanesi tipik soğuk savaş argümanlarını kullanmaları ve bazı etnik ayrımları canlandırma denemesine girmeleriydi. Özellikle bir yönetim kurulu üyemiz, kendisine Bakanlık bürokratları tarafından sıkça "bunlar komünist" veya "bunlar Kürt", "bunlarla nasıl yan yana geliyorsunuz?" dendiğini aktarıyordu. Bununla beraber, bu sözlerin kendisini etkilediğini de saklayamıyordu. Demokrat Yargı'nın bu tür yapay iktidar ayrımlarına karşı kurulduğuna ilişkin beyanlarımızın fazla ikna edici olmadığı da belliydi. Bu durum dindar-muhafazakâr kesimlerin, Bakanlık bürokrasisinin soğuk savaş yöntemleri karşısında dayanıklı bir duruş ve vizyona sahip olup olmadıkları konusundaki şüphelere işaret ediyordu. Bu şüphe, süreç içinde giderek daha fazla belirginleşti. Dindar-muhafazakârlığın "demokratlık" menzili ve ortak bir insanlık hafızası yaratma potansiyeli, platform önerimizle birlikte sınanma aşamasına gelmişti.

Buna karşılık, yargı içinde dindar-muhafazakârlık iddiası ile öne çıkanlar, seçim sürecinde sadece kendi politik hafızalarıyla yola devam etmekte ısrar ediyorlar, ortak bir kamusal tecrübe isteğini, yanındakini, yakınındakini, "öteki"leri tanımayı ve yakınlaşmayı gerektiren sıkıntılı eğilime girme çabasını göstermiyorlardı. Bu durumun kaçınılmaz sonucu, "gizli gündem"lere göre hareket etmek ve ötekilere kapalı bir hafızada saklanmaktı. Dolayısıyla kendi dünyalarındaki etki potansiyelini sınırlandırma ve buna ilişkin çağrıları da âcil iktidar gereksinimi heyecanına dayanarak dışlama eğilimi açıkça hissediliyordu. Dindar-muhafazakâr hâkim ve savcıların tutumu, bizatihi kendilerinin de demokratik

bir koalisyon yaratma ve demokratik biçimde işlenmesi koşuluyla bütün farklılıkları bir arada tutma kâbiliyetlerini son derece kısıtlıyordu. Ama müstakbel iktidar heyecanının sağır ettiği yeni bir eğilim, tam da kısıtlanan hasletlerin yerinde giderek güçleniyordu. Bu eğilim, hem politik söylemde bir darlaşma ve hem de politik pratikte kendi güçlerine çekilme şeklinde tezahür ediyordu. Nitekim Demokrat Yargı'nın ilk süreçlerinde ortak konuşma alanlarını geliştirme çabalarının daha fazla anlam bulduğu _ ki Demokrat Yargı da gerçekte bir PLATFORM özelliği taşıyordu_ dönemin yeni bir evreye taşındığı HSYK seçim sürecinde, bütün ortak konuşma ve diyalog tecrübelerinin hızla terk edilmeye çalışıldığı bir başka eğilime geçildi. Bir anlamda, bırakın bir platform içinde bir araya gelmeyi, var olan dernek platformu dahi parçalanmak isteniyordu. Dindar-muhafazakâr hâkim ve savcılar, kendi dışlarındaki kesimlere karşı tıpkı geçmiş iktidarların ya da devletçi-otoriter kesimlerin refleksine benzer bir tutum sergiledi. Lâkin daha en başta, bu tutumun mevcut süreci demokratik gündemlerden koparacağı, hattâ ötekilerin haklarını derinleştiren bir dile eklemlenerek olgunlaştırılan bir demokratik süreçten ziyade, gayet sıradan bir iktidar dönüşümü sürecini içereceğini beyan eden yaklaşımın haklılığı giderek belirginleşti.

Mevcut halin Adalet Bakanlığı bürokratları tarafından HSYK seçim sürecinde daha da derinleştirilmesini beklememek akla aykırıydı. Nitekim bakanlık bürokratlarının platform önerimizi dışlamak için kullandıkları soğuk savaş metotlarının, tabanda az da olsa var olan demokratik-sivil birikimi muhtemel HSYK iktidarına kurban etme ve belki de 28 Şubat 1997'den itibaren büyüme potansiyeline giren dindar-muhafazakâr tabanın sivil-demokratik dinamiklerini tarihî bir yok oluş tehdidi altında bırakma pahasına uygulamaya sokulduğu şüphesini derinleştirmektedir. Bu seviyedeki bir kamu tecrübesinin, muhtemel iktidar beklentisi tarafından efsunlanabileceği bir güzergâha nasıl bu kadar kolaylıkla sokulabildiğinin, en azından referandum öncesi dillerden düşürülmeyen demokratikleşme, sivilleşme sözlerinin nasıl böyle

kolayca terk edilebildiğinin ve dahası devletçi-bürokratik ve otoriter bir yön değiştirmeyle sonuçlandığının nedenlerini ciddiyetle düşünmek durumundayız. Çünkü dindarlık tecrübesi içindeki sivil, eşitlikçi ve çoğulcu yargı dilinin kendi siyasal hiyerarşisi ile tarihî karşılaşması böyle başlamıştır.

Bu noktada, Bakanlık bürokratlarının başarıya ulaşırken çok yorulmaları gerekmedi. Söylenenlerin mantıklı ve makul olup olmadığının düşünülmesi dahi gerekmiyordu. Demokrat Yargı'nın HSYK seçim sürecine bütünlüklü ve kararlı girmesinin engellenmesi gerekiyordu ve bu da, seçime Bakanlık listesinden ayrı ve bağımsız girmenin gayri mantıkî olduğunu kanıtlamak yoluyla yapılmaya çalışıldı. Bunun anlamı, iktidarı ele geçirmenin öncelenmesi ve demokratik mücadelenin ileri bir tarihe ertelenmesinin politik bir rasyonaliteye dönüştürülmesiydi.

DEMOKRAT YARGI'NIN ÖN HAZIRLIKLARINA MÜDAHALELER

Demokrat Yargı, seçim hazırlık sürecinin negatif aktörleri olan hükümet, Adalet Bakanlığı, bakanlık bürokratları ve yüksek yargıyı çok çeşitli görüşmelerle uyarmış, günü gününe müdahalelerde bulunmuş, müdahalelerini basın bildirileriyle ve herkese açık alanlarda kamuoyuna duyurmuş ve bu geleneksel güçlerin yargıdaki geleneksel tavırlarına devam etmesi halinde, bu tavırlarını demokrasi gündemine taşıyacağını açık ve net biçimde ortaya koymuştu. Kuşkusuz, tüm politik grupların, diğer kesimler gibi seçim sürecini denetleme ve sorgulama haklarının bulunduğunu kabul etmek gerekiyordu. Politik parti ve grupların kategorik dışlanması, yargının kendi varlık ve pratiklerini toplumdan saklamaya dayanan geleneksel içe kapanmacı bir yaklaşım içerdiğinden, kabul edilemezdi. Buna karşılık, toplumsal ve siyasal temsilin yargıya yansımasını dışlayacak şekilde bürokratik bir devletleştirme çabası da kesinlikle kabul edilemezdi. Bakanlığın tutumu bu ikincisiydi. Seçim hazırlığı sürecinin gerilimli bir döneme gireceği ve dernek içinde ortaklıklarımıza önem verdiğimiz bir dö-

nemden, farklılıklarımızı belirginleştirmeye başlayacağımız bir başka döneme doğru ilerleyeceğimiz, yavaş yavaş anlaşılmaya başlanmaktaydı.

Bürokrasinin Taktikleri

Adalet Bakanlığı bürokratlarının kendi konum ve güçlerini, hem hükümet hem de tabandaki seçmenler olan hâkim ve savcılar nezdinde rakipsiz kılma çabalarının bir veçhesinin de Demokrat Yargı'nın seçim hazırlıklarının sürekli ısrar ve çok çeşitli yöntem ve yollarla durdurulması, hareket kâbiliyetinin sınırlandırılması ve nihayetinde dışlanması şeklinde tezahür ettiği söylenebilir. Bu noktada, Demokrat Yargı'nın kendi perspektif ve seçim değerlendirmelerini kamuoyu ile paylaşmasının geciktirilmesi için birçok şey yapıldı. Yönetim kurulu ile dernek çekirdek-kurucu kadrosu arasındaki ilk gerilim hattının bu girişimler bağlamında ortaya çıktığı söylenebilir. Bu gerilimde bakanlığa ve bürokratlara dönük tavır alışın belirleyici olduğu açıktır.

Daha önce tüzüğünde ve başka birçok tartışmada da ilân ettiği üzere, Demokrat Yargı'nın çekirdek kadrosunun bürokrasi algısı hem bürokrasinin siyaset ve yargının sağlıklı oluşum ve işleyişine yönelik tehdit yarattığına ilişkin yaygın bir teorik önermeden hareket ediyor ve hem de Türkiye'nin yakın modernleşme tarihine ilişkin analizine dayanıyordu. Bu noktada, daha önceki süreçlerde teşhis ettiğimiz Türkiye'de yargı kültürünün idarî kültüre dönüştürülmesi geleneği ve yargıda hiyerarşi vb. birçok sorun nezdinde, Türk siyaset ve yargı tarihi bakımından belki de ilk kez somut ve gerçek bir demokrasi mücadelesinin içine girdiğimizi fark ediyor ve diğer tüm kesimleri ve genel kamuoyunu da demokrasi mücadelesinin Adalet Bakanlığı bürokratlarına dönük olarak üstlenilmesi gerektiği algısına çağırma vaktinin geldiğini düşünüyorduk. Demokrat Yargı içindeki yarılma da bu ândan itibaren başladı.

Gerçekten de Türkiye'de bürokrasiye dönük şikâyet ve itirazlar yaygın olmakla beraber, bugüne kadar bürokrasi ve Adalet

Bakanlığı bürokratları hedef alınarak birbiriyle tutarlı bir itirazlar dizisi geliştirilmemiş ve bu kesimlere muhalefet oluşturan bir hareket söz konusu olmamıştı. Bu hareketin ilk olması ise demokrasi mücadelesinin sahici ve o ölçüde de öğretici bir gündeme dönüşmesini ve Demokrat Yargı'nın yine bürokrasi özelliği taşıyan yüksek yargıya dönük ısrarlı ve tutarlı itirazlar dizisinden sonra, bu kez yeni ve yakıcı bir başka yargı gündemini kamuoyunun önüne taşımasını sağladı. HSYK seçim sürecinin bize dayattığı ve gerçek bir demokrasi gündemi olan Adalet Bakanlığı bürokratlarına karşı ilk önemli bildiri, 12 Eylül referandumundan yaklaşık bir ay öncesinde "*Yargı Bürokrasisi Yargıdan Elini Çekmelidir*" başlığı altında yayımlandı. Demokrat Yargı bu bildiriyle, Adalet Bakanlığı bürokratlarının tüm dünyadaki bürokrasiye has yeteneği ve geleneği olan her türden siyasal hükümet ve her türden siyasal dönemde kendilerini var etme ve her türden iktidara hizmet etme pratiklerine dikkat çekmiş, bu bürokratların 28 Şubat 1997 sonrasının da bakanlık çalışanları olduğuna işaret etmişti. Diğer yandan, bu kesimin siyasal ufuk ve vizyondan uzak oluşları ile yargı ve yargıçların zihniyet ve geleneklerinden tamamen uzak bir devlet refleksine sahip bulunmalarının seçim sürecindeki anti-demokratik tavırlarını teşhis etmek bakımından anlamlı olacağı da söylenmelidir.

Bürokratlar, Demokrat Yargıyı bu alandan uzaklaştırmaya, hareketlerini geciktirmeye çalışırlarken, aslında 28 Şubat döneminde geliştirdikleri refleksleri ile uyumlu ve tutarlı bir çaba içindeydiler. O çaba da, siyasî süreç ne olursa olsun, siyasî dönüşüm nereye doğru evrilirse evrilsin, bu süreçlere mutlaka kendilerinin nezaret etmesi ve bütün bunların ortasında kendi çıkarlarına uygun bir strateji oluşturulması çabasıdır. Bir başka deyişle bu refleks, "memlekete komünizm lâzımsa onu da biz getiririz" şeklindeki geleneksel bürokratik otoriter üsluptu. Bu bürokratik üslup ve yöntemin geçmişin kurum ve aktörlerine ait olduğu tespitini yapan bir siyasî aklın ve bu noktada Demokrat Yargı'nın da bu yeni sorunu demokrasi gündemine taşıma görevini üstlenmeme-

si mümkün değildi. Ve çeşitli girişimlerle, sorunun hem tabanın hem de anayasa değişikliğini bürokrasinin vesayetini yıkmak için getirdiğini savunan hükümetin zihninde nasıl yankılanacağını görmek, göstermek ve tüm tarafları demokrasi mücadelesinin bu güncel sorunu ile sınamak kaçınılmaz hale geldi. O âna kadar Demokrat Yargıyı, sadece kendileri bakımından en önemli güç olan hükümet ve başbakan nezdinde sınırlandırma çabasında ilerleyen ve hattâ Başbakan'ın konuşmasına "yargıda dernekleşmenin kınanmasına" ilişkin çeşitli sözler yerleştirerek Demokrat Yargı'nın taban ve hükümet nezdindeki önemini tamamen düşürmeye çabalamakla geçiren bakanlık bürokratları, artık daha yaygın ve çeşitli yollar kullanarak Demokrat Yargıyı bürokrasiye karşı demokrasi mücadelesinde geciktirmeye ve durdurmaya çalıştı. Bu durum, artık demokrat yargının içine, yönetim kuruluna ve giderek tek tek adliyelere kadar genişleyen kapsamlı, tutarlı ve koordineli bir engelleme çabasının başlaması anlamına geliyordu. Nitekim ilk bildiriyle başlayan süreci daha açık ve net bir çağrıya dönüştürecek olan ikinci bildiri, yönetim kurulunun o güne kadar çok pasif bir duruş sergilemeyi tercih ederken birdenbire ve hızlı biçimde faalleşen bir kısım üyeleri tarafından engellendi. O âna kadar yönetim kurulu içinde pratik olarak yer almayan bu üyeler, çekirdek kadronun bürokrasiyi hedef alan girişimlerini bir tehdit ve tehlike olarak görmüş olacaklar ki, ilk defa yönetim kurulunun karar alma çoğunluğunu hatırlatma ve geniş bir müzakere ihtiyacını duyurma yolunu seçtiler. Eğer sürecin devamlı ertelenmesi, karar almayı geciktirmek ve derneğin aslî gündemlerini Adalet Bakanlığı'nın ve bürokratlarının ihtiyaç ve taleplerine uygun biçimde yönlendirme amacı taşımıyor olsaydı, bu tercih kuşkusuz ki, son derece demokratik bir tercih olarak kalacaktı. Fakat yaklaşımları maalesef her gündemi o gündemin temel unsurları ile değerlendirmek ve buna uygun bir karar almak yerine, sadece Bakanlığın ihtiyaçlarının gözlenmesi ve buna uyumlu bir tutum alınmasına dayanıyordu. Dolayısıyla kendilerini anti-demokratik bir eğilimin aracı olarak var ediyorlardı. Bürokrasiye

karşı mücadele etmek yerine, bu bürokrasinin gündemini dernek içine sokmayı tercih ediyorlardı. Bunu ilk olarak ikinci bildirinin kamuoyuna duyurulmasını engelleyerek yürüttüler. Akabinde Demokrat Yargı'nın seçim girişimlerini bakanlığın girişimlerine yedekleyecek bir müzakere beklentisi ve umudu yayarak ve ardından da derneğin kendi listesi, kadrosu ve programı ile seçim sürecini başlattığı duyurusunu engelleyerek konum alma yoluna gittiler. Fakat bu kesimlerin Demokrat Yargı içindeki sürpriz ve âni faaliyetleri giderek odaklanmış bir amacın eğilimini izliyor, süreci ısrarla takip ediyor ve tartışma toplantılarında kendilerine bağlı bir tabanla hareket ettikleri halde, amaçlarıyla uyuşmayan bir durum ortaya çıktığında uzaklaşmayı ya da karşıt bir eğilime sıçramayı tercih ediyorlardı. Ve hattâ, bu müzakereler neticesinde odaklandıkları sonuç alınamayınca ceplerinde "âcil durumlar" için taşıdıkları bir toplu istifa dilekçesi tomarını harekete geçirdiler. İlerideki "teklif" bölümünde anlatacağımız bu hareket, Demokrat Yargı yönetimi için en şaşırtıcı olan noktaydı. 15 kişinin,15 hâkim ve savcının hiçbir farklı şerh düşmeksizin, hiçbir başka tutum alma eğilimine girmeksizin, sırf aynı şehirden geldikleri, aynı adliyeden oldukları için yekpâre, ortak, blok ve tek bir davranışın içine girmeleri, gerçekten de, yargıda bireyselleşme, kimlik oluşumu, bağımsız tavır alma ve tüm bunlarla beraber demokratik tutum geliştirme potansiyeli ve seviyesi ile ilgili ciddî bir ipucu veriyordu. Bir kısım üyeler, istedikleri bakanlık bürokratları ve listesi desteklenmeyince topluca gelmiş ve topluca gitmiş oluyorlardı. Sebepleri ise Adalet bakanlığı bürokratlarının adaylığına ve bakanlığın örgütçülüğüne karşı çıkmamızdı.

Yargıtay Üyeleri

Yargıtay üyelerinin, bakanlık bürokrasisi karşısında kısmî bir davranış özerkliğine sahip olmalarına karşılık, kendi eylemlerini özgün kılacak girişimlerin derinleştirilmesi konusunda çeşitli açmazları bulunuyordu. İlk ânda bu kısmî özerkliklerini tabandaki etkinliklerini hatırlatarak ve bu etkinliklerini daha da genişletme-

ye çalışarak HSYK seçim sürecinde kullanma cesareti gösterdiler. Hâkim savcıların sivil dinamiklerini harekete geçirmeye yönelik çeşitli toplantılar yaptılar, Bakanlık ve taban ile zaten önceden var olan bağlantılarını bir de bu bağlamda geliştirmeyi denediler. Bu önemli girişimleri neticesinde bakanlık bürokrasisi ile aralarında kontrol edilebilir bazı gerilimler dahi yaşandı. Bununla beraber, İstanbul ve Bursa gibi çok kısmî bir alanda etkinlik gösterdiler ise de bu girişimlerini tarihî hale getirebilecekleri ne bir stratejileri ne bir perspektifleri, ne hazırlıkları ne de buna uygun düşecek tecrübeleri vardı maalesef. Bu nedenle, Bakanlık bürokratlarına karşı kısmî özerkliklerini dahi hızla terk ederek bürokrasinin listesine eklemlenme yolunu tercih ettiler. Fakat bununla da sınırlı kalmadı. Referandum sonrası geçmişteki iddialarını terk ederek, kendi eylemlerini bürokrasi karşısında sıradanlaştırdılar. Böylece kendi etkinliklerini küçülterek Bakanlığın kayıtsızlığının daha da artmasına yol açtılar. Onların bir güç olma eğilimlerini tamamen terk etmeleri, kontrollü çekişmelerden vazgeçmeleri ve hattâ Bakanlığa yanaşmaları bile artık Bakanlığın kendisi için mutlu edici bir durum olarak algılanmıyordu. Çünkü artık, ilk hazırlık aşamasının tedirginliklerini aşan ve sadece kendi gündemlerini takip eden bürokratlar, yakın çevreleri sayılabilecek Yargıtay üyeleri veya hâkim ve savcılardan sadece kendilerine tâbi olmalarını istiyorlardı. Bu nedenle bakanlığa sonradan eklemlenenlerin davranışları, yetkili bürokraside sadece umursamaz bir tepki olarak yankılanıyor, dolayısıyla da bürokratlar tabandaki kıpırtısızlığı dahi bir problem biçiminde kabul ediyorlardı. Kendini bu yoldan göstermek isteyen birçok kişi vardı, tabiî Bakanlık listesini destekleyeceğini göstermek için çok şeyler yapanlar da az değildi. Hattâ bazı Yargıtay üyeleri ve hâkim ve savcılar, çok mantıksız olduğu apaçık belli olan Yarsav'ın Finlandiya'dan bir reklâm şirketi ile anlaştığı balonunu dahi büyük bir ciddiyetle tabana yaymaya ve yaratılan korku etkisini Adalet Bakanlığı bürokratlarının listesine devşirmeye kalkışıyorlardı.

Oysa aksi yönde izleyecekleri bir strateji, sadece yargının

güncel seçim dünyası bakımından değil, aynı zamanda Türk yargı tarihi ve demokrasisi bakımından da başlı başına bir dönüm noktasına gelinmesine yol açabilecekti. Yargıtay üyeleri de bu sürecin tarihî aktörlerinin başında geleceklerdi. Fakat geleneksel kültürleri ve vizyonları buna uygun bir rol iddiasında bulunmalarını engelliyor ve hattâ Demokrat Yargı'nın girişimlerinin bürokrasiye karşı bir "direnç noktası" oluşturmak seviyesine eriştiği noktada kabul edilemez kılıyordu. Derneğin Bursa'daki üyeleri ile İstanbul'dan gelen bir kısım üyeleri ise bu kişilerin pederşahi ilişkiler sisteminin tamamlayıcı bir parçası gibi işlev gördüler. Aslında bu durum yargıdaki ilişkiler dünyasının mikro bir karşılığını oluşturuyordu. İlişki tarzı genellikle eşitsiz, ağabey-kardeş yakınlığının temsil edildiği, bir büyük-küçük konumlanması, gizli bir hiyerarşinin yargıda derinleşmesinin sıradan görüntülerinden biriydi sadece. Ağabey-kardeş güzellemesi, adliyeler içinde eşit konuşma, eşit davranış ve eşit ilişkiler kurma hakkını terk etmenin meşruiyetini sağlıyordu. Aynı zamanda yargıdaki hiyerarşiyi daha görünmez kılıyordu. Yargı içindeki tâbi olmanın yaygın ve en olağan karşılıkları bu ilişkilerde yaşatılıyordu. Sonuç olarak Yargıtay üyeleri, dernek içinde negatif etkilerini tolere edebilecekleri aşamayı fark ettikleri ânda istifa yolunu seçerek "maiyetleri" ile birlikte aramızdan ayrıldılar. Belki de onlar için "birlik ve beraberliğe en çok ihtiyaç duyulan bir dönem"den geçildiği için "maaile" bir tutum almak yolunu seçmişlerdi. Tabiî ki ayrılıkları, Demokrat Yargı'nın HSYK seçim hazırlığı ve kararlılığını durduramayacaklarını fark ettikleri ânda gerçekleşti. Kendi eylemlerini tarihsel olarak kıymetlendirecekleri bir fırsatı böylece kaçırmışlardı maalesef.

Osman Can

Dernekte ve HSYK seçim sürecinde, kendisine ait bir konum alan bir başka kişi de Osman Can idi. Fakat HSYK seçimlerine yönelik bu hazırlık sürecinde onun asıl yaklaşımı kendi pozisyonunu açığa çıkartacak hiçbir gündemin içine girmemek ve pozis-

yon almanın sıkıntılarını üstlenmemek üzerine kuruluydu. Bu sayede yeri ciddî bir kriz tarafından açık edilmedikçe, herkesle ve tüm taraflarla ilişkisini ve iletişimini açık tutması mümkün oluyordu. Fakat bu durum, onun sözünün ağırlığını azaltıyor ve varlığının sıradanlaşmasına yol açıyordu. Ciddî bir entelektüel olarak bu sürecin bilgisini kamuoyu ile paylaşma yoluna gitmemesi, politik bir figür olarak tarihî günlere kendi varlığı ve etkinliğiyle heyecanla katılmaması, ana siyasal aktörlere sadece "eleman" düzeyinde katıldığı sorgulamalarını derinleştirmekten başka bir sonuç doğurmuyordu. Temel güçler tarafından alana çağrılmadığı sürece kendi eylemine yön verecek bağımsız bir öz bilince sahip olmadığı giderek belirginleşiyordu. Bu durum ise onu, siyasî gündemlerin tarihî duraklarını takip eden sorumlu ve samimî bir özgün entelektüel olmak yerine, seçici gündemlere iş gücü yetiştiren bir "gündelikçi entelektüel"e razı olmak zorunda bırakıyordu.

Böyle bir yaklaşımın ortaya çıkardığı çok ciddî iki sorundan bahsedilmelidir. Hakkını yemeyelim. Bu belki de bir meziyettir. Birinci meziyet çok basit bir soru ile başlar: Bu politik duruşun temel dikkati "kazanacak olanla kazanmaya" karar vermek üzere "kim kazanacak?" sorusudur. Onun politik pozisyon alış biçimi ve eylemi, sadece bu sorunun cevabına odaklanmaktadır. Buna karşılık "nasıl kazanılacak?" şeklindeki demokratlığa dair asıl sorular politik ufkunun dışındadır. Daha açık biçimde söylenirse, bu yaklaşımın sorunu/meziyeti hiçbir iktidara karşı demokratik şartlar ileri süremeyecek olması, tersine kendisine "dikta"nın bir türünden bir başkasına geçişin sıradan aracı olmak dışında bir rol biçemeyeceğiyle ilgilidir. İkinci sorun/meziyet de burada başlar. Kendisini iktidar karşısında sıradanlaştıran bir entelektüel, iktidarla sadece bir "mesai" alanı olarak bağ kurar. Oysa siyasî süreçler, entelektüeller için birer "mesai alanı" değil, sonsuz bir anlama ve açıklama merakıyla inanç ve imanların sınandığı-yenilendiği bir dünya ahvalidir. Buradan bakıldığında Osman Can türündeki bir entelektüelliğin tek "politik" dikkati, herhalde, hizmet

için çağrıldığında harcadığı mesaisi ile aldığı ücreti arasındaki "âdil oran"ın müzakere edilmesi üzerinde odaklanabilir.

Bununla beraber, bu ilk ve erken gözlemleri hemen bir teşhisle nihayetlendirmek doğru değildir. Çünkü Can'ın, yargı tartışmaları ve son HSYK seçiminin bu ilk hazırlık sürecindeki tavır alışlarını, "aydın" ve "entelektüel" bahisleri içindeki bir "tutarsızlık" ve bir "yalpalama" hali olarak ele almak yerine bir "siyasî memuriyet" hali ve bir "eleman" tutarlılığı içinde ele almanın daha doğru ve mantıklı olduğu yönündeki bir bakışın daha önemli bir teşhise yol açacağı da düşünülebilir. Bu soruyu ve sorunu, yeni politik kuşaklara ilişkin son bölümdeki bahislerimizde ele alacağız.

İlerleyen sayfalarda Osman Can'a ilişkin ilk gözlemleri aşan ayrıntılı bir analiz sunulacaktır. Burada sadece, HSYK seçim süreci hazırlıklarına dair ilk aşamadaki tavır alış biçimlerine ilişkin kısmî bir tespitle yetinilmiştir.

II.
SEÇİM, BÜROKRASİ ve "KURTLARLA DANS"

GENEL OLARAK

HSYK seçim sürecinin ön hazırlıkları 12 Eylül 2010 Referandumundan önce tamamlanmıştı. Bağımsız adaylar böyle bir ön hazırlık yapma fırsatını kaçırmışlardı. Bununla beraber YSK'nın Anayasa'nın geçici maddesine aykırı olan "propaganda yasağı", onların sadece "ön hazırlık" değil, seçim çalışma yapmasını dahi mümkün olmaktan çıkardı. Zaten ön hazırlık yapan derneklerin çalışmaları da, aynı nedenle kendi seçim çalışmalarının neredeyse tümünü ifade edecekti. Çünkü Yüksek Seçim Kurulu seçim çalışması yapılmasını yasaklamıştı.

Böylece, mevcut yasağın işlevsel olmadığı bir tek aktör öne çıkıyordu. O da seçim çalışmalarını kendi günlük siyasî ve idarî faaliyetinin bir parçasına dönüştürme kapasitesine sahip olan Adalet Bakanlığı bürokrasisiydi. Yüksek yargının böyle bir "şebeke" kurma potansiyeli yoktu. Bakanlık bürokrasisi, yerele yayılan, her gün yenilenen gündelik bağlantılarla güçlenen, bu bağlantıları idarî faaliyet içinde saklayabilen ve seçim çalışmalarını bir "görünmez devlet" etkinliğine dönüştürme imkânına sahip olan tek yargısal aktördü. Diğer yandan, söz konusu propaganda

yasağı Adalet Bakanlığı bürokratlarının sıkıntısız ve sakin biçimde çalışmasının asgarî şartlarını hazırlamaktaydı. Seçim, böylece bir yarış olmaktan çıktığı gibi, medyanın da sessiz kalmasını sağlamıştır. İdarî mekanizmanın yarattığı güç ve kontrol imkânı, seçim çalışmalarının legal sorunlarını kolaylıkla aşabilecek bir paralel çalışma alanına dönüştürülüyordu ki, bunun temel aracı da yargı bürokrasisiydi. Adalet Bakanlığı teşkilâtını uzun süreden beri yöneten üç bürokrat zaten adaydı. Bakanlık teşkilâtı ve teşkilâtın unsurlarını bakanlık listesinin ilişki ağına dönüştürmek ve bu ağın teşkilât boyutuna paralel yaygın gücünü her hâkim ve savcıya ispatlamak ve yeniden ispatlamak ise güçlü bir zekâdan ziyade sıradan bir mesaiyi gerektirmekteydi. Bu mekanizma, başından sonuna kadar otoriter bir yapıyı temsil ediyordu. Seçim çalışmasının örgütlenmesi "idarî" bir mesai dolayımıyla gelişiyor, ilişki ve iletişim bu idarî kanallardan ve yukarıdan aşağıya doğru dağılıyordu. Böylece bürokrat adayların seçim sonrası zaferlerinin etkisini, günlük ve somut egzersizler biçiminde göz önündeki her yere yayabilmelerini mümkün kılıyordu. Muzaffer olacak olanın zaferden önce herkese tanıtılmasının, benimsetilmesinin ve hattâ gizli propaganda faaliyetinin ve en nihayetinde Bakanlık listesinin kabul ettirilmesinin bundan daha somut ve "sağlıklı" bir yolu olabilir mi? Hem yargı bürokrasisi ile yargı demokrasisi arasındaki ilişkinin kısa devre yapmaksızın çalışmasının ilk zemini hem de Adalet Bakanlığı teşkilâtına ilişkin zemin burada saklıydı. Ayrıntılarını anlatacağız.

Bu durum, HSYK seçiminin demokratik bir ortamda yürütülmesinin yargısal ve siyasî imkânlarının kalmadığını açıklıkla ortaya koyuyordu. Seçim sürecinin "sivil" olmak yerine "bürokratik" merkezde geliştirilmesi kararının siyasî maliyetine dair uyarılarımızdan hiçbirinin hükümet tarafından ciddîye alınmadığı anlaşılıyordu.

Sivil ve demokratik dinamiklerin harekete geçirilmesine yönelik atılımlarda "kürsü hâkim-savcılarına güvenilemeyeceği", tabanın hareket imkânlarının kısıtlılığı, hâkim-savcıların muhte-

mel öz yönetiminin de kontrol edilemeyeceği gerçeği karşısındaki politik tedirginlikleri, Adalet Bakanlığını geleneksel bürokratik araçlara hızla sarılmaya yöneltti.

Kuşkusuz bu sürecin gelişimi, yargı, bürokrasi ve siyaset bahisleri açısından ciddî derslerle doludur. Yargıda 17 Ekim 2010'da sonuçlanan ilk geniş kapsamlı demokrasi denemesine dair derslerin incelenmesinin başlı başına bir laboratuvar vazifesi gördüğü/göreceği de aşikârdır.

BÜROKRASİ CEPHESİ

Bürokrasinin Operasyonları

Bugünden geriye bakıldığında, HSYK seçimlerine giden yolun referandum sonrası aldığı biçimler ve araçlar incelendiğinde ortaya çıkan tablonun Adalet Bakanlığı bürokratları dışında kalan siyasal ve yargısal aktörler tarafından öngörülmeyen şekilde ilerlediğini söylemek mümkündür. Bu siyasal aktörler arasında AK Parti de bulunmaktadır. Kuşkusuz seçim sürecinin "siyasal" niteliği, hem AK Parti hem de diğer siyasal ve yargısal aktörler tarafından kabul edilmiş ve taraflar buna uygun siyasî pozisyonlar almak gerektiği hususunda farklı algılara kapılmamışlardır. Seçim sürecinin mantığı siyasal bir değerlendirmeyi, siyasal partilerin ve yargı içindeki aktörlerin uygun siyasal araç ve yöntemler geliştirmesini; seçim sürecindeki aktörlerin hangi araçlardan yararlanacaklarını, nasıl bir seçim üslubu ve yöntemi uygulayacaklarını ve özgün seçim stratejisine uygun düşen kendi taktikleri belirginleştirmelerini gerektiriyordu.

Bu çerçevede, yargı seçimleri sürecinin negatif aktörlerinden olan AKP'nin rasyonel stratejisinde bürokratların adaylığı görünmediği gibi, CHP ve Yarsav çevresinde de bu bürokratik stratejiye destek taşıyacak karşılıkların bulunacağı öngörülebilir gibi değildi. Çünkü AKP'nin anayasa değişikliği lehine toplumsal rıza üretilmesi girişiminde yaptığı ana siyasal vurgu, "vesayet ve bürokrasi" başlığını işaret ediyordu. Bu noktada hükümet, devlet kurumlarının hükümetlerden ayrı olarak siyasal meselelere neza-

ret ettiği, dolayısıyla da, halka ait kararların 100 yıllık bürokrasi geleneğine emanet edildiği tespitini yaygın biçimlerde kullanmıştı. Söz konusu siyasal geleneğin ve onun bürokratik araçlarının dönüştürülmesine talip olduğunu ilân etmiş olan hükümet, kendi eylemlerini de bu noktada meşrulaştırma yoluna gitmişti. Bu çerçevede, ne kadar gizli ve özel gündem ile çalışırsa çalışsın, herhangi bir siyasî partinin bu kadar hızlı ve âni bir dönüşümle, eski ve bildik siyaset üslubuna ve bürokratik usullere temayül etmesi rakipleri tarafından bile beklenmiyordu. En azından mevcut siyasî taraflardan hiçbiri bunu öngörmüyordu. Hattâ, bu durum en uç AKP karşıtları açısından da öngörülmemişti. Nitekim seçim sonrasında, medya alanında "görevli" birkaç gazeteci dışındaki kesimler arasından bu bürokratik-otoriter süreci içine sindirebilecek kimse çıkmadı.

Öte yandan Yarsav da, seçim sürecinde hayret verici bir tavır sergiledi. Ya da şu söylenebilir: Gerçekte bürokratik-otoriter geleneğin üstlenildiği ana merkezlerden birisi olması itibariyle Yarsav, Adalet Bakanlığı'nın hazırlığını yaptığı HSYK seçim yöntemine demokratik tepki üretebilecek olgunluğa sahip değildi. Daha da kötüsü Yarsav, Adalet Bakanlığı listesine meşruiyet kazandırırcasına, bakanlık bürokratları arasından aday göstermişti. Böylece Yarsav ve Adalet Bakanlığı gibi iki gücün, farklı ve sivil taban dinamiklerine talip olacak ve bu dinamikleri harekete geçirecek eğilimleri taşımadıkları, fakat aynı bürokratik dilden güç aldıkları tastamam anlaşılıyordu.

Bakanlık bürokratlarının, HSYK seçimine yedeklerindeki bir devlet dairesi ile birlikte dâhil olmalarının, gerçekte herhangi bir siyasal partinin Genelkurmay Başkanlığı ile birlikte seçime girmesinden hiçbir farkı yoktu. Fakat Yarsav tarafının, Adalet Bakanlığı listesini demokratik sürecin açığına düşürecek bir algıya sahip olmadığı da iyice anlaşılmaya başlanmıştı. Süreç içinde, her iki tarafın çatışmalarının bürokratik merkeze yansıdığı ve bürokratik merkezde çözüldüğü gerçeği artık netleşmişti. Dolayısıyla taraflar arasındaki çatışmanın siyasal bağlamının tamamen

"kurumsal" olduğu görülse de HSYK seçim sürecinin, bürokratik-otoriter tercihlere emanet edilmesi, gerçekte bu sürecin siyasi yol ve yöntemlerinden sadece birisiydi. Farklı ve demokratik yol ve yöntemler de mevcut idi. Bu durum özellikle Adalet Bakanı ile Adalet Bakanlığı bürokratları veya hükümet ile Adalet Bakanlığı bürokratları arasında bir mesafe olduğu algısını güçlendirecek bir gözlem sağlıyordu. Adalet Bakanı ve hükümet, en azından kendi geçmiş sözleri nezdinde arayışlara açık olduğunu gösteriyor, kazanmanın ötesinde, kazanmanın koşullarını müzakere edebilecek bir diyaloga açık olduklarını sıkça dile getiriyorlardı. Nitekim Adalet Bakanı, bu hususta Demokrat Yargı'yla görüşmesinde makul girişimlere hazırlanılması, bu hazırlığın sivil ve demokratik olması gerektiği kanaatini paylaştığını beyan etmekte bir sakınca görmüyordu. Kuşkusuz bu durum, yakın seçimler ve yeni anayasa yapımına hazırlanan bir parti içinde rasyonel bir politik strateji olarak beliriyordu. Ya da en azından toplum, muhtemel anayasayı, içinden henüz çıktığımız bir anayasa değişikliği mücadelesinin aslî aktörü olan AKP'nin söylem ve uygulamalarındaki samimiyet üzerinden tartışacaktı. Dolayısıyla böyle bir tutum alış, toplumsal algıda son derece rasyonel bir karşılık oluşturabilirdi.

Buna karşılık, Referandumun hemen arkasından Adalet Bakanı ile Adalet Bakanlığı bürokratları arasındaki politik mesafe giderek kaybolmaya başladı. Farkın kaybolmasıyla birlikte, neredeyse hiç kimse tarafından öngörülmeyen bürokratik-otoriter seçim yönetimi ve bürokrat adayların öncülüğündeki bir devlet listesi – aynen 100 yıllık vesayetçi-bürokratik gelenekten imbik imbik damıtılmışçasına –, 2010 HSYK seçim sürecinde ortaya çıktı. Adalet Bakanı ile Bakanlık arasındaki olağan siyasî-idarî bağın tersine döndüğünü gösteren bir durumdur bu. Fakat bu sürecin siyaseten Adalet Bakanı'nda nihayetlenmesi mümkün görünmüyordu. Gerçekte Bakanın, bakanlık bürokrasisi ile hükümet arasındaki geçici bir bağlantı noktası olduğu anlaşılıyordu. Kuşkusuz bu durum, Adalet Bakanı'nın siyasî inisiyatifi ve somut göz-

lemlerinin hem hükümet ve hem de bürokrasideki kıymetini azaltıyordu. Aynı zamanda, sahanın asıl gücü olarak bürokrasiyi belirleyici kılıyor ve kaçınılmaz olarak da hükümetin etkisi ve belirleyici gücünü nispî hale getiriyordu. Diğer yandan, Adalet Bakanlığı, bir politik ufuk ve vizyon alanı olarak sunulagelmekle beraber, gerçekte bir bürokratik iktidar alanıydı. Sonuçta hükümet, aylar ve hattâ yıllar boyunca yüzünü topluma dönerek kendi iktidar eleştirisini geliştirmişti. Hükümetin iktidar eleştirisindeki ana unsurları "vesayet ve bürokrasi tehdidi" söylemi oluşturuyordu. Ama hükümet, ağzından çıkan iktidar eleştirisinin somut karşılıklarını arayabilecek durumda olmadığını ve hattâ geleneksel bürokratik otoriter seçim yöntemi ve araçlarını *tercih etti*ğini, geçmişin tüm kurum ve güçlerini dönüştürmek yönündeki tarihsel şansını ölçüsüzce teperek göstermiş oldu. Kuşkusuz terk ettiği şey, sadece yargıda demokrasi iddiası değildi, aynı zamanda ülkedeki demokrasi söylemini de terk ediyordu.

Ortaya çıkan görüntünün bir başka yanı ise, AKP muhaliflerinin (AKP'nin) yöntem ve araçlarına karşı ciddî bir muhalefet oluşturabilecek politik olgunluğa sahip olmadıklarının anlaşılmasıydı. Muhalifler, bırakın mevcut anti-demokratik süreç karşısında muhalefet geliştirmeyi, oluşturulmuş muhalif gündemlere eklemlenmeyi de akıllarından geçirmediler. Sonuçta, bürokrasiye yönelik muhalefeti yükselten ve bu sorunu ülkenin demokrasi gündemine taşımaya çalışan tek örgüt Demokrat Yargı oldu.

Peki, Demokrat Yargı Niye Karşı Çıktı?

Demokrat Yargı'nın, HSYK seçim sürecindeki duruşu ve geliştirdiği muhalefet, bürokrasinin Türkiye'deki siyasî iktidar nezdindeki geleneksel taşıyıcı rolü nazara alındığında, tarihî bir girişim niteliği taşıyordu. O güne kadar yargı bürokrasisine yönelik herhangi bir muhalefet ortaya çıkmadığı gibi buna dair bir siyasî bahis de açılmamıştı.

Bu noktada aşağıda ayrıntılı biçimde açıklanan, bütünlüklü ve tutarlı itirazlar dizisi, yargıdaki birçok grup ve kesim açısından

yeni sayılabilecek bir tartışmayı başlatmanın sorumluluğunu üstlenmektedir.

• Yargı, Bürokrasi Olarak İnşa Edilmiştir

Adalet Bakanlığı bürokratlarına karşı duruşumuzun biri tarihsel, diğeri ise siyasal olan iki temel nedeni vardı. Bunlardan birincisi, Türkiye'de yargının idarî aygıtın bir parçası olarak, yani bir devlet dairesi biçiminde yapılandırılması geleneğiydi, ki bu durum, bizzat yargının kendisini bir bürokrasi haline dönüştürmekteydi. Elbette devleti ve devlet aygıtlarını, adalet ve hukuk yönünden sorgulamayı dışlayan geleneksel adlî perspektif bu yapıdan kaynaklanıyordu. Adlî yapıyı teşkilât olarak sorunlu hale getiren en önemli nokta, Türkiye'de adliyelerin, devlet iktidarı içinden ve yukarıdan aşağıya doğru örgütlendirilen bir idarî birim halini almasıydı. Türkiye'de "*yargı kültürü*"nün gerçekte "*idarî kültür*"ün bir parçası haline gelmesinin en önemli sebebi bu noktaydı. Böylece yargı uygulamaları yukarıdan aşağıya dağılan bir görevler dizisi yoluyla kolaylıkla üretiliyor, bağımsız olduğu sanılan mahkemeler Ankara'ya idarî bir yolla bağlanan bir "şebeke"nin parçasına dönüşüyordu. Kuşkusuz, bu örgütlenme yapısı Cumhuriyet dönemi öncesine kadar uzanmaktadır. Konunun uzmanlarından Ekrem Buğra Ekinci, "Tanzimat ve Sonrası Osmanlı Mahkemeleri" adlı eserinde bu yapıyı özetlemektedir:

> Avrupa devletlerinin baskısı ve ıslahat fermanlarının gereği olan yeni kanunların uygulanması için yeni yargı mercilerine ihtiyaç duyulmuş, bu yolda nizamiye mahkemeleri adı verilen mahkemeler kurulmuştur. Hükümet böylece merkezî otoriteyi güçlendirmeyi de düşünmüştür. O zamana kadar idare ile adliye bir arada olduğu için idarenin merkezileştirilmesi ister istemez adliyeyi de etkilemiştir. Gerçekten ülkede çok nüfuzlu bir konuma sahip bulunan ve yargı otoritesini elinde tutan ulamanın gücü bu reformlarla giderek azalmıştır. Böylece yargı yetkisi, kısa zaman içinde, doğrudan merkeze bağlı ve ilmiye sınıfı gibi bir sınıfa mensup bulunmadıkları için siyasî ve sosyal nüfuzdan mahrum yeni memur-hâkimlere intikal etmiştir. Oysa doğrudan merkez bağlı bulundukları halde kadılarda güçlü bir sınıf mensubiyeti duygusu vardı. Bu

sebeple tam bir yargı bağımsızlığı içinde görev yaparlar, merkezden bunlara direktif verilmesi diye bir şey söz konusu bile olamazdı. Kadılar azledilseler bile ulemadan oldukları için müderrislik, müftülük gibi başla işlerle de uğraşabilirler, böylece geçim endişesi çekmezlerdi. İşte adlî reformlarda önemli bir saik olan merkezileşme endişesi, yargı bağımsızlığının zayıflaması sonucuna varmıştır.

Hak ve özgürlükleri bir devlet etkinliği olmaktan çıkartarak sivil ve demokratik bir inisiyatif alanına dönüştürecek bir Adliyenin tarihsel imkânları tamamen kapanıyordu böylece. Doğal olarak, bugüne kadar gelen tarihsel süreçte, yargı ile idare, yargıç ile bürokrat arasındaki mesafe tamamen kapanıyor ve yargıdan beklenen toplumsal işlev ve misyon sürekli olarak erteleniyordu. Türkiye'de yargının devletçilik vasfının – toplumun güç ve iktidarlara karşı bir aracı değil de –, güç ve iktidarların topluma karşı bir aracı olmasının temel zemininde de böyle bir kurumsal DNA yapısına sahip olması geliyordu. Bu yapı, yargının ve yargıcın kendini topluma dayanarak üretmesine engel olmakta, bürokratik iktidarın topluma ve yargı özelinde de hâkim ve savcılara dayattığı çarpık yargı ve yargıç anlamlarının devamını sağlamaktaydı.

Doğrudan yargıya mahsus biçimde açıklamak gerekirse, Adalet Bakanlığı bürokratları yargının hem kurumsal ve hem de ideolojik olarak devlete bağlanarak üretilmesinin aracını oluşturmakta, bu nedenle de toplumun ve toplumun tüm farklılıklarına, onların kültürel değerlerine, varlıklarının tüm meşruiyet yapılarını özgürce taşımaları taleplerine karşı, gerçek ve somut bir siyasal tehlike haline gelmekteydi. Türkiye'deki iktidarın, bu tarihsel geleneğine karşı çıkmak her şeyden önce, halen yargıda güçlü şekilde takip edilen ve bir yönüyle hâkim ile bürokrat arasındaki meslekî ve kurumsal mesafeyi anlamsızlaştıran, önemsizleştiren bakış açısına karşı koymayı gerektiriyordu. Yeni bir yargı kültürünün inşası peşinde koşanlar açısından, yargı kültürü içindeki idarî kültürün tüm uzantılarına karşı mücadele edilmesi gerekiyordu. Nitekim geçmiş HSYK üyelerinin önemli sayılabilecek bir kısmı da Adalet Bakanlığı çalışanı olarak tecrübe kazanmış

isimlerdi. Aynı sürecin – ve hattâ dehşet verici biçimde geçmiş örnek gösterilerek bu kez – bir başka siyasal iktidar tarafından tekrarlanması ise "yeni bir dönem başlıyor" söylemlerinin sadece yüzeyde kalan dayanıksız sözler olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Sonuçta Demokrat Yargı, daha en başından Türk Yargısının tarihsel geleneğini yorumlayarak bir bürokratik tehlike tespitinde bulunmuştur. Bürokratik tehlike tespitinin ilk somut kanıtı, yeni gelenlerin de kendilerine eskiyi örnek göstermeleridir. Yargının yeni bir geleneğe taşınması ihtimali, geleneksel bürokrasinin bu kez de yeni dönemdeki temsilcilerinin çıkarlarıyla kesişmesi neticesinde engellenmiş ve Türk devletinin bürokratik geleneği bir kez daha ve yeni dönemde de yeniden üretilmiştir.

• Yargı Bürokratik Hiyerarşiye Tâbidir

HSYK seçimlerinde bürokrasinin müdahil olmasını gayrimeşru ve kabul edilemez bularak karşı çıkılmasının ikinci nedeni ise, siyasal boyutla ve bürokrasinin yargıya karşı oluşturduğu hiyerarşik yetkilerin eşit konuşma ve eşit yarışma ortamını ihlâl etmesiyle ilgilidir. Böyle bir siyasal hiyerarşinin yargıya ve yargı seçimlerine yansıması ise, herhangi bir seçimi, seçim olmaktan çıkaracak kadar yıkıcıdır. Dolayısıyla, yargıda olağan ve sağlıklı bir seçimin ilk önemli koşulu, bürokratları bu seçim alanının dışında tutmaktı. Çünkü bürokrasi, bir güç eşitsizliği yaratarak seçimi formel bir seviyede sınırlandırma sonucunu yaratmaktaydı. Başka deyişle, yargıdaki gerçek bir demokrasinin şartı, sadece oy verme(k) davranışı olamazdı. Bu durum, ancak biçimsel demokrasinin varlığı anlamına gelebilir.

Yargıda oy verme davranışının iktidar ve güç ilişkilerinin dışına çıkartılması, var olan hiyerarşik gücün alaşağı edilmesi, en azından sınırlandırılması zarureti üzerinde durulmalıydı. Yargı bürokrasininin adaylığını gayrimeşru hale getiren şey, seçimlerin eşit koşullarda yapılmasının bir şart olarak demokratik ölçülerden en önemli ve esaslı unsuru oluşturmasıdır. Dolayısıyla, Ada-

let Bakanlığı bürokrasisinin de, Türk yargısı içindeki geleneksel gayrimeşru güçlerden birisi olması itibariyle ve aynen yüksek yargının yarattığı gayrimeşru güç gibi, yargı içindeki demokrasi mücadelesinin muhatabı haline getirilmesi gerektiği aşikârdır. Bu kişilerin, hukuksal statü olarak aynı zamanda "hâkim" statüsüne sahip olmaları, sonraki başlıklarda tartışılacağı üzere bir Türkiye garabetidir.

Hem hâkim, hem de bürokrat olmalarının Türk yargısında yarattığı kültürel tahribat ve itibar kaybının toplumun adalet taleplerine herhangi bir yansımasının olmayacağını düşünmek ise tam bir körlüktür. Yargının kendisini hiyerarşik bir güç olarak üretmesi geleneği, ondan beklenen eşitlik ve adalet üretimini de kendi dünya tasarımı ile sınırlandırmasına yol açacak, ayrıca toplum, yargı yoluyla kendi siyasal iktidarına karşı inşa edilmiş ikinci bir bürokratik güç tehdidi ile karşı karşıya kalacaktır.

- **Yargıç mı Bürokrattan, Bürokrat mı Yargıçtan Çıkar?**

Türkiye'de yargı, maalesef bürokrat ile yargıç arasındaki meslekî ve zihinsel mesafeyi fark etme sürecine girebilmiş değil. Bakanlık bürokratları, hukuksal mevzuat bakımından hâkim sınıfına dâhil olduklarından veya bir başka biçimde söylenirse bürokratların hâkim ve savcılardan teşekkül etmesi nedeniyle Türkiye'deki yargı kültürünün mevzuat içinden görünümü gerçek anlamda bir garabet oluşturmaktadır. Hâkimlik mesleğinin sadece mevzuat düzeyinde algılanması, meslekî kimliğin asıl unsurunu oluşturan toplumsal işlev, zihniyet ve geleneklerin hâkimliğin tanınmasında ikinci plana atılmasını ve yargının yargıçlığın temel unsurları yerine idarî bir uygulamalar alanına dönüşmesine yol açmıştır.

Lâkin Türkiye'de yargının idarî kültür aleyhine kendi kültürel ve zihinsel kodlarını aramaya ve geliştirmeye başlaması, daha somut olarak, yargıçların bürokrasiye ve bürokratlara karşı mücadele verebilmesi için yeterli bir tarihî geleneğe sahip olmadığını tespit etmek elzemdir. Bu noktada Türkiye'de yargının tarihsel olarak bir bürokrasi özelliğini gösterdiği, yargıdan beklenen ta-

rihsel kimliğin, devlet ve kurumlar dışı besleyici-destekleyici toplumsal imkânlarından yoksun kaldığı ve yargının esasında bir "devlet dairesi" olarak Türk idarî yapısının aslî unsurlarından sadece birisi olarak zuhur ettiğinin tarihsel plandaki tespiti gereklidir. Bu durum, yargının adalet ve hakkaniyet arayışlarını besleyecek ve güçlendirecek toplumsal bir zeminden uzak olmasına, zihniyetini devlet idaresinin hiyerarşik yapılarından süzülerek gelen bir ideoloji üzerinden kurmasına, uygulama ve geleneklerini de devlet rutininin içinde dağıtıp yaygınlaştırmaya başlamasına yol açmış, nihayet bir bütün olarak yargının devlet örgütlenmesi nezdinde bürokrasi biçiminde varlık kazanmasını sağlamıştır. Böyle bir siyasal kültür yapısının ve yargı kültürünün Adalet Bakanlığı bürokrasisi ile arasında siyasî, meslekî ve zihinsel mesafe kurabilmesi, idarî kültür ve teşkilât yapısının yargıda yarattığı tahribatı teşhis edebilmesi, tabiî ki mümkün görünmemektedir.

Bunun yerine, bürokratların da HSYK seçimlerinde aday olmalarının onlara tanınan bireysel hakka saygı göstermenin bir sonucu olduğu iddia edilegelmiştir. Yargı içindeki birçok hâkim ve savcı, medyanın önemli bir kısmı, yazarlar ve Adalet Bakanı Sadullah Ergin de bu minvalde değerlendirmeler yapmıştır. Ve dahası, savunularını bireysel hak iddiasına dayandırmışlardır. Oysa durum bunun tam tersidir ve Bakanlık bürokratlarının HSYK seçiminde aday olmalarının bireysel hak ile doğrudan hiçbir ilgisi yoktur. Yargıdaki demokratik süreçlerin hiyerarşik özelliği büyüten bürokratik otoriter eğilim ve araçlara teslim edilmesini "bireysel hak" bağlamı üzerinden geliştirmeye çalışmak, sadece demokratik bir seçim sürecini tehlikeye atmakla kalmaz, aynı zamanda siyasî irade ile bürokrasi arasındaki geleneksel ilişkiyi de aynı biçimde devam ettirmek anlamına gelir. Başka deyişle, bürokrasiye karşı "hükümetiz ama muktedir değiliz" denilmiş olunur. Oysa Adalet Bakanı'nın bürokrasi üzerindeki siyasî inisiyatifi, öncelikle siyasî ve idarî niteliklidir ve bir hakkın kullanımını engellemek üzere biçimlenmez, aksine bir siyasî programın yürürlüğe sokulmasını öngerektirir.

• Genelkurmay-Milletvekili ve Bürokrat-Yargıç

İlk noktadan başlarsak, Adalet Bakanlığı bürokratlarının hukuken hâkim olarak tescil ettirilmesi, Genelkurmay Başkanlığı'ndaki bir subayın milletvekili sayılması ile aynı anlama gelir. Veya bir subayı belediye başkanı saymaktan da bir farkı yoktur.

Hukuken bir askerin aynı zamanda milletvekili sayılması mümkündür. Her ikisi farklı kavram ve kurumlardır. Fakat hukuken bu iki farklı mefhum ve müessesenin özdeşleştirilmesinin önündeki tek engel, sadece olgun bir demokrasi algısına sahip olmaktır. Özellikle de Türk siyasal kültüründe bu durumun normalleştirilmesinin çok zor olduğunu söylemek, sadece güzel bir espri olarak değer görür. Hepsi o kadar!

En azından, bugünlerde bir askerin aynı zamanda milletvekili, belediye başkanı, kaymakam olmasının yadırganacak bir durum olduğunu fark edebilecek bir aşamaya geldiysek, muhtemelen bu husus, askerî alanın diğer sivil alanları kendisine bağlamasının demokrasiyi yerinden eden bir güç eşitsizliği doğurduğunu idrak etmemizden kaynaklanmaktadır. Fakat bu alanda olgunlaşan demokrasi bilgimizin, yargıdaki bürokrat ve yargıç arasındaki ilişkiyi demokratik bir çözüme kavuşturacak olgunluğa ulaşamamasını garip bulmak lâzımdır. Çünkü aynen asker-siyaset ilişkisinde olduğu gibi, Türk iktidar geleneğini anti-demokratik hale getiren eşitsizlik, Adalet bakanlığı bürokratı ile yargıç arasında da bulunmaktadır. Meslek dışı bir hiyerarşik güç olarak bürokrasi, askerin siyasette yaptığı etkiyi, yani sivil, demokratik ve eşitlikçi bir yargı kültürünü de işgâl etmekte, yargının ve yargıcın, kendi adalet, özgürlük ve hak tecrübeleri üzerinden ilerlemesini, olgunlaşmasını engellemektedir. Bu nedenle de, hukuken bürokratlara hâkimlik statüsü tanınması, tam da Türkiye garabetinin olağan demokrasi geleneklerine karşı ileri sürülmesi anlamına gelmektedir.

• Adalet Bakanı Bürokrasinin Tuzağına Düşüyor

İkinci noktaya gelince, bu da Adalet Bakanlığı bürokratlarının

HSYK seçimlerindeki adaylıklarına Adalet Bakanı tarafından müdahale edilmesinin-karışılmasının, hak ve özgürlüklere riayet ve saygı kuralının ihlâli olacağı iddiasının, gerçekte siyasî irade ile bürokrasi arasındaki demokratik ilişkinin ihlâlini içermesiyle bağlantılıdır. Bu husus, bürokrasinin bizatihi kendi yerini, siyasî iktidarlar aleyhine nasıl genişlettiğiyle de ilgilidir. Türkiye'deki yakın dönem iktidar analizlerindeki hâkim vurgunun "vesayet" kavramı üzerinde yoğunlaşması, mevcut sorunun algılanmasını kolaylaştırıcı bir etkide bulunmaktadır. Bu analizlere göre, Türkiye'de bürokrasi özellikle de 1960 darbesinden itibaren, kendi yerini siyasî irade karşısında genişletmiş, siyasî kararları üstlenmiş ve siyasî hükümetlere çok sınırlı bir iktidar alanı bırakmıştır. Hükümetlerin kendi siyasî vizyon ve ufuklarını siyasî iktidarın perspektifine dönüştürme eğilimi ise, bürokrasi duvarlarına çarpmış, en azından bürokrasiye müdahale etme imkânları olağanüstü sınırlanmıştır.

Kuşkusuz Adalet bakanının kendi emri altında bulunan ve kendi idarî örgütlenmesinin bir unsuru olarak yerleştirdiği bürokratlar vardır. Adalet bakanının bu bürokratlara kendi iradesini dayatamayacağını savunan anlayış, gerçekte yıllardır eleştirdikleri bürokrasinin rolüne kilit bir rol vererek desteklemek veya en azından bürokrasiye karşı mücadele edememek anlamına gelir. Bürokratlara Adalet bakanının irade dayatamayacağını iddia edenler açısından, ikna edici bir temel bulmak çok zordur. Olağan demokrasideki bir Adalet Bakanı, bürokrasiye ve onların çıkar ve iradelerine karşı, kendi hükümetinin siyasî vizyon ve perspektifini devreye sokmakla yükümlüdür. Eğer bürokrat, kendi hukuksal haklarında ısrarlı ise de bu durumda onunla olan idarî bağını kesmek de bürokratın bireysel adaylık hakkını çiğnemek değil, tam tersine yaratılan eşitsizliği engelleyerek binlerce hâkim ve savcının seçim haklarını garantiye almak demektir.

BÜROKRATLAR KARŞISINDA ADAY OLMAK MI?

Bürokratların adaylığının HSYK seçimlerinde yarattığı tehlikenin gündelik ilişkilerdeki yansımaları oldukça geniş bir alanda tezahür ediyordu. Bu tehlike, bakanlık listesi dışındaki bütün adayları, bakanlık karşısında sıradan bir nesneye dönüştüren bir güç eşitsizliği yaratıyordu. Bakanlık, bütün (*diğer*) adayların her türlü bilgisini, kendi uhdesinde tutuyordu, doğal olarak gizli ve açık sicillerdeki arşivi daima kullanımına açık durumdaydı. Bakanlık bürokrasisi bu nedenle, olağanüstü bir gücün sahibiydi. Dahası elindeki bütün arşiv bilgilerini manipülatif bir biçimde ve istedikleri gibi kullanmakta en küçük bir beis duymuyordu. Bu yolla HSYK seçim sürecinin tek gerçek öznesi bakanlık bürokrasisi olarak ortaya çıkıyordu. Bunun dışındaki diğer adaylar, bu olağanüstü kurumsal gücün hiç de etik olmayan biçimlerde kullanılması karşısında çaresiz, etkisiz ve süreç içinde oraya buraya kolaylıkla yönlendirilen bir nesne olarak belirginleşiyorlardı.

Seçimin adayları arasındaki bu güç eşitsizliği, süreç içinde o kadar görünmez bir hale getirildi ki durum normal kabul edilmeye başlandı. Aslında bu durum, yargıdaki demokratikleşme algısının gerçekte ne kadar zayıf olduğunu ve kendi içindeki demokrasi uygulamalarından doğan sorunları ifşa edecek ve dışlayacak bir eğilimi – böyle bir *eleştiri alanını* dahi – üretemediğini ortaya çıkardı. Bakanlık bürokratlarının özne, diğer adayların ise nesne olmasının bir sorun teşkil ettiği duygusu hiç oluşmadı. Hâlbuki serbest seçimlerden, herkesin yani tüm hâkim ve savcıların serbest iradeleri ile oy kullanacağından söz eden sayısız hâkim ve savcı vardı. Fakat bu seçimin serbest iradelerin tercihine dönüşebilmesi için gerçek ve somut demokratik koşulları tanıyabilecek ve sorunları fark ettiğinde de harekete geçebilecek güçlü ve dayanıklı bir demokrasi algısının olmadığı giderek belirginleşiyordu. Nitekim demokrasi eylemi bakımından demokrasinin minimum karşılığı olan "sandığa oy atmak" biçimiyle yetinildiği, daha ötede bir algıya dayanan bir bürokrasi eleştirisinin yeşermediği ortaya çıktı.

Bürokratlarla diğer adaylar arasındaki yarışta, gerçek bir demokrasinin tüm temel unsurlarının ihlâl edildiğinin sağlıklı analizine dahi katlanamayacak, çok aceleci, daha alınacak çok yol olduğunu düşünen bir taraftar kitlesi, her ân hazır ve nazır haldeydi. Onların görevi, böyle bir tartışma açıldığında otomatik olarak "özgürce oy kullanıldı, serbest seçimler yapıldı" diye tempo tutmakla sınırlıydı. Bürokratların ellerinde bulunan arşivi, seçim sürecinde kullanmalarının bir demokrasi ihlâli olduğu tartışması bile yapılamadı. Bu durum, bürokratlar ile diğer adaylar arasındaki güç eşitsizliğini daha da derinleştiren ve diğer adayları, bürokratlar karşısında daha da çaresizleştiren bir seçim iklimini ortaya çıkardı. Mevcut seçim iklimi ise, bakanlık dışındaki adayları "kıymet" alanından çıkarmaya ve yargı idaresinin muhtemel güç ve iktidarına en uzak düşecek kişilere dönüştürmeye de başladı. Bunun kaçınılmaz sonucu ise, bizzat yargının içinde yaşanan, ama herkesin seyrettiği sayısız "*linç*" olayının sahneye çıkmasıydı.

• Bürokratların Eğlence Sahnesi

Bu nokta da, bu linç olaylarına birçok örnek verilebilir. Bunlardan birisi, seçimlerde bağımsız aday olan, ama hatırı sayılır miktarda oy toplayan adaylardan birisi hakkında çıkarılan "iki eşli" dedikodulardır. Bu konudaki bilgiler, Bakanlıktan alınıp etrafa fütursuzca yayılıyordu. Yine bir başka adayın "içki içtiği", bir başkasının "türbanlı karısının başını açtığı" yönündeki "bilgi"ler de etrafta dolaştırılıyor, dolaştıranlar ve bilgileri paylaşanlar ise gerçekte bir meslektaşlarını linç etmenin aracına dönüştüklerinin bile farkına varamıyorlardı. Veya bu durum işlerine geliyordu. Linç yöntemleri sadece bunlarla da sınırlı değildi. Hedefte olanlardan birisi de bendim. Buna göre yıllar önce gerçekleşen Yozgat Yerköy tayinimin Müsteşar Yardımcısı tarafından doğuda bir il'e veya ilçeye yapılarak değiştirilmek istendiğini, kurul üyelerinden birisi buna razı olmadığı için tayinimin Yerköy'e yapılmış olduğunu, fakat, benim bu olay nedeniyle müsteşar yardımcısına kişisel bir husumet duyduğum için bütün bu muhalefet çalışmalarını

yürüttüğümü, yani olayı kişiselleştirdiğimi her yere yaymaya çalışıyorlardı. Doğrusu bu kadar sıradan bir yalan karşısında küçük dilimi yutacak kadar hayret yaşadım. Buna yalan bile denemezdi. Çünkü ikna edici bir yalan bile üretemeyecek kadar sıradan ve naif bir zihinsel dünya ile karşı karşıya kaldığımı fark ediyordum sadece. Fakat diğer linç edilenler gibi, bu nahif yalanlara karşı çaresizce mantıklı açıklamalar getirmenin ciddî anlamı yoktu. Bu şayiaların kendisi zaten bir çaresizliği gösteriyordu. Bürokratlar, işgâl ettikleri sırça köşkten bütün (*diğer*) adaylara âdeta "dillerini çıkarıyor", çocukça yollarla yerel adliyelerde bir "adaylar magazin"i oluşturuyorlardı. Yöntemleri ne kadar sıradan olursa olsun, geniş kesimleri etkilemediği söylenemez. Çünkü bakanlık bürokratları ile yarışan, onlara karşı duran ve adaylıklarının siyasî ve etik bir sorun oluşturduğunu söyleyen her hâkim ve savcı, bürokratlarca yaratılan bir dipsiz kuyunun içinde çırpınmaktan başka bir seçeneğe sahip değildi.

• Asıl Tahribat Kendi Taraftarlarına

Bu seçimin yarattığı eşitsizliğin en dramatik kısımları da bu noktada ortaya çıkıyordu. Fakat, bu durumun tek hedefinin seçim sürecindeki hasımlar olduğunu düşünmek de çok erken ve kolaycı bir değerlendirme yapmak demektir. Bürokrasinin bahsini ettiğimiz güç eşitsizliği ve hiyerarşinin üzerine oturması nedeniyle asıl büyük zararı bizzat kendi taraftarlarına ve aday adaylarına verdiğini fark etmek için çok dikkatli bir gözlemci olmak gerekmez kuşkusuz. Bu konuda hüzün verici gözlemler vardır. Bir defa, kendi taraftarlarını bu sürecin etkin ve yapıcı dinamiklerine dönüştürmek, inisiyatif yüklemek ve bu sayede tabanı özgüvenli özneler haline taşımak yerine sıradan elemanlara dönüştürmek, seçim süreci bağlamında kurulan ilişkinin ne kadar sığ ve yavan bir üslupla yürütüldüğünü ortaya koyuyordu. Dolayısıyla, kendi aday adaylarının bu güç eşitsizliği nedeniyle yaşadıkları insanî süreç ise bir linçten çok içsel bir bunalım, bir buhran hali olarak anlatılabilir. Kendi varlığına, çalışmasına, emeğine, tecrübesine

ve programına güvenmek yerine Bakanlıktaki bir güçten, bir yetkiliden adaylık veya aday adaylığı teklifi almanın taraftarda yarattığı heves ve yepyeni bir dünyaya açılma arzusu, süreç içinde bürokrat yetkilinin kararını tersine çevirmesi neticesinde doğrudan gözlemlediğimiz kimi kişilerde bir buhran halini alıyordu. Ve hatta garip bir biçimde dünya ile ilişkisi kesilmiş bir halde düşmüşlük, düşürülmüşlük hissinin olağanın ötesinde yaşanması ile sonuçlanıyordu. Bakanlık bürokrasisi tarafından aday yapılan yine bakanlık bürokrasisi tarafından adaylıktan düşürülüyordu. Hele adaylık geniş kesimlere ilan edildikten sonra vazgeçilmesi ilgili şahsın ruh dünyasının aniden savrulmasına yol açıyordu. Böyle bir süreci yaşayanlardan birisinin özel sohbet içinde anlattığı için aktaramayacağım ruh dünyasına tanık olmak benim açımdan hakikaten acıtıcı oldu. Buradaki sorun adayın ruh halinin karar verici bürokrata yakın olduğu nispette normal hatta normalin üzerinde bir sevinç ve çevresindekilerle kendisine "tevdi edilen" bu "imtiyaz" üzerinden konuşma ve ilişki kurma eğiliminin zirveye çıkması ile bürokrasiye uzak olduğu nispette de psikolojik bir dağılma içine girmesidir. Eğer bir güç böyle bir etki yaratıyor ise bu gücün öncelikle kendi taraftarları ve adaylarına yönelik zararlar verdiğinin kabulü de gereklidir. Ve dahası benlik algıları ile bu derece oynanmış bir kesimin bağımsız ve âdil olmasını beklemenin sorunlarını bir kenara not etmek gerekiyor.

Kendi eylemlerine, kendi sözlerine, kendi programlarına ve kendi iddialarına dayanmanın değersiz, buna karşılık Bakanlığın gücüne yaslanmanın çok değerli kılındığı bir süreçte adaylık taliplerinin bu gücün dışardan anlaşılamaz, görülemez, en azından kendisine adaylık sözü verilmiş hâkim-savcılar tarafından hiç makul bulunmayan nedenlerle yarıştan diskalifiye edilmesi de mümkündür. Bu süreçte içlerindeki adaylık heyecanları Bakanlık tarafından açığa çıkarılan, çevrelerine lanse edilen ve dolaştırılan birçok aday adayının sonradan adaylıktan dışlanmalarının çok ciddî kişisel gerilimler yarattığı ve hattâ yeniden listeye girmek için bütün arabesk yöntemlerin kullanıldığına birçok kişi şahit ol-

du ve üzüldü. Bu sürecin bürokrasi bağlamındaki mağdurlarının bir kısmı da onlardır ve hattâ bazı örneklerde çok üzüntü verici sahnelere yol açmıştır. Bu sıkıntıların bürokrasinin çalışma yöntemi ve iktidar hırsından kaynaklandığını anlamak için çok düşünmeye gerek yoktur.

- **Bakanlık Listesine Kürsüden Girenler**

Maalesef Bakanlık listesine kürsüden dâhil olanlar, kendilerini demokratik bir denetim ve sorgulama sürecine taşımayı başaramadılar. Buna karşılık, bürokratik bir girişime dâhil olmayı ve kendilerine tanınan sıradan, pasif bir rol alanının derinleşmesine ve pekişmesine yol açtılar. Onların seçim sonrası inisiyatif alanlarını tamamen sona erdiren şey de buydu. Oysa bu süreç, bürokratik bir örgütlenme tecrübesi olarak başlamışsa dahi, bu momenti kendilerini bir aktör haline getirecek girişimlere çevirmeleri de mümkün olabilirdi. Fakat Yüksek Seçim Kurulu sayesinde üretilen sessizliği, kendilerinin de dâhil olduğu o koca bakanlık makinesinin yarattığı gürültüyü saklayacak bir perde olarak ve kolaylıkla kabullenilecek bir "yarış sahnesi" gibi algıladılar. Bu ise, onların tüm gizil güçlerini sadece kendileri için tanımlanmış sınırlarda tutarak ilerleyeceklerini gösteriyordu. Fakat bu durum, kürsü hâkimliğinden gelenlerin kendi geçmişlerinden, kendi haslet ve beklentilerinden de uzaklaştırılması anlamına gelmekteydi. Dolayısıyla kendi kürsü geçmişlerini ve tecrübelerini tutarlı bir programa dönüştürerek yeni HSYK'nın kendisini gerçekten yeni bir biçimde üretebilmesi için gereken taze bir inisiyatif alanının doğmasına âmil olabilirlerdi. Bu da mümkün olmadı. Kürsü hâkim ve savcıları ile bakanlık bürokratları arasındaki tarihî birleşmenin Bakanlık bürokratlarının geleneksel merceklerini kıran ve dönüştüren bir etkisi maalesef olmadı. Oysa *listeye* kürsüden girenlerin kendi perspektiflerini HSYK'ya taşıyarak geleneği belirli ölçülerde dönüştürme imkânları bulunuyordu. Bunun yerine, bürokratik perspektifi ve uygulama programını devralmayı tercih ettiler. Böylece, bizzat kendilerinin HSYK'daki varlığı ile doğan

tarihî fırsatı, kürsü yargıçlarının çığlığının HSYK'da duyulamayacak kadar derinlere itilmesine ses çıkarmayarak tepmiş oldular. Aksi bir kanaat, bu üyelerin seçildikten sonra hal kâğıdı, not sistemi, teftiş sistemi, yıpranma payı vb. gibi kürsü hâkimlerinin sayısız sorunları karşısında sessiz kalmalarını ve hiçbir girişimde bulunmayışlarını açıklayamayacaktır. Sonuç, yine, yargıçlara karşı bürokratların zaferidir.

- **CV'lerde Ortaya Çıkan Hâkim–Bürokrat Trajedisi: İbrahim Okur'un CV'si**

Yukarıdan beri anlattığımız Adalet Bakanlığı bürokrasisinin ana merkezinde yer alan İbrahim Okur'un propaganda amacıyla kaleme aldığı CV'si hem içerik olarak ve hem de bir "*CV yazma pratiği*" olması nedeniyle, mutlaka değerlendirilmesi gereken çok kıymetli bir malzeme oluşturmaktadır. Okur tarafından kaleme alınan CV, yargıdaki seçimin tek propaganda biçimi olarak belirlendiği şekliyle Yüksek Seçim Kurulu sitesinde tüm diğer HSYK adaylarının CV'leriyle beraber yayımlanmıştır.

Bakanlık bürokrasisinin başında bulunan Okur'un, nasıl bir anlayış ve görüşe sahip olduğunu ve propaganda stratejisini bu CV'den öğrenebiliriz. CV'nin meraklısı için kıymeti, bir "hâkim-bürokrat"ın özgül hayat hikâyesini içermesiyle ilgili değildir sadece. Aynı zamanda bu "hâkim-bürokrat"ın kendi hayat hikâyesine neleri ekleyip neleri eklememesi gerektiğine dair geliştirdiği stratejik akılla da alâkalıdır. Zaten, memurların biyografi inşa etme stratejilerine genel olarak bakıldığında, onların hakim iktidarları okuma, yorumlama ve analiz etme biçimleri ile bu analizler üzerinden "hayatta kalma" pratiklerinin uygulamaya konulması sürecini içerdikleri görülür. Daha açıkçası, memur CV'leri üzerinden o memurun siyasal iktidar, egemen güçler ve ideolojik meşruiyetin temel dokuları ve dönüşümleriyle nasıl temas ettiğini, iktidar ve kamuoyu alanını nasıl okuduğunu, muhtemel iktidar dönüşümlerini öngörme kapasitesini ve buna bağlı olarak da önceden nasıl pozisyon almaya çalıştığını gösteren bir tür "siyasal

analiz ve strateji belgeleri"dir. Tabiî ki, eğer Türkiye'den konuşuyorsak, sadece "memur stratejileri"ni değil, aynı zamanda "memur trajedileri"ni de ifşa eden belgelerdir bunlar. Çünkü memurların değişen siyasî iktidarlar karşısında bir yaprak gibi nasıl titrediklerini, nasıl bir hayat oyununa mahkûm bırakıldıklarını ve nasıl çok kişilikli yapı(lar) geliştirdiklerini de ortaya koyar. Örneğin, özellikle 28 Şubat sürecinde sıkça rastlandığı şekilde, bir subayın Genelkurmay'a, türbanlı eşini türbansız gibi gösteren bir fotoğraf göndermesi, bu trajedinin en iç acıtıcı örneğini sergiler. Bir memur kendi kimliğini, kendi dünyasını devletten saklamaktadır! Buna mecbur bırakılmaktadır! Bu olay, "memur stratejisi"nin sıradan taktiklerinden birisidir ve söylediği şey de çok açıktır: "Ben de sizdenim. Lütfen bana dokunmayın!" Bu sayede memurlar, kendi "kimlik"leriyle değil, kendilerinden istenilen yapay "kimlik"leriyle devlet alanına girer ve bu yapay kimliğin korunaklı gölgesinde yaşamak için bir denge tutturmaya çalışırlar. Trajediler, böylece çoğalır da çoğalır.

Gelelim CV'ye. Ve onun sergilediği trajediye. İbrahim Okur'un CV'sine üstünkörü bakıldığında hemen dikkati çeken ilk şey Genelkurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığına bağlı Millî Güvenlik Akademisi'nden aldığı diplomadır. 2003 yılı Ekim ayından 2004 yılı Şubat ayına kadar bu Akademide eğitim gördüğünü öğrenmemizi istiyor Okur. Belli ki, bu diplomanın özellikle ilgimizi çekmesini talep etmektedir. Bu sayede, Okur'un sadece bir hâkim ve bir bürokrat olmadığını, aynı zamanda bir "Harp Akademi*li*" olduğunu da öğrenmiş oluyoruz. Peki Okur, kendisinin meslekî bilgi ve geçmişini hâkimlikten bürokrasiye ve oradan da "asker"liğe kadar taşıyan bu geniş müktesebat karşısında neden etkilenmemizi istemektedir? Neden bunu CV'sinin ana unsuruna dönüştürmeyi tercih etmiştir? Hem de "askerî vesayete" karşı mücadele ettiğini söyleyen bir Hükümetin memuru iken! Hem de diploma aldığı zamanlara dair iddia konusu olan "Ayışığı" ve "Sarıkız" darbe girişimlerinin müştekisi olan bir hükümetin bürokratı iken! Ve hem de "Askerî vesayet

yanlısı olan Yarsav'a karşı" liste hazırlayarak seçime girmiş iken!

Burada asıl korkutucu ve trajik olan da herhalde bu sonuncu tespittir. Çünkü Okur, açık ki hem geleneksel "memur ideolojisi"ne karşı "mücadele etmekte"dir hem de aynı ideolojinin muamelatını terennüm etmektedir. "Askerî vesayete" karşı mücadele ederken kendi "askerî" geçmişini gururla anmak, eğer olağan ve sağlıklı bir seçim stratejisi üzerinden bakarsanız sadece bir trajediyi ifade eder. Ya da, aslında, "askerî vesayet" ile bir sorununuz yoktur. Peki ya "askerî vesayet yanlısı Yarsav'a" karşı oluşan bir listenin "Harbiyeli" HSYK adayının seçmenlerinin kendisini desteklemesi için nasıl bir nedenleri olabilir ki? Ona "askerî vesayet"i reddederek oy verecek seçmenler için CV'nin bu esaslı "askerî" unsurunun bir önemi yok mudur? Kendisine önemli sayıda oy verildiğine göre, bu unsura kıymet verilmemiş olmalıdır. Bu durum, Okur'un seçmenlerinin de aynı "CV kurma stratejisini" kullandıklarını mı ortaya koyar? Yoksa "Askerî vesayet yanlısı Yarsav'a karşı" oy verirken sehven mi oy kullanmışlardır? Şu halde, bir HSYK üye adayı olarak Okur ile seçmenleri nasıl iletişim kurmaktadırlar? Ortada bir sorun vardır: HSYK üye adayı olarak hem "askerî vesayete karşı konulmakta"dır ve hem de "askerî" bir memur profili ile övünülmektedir! Yargıtay üyelerinin, 28 Şubat döneminde birkaç saatlik bir brifing almış olmasını kıyasıya eleştiren bir seçmen kitlesinin kendi HSYK adaylarının iddia konusu "Ayışığı" ve "Sarıkız" darbe girişimleri döneminde hem de 6 ay boyunca askerden brifing almasını sorun yapmamış olması daha da ilginç bir durum çıkarır ortaya. Okur'un CV'sinde ileri sürdüğü "askerî" biyografik unsuru, niye ileri sürdüğü konusunda ve yukarıda izah ettiğimiz "memur trajedileri"ne uygun biçimde, Okur ile seçmenler bir ön anlaşmaya mı sahipler yoksa? Eğer, cevap "evet" ise, ortada, herkesin bildiği, fakat kimsenin açıklamadığı farklı bir iletişim biçimi var demektir. Ve yargıdaki iktidar dönüşümüne dair bir seçim sürecinde de bu stratejinin gerekleri uygulanmış demektir. Çünkü ortada olan şey, Okur da dâhil, herkesin birbirinden bir şeyler sakladığı şüp-

hesidir. Ya da, Türkiye'deki devlet ve memur sisteminde "bir şey söylenirken aslında bir başka şey söylendiğine" dair çok sağlıksız bir iletişim sorunu var demektir. Aksi durumda, Okur'un uyguladığı stratejik aklı anlamamız imkânsızlaşır. Okur'un CV'sinin amacı şudur: Okur'un CV'si siyaset ve yargıda olan bitenlere bakışımızı iyice bulanıklaştıran ve hattâ anlamsızlaştıran, tarafların aldıkları pozisyonları ve talepleri daha da belirsizleştiren bir etki doğurmaktadır. Böylece, bizler Okur'un nerede durduğunu, ne düşündüğünü, hayata nasıl baktığını bilemez duruma gelmekteyiz. Fakat her nasılsa, seçmenleri bunu büyük bir açıklıkla bilebilmektedirler. Aynı zamanda kendisi de bilmektedir! "Memur stratejileri" dediğimiz şey tam budur. Bu stratejinin aslında kazananı yoktur. Herkes masumiyetini peşinen yitirir.

Peki Okur, CV'sine bu unsuru kimin için eklemiştir? Ve hangi seçmen veya hangi kamuoyu böyle bir CV'yi kıymetli bulur? Yarsavcı mı? Peki, ama Okur, Yarsav'a karşı kurmamış mıydı listesini? Yarsav'a karşı bir "memur profili" oluşturması gerekmez mi? Neyi saklamaya çalışmaktadır? Yarsav'a karşı mücadele ederken Yarsav'ı niye tekrar etmek istemektedir? Neler oluyor? Sorun nedir? Bütün bu sorular nereden çıkıyor? Tüm bunlar, Türkiye'de geçerli geleneksel "memur ideolojisi"ne bağlı bir "memur profili" oluşturma tedirginliğinden mi kaynaklanmaktadır? Peki, ama bu gelenekten "kopmaktan" söz edilmiyor muydu? Siyasî iktidar düzleminde "ya her şey birden bire değişirse" korkusundan mı kaynaklanmaktadır bütün bunlar. "Türkiye'de her şey olabilir. Ben gene de önlemimi alayım. Ben de sizdenim!" mesajı mı verilmek istenmektedir? Hadi daha önemli olan soruyu soralım: Peki bir demokratikleşme sürecinin böyle bir kişisel iç huzursuzluk fonunda ilerleyebilmesi mümkün müdür? Böyle bir geleneği takip edenlerin açık, şeffaf, demokratik bir süreç izleyebilmeleri mümkün müdür? Böyle bir memur geleneğinin üzerinden konuşulduğunda, bizler gerçeği; doğruyu ve yanlışı nasıl bulabiliriz? Neyin "gerçek" ve neyin "sahte" olduğunu nasıl anlayabiliriz?

Sorular hakikaten bunaltıcıdır, ürkütücüdür, ümit kırıcıdır ve daha da çoğaltılabilir. Seçim sürecinde propaganda amacıyla yazılan bir CV'ye ekledikleri ile eklemedikleri göz önüne alındığında bir adayın politik ve demokratik ufkunu belirlemek pekâlâ mümkündür. Bu sayede, o kişinin politik ve yargısal programını öngörebiliriz. Hayata bakış açısını, çevresiyle ilişki kurma biçimini ve daha birçok zihinsel ve pratik projeksiyonları bu sayede fark edebiliriz. En önemlisi, demokrasi pratikleri geliştirme kapasitesini tahmin edebiliriz. Bu konuda, Demokrat Yargı yönetim kurulu üyelerinden bir arkadaşımızın CV'sini de örnek verebiliriz. Örneğin, Demokrat Yargı'nın HSYK adaylarından birisi İmam Hatip Lisesi mezunuydu, ve bunu gururla kendi CV'sine ekledi. Biz de kendisi ile ayrıca gurur duyduk. Kendisini yine kendisi kalarak ifade etmesini takdirle karşıladık. Çünkü demokrasi mücadelesini, kendisine dayatılan bir "laik CV modeli"ni alaşağı ederek yürüteceğini, kendi hayat hikâyesine ilişkin konuşma ve sunumlarındaki "alt metin" ile "üst metin" arasındaki her türlü kirli bağlantıyı reddedeceğini ve "devlet ideolojisi"ne yakın görünmesini sağlayacak hiçbir girişimin içinde bulunmayacağını göstermiş oluyordu. Böylece, kendi seçmenleri ile sağlıklı bir bağlantı kurmuş olmakta ve huzursuz ve tedirgin bir siyasî iklimin etkilerinden ve kendi "kimliği"ni saklama geleneğinin kahredici etkilerinden uzaklaşarak gerçek bir demokratikleşme sürecinin yolunu göstermekteydi.

Çok fazla uzatmadan burada demokrasiye dair asıl sorgulamayı başlatmalıyız: Böyle bir ilişki ve iletişim ortamındaki herhangi bir memur, demokrasi ve hukukun üstünlüğü mücadelesi verebilir mi? Bu biçimde yaşamaya alışmış, alıştırılmış bir bürokratın olağan, sağlıklı ve birbiriyle açık, kamusal ve şeffaf bir konuşma yapan bir yargıç kültürü yaratabilmesi mümkün müdür? Hukukun üstünlüğünü vaat eden bir adaydan bütün bu korkutucu yargı kültürünü aşmasını beklememiz gerekmez mi? Hâkimlerin içinde yaşadıkları "korku tüneli"ni yırtmasını beklememiz gerekmez mi? Kendisi, bu korku tünelinin uğultusunun etki-

si altındayken başkalarına nasıl bir demokratik yol vaat edebilir? Bir insan kendi "kimliği"ne yabancılaşarak ve bu yabancılaşmayı kurumsallaştırarak nereye kadar gidebilir? Peki, bütün bu sorunların altında, gerçekte bir bürokratik çarkın hem "harbiye*li*"yi hem de "imam-hatip*li*yi" birbirine benzeten dişlileri olmasın sakın?

Peki, bir hâkimin hayat öyküsünde "askerlik" unsurunun yeri var mıdır? Bir hâkimin aynı zamanda bir bürokrat olmasının dahi çok ciddî bir meslekî sorun yarattığı ve mesleğin sınırlarını ihlâl ettiği açıkken, bu kez müktesebata "asker"liğin eklenmesi hâkimliğinizin anlamını nereye *doğru* taşır? Kuşkusuz, Türkiye'nin buna alışık olduğu söylenebilir. Hattâ ilginç biçimde, Türkiye'de bir hâkimin geçmişinde "askerî operasyonlar", "cezaevi operasyonları" bile olabiliyor. Oysa bu çok ciddî bir biyografik sorundur. Bir "biyografik hatâ"dır. Ve hattâ fahiş bir hatâdır. Böyle bir durum, bir kişinin aynı ânda hem Genelkurmay Başkanı hem de Devlet Başkanı olması demektir ki, bu durumun hangi siyasî geleneklerde ortaya çıktığı herkesin malumudur.

Gelin biraz daha ileriye gidelim. Çok esaslı bir iktidar oyununda hem de Yarsav karşısında mücadeleye girişirken bu temkin ve tedirginlik hali nedendir? Demokrasi ve hukukun üstünlüğüne doğru ilerlediğimizi söylerken hâlâ aynı uğultu halinden, aynı memur geleneğinden, aynı bürokratik heyulanın içinden seslenmenin âlemi nedir? Bürokrasinin aktör olduğu ve vesayetin temel misyona dönüştüğü bir iktidar geleneğini sivil bir dönüşüme uğratmak gerekmez mi? Tabanı, her tür bürokratik yapılara mahkûm edecek bir geleneğin boyunduruğundan kurtaracak bir yeni dil geliştirmek ve bunu hayata geçirmek durumunda değil miyiz? "Eski"yi yinelemek yerine yeniyi inşa edecek toplumsal ve sivil derinliklere işaret etmek zorunda değil miyiz?

3.
TEKLİF

"Selden kütük çalmaya çalışırken "*hop*" dendiği için YARSAV'ın dümen suyuna giren sözde demokrat derneğin sözcüsüne bakmayın siz..."

Şamil Tayyar, Star Gazetesi

KÜTÜK MÜ DEDİNİZ?

Demokrat Yargı'nın kendi aday ve programı ile HSYK seçim sürecine katılma iradesi ve iddiasının günler, haftalar ve hattâ aylarca ertelenmesi yönünde, içeriden ve dışarıdan yapılan çeşitli girişimlerin artık kabak tadı verdiği iyice anlaşıldığında, bu tartışmaların en sonunda çözüm bulacağı bir toplantı 18 Eylül 2010 Cumartesi günü Dernek Merkezi'nde yapıldı. Yaklaşık 6 saat süren bu toplantının tek gündemi yüksek bir yetkiliden aracı ile gelen ve Demokrat Yargıdan 2-3 üye adayının bakanlık bürokrasisinin listesinde gösterileceği teklifti. Bir kısım kurucu üye ve yönetim kurulu üyelerinin bulunduğu bu toplantıda, bu teklife karşı nasıl bir tutum alınacağı ayrıntılı biçimde tartışıldı. Katılımcıların konuşmaları ve tavır alış biçimleri Türk demokrasisinin ana gündemleri açısından bakıldığında oldukça önemlidir.

Bu toplantı, Türkiye'deki siyasal aktörlerin siyasal strateji be-

lirleme ve uygulama tartışmaları bakımından da çok önemli bir mikro alan sunmakta, siyasal aktörlerin "tabiat" ve "refleksleri"yle ilgili ciddî malzemeler sağlamaktadır. Ayrıca, hem dindarlığın hem de genel olarak siyasî davranışın etik ve ilkesel temellerinin dayanıklılığı konusundaki bir başka siyasî bahsi de hatırlatmadan geçmeyelim. Toplantıyı, bu ülkedeki herkes için kıymetli hale getiren bir diğer nokta, Demokrat Yargı'nın ülkemizdeki kamusal faaliyetlere ilişkin korkutucu bir siyaset ve yargı geleneğini reddederek kendi eylem ve işlemlerini tüm kamuoyu ile paylaşmayı içeren demokratik sorumluluğu yerine getirmesine ilişkindir. Bu çaba – yani kendi eylemini bütün bir toplum ile paylaşma iddiası –, ülkemizdeki tüm devlet kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının kendi eylem ve işlemlerini ve kendi iç gerilimlerini kamuoyundan saklaya geldiği bir "devlet geleneği"ne karşı, neredeyse bir ilk karşı koyuşu içermektedir. Umarız bu karşı koyuş, gerek biçim, gerekse itirazın içeriği bakımından öğretici olur ve yaygın bir demokratik refleks haline dönüşür. Bu itibarla bu tarihi toplantıyı alenileştirmek ve Türkiye'deki siyasal ve yargısal kamuoyu ile bu tartışmaları paylaşmak bir demokratik borçtur.

BİRİNCİ TUR

- **Teklifi kabul edelim.**

Aracının teklifi sunuşu: Arkadaşlar, bir yüksek yetkili ile görüştüm. Benden, Demokrat Yargı'nın HSYK seçim sürecinden dışlanmasının doğru olmayacağı, demokrat yargının da bakanlık listesinde bulunması gerektiğini beyan ederek derneğimizin belirleyeceği iki isim vermemiz istendi. Gerekirse daha üst yetkili ile de görüşerek ve biraz daha bastırarak bu sayının üç olmasını da sağlayabileceğime inanıyorum. Sizler, şimdi burada, bu üç ismi belirledikten sonra, dosdoğru beni bekleyen bakanlığa gideceğim ve yarın öğleye kadar bir sonuç alabileceğim. O zamana kadar hem adaylarımızı hem de programımızı açıklamasak iyi olur. Ya

da en azından program açıklanabilir. Fakat adaylarımızı açıklamayalım. Ne dersiniz? Bence bu süreçte politik bir tutum almalı ve kazanabileceğimiz noktaları takip etmeliyiz. Bu konuda size garanti veriyorum. Kaygınız olmasın. Garantiyi Bakanlık yetkilisinden aldım. Bürokratların aday olmaması ve Adalet Bakanlığı'nın bu süreci örgütlememesi gerektiğine dair belirlediğimiz ilkelerin, bu politik aşamada uygulanabilir bir özelliği yok. Bu konuda, hem bakanlık müsteşarı ile hem de Adalet Bakanı ile daha önce görüşmüştük. Bakan bey, önerimizi ilk seslendirdiğimizde kabul etmişti. Fakat sonradan, bürokratlarla konuştuktan sonra hiç anlayamadığımız şeyler oldu ve bağlantı koptu. Yapabileceğimiz her şeyi yaptık. Şimdi, yapmamız gereken şey bir oylama yapıp bu isimleri belirlemektir. Teklifi kabul edelim. Eğer yarın öğleye kadar bu işi çözemezsek kendi aday listemizi ilân edebiliriz.

• **Teklifi reddedelim.**

Benim değerlendirmem: Bizler, HSYK seçim sürecinin sivil ve demokratik dinamikler üzerinden geliştirilmesi gerektiğini, bürokratik-otoriter bir seçim sürecini kabul etmeyeceğimizi bugüne kadar ısrarla ifade ettik. Bu konuda seçimin örgütlendirileceği tek meşru aracın tüm farklı demokrat grupların içinde yer aldığı bir platform olduğunu, bu platformun da benim tarafımdan önerildiğini ve bunun için diğer kesimlerle beraber Bakanlık Müsteşar Yardımcısı İbrahim Okur ile de görüştüğümü ayrıntılı olarak aktardıktan sonra Bakanlık bürokrasisi, bu durumu kendi çıkarları için tehlikeli gördüğü için kabul etmedi. Benim anlayabildiğim kadarıyla bakan ile bakanlık bürokrasisi arasındaki anlaşma da el sıkışma dönemini çoktan geçerek uygulamaya kondu. Bürokratlar, bugüne kadarki yaklaşık iki ay içinde HSYK seçim sürecinin tüm altyapısını kurmuş durumdalar. Bizim bu hazırlıklara dâhil olmamız hem ilkesel olarak doğru değil, hem de uygulanabilir değil. Yani hem ilkesel ve hem de işlevsel olmadığı için politik tutum alış çağrılarını ciddîye almak mümkün değil. Çünkü biz, en başından itibaren Adalet Bakanlığı'nın bu süreci

yönetmemesi gerektiğini ifade ettik ve ilerleyen zamanlarda ise Bakanlık Bürokratlarının adaylığı belirginleşmeye başlar başlamaz, bürokratların adaylığını kabul etmeyeceğimizi kesin olarak duyurduk. Bu nedenle, bu sürecin bakanlık tarafından yürütüldüğü ve bürokratlar da aday oldukları sürece böyle bir listeye, günlük kazanma hırsıyla dâhil olmamalıyız. Geniş kesimlerin kazanmayacağı bir oyunda kazanmaya odaklanmak, uzun vadede sadece kaybetmek anlamına gelecektir. Bizim yapmamız gereken şey, Anayasa değişikliğine ilişkin tartışma süreçlerindeki demokratikleşme söylemlerimizle referandum sonrası çabalarımız arasında makul ve tutarlı bir bağ oluşturmak, demokratik ve sivil yöntemlerde ısrar etmektir. Bu nedenle aracının teklifine katılmıyorum. Bu *teklifi reddedelim*.

• İlkelerimizi hatırlatmak üzere geldim.

Genç bir hâkim üyenin değerlendirmesi: Ben bu derneği kuruluşundan beri takip ediyorum ve üyesiyim ve buraya bu dernek kurulurken hangi inanç ve ilkeler ile hareket edildiğini hatırlatmak için geldim. Benim için bu ilkeler onurumdur ve onurumu korumak üzere geldim. Bunları politik tutum alma çağrılarına fedâ ederek günlük kazanç peşinde koşmak istemem. Bu dernek kim olursa olsun kimsenin, hiçbir siyasî akımın arka bahçesi değildir. Bizim için kazanmak her şey değildir. Biz ilkelerimiz için yola çıktık. Bu nedenle aracının teklifine karşıyım, bağımsız olarak seçime girmeliyiz. *Hiçbir kesimin listesine eklenmemeliyiz*.

• "Bakanlık Eşeği Aday Gösterse Eşeğe de oy veririm."

Kıdemli bir hâkimin değerlendirmesi: Yüksek yetkili kim bilmiyorum. Ama HSYK seçimini Bakanlık ve oradan da müsteşar ile yardımcısı yürütmektedir. Onlarla doğrudan masaya oturmadan liste oluşturmak mümkün değildir. Bu zaten bürokratları da kızdırabilir. Bürokratlar istemedikleri ve onlarla bu yönde konuşulmadığı sürece hiçbir siyasî yol ve yöntemle bu sürece dâhil olunamaz. Bu işin tek patronu Adalet Bakanlığı bürokratlarıdır. Baş-

ka bir yüksek yetkili üzerinden herhangi bir operasyon onların bize karşı daha da kapanmasına yol açacaktır. Sunulan bu teklif işlevsizdir. Fakat ben şahsen, Adalet Bakanlığı eşeği aday gösterse eşeğe de oy veririm.

- **Yarsav reklâm şirketi ile anlaşmış. Bakanlığı Destekleyelim.**

Çok kıdemli bir hâkimin değerlendirmesi: Arkadaşlar, Yarsav Finlandiya"lı bir reklâm şirketi ile anlaşmış. Karşı taraf bu işe çok yükleniyor. Bütün güçleriyle çalışıyorlar. Adalet Bakanlığı bu süreci yönetmesin diye biz de çok söyledik. Bürokratların aday olmaması gerektiğini de ifade ettik. Bunun için ben de görüşmeler yaptım. Fakat olmadı ve bu aşamadan sonra bu derneğin kazanma şansı hiç yok. Buna rağmen liste açıklanması ve seçime bağımsız girilmesi Yarsav'ın reklâm şirketiyle dört elle sarıldığı bir seçimde bize zarar verecektir. Biz kazanmak istiyoruz. Önümüzde çok önemli bir süreç var. Yargıtay ve Danıştay'a çok sayıda yeni üye alınacak. Hükümet bunun için bir yasa çıkaracak. Bu nedenle, eleştirilerimiz olsa da Bakanlığa destek vermeliyiz. Bence Bakanlığa götüreceğimiz üç adayımızı seçelim. Eğer bu isimleri aday göstermezlerse ayrı ve bağımsız olarak da çıkmayalım. Bakanlığı destekleyelim.

- **Üç isim belirleyebiliriz.**
  Fakat, olmadığı taktirde kendi listemizi yapmalıyız.

Kıdemli bir hâkim: Seçim sürecine çok daha erken bir safhada girmemiz gerekiyordu. Önemli bir zamanı kaybettik. İstenen üç ismi belirleyebiliriz. Fakat, ilkelerimize uygun bir ortak hareket yaratma imkânı bulamazsak mutlaka ayrı ve bağımsız listemizle seçime girmemiz şarttır.

- **Müzakere yapalım.**
  Fakat derneğin seçime girmemesi bir intihar olur.

Kıdemli bir C. Savcısı: Müzakereye açık olalım. Fakat bu derneğin seçime kendi listesi ile girmemesi kendi ilkelerine aykırı olur ve yıkıcı olur. Evet, müzakere yapmaya hazır olalım. Bu müzake-

renin bir parçası olarak üç isim belirleyebiliriz. Fakat ilkelerimize uygun bir birliktelik geliştiremezsek kendi listemizi de mutlaka hazır edelim.

- **Bugün, eğer Bakanlığın listesine eklenmeyi kabul edersem dün söylediğim onca şey ne olacak? İlkelerimiz ne olacak?**

Genç bir hâkim: Ben bu teklifin tümüyle reddedilmesini ve bugüne kadarki bütün o söz ve eylemlerimizle tutarlı bir seçim projeksiyonuna taşınmamız gerektiğini düşünüyorum. Bugün, eğer Bakanlığın listesine eklenmeyi kabul edersem, dün söylediğim onca şey ne olacak? İlkelerimiz ne olacak? Yeni durumda ve dönemde dün söylediklerimizi unutamayız. Unutmamalıyız! Demokrat Yargı, bugüne kadar demokratikleşmeye dair çok önemli ve yeni şeyler söyledi. Bütün bu sözlerin geçici bir hevesmiş gibi geride bırakılması doğru değildir. Geçici olan bu seçimdir ve zaman içinde tüm taraflar yaptıklarının yanlışlığını anlayacaklardır. Bu nedenle, HSYK seçimlerine de ayrı ve kendi listemiz ve kendi programımız ile girmemiz şarttır.

- **Sorun bankalarla, ekonomi ile Yargıtay ve Danıştay'ın yeniden yapılanması ile ilgili. Bakanlığı destekleyelim. Yarsav'ın kazanacağı bir sabaha uyanacağıma şeytanla işbirliği yaparım.**

Çok kıdemli bir hâkim: Bence bu seçim çok önemli ve kritiktir. Bu HSYK, sadece yargı açısından belirleyici olmayacak, ekonomide de sonuçlar doğuracak. Geçmiş iktidarlar, bankaları, medyayı, büyük şirketleriyle bir yolsuzluk ekonomisi yarattı. Tüm bunlardan hesap sorulması gerekiyor. HSYK ele geçirildiğinde sadece Yargıtay ve Danıştay yeniden yapılanmayacak, hükümetin yürüttüğü siyaseti, özelleştirmeleri engelleyen güçlerde devreden çıkacaklar. Bu nedenle bu seçimler çok önemlidir. Bundan sonraki seçimler nasıl olursa olsun bu seçimde kazanmak zorundayız. Her ne pahasına olursa olsun kazanmak zorundayız. Ben Yarsav'ın kazanacağı bir sabaha uyanacağıma, şeytanla bile işbirliği yaparım. Bu nedenle, bu seçimde bakanlığa destek veril-

sin. Sonraki seçimlerde her şey olabilir. Fakat bu seçimde hiçbir aykırı sese tahammülümüz olamaz. Buna zarar verecek şekilde ayrı liste, program açıklanmasın. Biz bu listeye dâhil olabilecek iki kişiyi belirleyelim ve kesinlikle alternatif bir listeyi önleyelim. Çünkü kazanmaktan başka çaremiz yoktur.

- **Teklif, bizzat teklifin sahibi açısından dahi mantıksal değil. Kaybetme korkusu yaygınlaştırılarak sağlıklı karar almamız engellenmeye çalışılıyor.**

Kıdemli bir Hâkim: Burada bir karar almak üzere toplandığımıza göre, ilk turda görüşümü açıklamaktan ziyade karar alma sürecimize dönük düşüncelerimi dile getirmek istiyorum. Öncelikle söylenmem gereken şey şudur: İnanç ve ilkelerimiz üzerinde akıl ve metanetten kopmaksızın ısrar göstermeliyiz. Bizi ilke ve inançlarımıza bağlılığımızla sınamaya kalkışanlara karşı hemen ilkelerimizi terk edip büyük güçlere sığınmaya çalışarak cevap vermemiz hiç doğru olmaz. Bunu kabullenemeyiz. Bunun karşısında hem soğukkanlılıkla ve hem de cesaretle durmalıyız. Bunun için de bildiğiniz gibi doğru ve sağlıklı bir karar alabilmek için iki temel şart vardır. Birincisi karar alacak kişinin alacağı kararın kendi inanç, ahlâk, ilke ve değerleri ile uyumlu olması, ikincisi ise bu kararı sağlıklı bir ortamda, yani aklı devre dışı bırakacak unsurlardan arınmış bir ortamda almasıdır. Yani karar alırken aklın; öfke, korku, endişe, aşırı sevgi, intikam vs. duygularıyla gölgelenmediği bir ortam olması gerekir. Nitekim "Öfkeli iken karar vermeyin" hadisi de bunu ifade eder.

Bu nedenle Dernek adına karar alacağımıza göre; öncelikle alacağımız kararın, Derneğimizin ilke ve amaçlarına; tüzüğüne ve bugüne kadar sergilediği tutuma uygun olması gerekir. İkinci önemli şart ise, şu ânda bakanlık bürokratları tarafından yoğun şekilde pompalanmaya çalışılan korkulardan uzaklaşmak ve sürece metanetle yaklaşmaktır. Aksi durum korkularımıza teslim olmak anlamına gelir.

- **Bir tek saniye dahi beklemeden listemizi ve programımızı açıklamalıyız.**

Kıdemli bir hâkim: Ben bu teklif nedeniyle bir saniye dahi düşünmememiz gerektiğine inanıyorum. Bağımsız olarak seçime girmeliyiz. Bizi bugüne kadar sürekli yeni bahanelerle oyaladılar. Biliyorsunuz, en son Bursa'da bir toplantı yapmıştık. Orada, temel ilkelerimizi ortaya koyduk. O toplantıda bizden süre istemişlerdi. Biz de kabul etmiştik. Fakat şimdi daha iyi anlıyoruz ki Bursa toplantısından bugüne kadar geçen iki haftalık süre sadece bizi oyalamak içinmiş. Bunlar bizi kandırmaya çalışıyorlar. Bu nedenle, artık, bu işe bir son verelim ve teklife hayır deyip bir tek saniye dahi beklemeden listemizi ve programımızı açıklayalım.

İKİNCİ TUR

İlk turdaki tartışmalarda demokrasi ve seçim süreci konusunda çok belirgin bir anlayış farklılığı ortaya çıkmış ve katılımcıların önemli bir bölümü iki karşıt gruba dönüşmüştü. Önümüzdeki seçime yönelik belirlenecek stratejinin ilkesel zemini ile yargıdaki bu ilk kapsamlı demokrasi tecrübesine ilişkin reel durum arasındaki bağ, bu iki karşıt grup tarafından çok farklı biçimlerde kuruluyordu. Yapılan konuşmalardan, tarafların nasıl bir siyasal ve yargısal gelecek vizyonuna sahip oldukları, yargıya ve HSYK'ya nasıl bir anlam yükledikleri ve daha önemlisi yargıya dönük nasıl bir "iktidar" tarifine sahip oldukları belirgin bir biçimde açığa çıkmıştı. Kuşkusuz bu durum, aynı zamanda bu iki tarafın nasıl bir demokrasi perspektifi ile yola çıktığını çok somut bir gündem üzerinden belirlemeyi de mümkün kılıyordu. Bakanlık listesine eklemlenmeyi savunan ilk grup, Türkiye'nin yargı üzerinden yeniden yapılanmasının ekonomik, toplumsal, kurumsal ve siyasal büyüklüğü karşısındaki heyecanlarını hiç saklama gereği duymuyorlar, demokratik ve sivil süreçleri bu musavver iktidar hesapları nedeniyle ikincilleştiriyorlardı. Dolayısıyla, onların "reel durum"a dönük vurguları, Demokrat Yargı'nın ilkeleri ile gücü arasındaki ilişkiye değil, tamamen muhtemel iktidar sahasının vaat

ettiklerine yöneliyordu. Dolayısıyla, aslında bu bir "reel siyaset" değildi. Sadece bir "iktidar iştahı" idi. Gerçekte, bir perspektifsizlik ve vizyonsuzluk ile karşı karşıya bulunuyorduk. Aslında, birinci grubun asıl sorunlarından birisi de buydu. Buna karşılık ikinci grup ise, hem devlet alanında ve hem de yargı alanında beklenen tarihi dönüşümün somut ve gerçekçi bir demokrasi perspektifi edinmesi gerektiği üzerinde ısrar ediyordu. Birinci grubun tersine, demokratik ve sivil girişimlerin derhal ve ertelenmeksizin güncel ve somut sınamalara dönüştürülmesi gerektiği konusunda bir kararlılık geliştirdiler. Bununla beraber, yapılan oylamada, çoğunluk müzakere yapılabilir, teklif değerlendirilebilir kararına ulaşmış durumdaydı. Fakat bu çoğunluk içinde, teklifin derneğin belirlediği ilkeler çerçevesinde müzakere edilebileceği düşüncesini taşıyanlar ile müzakere etmeksizin Bakanlığa iltihak etmek isteyenler bir aradaydı. Dolayısıyla, çoğunluğun içinde, teklife gerekçeleri itibariyle "hayır" diyenler olduğunu kabul etmek gerekiyordu. Benim de dâhil olduğum bir grup üye, bu tartışmanın netleştirilmesi gerektiğini, ayrıca eğer 3 kişi için yönetim kurulunda bir seçim yapılması kararı alınırsa, aynı zamanda 10 kişilik tüm asil adayların belirlenmesi, 3 kişinin ise bu 10 kişilik listeden çıkartılması gerektiğini ifade ettik. Çünkü teklifin müzakere edilmesi için öncelikle bağımsız listenin bütününün belirlenmesi gerekiyordu. Bu öneri, Bakanlık taraftarlarının bağımsız liste konusundaki şüphelerinin daha da artmasına neden oldu ve nihai ayrılış-kopuş konuşmalarının da yapılması sürecini başlattı. Bu tartışmalar da şöyledir:

- **Böyle bir durumda, bürokratlar dışındaki herkes kaybedecektir. Hattâ hükümet bile kaybedecektir.**

Benim değerlendirmem: Eğer, bakanlık bu süreci yönetmeye devam eder ve bürokratlar da aday olursa, seçeceğimiz üç kişinin böyle bir listeye eklenmesine müsaade etmeyiz. Eğer eklenirlerse de biz dernekten ayrılırız. Ayrıca, eğer üç kişi seçmemiz gerekiyorsa, bunun için öncelikle 10 kişilik listemizi belirlemek zo-

rundayız. Diğer yandan, bizi kazanmak ve kaybetmek oyununa mahkûm edecek bir sorun değil bu. Kazanmanın ve kaybetmenin zeminini ve koşullarını tartışmamız engellenmeye çalışılırken aynı zamanda kazanmak için çırpınmaya ve her şeyi kabullenmeye çağrılıyoruz. Demokrat Yargı, zaten böyle bir dayatma karşısında en başından beridir kaybetmeyi tercih etti. Etmelidir! Çünkü böyle bir durumda, bürokratlar dışındaki herkes kaybedecektir. Hattâ hükümet bile kaybedecektir. Bence, bundan sonraki süreç, dindar-muhafazakârlar nezdinde yargıç ve savcı tabanı ile yargının yeni baronları arasındaki bir gerilim olarak yaşanacaktır. Bizim bu yeni baronlardan taraf olmamamız gerekir. Tersine tabandaki demokratik ve sivil dinamikleri ve inisiyatifi geliştirmeye talip olup yolumuza kendi başımıza devam etmeliyiz.

- **Bakanlık listesine zarar verilmesine müsaade edilemez.**

Çok kıdemli bir hâkim yeniden söz alarak: Ben de 10 kişilik listenin hazırlanmasına karşıyım. Zaten bu doğru da değil. Âdeta, azınlık çoğunluğa hükmediyor bu sayede. Biraz önce bir oylama yaptık ve bakanlık listesine eklenecek üç kişinin seçilmesine karar verdik. Bu tartışmalara ne gerek var ki artık. Şimdi bir de siz 10 kişilik listenin belirlenmesinden söz ediyorsunuz. Eğer böyle olur ise ben ve arkadaşlarım ayrılırız. Bakanlık listesine zarar verilmesine izin verilemez. Siz kime hizmet ediyorsunuz. Sürekli bürokratlardan söz ediyorsunuz. Bürokratlara karşı çıkıyorsunuz. Fakat hiç yüksek yargıdan söz ettiğinizi, onlara karşı çıktığınızı duymadım. 10 kişilik listenin hazırlanmasına karşıyım. Sadece 3 aday belirleyip bakanlığa gönderelim. Yoksa biz çıkıp gidelim.

- **Bir diktadan bir başka diktaya geçiş yerine her türlü diktaya karşı olmalıyız.**

Genç bir hâkim: Demokrat Yargı'nın, başından beri derdi iktidar değil, demokrasi idi. Bizim karşı olduğumuz şey, demokratik ilkelerle sorgulanmasını talep ettiğimiz bir geleneksel iktidardı. Şimdi bu sorgulamamıza temel teşkil eden ilkeleri unutursak ge-

riye sadece demokrasiyi unutmuş bir yeni iktidar gücü kalır. Biz, geçmişte Kemalist diktaya karşı olduk. Fakat buradaki vurgumuz Kemalizme değil, diktaya idi. Sizin sorununuz ise dikta ile değilmiş, Kemalizm ile ilgiliymiş. Bu doğru ve demokrat bir tavır değil. Biz, her durumda ve her diktaya karşı olmak ve bunu sergilemekten de kaçınmamak durumundayız.

- **Celalettin Harzemşah'ın dediği gibi biz üzerimize düşeni yapalım, sonunda kazanmak ya da kaybetmek takdirdir. İnançlarımı, sadece kendi çıkarlarımın kaldıracı olarak kullanmak yerine, bütün insanlığın imtihanından ve bütün insanlıkla birlikte gururla geçirmektir benim görevim.**

Kıdemli bir Hâkim: Çok kıdemli hâkime "bürokratlara karşı çıkıyorsunuz, ama yüksek yargıdan söz ettiğinizi duymadım" sözünü kime ve kimlere söylediğinizin farkına varın diye seslenmek istiyorum. Buradaki kişiler, en başından beri yüksek yargı sultasına karşı mücadele ederek geldiler. Hattâ herkes susarken bir tek onlar mücadele ettiler. Ben 2004 yılından beri onlarla mücadele ettiğim için birinci sınıf hâkim unvanım engellendi. İkinci olarak, ne pahasına olursa olsun kazanma gibi bir anlayışı kabul etmiyorum. Şeytanla asla işbirliği yapmam, zaten inancım da buna izin vermez. Bir mecaz olarak dahi böyle bir sözü kabul edebilmem mümkün değildir. Çünkü bu söz bizi, sadece ve yalnızca kazanmanın peşine düşmeye çağırmamakta, kazanmak için mücadele ederken, aynı zamanda, bütün ahlâkî sorumluluklardan uzaklaşmayı da nesnel ve aklî bir gereklilikmiş gibi dayatmaktadır. Bu söz bize, politik olarak yapılması gerekenleri hatırlatmakla beraber yapabileceklerimizin ahlâkî olarak da sınırsız olduğunu ima etmektedir. Şu doğrudur: Yapmamız gerekenler karşısında yapabileceklerimiz sınırlı olabilir. Bazı şeylere gücümüz yetmeyebilir. Fakat kazanma uğruna, eğer yapabileceklerimize ahlâkî bazı sınırlar getirmezsek, yapmamız gerekenlere, yani mücadelesini yaptığımız amaçlarımıza çoktan veda etmişiz demektir. Böyle bir durumda sadece geçmiştekilere benzersiniz. Dolayısıyla, ben illâ

kazanacağım diye inançlarımdan, ahlâk anlayışımdan taviz veremem. İnancımı ve ahlâkımı bu mücadeleye taşıyamayacaksam ve bugüne kadar mücadele ettiklerime benzeyeceksem geçmiş mücadelemin ne anlamı kalır ki? Biz sadece kazanmanın peşinde miyiz? Elbetteki hayır! Kazanacaksak doğru ve ahlâkî yolları takip etmek zorundayız. İnançlarımı, sadece kendi çıkarlarımın kaldıracı olarak kullanmak yerine, bütün insanlığın imtihanından ve bütün insanlıkla birlikte gururla geçirmektir benim görevim. Bu imtihandan gururla çıktığımda kaybetsem dahi kendimi kazanmış sayarım. Bir şeyi daha hatırlatacağım. Savaşta dahi asgarî temel kural ve ilkeler vardır. Bu kuralları çiğneyemezsiniz. Celalettin Harzemşah'ın dediği gibi biz üzerimize düşeni yapalım, sonunda kazanmak ya da kaybetmek takdirdir.

Seçimde izleyeceğimiz tavra gelince; süreç içindeki tüm aktörlere korkularımızdan arınarak baktığımızda manzaraî umumiye şöyledir: Yeni anayasa vaadi ile yakın zamanda seçime gidecek hükümet açısından HSYK seçimi çok belirleyici bir imtihandır. Bürokrasiye gelince, tabanı Yarsav korkusu ile korkutmaya ve bu korku ile hâkim ve savcıları kendisine mecbur bırakmaya çabalıyor. Bunun için de kendi çıkarlarına uygun bir strateji ile "Yarsav geliyor" tehdidine sımsıkı sarılıyor. Oysa Yarsav'ın kazanma şansının olmadığı rahatlıkla görülebilir. Yarsav'ın gücünü abartan bürokrasinin merceğidir. Çünkü bürokrasinin Yarsav korkusuna ihtiyacı vardır. Bu korkuyu sadece hâkim ve savcılara değil, hükümete yönelik olarak da kullanmaktadır. Buna karşılık, Demokrat Yargı'nın bürokrasinin stratejilerini gözler önüne sermesi ve kendi listesi ve programı ile seçimlere katılması elzemdir. Bu hem politik olarak hem de ahlâken gereklidir.

- **Dini bu işlere karıştırmayalım. Biz şu ân bir seçim yapıyoruz ve bir seçimin gerekleri neyse onu yapmalıyız.**

Çok kıdemli bir başka hâkim: Ayrı listeyle girilirse ben dernekten ayrılırım. Dini bu işlere karıştırmayalım. Biz şu an bir seçim yapıyoruz ve bir seçimin gerekleri neyse onu yapmalıyız. Bizim

için önemli olan kazanmak. Siz ise bizim için önemli olan adalettir diyorsunuz. Buna bir diyeceğim yok. Fakat, eğer, şimdi kazanmazsak bu tarihi bir kayıp olur. Daha önce de dediğim gibi, bu seçim her şeyden önemli. İleride demokratik bir seçim yapılabilir.

- **Bizim derdimiz, toplumun tüm renklerinin yeni HSYK'ya yansımasıdır. Yani ele geçirmek değil, ele geçirilemez olmasını sağlamaktır.**

Kıdemli bir hâkim: Bana şu ân, asil ve yedeklerden toplam 16 isim belirle denilse, ben kesinlikle karşı çıkarım. Çünkü bizim derdimiz, toplumun tüm renklerinin yeni HSYK'ya yansımasıdır. Yani HSYK'yı ele geçirmek değil, ele geçirilemez olmasını sağlamaktır. Biz, mutlaka kazanmanın peşine düşersek birkaç üyelik için ilkelerimizi terk etmiş oluruz. Sizin için değil ise de bizim için demokratik ilkelerimiz önceliklidir.

ÜÇÜNCÜ TUR

Tartışmalarımız, birbiriyle asla yan yana gelemeyecek tarafların aynı dernekte "âniden" karşılaştıkları intibaını veriyordu. Müzakerenin yürütülme imkânlarının bulunmadığı, tarafların birbirlerinin eylemlerini engelleme stratejisinden başka rasyonel bir adımın ortaya çıkmayacağı anlaşılmıştı. Kimi zaman karşılıklı hakaretlere kadar varan bir tartışma söz konusuydu. Aslında bizim açımızdan diğer gruba yönelik sorun, demokrasi pratiklerini ertelemelerinin ötesinde, demokrasi söylemiyle anti-demokratik pratiklerin hayata geçirilmeye çalışılmasıyla ilgiliydi. Çünkü zaten, herhangi bir demokrasi perspektifine sahip değillerdi. Tam tersine, önümüzde duran ve teklif nedeniyle tartışma konusu yaptığımız devlet ve yargı alanı ile ilişkilerini yöneten herhangi bir kamusal perspektifleri bulunmuyor ve yargı alanını sanki bir tür göçebe kültürün "ganimet" eğilimlerine doğru taşıdıkları şüphesi uyandıran sade reflekslerle öne çıkıyorlardı. Şamil Tayyar'ın benzetmesinden istifa etmemize izin verilirse, eğer "selden kütük

kapma"nın anlamına ilişkin öğretici bir karşılık verildiği dahi söylenebilirdi. Bu noktada, diğer grubun geleceğe dönük bir perspektifleri bulunmadığı gibi geçmişi de son derece sıradan bir mağduriyet öyküsü üzerinden algılıyorlardı. Bu noktada, yeni HSYK seçimlerini kendi gelecek vizyonlarının bir parçası olarak görmek şöyle dursun, hiçbir ciddî gelecek vizyonuna sahip olmadıkları tartışma süreci içinde giderek belirginleşiyordu. Kuşkusuz ki, buradaki en önemli noktalardan birisi de, artık yargıya, iktidara, adalete, demokrasiye bakış açılarında en küçük bir benzerliğin dahi bulunmadığı iyice anlaşılan bu iki grubun, aynı derneğin ortak hareketinin bir parçasına dönüşme eğilimine yönelik kısa geçmişlerinin sorgulanması gerekliliğiydi. Gerçekte bu konuşmalar, aynı derneğin bileşenleri arasındaki bir tartışmayı ima etmiyordu. Tersine, bugün bütün ayrılıkları apaçık ortaya çıkan bu iki kesimin geçmişte kendilerine nasıl ortak noktalar inşa edebildikleri ile ilgili bir sorun vardı ortada. Kuşkusuz, bu soru ve sorun hepimiz için, bütün Demokrat Yargı mensupları açısından âcil insanî bir soru, ama aynı zamanda politik bir soru olarak kalacaktı. Bu tartışmanın sonunda sadece küçük birkaç söz edilebildi karşılıklı...

• Bu aşamada yapacak tek şey kalmıştır.
Ya siz gideceksiniz ya da biz.

Benim son sözlerim: Bu aşamada yapacak tek şey kalmıştır. Ya siz gideceksiniz ya da biz gideceğiz. Eğer, Adalet Bakanlığı bu süreci yönetir ve bürokratlarda aday olursa ve bu dernekte bu listeye eklemlenirse, biz bu dernekten ayrılırız.

• Siz kalın, biz gideriz.

Çok kıdemli bir hâkimin son sözleri: Sizlerin, anayasa değişikliği sürecinde ve dernekte çok katkılarınız oldu. Bunu takdir de ediyoruz. Biz gitmeye hazırız. Siz kalın. Fakat arkamızdan bir açıklama yaparsanız, "takoz" olduğumuz gibi şeyler söylerseniz biz de misliyle karşılık veririz.

• İşte, demokrasi, yargı ve iktidar üzerine yapılan bir tartışmanın aleni tutanakları bunlar... Ve, en sonunda birinci grup içinden bir üye cebindeki kağıt tomarını çıkararak Bursa Adliyesindeki 15 üyenin istifa dilekçelerini uzattı. Çok kıdemli iki üye ise istifa dilekçelerini orada yazıp ayrıldılar. Diğer istifa dilekçeleri ise hazır vaziyetteydi ve tek bir kişinin cebinde tutuluyordu. Âdeta, önümüzdeki seçimin nasıl gerçekleşeceğine yönelik küçük bir temsil sergilemişlerdi istifa edenler. Hazır dilekçeler, hazır ve toplu "irade"ler ve peşin "tercih"ler... İşte önümüzdeki HSYK seçimlerinin en açık ve eksiksiz bir özeti...

4.
SEÇİMİN TARAFLARI

VAZİYET-İ UMUMİYE

Kuşkusuz 2010 HSYK seçiminin iki büyük ve güçlü tarafı vardı: Adalet Bakanlığı bürokrasisi ve Yarsav. Bunlar güçlerini, geleneksel konum ve tecrübelerinden almaktaydılar. Fakat bir seçim ve bir demokrasi süreci içindeki aktörlerin olağan bir "varlık" halinden bahsediyorsak, ortada ciddî bir sorun bulunduğunu en başından kabul etmek gerekir. Çünkü aslında, her iki taraf da yargının gerçek sahasında olmayan ve bir diğerinin varlık ve meşruiyetini sorgulayabilecek özgül bir programa sahip olmayan aktörlerdi. Hem zihinsel arka planlarına hem de pratiklerine bakıldığında benzer bir geçmiş ve gelecek tasavvuruna dayandıkları ve aynı yöntem ve araçlarla birbirlerini taklit eden bir "iktidar" algısına sahip olduklarını sezmemek mümkün değildi. Dolayısıyla, her iki tarafın da yargı iktidarının demokratik yeniden inşasını sağlayabilecek bir siyasal ufukları da yoktu. Belki daha doğru biçimde şu söylenebilir: Bir yargı seçimine ilişkin olarak yargı meseleleri, yargıç ve savcıların geçmiş sorunları ve bunların sebepleri ile tüm bunlara ilişkin bir gelecek vizyonu oluşturma konu-

sunda etraflı program ve perspektife sahip değillerdi. Bu nedenle, her nasılsa her iki taraf da sadece bir "karşıtlık" üzerinden demokratik bir varlık ve meşruiyet kazanmaya çalışmak kolaylığından bir türlü sıyrılamamışlardır.

Bununla beraber bir yargı seçiminin aktörleri olan bu iki taraf hakkında, birbiri ile eşitleyici bir dilin geliştirilmesi son derece kaba ve o ölçüde de yüzeysel bir analiz anlamına gelecektir. Çünkü Yarsav, nihayetinde yargıç ve savcılar içinde örgütlenmiş bir sivil toplum örgütüydü.

Bu niteliğiyle yargı içindeki bütün eksiklik ve hatalarına rağmen yine kendi eylemiyle kendi geçmişini telâfi edebilecek bir meşru yargı örgütü olarak öne çıkıyordu. En önemlisi, kendisine ait ve boşluk kabul etmeyecek bir temsil tabanı bulunuyordu. Bir nokta da, bu seçimde meşruiyeti bulunmayan Yüksek Yargı ile olan sıkı bağı nedeniyle Yarsav ile karşıtı Bakanlık arasında benzerlik kurmak kabul edilebilir görünüyor. Buna karşılık, Adalet Bakanlığı'nın yargı seçimlerinde hiçbir meşruiyeti bulunmuyordu. Bu ciddî ve büyük farkı hafızamızın bir köşesine yerleştirerek tarafların genel ve hususi vaziyetlerini analiz etmeye devam edelim.

Bu geleneksel güçlerin dışında sadece 2010 HSYK seçimleri bakımından değil, aynı zamanda Türk Yargı tarihi bakımından da ilk kez ortaya çıkmış taraflar söz konusuydu. Bunlardan birincisi Demokrat Yargı, diğeri ise birbirinden farklı özellik ve tecrübeler sergileyen "bireysel adaylık" taliplileri idi. Demokrat Yargı, dışarıdaki herhangi bir konvansiyonel siyasî aktörün takip edilmesi ile anlaşılabilecek bir yargı aktörü özelliği sergilemiyordu. Gerçekte, özgün bir demokrasi denemesi olarak öne çıkıyor ve bu noktada da kendi farklı pozisyonu konusunda çok ciddî bir ifade ve ikna yükü ve sorumluluğu ile karşı karşıya bulunuyordu. Bireysel adaylara gelince, onlar için sorun, iddialarını yerleştirecek herhangi bir kamusal zeminin bulunmamasıydı. YSK'nın yasağı, onların iddia ve çabalarını adeta "iğne ile kuyu kazmak" derecesine kadar indirdi.

Yarsav

Önce Yarsav'dan başlayalım. Yarsav'ın bir geleneksel iktidar aracı olarak merkeziyetçi yapıların arasına 2006 yılından itibaren eklenmesinin, hâkim ve savcılara ve onların yaşamlarına dokunan bir ilişki geliştirmesine engel oluşturduğu daha ilk kuruluş yılında anlaşılmıştı. Şemdinli meselesinde ortaya çıktığı gibi, 2000'li yılların yargı sorunlarına geleneksel vesayet gerekçeleri ile beraber yaklaşması, Yarsav'ın hâkim ve savcı tabanındaki etkinlik ve gücünü ciddî ölçüde azaltıyor ve "Ankara merkezli bir hâkim-savcı hayatı"nın içinde giderek sıkışmasına yol açıyordu. Bu yönüyle Yarsav, hâkim ve savcılar arasında yaygın görülmeyen, dokunulamayan, özellikle de taşra bakımından sanki bir "hayalet" özelliği taşıyor gibiydi. Aslında, yerel adliyeler ve onların hâkim ilişki sistemlerinde Yarsav yoktu. Ama Ankara'da, yani yargı içinde fiilen oluşmuş bir siyasî merkezde varlığını sürdürüyordu. Çünkü Yarsav, daha çok yereli kontrol edemeyen bir merkezî kontrol aracı gibi algılanıyordu. Evet. Yerel adliyelerde yoktu. Fakat bir yandan da, karşıtları tarafından, özel bir biçimde "varlığı" isteniyordu Yarsav'ın. Daha açıkçası şunu söylemeye çalışıyoruz: Yarsav hem hükümet açısından ve hem de hâkim ve savcıların belirli bir bölümü tarafından varlığından pek hoşlanılmayan, ama yokluğu asla ve asla istenmeyen bir yapıyı temsil ediyordu âdeta. Nihayetinde Yarsav'ın hükümet açısından "negatif kıymet" hanesine kaydedildiğinden şüphe yoktur. Çünkü yargıda hiç enerji harcanmadan ve sadece "Yarsav karşıtlığı" üzerinden varlık ve meşruiyet iddia edilecek bir siyasal iklim egemendi.

Adalet Bakanlığı

Adalet Bakanlığı bürokrasisi tarafına gelince, bu kesim kendisini bir taraf olmaktan çok bir "Yarsav karşıtı" olarak tanımlar hale gelmiştir, ki bu durum Bakanlığın kendi varlığını sadece Yarsav'ın varlığına bağladığını ifşa eden bir husustur. Başka deyişle, gariptir fakat, Adalet Bakanlığı bürokrasisinin bir taraf olarak

varlığı, ancak Yarsav'ın varlığı ile anlam kazanmaktadır. Bu bürokrasinin şekilsizliği veya her şekle girebilmesi, yargının çok temel sorunları karşısında belirli bir perspektif ve anlayış geliştirme ve bunu derinleştirme çabasına girilmemesi vb. gibi içine düştüğü ciddî vukufiyet sorunlarını, "Yarsav Karşıtlığı" üzerinden kolaylıkla kapatabiliyor ve kendisini haklılaştırabiliyor olması rahatlatıcı bir etki yaratmaktaydı. Bu nedenle, ciddî bir entelektüel perspektife sahip olmaması, etik ve kamusal bir olgunluğunun bulunmaması, Yarsav ve destekçilerine karşı sadece bir "kalabalık tepkisi" vermesine yol açıyordu. Bu açıdan bakanlık bürokrasisi, gerçekte bir bürokrasi özelliği bile taşımıyordu. Çünkü söz konusu bürokrasinin devlet alanına dönük "bilgi ve bilinç tekeli" oluşturma kapasitesi o kadar alt düzeylerdeydi ki, yargı ile ilgili çok temel mefhum ve müesseselere dahi vakıf olmadıkları görülüyordu. Türkiye'de yargı bürokrasisinin tarihi açısından bakıldığında, özellikle son 10 yıllık süreçte çok dikkat çekici bir entelektüel daralma ve perspektifsizlik sorunu ile öne çıkan bir hâkim bürokrasi ile karşı karşıya olduğumuz söylenebilir. Dolayısıyla, aslında Adalet Bakanlığı bürokrasisi kelimenin gerçek anlamında "bürokrasi"yi karşılamıyor. Ciddî bir bilgi sorunu ile karşı karşıya bulunuyordu. Doğan boşluk ise farklı "pratikler"le doldurulmaya çalışılıyordu. Bu nedenle, bürokrasi ve onun takipçileri, çoğu zaman bir tür "güruh" refleksi içinde hareket ediyor ve Yarsav'ı ancak bir "linç" konusu olarak ele alabiliyorlardı. Yarsav'ı işlenmiş, inceltilmiş, entelektüel bir sorgulama çabası yerine, kaba bir rövanş nesnesi olarak kendi hayatlarına dâhil edebiliyorlardı. Bu çevrenin Ankara'da yerleşik olmasına rağmen asıl hâkimiyeti yerel adliyelerde sürüyordu. Yarsav Ankara'ya hâkim görünürken, Bakanlık taşranın hâkimi durumundaydı.

Benzerlikler

Bu noktada her iki güçlü ve geleneksel aktöre bir arada bakınca, sanki her iki taraf da, birbirlerinden kıyasıya nefret ederken, kı-

yasıya birbirlerine ihtiyaç duyuyor gibiydiler. Ankara'ya sıkışmış bir ideolojik merkez ile taşraya sıkışmış bir başka ideolojik merkez arasındaki verimsiz bir gerilim ile karşı karşıya bulunuyorduk. Tarafların tüm bu ciddî sorunları ise, tam anlamıyla bir demokrasi imtihanı olan HSYK seçim sürecinde en üst seviyesine kadar çıkmıştır. Burada, hepimizi en çok huzursuz etmesi gereken şey, tarafların hiçbir şey üretmeksizin, yargı sorunlarına dair tek bir söz dahi söylemeksizin, sadece birbirleri ile çatışmaları sayesinde ayakta durabilmeleridir. Ve aldıkları oyları da, sadece bu nedenle almış olmaları çok ciddî bir sorundur. Galiba, bu durum karşısında sadece onlar değil, bizler ve tüm ülkenin huzursuzluk duyması gerekir.

TARAFLARIN ÖZGÜL VAZİYETLERİ

BAKANLIK BÜROKRASİSİNİN VAZİYETİ

Bürokrasi ve diğer yargı aktörlerinin vaziyetlerini avantaj ve dezavantajlı durumlarına ve strateji ve uygulamalarına bakarak irdelemeye çalışacağız.

Avantajları: Hâkim ve savcıların kişisel bilgilerine, siyasî eğilimlerine ve meslek hayatlarının tüm dönemlerine ilişkin bilgilere sahiptir. Dolayısıyla Yarsav'ın kürsü hâkim ve savcıları arasında ancak ve en fazla %20-25'lik bir tabana sahip olduğunu bilmektedirler.

Sosyolojik grupları ve bürokratik mekanizmaları kullanabilme imkânı olduğundan propaganda yasağı lehlerine bir durum oluşturmuştur.

30 yıldır hâkim ve savcılar üzerinde belirleyici otorite olması ve bu otoriteyi son beş yıl içinde geçmiş HSYK'nın yüksek yargı kanadına karşı da kullanması, seçimlerde Yarsav'a karşı bir refleks olarak bakılacak merkez konumuna getirmiştir.

Dezavantajları: 1982 Anayasasıyla Yüksek Yargı Kurulu HSYK'ya dönüşmüş, Kurul ve Bakanlık Bürokrasisi olarak iki-

ye bölünerek çalışması temin edilmiştir. Bu nedenle söz konusu bürokrasi, hâkim ve savcıları mağdur eden ve güvencesiz bir şekilde meslek hayatlarını sürdürmelerine neden olan son 30 yıllık HSYK uygulamaları içerisinde yer almıştır. Nitekim Bakanlık listesini oluşturanlar bu sistemden o kadar memnundurlar ki, seçim sürecinde bu yönde bir değişim ve dönüşüm yapılmasına ilişkin bir talep ve değerlendirmeleri yoktur. Bunun en güzel örneği Yeni HSYK yasası ile Hâkimler ve Savcılar Kanun taslağında dünyada ve ülkemiz kamu yönetiminde uygulamadan kalkmış olan teftiş sistemi ve hâl kâğıdı (sicil raporu, fişi) uygulamasını aynen muhafaza etmeleridir. Kısaca, kürsü hâkim ve savcılarına statükonun devamı dışında bir şey vaat etmemişlerdir.

Yargı içindeki geleneksel iktidar güçlerinden birisi olması hasebiyle yargıdaki seçim süreçleri bakımından gayri meşru ve sürekli sorgulanan bir özne konumundadır.

Bakanlık bürokratları dışındaki adaylar, kişisel olarak tanınmış kişiler olmadığı gibi bağımsız girmeleri durumunda mevcut bağımsız aday ortalamasının altında kalacak kişilerden seçilmişlerdir.

Stratejileri: Temel seçim stratejisini, psikolojideki en temel davranış kalıbını belirleyen "KORKU ve GÜVENLİK" duygusu üzerine oluşturmuşlardır. Yarsav'ın ciddî bir tabanı olmadığını bilmelerine rağmen Yarsav'ın ciddî olarak kazanma ihtimali konusundaki korkuyu beslemiş ve büyütmüşlerdir. Bu strateji sadece hâkim ve savcılardan oluşan seçmen tabanına yönelmemiş, aynı zamanda 10 ay sonra seçime gidecek ve yeni anayasa değişiklikleri yapacak olan Hükümet kanadına da yönelmiştir.

Aday tespitinde bürokratlar dışındakiler için; bireysel inisiyatif kullanabilecek, kendi seçmen çevresi olan adaylar yerine geçmiş bakanlık uygulamaları ile uyumlu çalışabilecek ve isimleri duyulmamış adaylar tercih edilmiştir.

Uygulamaları: Seçim sürecince geleneksel hiyerarşik örgütlenme yani Bakanlık Bürokratları, Başsavcı, Komisyon başkanı, Müfet-

tişler aracılığıyla hâkim ve savcılar yönlendirilmeye çalışılmıştır.

Başlangıçta tüm kesimleri temsil eden çoğulcu bir liste görüntüsüyle ortaya çıkılmasına rağmen süreç içinde kimlikleriyle çoğulcu görüntüyü veren yedeğe atılarak tek sesli, başkanvekili ve daire başkanı merkezli hareket imkânlarını gözeten bir liste kapsamı oluşturulmuştur.

Değerlendirme: Bakanlık bürokrasisinin seçmen tabanına ilişkin bilgiye sahip olma avantajından hareketle, Yarsav'ın gücü, ama daha önemlisi korkutucu bir "Yarsav portresi" oluşturarak seçmenler yanıltılmış ve seçmen iradesi ifsad edilmiş, böylece istedikleri sonucu almışlardır.

Diğer bir ifadeyle, 30 yıldır Kurulla ortak çalışan Bakanlık bürokrasisi, belirli ölçüde korkuya dayalı seçim stratejisiyle sonuca ulaşmıştır. Esasen buradaki başarı, bakanlık bürokrasisine ait değildir (ki kendileri 30 yıllık yerleşik anlayış ve uygulamanın ortağı olup bu anlayış ve uygulamanın değişmesi konusunda bir girişim yapmamışlardır), tamamen Yüksek Mahkemelerin ve HSYK'nın hukuksuz, hâkim ve savcılar arasında ayrım gözeten, mağdur eden, haksız, adaletsiz ve yanlı uygulamalarının yarattığı tedirginliği kendi lehine kullanmıştır. Kuşkusuz, bu tedirginliği çok abartmamakta yarar vardır. Çünkü verilen oyların önemli bir kısmı, "zamanın ruhu"na ve "yükselen eğilim"e uyum gösterme temayülü ile ilgilidir. Nitekim kendi tabanlarının da Yarsav tabanından çok daha geniş olduğunu söylemek mümkün değildir.

YARSAV'IN VAZİYETİ

Avantajları: Hâkim ve savcıların kişisel bilgilerine, siyasî eğilimlerine ve meslek hayatlarının tüm dönemlerine ilişkin bilgilere HSYK vasıtasıyla sahiptir. Dolayısıyla seçime tek başına ya da ittifakla girme konusunda tercihte bulunma avantajı vardır.

Sosyolojik grupları ve yüksek yargıdaki hâkim gücünü kullanabilme imkânı bulunmakla beraber taşrada ciddî bir etkinliği bulunmadığından propaganda yasağından belirli ölçüde etkilenmiştir.

Yargı içinde bir sivil toplum örgütü olması nedeniyle meşruiyet temeline sahiptir.

Kamuoyunda tanınan isimlerden liste oluşturmuştur.

Dezavantajları: Bugüne kadar savunduğu görüşler ve uygulamalarına bakıldığında; Yüksek Mahkeme ve Yüksek Yargı merkezli bir anlayışla hareket ederek, hâkim ve savcıları mağdur eden ve güvencesiz bir şekilde meslek hayatlarını sürdürmelerine neden olan son 30 yıllık HSYK uygulamalarının (not sistemi, iş geçirme, terfi, atama vs) değiştirilmesi yerine yüksek mahkemeleri ve Kurul'u Bakanlık karşısında güçlendirmeyi temel eksen olarak belirlemiştir. En azından bu algıyı dönüştüremediklerini tartışmak dahi gereksizdir. Nitekim seçim sürecinde şikâyet edilen hiyerarşik anlayış ve uygulamaların değiştirilmesi yönünde elle tutulur bir program öne sürmemişlerdir. Bu noktada, her ne kadar bir sivil toplum örgütü olsa da yüksek yargı ile sıkı bağı, ciddî bir handikap yaratmıştır.

Kamuoyunda tarafsızlığı yönünde ciddî eleştiriye tâbi tutulan kişileri aday göstermiştir.

Aday tespitinde, taban yerine Yüksek Yargıçların isteklerine boyun eğmiştir. Nitekim Yarsav'ın kurucu Başkanı Ömer Faruk Eminağaoğlu ile mevcut yönetim arasındaki gerilimin temel nedenlerinden birisi olarak bu husus gösterilebilir. Bu nokta da Yarsav içindeki her iki taraf, birbirinden farklı tepkiler geliştirmişlerdir. Eminağaoğlu, daha aktif bir tutum geliştirmeyi tercih etmiştir.

Bakanlık listesindeki bürokratları eleştirirken, kendi listesinde bakanlık bürokratlarına yer vermesi ciddî bir çelişki doğurmuştur. Hattâ bu durum, Yarsav'dan farklı düşünen bir dernekten, yani Demokrat Yargı tarafından bakıldığında dahi, tarihi bir strateji hatâsı olarak görülebilir.

İlân ettikleri bir programları olmamıştır.

Stratejileri: Temel seçim stratejisini psikolojideki en temel davranış kalıbını belirleyen "KORKU" duygusu (Bakanlıktan farkı bu-

güne kadar süren otoriteyi kaybetme korkusu) üzerine oluşturmuştur.

Değerlendirme: Anayasa değişikliğini müteakip bugüne kadar izlediği politikalar konusunda ciddî bir özeleştiri yaparak, yüksek mahkemeler ve yüksek yargıçları önceleyen politikaları terk ederek kürsü hâkim ve savcılarını esas alan politikalar oluşturmak yerine, alışılagelmiş politikaları sürdürme kolaycılığına kaçmıştır. Seçim sürecinde geliştirdiği ittifak stratejisi, tabanda ciddî bir karşılık bulmamış ve hattâ Yarsav'a dönük şüphelerin bizzat Yarsav içinde güçlenmesine yol açmıştır.

DEMOKRAT YARGI'NIN VAZİYETİ

Avantajları: Kurulduğu günden itibaren açıklama ve uygulamalarıyla yargı ve ülke kamuoyunda ciddî sayılabilecek bir ses getirmiştir. Demokrasi ve insan haklarını temel alan günümüzün ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir fikrî altyapı, donanım ve programa sahip tek taraf konumdadır.

Anayasa değişikliğinin kabulünden 5-6 ay öncesinde yargının ve mesleğin sorunlarına ilişkin çalışma yaparak, sorunları ve çözüm önerilerini – içeren 2802 ve Diğer Kanunlarda Değişiklik Taslağı ve Anayasa Değişiklik Taslağını hazırlayarak – kamuoyuna açıklamış ve siyasî partilere, sivil toplum örgütlerine, medya temsilcilerine ve hukuk çevrelerine sunmuştur.

Medya ve akademik çevrelerle iyi ilişkiler kurmuştur.

Karar alma süreçlerinde katılımcılık ve açıklık merkezli yapılanma içerisinde sürekli kamuoyunu bilgilendirmiştir.

Dezavantajları: Geleneksel hiyerarşik yargı örgütlenmesinin dışındadır. Yüksek Mahkemeler, HSYK ve Bakanlık Bürokrasisinin tutumu nedeniyle üye sayısını arttıramamıştır.

Bakanlık ve YARSAV'ın sahip olduğu geleneksel güç ve yöntemlere sahip değildir.

Diğer taraflara göre avantajlı olduğu medya ilişkileri,

YSK'nın Anayasayı ihlâl ederek koyduğu propaganda yasağı nedeniyle ortadan kalkmıştır.

Dernek içindeki belirli bir grubun (Bursa grubu) seçime girmeyi engellemeye yönelik tavırları, dernek açısından neredeyse bir-iki aylık bir "mesai" konusu haline gelmiş ve bu nedenle derneğin seçime ilişkin dolaysız ve doğru tutum belirleme sorununa yönelmesi dahi mümkün olamamıştır.

Stratejileri: Bakanlık ve Yüksek Yargının 30 yıldır (son 4-5 yıl hariç) birlikte hareket ettikleri, uygulama, yöntem ve anlayış konusunda bir farklarının olmadıkları, iki tarafında bir diğeri ile korkutma yoluyla seçim kampanyası yürüttükleri, bu nedenle aslında bu seçimlerin statükoyu temsil edenlerle (Bakanlık ve YARSAV) kürsü hâkim ve savcıları (Demokrat Yargı) arasında olması gerektiğine vurgu yapmıştır. Hattâ, kürsü hâkim ve savcıları ile Adalet Bakanlığı bürokrasisi arasındaki tarihî gerilime işaret ederek HSYK seçim sürecini – bu gerilimin aşıldığı ve – hâkimlik kimliğinin güçlendirilmesinin momentine dönüştürmeye çaba göstermiştir.

Anayasa değişikliği konusunda şartlı destek verdiği hükümeti uyararak, %58'lik EVET koalisyonunun bozulmaması, Hükümetin var ise samimiyet ve inandırıcılığının sürmesi açısından bürokrasinin seçim sürecinin dışında tutulmasının yasal bir zorunluluk olmasından da öte, siyasî akılcılık olduğunun altını çizmiştir. Aksi halde yargıda siyasallaşma iddialarının güçlenmesine ve dolayısıyla kendi bürokratlarının ikballerinin garanti altına alınmasına rağmen, 8 ay sonra seçime gidecek hükümetin ve demokrasi ve insan hakları yönünde yeni anayasa değişiklikleri bekleyen halkın, kaybeden tarafta yer alacağını ısrarla vurgulamıştır.

Uygulamaları: Referandumda EVET çıkacağı inancıyla başlattığı HSYK üyeliği seçim çalışmasının bürokratik, geleneksel düşünce ve reflekse sahip üyeleri tarafından engellenmesi sonucunda hayatî değere sahip olan –neredeyse– 20 günlük bir süreyi kaybetmiştir. Normal bir hukuk devletinde yaşadıklarına ilişkin

inanca dayalı olarak medya yoluyla yürüteceği seçim kampanyası, YSK'nın sıkıyönetim uygulamasını aratmayan yasakları nedeniyle imkânsız hale gelmiştir.

Diğer seçim taraflarından farklı olarak seçim sürecini, belirli bir program temeline taşımaya çalışmıştır. Bu çerçevede, seçim yasakları öncesi dağıtılan ve adaylarla beraber kaleme aldığımız "*Yargının Sorunları ve Çözüm Önerileri*"ni içeren program ile "*İnsancıl Yargı Projesi*"ne ilişkin kitapçıklar, yargıya yönelik yeni bir perspektif önermektedir.

Değerlendirme: Düşünce, açıklama, programları kürsü hâkim ve savcıları tarafından benimsenmesine rağmen, geleneksel statükocu güçlerin stratejileri ve YSK'nın uygulamaları nedeniyle seçimlerde istediği çalışmaları yapamamıştır.

"BAĞIMSIZ ADAYLAR"

2010 HSYK seçimlerinin en dikkat çekici noktalarından birisi, yüksek sayıda "bireysel adaylık" iddiası ile karşı karşıya kalınmasıdır. Yaklaşık beş bin kişilik birinci sınıf hâkim ve savcı toplamının içinde 200 kişi aday olmuştur. Bunların içinde topu topu 35-40 kişi örgütlü bir çabanın içinde bulunmaktadırlar. Geriye kalan 160 kişi ise sadece kendi iddiaları ve kendi biyografileri ile seçime girmektedirler. Örgütsüz seçime girenlerin sayısı örgütlü girenlere oranla dört kat fazladır. Oysa sağlıklı bir seçim ortamı ve rasyonel bir tutum alış biçimi, bu oranın tersine çevrilmesini gerektirirdi. Böylece, adayların olağanüstü sayıdaki bir bölümü örgütsüz bir biçimde ve kendi bireysel kararları ile adaylık sürecine girmiş olmaktadırlar. Bir başka deyişle, kendi adaylık kararlarını, bir başkasının denetimine açmak, bir başkasıyla ortak bir kamusal sorumluluk içine girmek ve seçimin gerektirdiği bir örgütsel çabaya girişmek eğilimi ortaya çıkmamıştır. Bunun yerine, adaylık, sadece bireysel bir karar olarak şekillenmiş ve bunun arkasından seçmenlerle ilişkiye girmek isteği ortaya çıkmıştır. Oysa herhangi bir seçim sürecinde olağan ve sağlıklı olan hareket

tarzı, öncelikle adaylığın örgütlü bir çabaya dönüştürülmesi ve seçmenlerle de bu çerçevede ilişki kurulmasıdır. Adayların seçmenlerle ilişkilerini sadece bireysel bir karar olarak belirlemeleri, gerçekte, seçimin niteliğine uygun düşmez. Çünkü her seçimin, sonuçta ÖRGÜTSEL bir yapıya ve PROGRAM temeline sahip olması temel kuraldır. Bireylerin, diğer tüm bireylerden bağımsız ve onlarla ciddî bir ilişki ve bağ geliştirmeksizin aday olmaları, gerçekte bireysel inisiyatif alma ve kişisel dinamiklere dayanma cesaretini değil, kolektif davranış geliştirme eğiliminin yetersizliğini ve ortak bir kamusal pratik yaratma tecrübesinin eksikliğini ima eder. Bu durum aynı zamanda, demokrasi tecrübesinin eksikliğidir tabiî ki.

Kuşkusuz hâkimlik ve savcılık, tüm dünyada bireysellikleri ile öne çıkan bir meslek alanı olarak belirginleşir. Fakat bu durum, herhangi bir seçim sürecinin "örgütsel" araçlarını ve "program" temelini tamamen alaşağı edecek sonuçlar göstermez hiçbir yerde. Bu açıdan bireysel adaylar bakımından en ciddî sorun daha ilk aşamada, kendi adaylıklarını kamusal olarak hazırlamaktaki yetersizlikleriyle ilgilidir. Çünkü adaylık kararının, sadece kendi kararları olduğunu, sadece kendilerine ait bulunduğunu düşünmektedirler. Ve dahası, bunu "bağımsız" ve "özgür" düşünme yeteneği ve yeterliliğinin de bir şartı saymaktadırlar. Oysa durum tam tersidir. Seçim sürecine örgütlü hazırlanma çabası "bağımsızlık" ve "özgürlüğün" ve özgür karar almanın karşıtı bir durum değildir. Böyle bir yaklaşım, ancak, demokrasi ve seçimin kolektif, toplu ve ortak bir alan yaratma eğiliminin sonucu olduğunu anlamaktan yoksun olmak anlamına gelir. Asıl doğru olan, kişinin, kendi özgürlük ve bağımsızlığının şartlarını örgütlü yapılar içinde hazırlayabileceğidir. Aksi, bir durum, Murat Belge'nin sıkça vurguladığı üzere "özgürlük" ile "serbest"liği birbirine karıştırmak anlamına gelecektir.

Bununla beraber, Bakanlık bürokrasisi gibi bir olağanüstü güç karşısında hâlâ bireysel adaylık iddiasında bulunmanın ve bulunabilmenin kutlanması ve takdir edilmesi gereken bir cesaret ol-

duğunu da kabul etmek gereklidir. Kesin olarak kaybedeceğini bilerek büyük güçler karşısında durmak, bir tür "direnme hakkı" alanı yaratmaktır ki, bazı bireysel adayların bu yönde bir irade geliştirdiklerine işaret etmekte fayda vardır. Bir tür "korsan gösteri" yapılmıştır. "Bağımsız aday"lığın, politik ve stratejik olarak zayıflığı ve demokratik vizyon eksikliğini de onların bu cesaretleri üzerinden unutmak ve telâfi etmek mümkün olabilir.

Ey Kavmim

Sen ki peygamberlerini bile dinlemedin beni hiç dinlemezsin. Dönüp de bakmazsın ölülerine.

Lut kavminden de değilsin sen, hazdan olmayacak mahvın. Acıyla karıldı harcın ama acıya da yabancısın.

Ağıtları sen yakarsın ama kendi kulakların duymaz kendi ağıdını,

Bir koyun sürüsünden çalar gibi çalarlar insanlarını ve sen bir koyun sürüsü gibi bakarsın çalınanlarına.

Tanrı'ya yakarır ama firavunlara taparsın. Musa Kızıldenizi açsa önünde, sen o denizden geçmezsin.

Ey kavmim... Sen ki peygamberlerini bile dinlemedin beni hiç dinlemezsin.

Korkarsın kendinden olmayan herkesten. Ve sen kendinden bile korkarsın.

Hazreti İbrahim olsan, sana gönderilen kurbanı sen pazarda satarsın.

Hazreti İsa'yı gözünün önünde çarmıha gerseler, sen başka şeylere ağlarsın.

Gündüzleri Maria Magdalena'yı 'fahişe' diye taşlar, geceleri koynuna girmeye çabalarsın. Zebur'u, Tevrat'ı, İncil'i, Kuran'ı bilirsin. Hazreti Davud için üzülür ama Golyat'ı tutarsın.

Ey kavmim... Sen ki peygamberlerinin dediklerini bile dinlemedin beni hiç dinlemezsin.

Dönüp de bakmazsın ölülerine.

Lut kavminden de değilsin hazdan olmayacak mahvin.

Ama sen kendi acına da yabancısın. Kadınların siyah giyer, kederle solar tenleri ama onları görmezsin.

Her kuytulukta bir çocuğun vurulur, aldırmazsın.

Merhamet dilenir, şefkat dilenir, para dilenirsin. Ve nefret edersin dilencilerden.

Utancı bilir ama utanmazsın. Tanrıya inanır ama firavunlara taparsın.

Bütün seslerin arasında yalnızca kırbaç sesini dinlersin sen.

Ey kavmim... Sen ki peygamberlerini bile dinlemedin beni hiç dinlemezsin.

Sana yapılmadıkça işkenceye karşı çıkmazsın.

Senin bedenine dokunmadıkça hiçbir acıyı duymazsın.

Örümcek olsan Hazreti Muhammed'in saklandığı mağaraya bir ağ örmezsin.

Her koyun gibi kendi bacağından asılır, her koyun gibi tek başına melersin.

Hazreti Hüseyin'in kellesini vurmaz ama vuranı alkışlarsın. Muaviye'ye kızar ama ayaklanmazsın. Hazreti Ömer'i bıçaklayan ele sen bıçak olursun.

Ey kavmim... Sen ki peygamberlerini bile dinlemedin beni hiç dinlemezsin.

Ölülerine dönüp de bakmazsın. Lut kavminden de değilsin hazdan olmayacak mahvin. Ama arkana baktığın için taş kesileceksin. Ve sen kendine bile ağlamayacaksın.

Komşun aç yatarken sen tok olmaktan haya etmezsin. Musa önünde Kızıldeniz'i açsa o denizden geçemezsin. Tanrıya inanır ama firavunlara taparsın.

Ey kavmim... Sen ki peygamberlerini bile dinlemedin beni hiç dinlemezsin.

HALİL CİBRAN

5.
HANGİ DEMOKRASİ ve KİM KAZANDI?

HSYK seçiminin yaklaşık 2/3'lük bir oy bloğunun oluşmasıyla kazanılması birbirinden çok farklı ve hattâ iki çelişik biçimde değerlendirilebilir. Her üç hâkim ve savcıdan ikisi Bakanlık bürokrasisinin listesine oy vermişlerdir. En düşük seviyede dahi %60'lara varan bir oy skoru ortaya çıkmış ve tüm seçilenler açısından %60-70 arasında dağılan bir istikrar alanı oluşmuştur. Dahası yedek üyeler bakımından da aynı istikrar söz konusudur. Onlar da %50'nin altına pek düşmeyen oylar almışlardır. Böyle bir durumda akla ilk gelen şudur: Yeni HSYK'nın hâkim ve savcıların ezici çoğunluğunun tercihi ile oluşması, yargıda güçlü ve inkâr edilemez bir demokratik meşruiyet yaratmaktadır.

Bu derece yaygın bir kabul, yargıdaki demokrasi tartışmalarını, sayılar evreninde açıkça gereksiz kılar. Hâkim ve savcılar, tercihlerini kullanmışlardır ve bu sonuçlara saygı duymak, aynı zamanda demokrasiye saygı duymak demektir. Bu ilk ve en yaygın değerlendirmedir. Teorik olarak güçlü bir yanı vardır. Çünkü demokrasi, yaygın bir kabul oluşturma unsurundan hiçbir zaman

vazgeçemez. Bununla tamamen çelişen ikinci değerlendirme ise aynı "sayılar evreni"nin gerçekte demokrasinin tüm meşru yapılarının ihlâl edildiğini ispatladığı üzerinde ısrar eder. Bu düşünceye göre bir ay gibi bir sürede, yargı tabanının %70'inin oyunun blok halinde tek listede toplanması "demokratik tercih"te bulunulduğunu değil "askerî bir hiza" alındığını kanıtlar. Çünkü seçim, adayların "tercih edilme"si üzerine değil, adaylardan bağımsız biçimde oyların "sevk edilme"si üzerine dayanmaktadır. Ve yine çünkü, ortada bir tercih alanı, bir seçim alanı söz konusu olmadığından, demokratik tercih adına yaşanan şey, hâkim ve savcıların güç ve iktidara dönük bir "toplu iltica" eylemidir.

Birinci değerlendirmede yargı ve demokrasi vurgusu öne geçerken, ikinci değerlendirmede yargı ve iktidar ilişkisi üzerinde durulmaktadır. Birinci değerlendirmede seçimin ve üyelerin seçilmesinin cevabı hâkim ve savcıların onları tercih etmeleridir. İkinci değerlendirmede seçimin ve sonuçlarının cevabı ise iktidarın yani Adalet Bakanlığı'nın hâkim ve savcılara kendi gücünü dayatması, başka deyişle baskısıdır. Birinci değerlendirmede hâkim ve savcıların özgür seçimi, ikinci değerlendirmede ise muktedir olanın gücü öne alınmaktadır. Birinci değerlendirmede hâkim ve savcılar seçilen üyeleri tanımış, değerlendirmiş ve tercih etmişlerdir. Demokrasi de budur zaten. İkinci değerlendirmeden bakıldığında ise hâkim ve savcılar, bırakın üyeleri tanımayı, değerlendirmeyi ve tercih etmeyi isimlerini dahi bilmemektedirler. Demokrasinin katli de budur.

Peki, bunlardan bu iki zıt ve çelişik bakış açısından hangisi doğrudur? Bu sorunun doğru cevabı için tüm bu tercihlerin oluşum süreçlerini, bu tercihlerin sahiden bir "tercih" zeminine sahip olup olmadıklarını, seçilenlerin gerçekten seçilip seçilmediklerini ve seçildilerse neye dayanarak seçildiklerini, tarafların ne tür demokrasi tecrübelerine sahip olduklarını, nasıl bir strateji uyguladıklarını ve seçmen olan hâkim ve savcılarla hangi seviyelerde ve nasıl karşı karşıya geldiklerini sormak ve cevaplarını vermek gerekiyor. Çünkü demokrasi sorununun asıl çözümleneceği

yer, bu seçimde tarafların uyguladıkları pratiklerin, gündem oluşturma, cephe yaratma taktiklerinin demokrasi ile ilişkisidir. Önce demokrasinin taraflarını, sonra pratiklerini ve en sonunda da kimin kazandığını sorgulayacağız.

TARAFLARIN DEMOKRASİ PRATİKLERİ ve ÇELİŞKİLER

Demokrasi Pratiklerinin Önemi

Kuşkusuz demokrasi, uygulandığı her alanda "iktidar" üreten veya iktidar üretmesi için başvurulan bir mekanizmadır. Fakat demokrasinin, sadece iktidara gidecek çoğunluğu arama süreci olmadığı da en azından geniş kesimler – yargı geneli hariç – tarafından asgarî bir bilgi olarak edinilmiş durumdadır. O halde çoğunluk yapıları kadar, çoğunluk grubu da dâhil bütün seçim aktörlerinin demokratik gündemler oluşturma, demokratik usul ve yöntemler geliştirme, demokratik dinamikler yaratma kapasiteleri üzerinde durmak ve demokrasinin toplumsal ve siyasal derinliğini, sıradan bir çoğunluğun tespitinin ötesine kadar uzanarak ölçmeye girişmek zorundayız. Böylece, demokrasinin, sadece bir sayı sayma işlemi olmadığı anlaşılabileceği gibi, seçim aktörlerinin/taraflarının demokrasi pratiklerindeki gerilim ve çelişkileri de bütünlüğüne açığa çıkarabiliriz. Böylece, yargıdaki seçimin-demokrasinin "*güç*" *zemini*nden mi yoksa "*meşruiyet*" *zemini*nden mi ortaya çıktığı sorusunu cevaplamamız kolay olacaktır.

Tarafların İç Çelişkileri

Bu noktada, Türk siyasal hayatının demokratik derinliklerinin biraz daha ciddiyetle ve birden çok kesitle çözümlenmesinde yarar olduğunu gösteren örneklerden birisi de, HSYK seçim sürecindeki tüm tarafların aldığı siyasal konumların ilginç özellikler göstermesiydi. İlk önemli nokta şurasıdır: Türkiye'de yargı içinde kendini temsil ettiren çeşitli toplumsal ve siyasal kesimlerin demokratikleşme süreçlerini, kendi siyasî hayatlarına aktarabilme becerisinin farklı biçimlerde tezahür ettiği rahatlıkla söylenebilir.

Fakat HSYK seçimlerinin ortaya koyduğu önemli noktalardan birisi de, demokrasiyi gerçek bir sosyal ve siyasal tecrübeye dönüştürme becerisinin siyasal gruplar içindeki derin farklılıklar kadar, aynı zamanda siyasal söylemler ile siyasal pratikler arasındaki derin çelişkileri de açığa çıkartan bir seçim süreci olmasıdır. Sadece söylemlerle pratikler arasındaki gerilimle de sınırlı değildir sorun. Aynı zamanda ve bir başka önemli nokta, yargı içinde örgütlü yapıların kendi tabanları ile geliştirdikleri iç ilişkilere dair özelliklerin – bu ilişkilerin eşitlikçi ve demokratik olup olmadığı sorusu da – sıradan tespitleri aşan cevapları gerektirmesidir. Seçim sürecinin oldukça kısa sayılabilecek bir süreyi kapsaması da, söylemler ile pratikler arasındaki çelişkiyi çok daha görünür ve bariz kıldığı kadar, özellikle hükümet ve kendi tabanı bakımından bilinçli bir gündem yaratma oyunu yaratılıp yaratılmadığı şüphesini ortaya çıkarmaktadır. Şüphe, hem birbirinden çok farklı ve hattâ zıt bir siyasal üslup ve yöntem kullanılmasından ve hem de bütün bunların çok kısa bir zaman dilimi içinde tezahür etmesinden kaynaklanmaktadır.

Bu itibarla, Türkiye'deki yaygın demokrasi algısının çelişkili pratiklerine dair biraz daha ileriye giderek çözümleme yapmalıyız. HSYK seçim sürecindeki konum alış biçimi bakımından Adalet Bakanlığı bürokrasisi ve Yarsav'ın örgütsel kararları ile bunların tabanlarına ve bu tabanların bu örgütsel kararlarına ilişkin reflekslere odaklandığımızda bu tartışmanın daha somut zeminine inebileceğini tahmin ediyorum. İlk dikkat çekmek istediğim şey, Bakanlık bürokrasisi ile Yarsav'ın kendi tabanları ile kurdukları ilişkiler ve bu ilişkilerin niteliğiyle ilgilidir. Bu konuda, özellikle Yarsav tabanının Yarsav yönetiminden farklı, çeşitli ve bireysel tutum alış biçimi geliştirmesi ile Adalet bakanlığı bürokrasisi tabanının, bürokrasiyle arasında toplu-sıralı-hizalı ve neredeyse askerî bir ilişki geliştirmesi arasındaki çelişkiye dikkat göstermek durumundayız. Bu çelişkiyi daha derin hale getiren şey kuşkusuz ki, Anayasa referandum sürecindeki tarafların politik söylemlerinin temel unsurlarıydı, ki Adalet Bakanlığı'nın ve

hükümetin propaganda stratejisinin temelinde demokratikleşme ve sivilleşme iddiaları en esaslı yeri tutarken, Yarsav ve Yüksek yargının stratejisinde hükümete dönük güvensizlik ve gizli gündem iddiaları öne çıkmaktaydı. Dolayısıyla referanduma demokratikleşme söylemlerinin büyülü etkisi altında girenlerle aynı referandumun demokratikleşmeye olan etkisini şüphe konusu haline getiren iki büyük tarafın ve bunların tabanlarının Referandum sonuçlarından birisi olan HSYK seçimlerinde de birbirine ters bir demokratik tecrübe yaratmaları çok ilginç sayılmamalıdır. İlginç olan referandumun demokratik sonuçlarının, Yarsav tabanına hızla sirayet ederek orada somut etkiler bırakması ile Adalet bakanlığı tabanında tam tersine, bürokratik ve otoriter refleksleri iyice açığa çıkarmasıdır. Başka deyişle referandum sürecini, bürokrasi ve vesayetin tarihsel yıkımı ile müjdeleyen bir hareketin, bu yıkımı kendi bürokrasi ve vesayeti ile kutlamaya gelmesi ve demokratik ve sivil girişimleri sınamayı bile denememeleri sonucunda kendi bürokratik iktidarları yıkılan bir kesimin ise, bu yıkımın gerçek demokratik etkilerini hızla içselleştirmesi arasındaki farkın, daha demokratikleşme ve sivilleşme sözlerinin yankıları her yerde devam ederken ortaya çıkması çok ilginç ve üzerine gidilmesi gereken bir durumdur.

- **Yarsav Tabanında Demokrasi Şöleni**

Bu noktada, Yarsav tabanına bakıldığında bir demokrasi şöleninin yaşandığı görülecektir. İki yüze yakın adaydan neredeyse 3/4'ü Yarsav tabanından çıkmaktadır. Böyle tepkiler geliştiren bir taban için herhangi bir temsil imkân ve ihtimali karşısında blok olarak yönetilebilir bir "sosyal hayat" alanına sahip olmadığı, modern ve şehirli bir tabanın çeşitlilik, farklılık ve zenginliğine sahip olduğu, bu anlamda demokrasinin içine yerleştirilebileceği bir çeşitlilik ile karşı karşıya bulunduğumuzu söylemek mümkündür.

Yarsav yönetimi ile yüksek yargının tabanlarını blok olarak HSYK seçim sürecine taşıma çabası, bu anlamda tam bir hüsranla karşılaşmış, hem yönetimin sorgulanması hem de farklı ko-

numlar alma bakımından Yarsav yönetimi ile taban arasında, demokratik bir ilişki ve iletişim biçiminin belirginleştiği, bu demokratikleşme ve sivil tutum alma eğiliminin ise, Yarsav yönetiminin demokratik yönetim stratejisinin değil, anti-demokratik yönetim stratejisinin bir sonucu olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Bir başka açıdan söylendiğinde de Yarsav yönetimini dönüştürebilecek, farklı bir seçim stratejisine taşıyabilecek bir taban inisiyatifi oluşturamasa bile, yönetimin dayatmalarına karşı durabilecek bir itiraz alanının doğduğu söylenebilir. Kuşkusuz, bu durumun ve itirazların gerçek bir kamusal olgunluğa ve Yarsav'ın genel konumunu sorgulamaya kadar yükselen bir demokratikleşme eğilimi olduğu söylenemez. Fakat burada vurgulanması gereken nokta, Yarsav tabanının "su sızdırmaz" bir sosyal ilişki ve iletişim alanına sahip olmadığı, tabandakilerin kendi aralarında esnek bir sosyal ilişkiler alanına sahip olduğu ve daha önemlisi herhangi bir kamusal eylem ve etkinliğin ancak ve ancak bir uzlaşma ve iletişim stratejisi ile çözülebileceği bir sosyal tepkiler alanı içerdiği söylenmelidir.

Yarsav'ın modernist tabanının bu çapta bir sosyal çeşitlilik sergilemesi konusunda derinlemesine düşünmek gerekir. Kuşkusuz birkaç bağımsız aday hariç, bu tabanın Yarsav ile doğrudan ve sıkı bir bağ içinde olduğunu söylemek mümkün değildir. Bunların Yarsav ile daha çok, esnek örgülü ve kısmen mesafe koymayı başarabilmiş bir kesim olduğunu ifade etmek daha doğru olacaktır. Bununla beraber, bu tartışmayı doğru biçimde sonuçlandırmak için daha ileri bilimsel araştırma ve değerlendirmelere ihtiyacımız vardır.

• Yargıda Muhafazakâr-Demokratlığın Halleri

Buna karşılık, Adalet Bakanlığı yönetimi ile taban arasındaki tüm demokratik ve sivil girişimlerin ve ilişkilerin ertelendiği, aralarında bir sorgulama ve sosyal ilişki çeşitliliği ve baskının gerçekleşmediği ve en önemlisi tamamen bürokratik ve otoriter bir seçim stratejisinin yürürlüğe konulduğu gözlemlenmiştir. Birkaç itiraz ve çok parlak birkaç meydan okuma tecrübesi dışında, ken-

di iç sosyal çekişmelerini hiçbir biçimde dışarıya taşırmayan, bir sorun olduğunda derhal kendi içinde onaran, bu anlamda kendi dışındakilerle ortak bir kamu alanını paylaşmaya hazır olmayan, bütün kamusal eylemleri sorgulama ve denetlemeden uzaklaştıran, hattâ farklı grup ve kesimlerle seçim sürecinin yarattığı sorunların paylaşılmasını mahkûm eden bir yaklaşım tarzının Türkiye demokrasisi bakımından korkutucu karşılanmaması gerçekten bir sorun olacaktır. Bu noktada kendi iç ilişkilerinde manevî baskıları öne alan bir ilişki sistemi yaratılmıştır. Örneğin, herhangi bir icazet almaksızın HSYK adayı olmak isteyen dindar-muhafazakâr hâkim ve savcılara yönelik "Yarsav'ın oyuncağı olma", "vebal altında kalırsın" şeklindeki yaygın bir manevî baskı söylemi kullanılmış, bunlara aldırış etmeyenler Başsavcılar ve Komisyon Başkanları eliyle üstü kapalı çekilmeye davet edilmişler ve kendilerine başlarına gelebilecekler konusunda "aydınlatıcı" bilgiler verilmiştir. Başka deyişle 12 Eylül 2010 referandumuna kadar demokratikleşme ve sivilleşmeden bahsedenler, hızla yargı içindeki sivil ve demokratik dinamikleri alaşağı ederek, bürokratik ve otoriter bir seçim sürecini örgütlemeye koyulmuşlardır. Kuşkusuz, hükümetin referanduma kadar sıkça dile getirdiği demokrasi ve özgürlük söylemleri ile HSYK seçim sürecinin bürokratik-otoriter yönetimi arasında makul bir siyasî bağ bulunamaz. Fakat buradaki tek sorun, Adalet Bakanlığı'nın yönetim üslubu ve seçim araçları değil, Bakanlık tabanının demokratik ve sivil girişimleri besleyip derinleştirecek bir sosyal ilişki ve iletişim düzeyine sahip olmaması, bunun yerine neredeyse askerî bir refleksle hareket ederek, derinliği olmayan, düz ve yüzeysel bir "sosyal" tabanın tüm özelliklerini sergilemesidir.

Oysa bu durum, Türkiye'de dindarlığın devlet dışı sivil dinamiklerinin Said-i Nursi, Necip Fazıl, Süleyman Hilmi Tunahan, Sezai Karakoç vb. gibi önder kişilikler tarafından inşa edilen tarihî geleneğiyle karşılaştırıldığında, belirli bir tezat da oluşturmaktadır. Bu tarihî kişiliklerin başlattıkları hareketler, gerçekte, Cumhuriyetin tek düze ve önceden tanımlanmış yekpâre "sosyal

düzen"ine karşı, Türkiye'deki sosyal alanın çeşitlilik ve derinliğini garantileyecek kadar kıymetli ve dindarlığa devlet dışı toplumsal tecrübeler kazandıracak kadar da verimliydi. Geleneksel devletin ve bürokrasinin asla nüfuz edemediği, çeşitlilik ve farklılığını kendi laik toplum tanımının parçasına dönüştüremediği ve bu çerçevede de gerçek anlamda bir toplumsal dinamik özelliği sergileyen adımlardı bunlar. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde CHP yönetimi tarafından belirlenen "hazır liste"lerin onaylandığı seçimlere dönük en ciddî itirazların da bu kesimler üzerinden yükseldiği bilinen bir gerçektir. Bürokrasinin ve devletin belirlediği bir "liste"yi onaylama görevini yerine getirip, sonra evlerine çekilmesi beklenen dindar halk, kendi sivil itirazlarını yükseltebilmiş ve toplumsal çeşitliliğini siyasal düzeyde de koruyabilmiştir.

Peki, sözünü ettiğimiz bu tarihi gelenek ile bugünkü karşılaştığımız refleksler arasındaki tezat nasıl açıklanabilir? Kuşkusuz ki, 1930'lar CHP'sinin seçim zihniyeti ve tecrübesini hayata geçiren ve aynı tür seçimleri bu kez 2010 HSYK seçimlerinde uygulayan Bakanlık bürokrasisinin kendisidir. Bu bürokrasi, ideolojik meşruiyet yapısı hariç, tüm o bürokratik devletçi geleneği aynı zihni yapı ve aynı uygulamalarla beraber devralmıştır. Dolayısıyla, bugün kendi tabanına vesayet eden bir "dindar bürokrasi" ile karşı karşıya bulunuyoruz. Fakat bu yeni gelişmeye rağmen, tabanın yeri geçmişten bu yana değişmemiş oluyor. Sorun tam da burada başlıyor. O sorun da şu: Hem hükümet ve hem de taban, kendi sosyal tepkilerini ve siyasal reflekslerini geçmişten bugüne ve bugünden de geleceğe taşıyabilecekleri ve bu yolla da tüm zihniyet ve uygulamalar düzenini değiştirebilecekleri bir dönemde birden bire geleneksel iktidarın kendisine rücu etmişlerdir. Kuşkusuz bu durum, dindar-muhafazakârlar arasındaki "devletçi" kanat ile "sivil" kanat arasındaki gerilimi daha da yükseltecek ve toplumsal derinliği olan bir sivil tarihî geleneğin itirazlarını, yeniden ve güçlü biçimde yükseltmelerini de sağlayacaktır.

- **Hâkim ve Savcıların Demokrasi Algısı**

Diğer yandan bu süreci, sadece bakanlık bürokrasisinin bir anti-demokratik cürmü gibi algılamak, sorunun yetersiz algılanmasıyla eşdeğerdir. Hâkim ve savcıların örgütlenmenin yargı iktidarına dönük bir taşıyıcı unsur olduğu algısını edinmedikleri, kendi etkinlik ve güçlerine güvenmek yerine, Adalet Bakanlığı'nın gayrimeşru etkinliğine bağlanma eğilimine girdikleri rahatlıkla söylenebilir. Bu durumun psikolojik temellerinin ciddiyetle analiz edilmesi gerekiyor. Kendi talep ve beklentilerinin temsilini sağlamak yerine, Adalet Bakanlığı'nın beklentilerinin temsil edilmesini neden kabul etmişlerdir? Not uygulaması, hal kâğıdı, teftiş vb. gibi meslekî nitelik taşıyan ve yıpranma payı gibi sendikal nitelikteki iyileştirme beklentilerine karşıt bir eğilim ve kadronun yargı idaresini ele geçirmelerine neden göz yummuşlardır? Hak ve özgürlük, örgütlenme vb. gibi temel kavramlara somut anlamlar vermesi beklenen Türkiye'nin hâkim ve savcılarının kendi hayatlarında böyle bir tecrübe yaşamaları, dahası bu tecrübenin olağanüstü sayıdaki bloklaşma şeklinde tezahürü, çeşitlilik ve farklılaşmanın kendini büyük bloğun içine akarak var etme eğilimi içine girmesi; yargının, toplumun ve toplumsal farklılıkların gerçek özgürlük ve hak taleplerini içerip içermediği konusunda ciddî ve somut bir kaygı duyulmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla yargının hem sosyolojik, kültürel, psikolojik ve hem de siyasal dünyasının âcilen entelektüel açıklama girişimlerine çekilmesini ihtiyaç haline getirmektedir. Çünkü (yargının) içindeki tüm farklılık ve çeşitliliğin egemen güce bağlandığı, hayatta kalma stratejilerine de böylece yaslandığı bir yargı modeli, bütün toplum açısından korkutucu olmalıdır.

Kendi farklılıklarını yüzeyselleştirmeye-düzleştirmeye çalışan bir yargıdan kendi çeşitliliklerimizi, yani toplumsal, etnik, kültürel, sınıfsal farklılıklarımızı güç tehdidi karşısında korumasını beklemek ciddî ölçüde safdillik olur. Bu noktada, ayrıca ülkemizdeki birçok siyasî dava üzerinde bir kez daha düşünmek ve siyasal çatışma ve çekişmelerin hukuksal dile aktarılması çabala-

rının nasıl bir "hukuksal" seviyede cereyan ettiğinin bir kez daha incelenmesi gereklidir. Çünkü araştırmacı ve meraklılarına böyle bir seçim ile kendi tarihsel eğilim ve refleksleri konusunda önemli ve ciddî bir kesit sunan yargının, herhangi bir siyasî çatışmayı hukuksallaştırma ve hukuksal dile aktarma becerisini şüpheyle karşılamak gereklidir.

Elimize aldığımız bu yargı kesiti, yargı hakkında çok şey söylemektedir, ki birlik, bütünlük eğilimini mono-blok harekât kâbiliyeti olarak yaşayan, farklılıkları bir kenara bırakın, farklılık iddialarını dahi ezmeye çalışan, neredeyse askerî bir tavır alış biçimi geliştiren bir meslek sınıfının toplumsal ve siyasal meseleleri hukuksallaştırma becerisi de son derece sınırlı olacaktır. Bu durumun yargı açısından yarattığı sonuçları bir kenara bırakın, asıl olarak demokrasi açısından alarm veren bir durum olduğu artık anlaşılmalıdır.

- **Demokrat Yargı'nın Yetersizliği**

Bütün bu değerlendirmelerle birlikte, gerek bu çalışmanın bütünselliği gerekse gerçekçiliği açısından vurgulanması gereken bir başka husus da Demokrat Yargı'nın durumu ile ilgili noktadır. O nokta, HSYK seçim sürecini üstlenebilecek, tabanı kendi tecrübesi içinde ortak bir algıya kadar taşımış, beraber hareket etme tecrübesi yaşamış ve tüm bunları yargıdaki ilişkiler ve yargı kültürünün geçmişine kaydetmeye uygun bir örgütlenme geçmişi bulunmamasıdır. Demokrat Yargı, entelektüel savları ve yargıdaki mevcut tartışmalar sürecindeki haklılığını kitlesel bir meslekî örgütlenme içinde sınama fırsatına hiç sahip olmadı. Bu noktada Demokrat Yargı'nın meslek mensuplarını toparlayıcı bir etki göstermesi için kaçınılmaz biçimde hâkim ve savcılar arasındaki gönül bağına – ki bu konuda belirli bir sempatinin bulunduğu kabul edilmelidir – güvenmekten başka bir yolu da bulunmuyordu. Fakat somut tecrübenin bulunmaması, meslek mensuplarının yüzdelik dilimi içinde ifade edilebilecek bir temsil zeminine dahi sahip olmaması, gönül bağının somut bir karşılığa dönüşmesini engel-

liyordu. Entelektüel seviyenin akademik bir dilde geliştirilmesi, meslek mensuplarından çok toplumu ve kamuoyunu muhatap alan konuşma biçimini benimsemiş olması, yargı içindeki geleneksel ve özgül iktidar ilişkilerini aşabilecek bir yerel yeterlilik kazanmasını da engelledi. Demokrat Yargı, yargıya ait ve yargının içinde bir tecrübe olarak görülmek yerine, toplum ve entelektüel camiaya ait bir güç ve hareket olarak algılandı. Bu durum, toplumdaki karşılığı ile yargıdaki karşılığı birbirine denk düşmeyen bir dernek imajına yol açtı. Sonuçta, toplumsal beklentilerin yargı mensuplarının beklentilerini temsil etmediği bir sonuç ile karşılandı.

KİM KAZANDI?

Bu süreçte, kendi siyasî taraflarının kazandığını düşünenlerin de birden çok kez düşünmelerinde yarar vardır. Çünkü bu halde, kendilerini sadece "yargı olmayan bir yargı"ya ve sadece "bürokrasi özelliği taşıyan bir yargı"ya emanet etmiş olmamaktadırlar. Aynı zamanda kendi siyasal vizyon ve ufuklarının yargı idaresine yansımasını da engellemiş olmakta, kendilerini herhangi bir devlet kurumunun üretiminde bugüne kadar bilgisiz ve etkisiz kılmış bir devlet geleneğini, hiç fark etmeden kendi siyasal hayat tecrübeleri içinde benimsemiş bulunmaktadırlar. 1930'lu yılların "serbest seçim"leri ile hiçbir farkı yoktur bu durumun. Seçim, demokrasi ve halk, bu tür siyasî güçler için kendilerini iktidar edecek geçici bir araçtan başka bir şey değildir. Oy verdikten sonra "taban", "seçmenler" evlerine dönmeli ve yönetimi – yargı yönetimini – bürokrat ve yöneticilere emanet etmeli, gerçek bir toplumsal güç olma iddiasını tamamen terk etmelidir. "Sizin işiniz kalmadı! Bundan sonrasını biz hallederiz!" diye seslenmektedirler tabana. Bunun popüler anlatımı tek kelime ile "aldatılma"dır. Devlet alanını ve bununla beraber yargı alanını toplumun geniş kesimlerinin ancak razı olacağı bir dönüşüme taşımak yerine sadece geleneksel iktidar zümresinin değiştiği bir çatışmada toplumun geniş kesimlerinin, hattâ iktidar partisi taraftarlarının da yar-

gıda kazandıklarını düşünmelerinin geçici bir siyasal terapi etkisi yaratmaktan başka bir sonucu olmayacaktır. Terapinin etkisi geçtikten sonra yeni zümrenin geçmiş zümrenin tutum alışlarını tekrar eden, yaygın ve yatay değil, dikey olarak paylaşan, toplumun geniş kesimlerini değil sadece kendi çevresini doyuran bir pratikler dizisini harekete geçirmekten başka bir çaresi kalmayacaktır. Eğer kişi kendisini yeni zümrenin, yani "yargının yeni baronları"nın yakın çevresine taşıyamaz ise ve buna ilişkin "beceri"den uzak ise fark edeceği tek şey aslında yeni dönemde de kazananın kendisi değil bir başka zümre olduğudur. Hikâye aslında oldukça basittir. Toplumun en geniş kesimlerinin kazanacağı bir demokratik yöntem yerine, sadece belirli bir zümrenin yeni seçkinlere dönüşeceği bir çatışma sürecine razı bırakılmıştır taban.

Daha da ötesi ise, bundan sonraki HSYK seçimlerinin de bu sürecin öğretici etkisi altında yürütülmesidir ki, bu sorun hangi siyasî taraftan olursa olsun herkesi ciddî bir kaygıya sevk etmelidir. Ve bu tehlikeyi başlatan bu ilk tecrübenin failleridir. Yalnızca bir dönemi değil, bundan sonraki rövanşist eğilimleri de beslemektedirler. Sonuç olarak yargı, bürokrasinin savaşının çok daha üst seviyelerde yürütüldüğü bir meydan haline gelme tehlikesi ile karşı karşıyadır. Bunun temel sorumluluğu ise geleneksel bürokratik yapının etkinliğinin aynen devam ettirilmesine göz yuman politik iradededir.

DEĞERLENDİRMELER

Haklı çıkarmayın Afrikalıları

Yok bunun izahı
Halt etmiş disiplinler
Beşeri ilimler
Yok başka örneği
Aldım dersimi!
Kendi hesabıma
Çok sevinmemeli
Ağırdır bu yük
Dilim varmaz demeye
İntihap edilenler, haşa!
Başlar dönmesin yüksekte
Turabisiniz şüphesiz
Yanlış olsa da usulü
Kazandınız doğru!
Edebali'den nakil
Öfkeye yenilmemeli akıl
Size gayret
Herkese adalet
Sular yükseldi ya!
Bari yemesin balıklar
Masum karıncaları
Haklı çıkarmayın Afrikalıları

İsmail Yalçın
18.10.2010

YARGININ DEMOKRASİ İLE ACINASI İLİŞKİSİ

"Yargı iradesini ortaya koydu ve kendi temsilcilerini seçti. Böylece yargıda demokratik meşruiyet gerçekleşti. Demokrasiyi içimize sindirelim, seçmen iradesine saygı duyalım"

(2010 HSYK seçimlerini eleştirenlere bir hâkimin çıkışmasından)

Anayasa değişikliğine ilişkin yaklaşık 5-6 ay süren tartışmalar neticesinde Türkiye'de yargının "hukuk" ve "adalet" ile ilişkisinin ne kadar minimum düzeyde kaldığını keşfetme fırsatı yakaladık. Yargıya ilişkin çok temel kavram ve kurumlar, ilk kez geniş bir çerçevede ve popüler düzeyde tartışıldı. Bunun neticesinde Türkiye'de yargının hem hukuk ve adalete ilişkin geniş bir düşünce birikimi ve literatüre sahip olmadığı fark edildi ve hem de iktidarlar nezdindeki işlevsellikleri nedeniyle yargının hukuk ve adalet misyonu ile arasındaki bağın daima tartışmalı kaldığını, en azından sorgulanmaya açık olduğunu daha yakından anlamaya başladık. Buna karşılık, yargı üzerine keşiflerimiz 12 Eylül 2010 referandumu ile bitmemişti kuşkusuz. Referandum sonrası

HSYK seçim sürecinde ise yargının "demokrasi" ile ilişkisinin de minimum bir seviyede kaldığı, sadece hukuk ve adalet ile değil, seçim ve demokrasi standartları ile de bağının çok sorunlu olduğu ortaya çıktı. Sorun sadece yargıdaki demokrasi uygulamalarında değildi. Aynı zamanda bu uygulamaları normalleştirecek bir zihinsel vasatlık ile de ilgiliydi. Yaşanan çok ciddî demokrasi sorunlarını tartışmaya açmayı bir kenara bırakın sandık sonuçlarını demokrasi sonuçları olarak kesinkes dayatmaya çalışan bir siyasî üslubun tartışma alanını hızla ve şaşırtıcı biçimde kaplamaya başlaması bu açıdan dikkatle değerlendirilmelidir.

Yargının bu en geniş kapsamlı ilk demokrasi deneyiminin (61 Anayasası döneminde sadece birinci sınıfa ayrılmışlar arasında bir seçim vardı) farklı demokrasi algılarının konusu olması kaçınılmazdı tabiî ki. Demokrasiye birbiriyle yarışan anlamlar vermek demokratik kültür seviyesini de açığa çıkaran bir çabadır. HSYK seçim sürecine dâhil olan bütün hâkim ve savcıların bu sürece kendi algılarınca bir anlam vermeleri de doğaldır. Buna karşılık, seçim sürecindeki sorunları ciddiyetle sorgulamaya tâbi tutmaya çalışanların "demokrasi standart"larına ilişkin hatırlatmaları, hızlı, aceleci ve göçebe bir algı ile geçiştirmeye çalışması çok dikkate değerdir. Seçimin hangi koşullarda yapıldığı, bürokrasinin yargı seçimlerindeki gayrimeşru varlığı (bürokratlar ile kürsü hâkim ve savcı adaylar arasındaki olağanüstü güç eşitsizliği), kürsü hâkim ve savcılarının seçim çalışmaları yapamaması, bakanlığın tüm gücü ve idarî mekanizması ile seçime yönelmesi, Başsavcılık, komisyon başkanlıklarından başlayarak aşağıya doğru bir gözetim ve denetim mekanizması kurulması, özellikle küçük adliyeler üzerinde toplu tercih geliştirmeye zorlama ve buna ilişkin olarak vaatleri devreye sokma çalışmaları (örneğin Diyarbakır'da lojman alınacağı, Silivri'nin birinci bölge yapılacağı vaatleri), Bakanlık müfettişleri, tetkik hâkimleri ve hattâ avukatların taşraya doğru dağılarak çok çeşitli yöntemlerle güç gösterisinde bulunmaları, kaynağı belli olmayan yüzlerce kişilik yemekler, kısacası resmî gücün keyfî kullanımı yoluyla seçim alanı-

nın tümünü hiçbir sınırlama ve denetim olmaksızın kullanma çabalarının, her nasılsa ortadaki "demokrasi" algısının bir türlü temas etmediği bir teferruata dönüştürülmesinin sonuçlarının dikkatle gözlenmesi gereklidir.

Hâkim ve savcıların askerlik sorunlarının Adalet Bakanlığı tarafından çözüleceği, maaşların iyileştirileceği ve yıpranma payının getirileceği konusundaki Bakanlık kaynaklı medya haberlerini de demokrasi sorgulamasını ilerletmek üzere bir köşeye yerleştirelim. Tüm bunların üstüne "bu nasıl demokrasi?" diye sorulmasına karşı da "demokrasiye saygı duyun" çıkışmaları ile cevap veren trajikomik bir üslubun devreye sokulması, Türkiye'de yargının "demokrasi" algısının ne kadar sorunlu olduğunu netlikle açığa çıkarmaktadır.

Demokrasinin en geri ve minimum ölçeği olan sandığa oy zarfını atma eyleminin yeterli ve kâfi bulunduğu bir algının HSYK seçim sürecini gerçekten bir demokrasi olarak algılaması doğal bir sonuç olarak görünmektedir. Ve aynı zamanda gayri meşru bir güç olan bürokrasinin seçim sürecinden dışlanması, idarî mekanizmanın kullanılmaması, bakanlık adaylarının resmî eylem ve işlemler yürüttükleri görüntüsü altında denetleme ve sorgulama alanından saklanması, böylece resmî dairelerin kadife kolları arasındaki resmî görevlilerin, güç ve nüfuz bölgelerinde keyif ve huzurla Bakanlık listesi propogandası yapmaları da demokratik güçlerin "meşru" ve "saygı duyulacak" bir etkinliğine dönüşmektedir.

Kuşkusuz ki sorun, bu sürecin despotik bir tarzda yürütülmesiyle de sınırlı değildir. Belki bundan daha önemlisi, yargının yaşadığı bu seçim deneyimini ciddiyetle sorgulayabileceği bir olgun demokrasi algısına sahip olmaması ve bu yaşananlara fütursuzca "demokrasi" adını yüklemekte herhangi bir huzursuzluk duymamasıdır.

Şurası açıktır ki, hâkim güçler, kendilerini sadece seçtirirler. Ama seçilmezler. Seçmen seçmez, seçmene seçtirilir. Seçim, kurulu iktidarlar açısından tehlikelidir, anarşisttir. Bir filozofun de-

diği gibi seçimler "her ân iktidarı alaşağı edip yeni baştan kurabilir". Buna karşı iktidarların önlem almaları gerekir! Başka deyişle, ortada bir seçim değil bir "onaylama" alanı oluşturmak gereklidir. Çünkü seçmen kendisini, güce mecbur bırakan bir iktidar ortamının içindedir. İlişki tek yönlü ve yukarıdan aşağıya doğru oluşur. Biraz daha somut olarak anlatmak için aşağıdaki başlığa ihtiyacımız var.

"Seçilmiş" HSYK Üyelerinden İtiraf: Aslında Seçim Olmadı!

HSYK'nın yeni üyelerinin seçimin hemen ertesinde devreye soktukları hâkim ve savcılarla diyalog stratejisi, gerçek anlamda itiraflar barındırmaktadır. HSYK, "Yargıda Durum Analizi" toplantıları yapacağını duyurmuştur. Bilindiği üzere, seçim süreçleri, seçmen tabanının düşüncelerinin billurlaşarak ayrıştığı, temsilcilerin ise bu düşünceleri beklenti ve taleplere dönüştürerek devraldığı ve bunları daha üst katmanlara taşıdığı bir vekâlet ve temsil oluşturma sürecidir. Seçimin temel mekanizması bu şekildedir. Seçim interaktiftir. Zira seçim, adayın belirlediği bir süreç değil, aday ile seçmen arasındaki ilişkide oluşan bir süreçtir. Bu anlamda, eğer herhangi bir alanda seçim yapılmış ise orada seçmen tabanı ile şu ya da bu oranda buluşulmuş, onların düşünce ve talepleri belirlenmiş, bu düşünce ve taleplerin temsil alanına taşınmasına ilişkin mutabakat zemini belirginleşmiş demektir.

Şu halde, "Yargıda Durum Analizi Toplantıları" bakımından ortada garip bir durum söz konusudur. Henüz bir seçimden çıkılmıştır. Fakat "seçilmiş" HSYK üyeleri, hem de seçimin hemen arkasından, ellerinde seçmen tabanının talep ve beklentilerine dair ciddî bilgilerinin olmadığını, onlara ulaşıp beklentilerini soracağını ilân etmektedir. Garip olan şudur: 2010 HSYK seçimleri hâkim ve savcılar dinlenmeden, ne düşündükleri anlaşılmadan ve neyin temsil edileceği bilinmeden mi gerçekleşmiştir? O halde, bu seçim hangi zeminde yapılmıştır? Tabanın beklenti ve talepleri tarafından yönetilmeyen bir seçim olabilir mi? Tabanın düşüncelerinden bağımsız bir tercih alanı var mıdır? Peki şu durumda,

"seçilmiş" HSYK üyeleri neyi temsil etmektedirler? Kürsü hâkim ve savcılarını mı? Yoksa bir güç, kudret ve iktidar olduğu herkes tarafından bilinen Bakanlığı mı? Eğer seçimin sırrı, kürsü hâkim ve savcılarının talep ve beklentileri değil de, Bakanlığın kudreti ise, bu seçimin herhangi bir kudretli diktatörün seçilmesinden farkı nedir? Diğer yandan, tabiî ki eğer, "seçilenler" bakanlığı temsil ediyor iseler tabana başvurup "sizler ne düşünüyorsunuz?" diye sormaları son derece doğaldır. Çünkü idareye yeni atananların tabana dönüp düşüncelerini sormaları, ince bir davranış örneğidir...

Sonuç olarak, hemen seçimin ertesinde ve daha hiçbir ciddî icraat yapılmadan "bu hâkim ve savcılar ne istiyorlar ve ne düşünüyorlar?" sorusu, 17 Ekim 2010'da yargıda tecrübe ettiğimiz şeyin gerçekte bir seçim olmadığını açık ve net biçimde ortaya koymuyor mu sizce?

"EŞEKLİ DEMOKRASİ"

"Adalet Bakanlığı eşeği aday gösterse
eşeğe de oy veririm"

(Kıdemli bir hâkim HSYK seçim
sürecindeki trajedisini sergilerken)

2010 HSYK seçimlerinin hangi koşullarda ve nasıl bir algı ile yürütüldüğünü temsil eden en önemli sözlerden birisi, kıdemli ve itaatkâr bir hâkim tarafından söylenen "Adalet Bakanlığı eşeği aday gösterse eşeğe de oy veririm" sözüdür. Fakat burada dikkatimizi çekmesi gereken şey, yalnızca bu sözün çiğliği ve itaatkârlığın seviyesi değildir. Yani sadece söyleyenin hamlığı ve içinde bulunduğu koşullar, ait olduğu siyasal kültür düzeyi ve sözdeki "estetik" boyut tek başına çok şey söylemez. Tüm bunları bir de Türkiye'deki siyaset ve yargı ortamlarının trajik halleri ile birleştirerek değerlendirmek gerekir. Ancak bu durumda, yargıda yaşadığımız trajedinin ne kadar derin olduğunu kavrayabiliriz. Hâkim ve savcıların demokrasi ile imtihanlarının hangi temsil seviyelerinde cereyan ettiğini anlayabilmemiz de buna bağlıdır.

Şunu en başından bir köşeye kaydederek tartışmaya devam etmekte fayda var. Sizi temsil edecek kişiyle hiç ilgilenmediğiniz yerde bir sorun yoktur. Seçmenlerin, dünyanın her yerinde, seçime ve adaylara ilgisizliği yaygındır ve anlaşılabilirdir. Fakat

sizi temsil edecek kişiyle en aşağı düzeylerde bağ kurmak yalnızca ve yalnızca içsel bir trajediye delalet eder. Birisinin sizi temsil etmesini istemektesinizdir. Fakat onun sizin tanımlamanız bakımından en aşağı seviyelerde bulunmasını sorun olarak görmemektesinizdir. Bu durum, aslında bir tercih yapmadığınızı, yapamadığınızı, ortada da bir seçim, bir demokrasi bulunmadığını söylemenin ötesinde şeyleri de ima eder. Bu söz, aslında temsilci ile seçmen arasında önüne geçilemez, engellenemez, müdahale edilemez, tamir edilemez dehşetli bir psikolojik bağ olduğunu, aradaki bağı kuran "ip"in nasıl bir boyunduruk ürettiğini sergiler. Bu seçmen açısından gerçek anlamda bir trajedidir. Seçtiğiniz kişi ile bir "temsil bağı" değil, bir sahibiyet ilişkisi kurduğunuzu gösteren bu durum, "sahip"in kim olduğu sorusuyla ilgilenmeyi gereksiz kılar. "Eşeği aday gösterseler oy veririm" sözü HSYK seçimlerinde koca bir uğultunun içindeki bir hâkim ve savcı çaresizliğini gözümüzün önüne sermektedir çünkü.

İlk sorun şuradadır: Dindar-muhafazakârların estetik bir siyasal dil ve üslup üretme potansiyelleri ve kâbiliyetleri ile ilgili bir sorun vardır ortada. Fakat münhasıran bir estetik üretme sorunu ile karşı karşıya kaldığımız da iddia edilemez. Çünkü sorun çok daha derinlerde bir yerlerde ve toplumsal ve siyasal düzeylerdedir. Belki, en basit olarak şuraya bağlayabiliriz: Hâlâ kaba bir iktidar duygusu tarafından güdülüyoruz.

Sadece iktidara odaklanmış bütün siyasal aktörler gibi iktidar etmenin siyasal şartları ve kazanmanın meşru zemini üzerine herhangi bir değer üretme geleneğine sahip olmamak Türk demokrasi tarihinin bütün iddialı aktörlerinin en ciddî sorunlarından birisi olagelmiştir kuşkusuz. Fakat bu sözde bundan biraz daha fazlası vardır. İktidarı istemek, neye mal olursa olsun ve her ne ile olursa olsun iktidarı talep etmek, kaçınılmaz biçimde iktidar ile kurulan ilişkinin meşru zemini ve kalitesini ikincilleştirmek, etik ve ahlâkî sınırlardan kurtulmak, değer ve meşruiyet bahsini sıradanlaştırmak ve en sonunda politik zarafet ve estetiği taşranın çiğliğinde tamamen harcamaya hazır olmak anlamına

gelir. Sadece kazanmak için yola çıkmak gerçekte birçok şeyinizi kaybetmeye göze almak ile yan yana gider. Yeter ki kazanalım, kazanana dâhil olduğumuz sürece bu dâhil olduğumuz şeyin nasıl bir "biz" olduğunun veya "kim" olduğunun hiçbir önemi yoktur. Bu durum bir anlamda, kendini temsil edecek muhatabına da hakaret etmek, bu ilişkinin en aşağı seviyelerde kurulmasından herhangi bir rahatsızlık duymamak demektir.

Adnan Menderes'in dillendirdiği "Ben kütüğü bile aday göstersem milletvekili seçtiririm" sözü, bu politik bilinç bunalımının yukarıdan, politik seçkinlerden görünen biçimlerini ortaya koyuyordu. "Adalet Bakanlığı eşeği aday gösterse eşeğe de oy veririm" sözü ise, hem tabanın kendi resmi karşısındaki ürküntüsüz cevabını ve hem de seçilenlere dönük içgüdüsel bir refleksini açığa çıkarmaktadır.

Sadece iktidara odaklanmanın, iktidarın zeminine, onun etik ve ahlâkî temellerine ve estetik boyutlarına dikkat göstermemenin her açıdan ne kadar yıkıcı ve demokrasi umutlarını taşıyan, taşıdığını söyleyen siyasal aktörler açısından da ne kadar hüzün verici olduğunu tekrar etmemize gerek yok. Bununla beraber, bu trajik sözün ve söylemin temellerine dair daha ileriye doğru gidip bir iktidar sorgulaması yapmaz isek sorunu eksik tartışmış ve sözün sıradan sahiplerini hedef alan verimsiz bir siyasal tartışma üzerinde patinaj yapmış oluruz.

O halde, iktidarlarla örselenmiş hayatların-hâkim ve savcı hayatlarının üzerinde odaklanmak gerekiyor. Bu hâkimin trajedisi, iktidarla girdiği ilişki de saklıdır asıl. Aslında hepimizin maruz kaldığı bir ilişki biçimidir bu. Kıdemli bir hâkimin "Adalet Bakanlığı eşeği aday gösterse eşeğe de oy veririm" derken farkına varmadan işaret ettiği şey, bugüne kadar her türden iktidar ile ve bu arada yargı idaresi ve iktidarı ile ilişkisinde nasıl bir trajik bağ geliştirilmiş olduğu ve bu bağın niteliği nedeniyle bu hâkimin kendi yetersizlik ve yeteneksizliğine alıştırıldığı gerçeğidir. Daha açık deyişle, bu hâkim, bugüne kadar hiç ciddîye alınmamasını, kendi geçmiş varlığının sıradanlaştırılmasını, iktidarların bugüne

kadar değersiz bir nesnesi olarak muamele görmesini, demokrasinin bir öznesi olarak görülmemesini yukarıdaki ifadesi ile onaylarken gerçekte bir mağduriyet çığlığı da atmaktadır. Kendisini terbiye eden, "vatandaş haline getiren" bir geleneğe seslenmektedir. Bu yönüyle, kuşkusuz ki "eşeği bile desteklerim" sözü ile bir geçmiş iktidar eleştirisi de yaptığını, yüksek yargının ve yüksek yargı ile ideolojik uyumlu çalışan siyasal aktörlerin icraatlarını da yersiz bir biçimde de olsa eleştirdiğini kabul etmek lazımdır. Başka deyişle bir "eşek" benzetmesi yaparken ortadaki iktidar denkleminin her iki yanını (kendi tarafındakini de) da birbirine benzetmekte, geçmişin iktidarları ve yargı uygulamalarının adaletsiz ve her tür yeni iktidara ve yeni iktidar sahiplerine kaçınılmaz olarak haklılık ve meşruiyet taşıyacak kadar tehlikeli olduklarını teslim etmeye çalışırken, yeni olanı da hiç farkına varmaksızın eskinin kalıpları ile tarif etmeye devam ettiğinden, gerçekte, eski olandan bizzat kendisinin kurtulamamış olduğunu ve yeni ve demokratik bir süreç tarif etme yeteneğinden oldukça uzak bulunduğunu itiraf etmiş olmaktadır. Bu trajik "sözü", trajik sözün gelip geçici sahiplerini kınamadan önce anlamaya çalışmakta fayda vardır. Öncelikle, bu insanlara nasıl bir hayat alanının sağlandığı, hiyerarşik bir yargı geleneği tarafından nasıl hırpalandığı, ezildiği ve kendi gereksizliği ile inisiyatif alma yeteneğinin dışlandığını ciddî ve ayrıntılı bir analizden geçirmek, hâkimleri bu dehşet verici ilişkiler sisteminin yıkıcılığından kurtarmak için yapıcı girişimlerde bulunmak zaruridir.

Aksi takdirde, Türkiye'de yargı, bundan önce olduğu gibi bundan sonra da hiç hak etmediği "eşekli demokrasi" tecrübeleriyle karşılaşmaya devam eder ve bu hikâye burada bitmez. Sırf Yargıtay üyesi olmak için bu tür itaatkâr duruşlar sergileme trajedileri ile karşılaşmaya devam ederiz. Oysa yargıçların, daha güçlü demokrasi hislerine, daha estetik ifade biçimlerine, yüzeydeki görüntüleri aşan ve daha derinliğine oluşturulmuş seçim ve demokrasi eylemlerine hep olduğu gibi bugün de ihtiyacı sürüyor. Böyle bir demokrasi algısıyla dans eden bir meslekli grubun

toplumun iktidar güçleri karşısındaki korunma ihtiyacına cevap yetiştirebilmesi mümkün değildir ve bu durumun toplumsal ve siyasal alandaki yıkıcılığını tahmin etmek de güç olmayacaktır.

"ŞEYTANLA DEMOKRASİ"

"Yarsav'ın kazandığı bir sabaha uyanacağıma şeytanla bile işbirliği yaparım"
(Kıdemli bir hâkimin kazanma-kaybetme üzerine "rus ruleti" oyunundan)

İman ile şeytanın karşılaşmasına ilişkin menkıbelerle büyüyen kuşaklar "iman" ile "şeytan"ın işbirliği ânını kendi çocuklarına nasıl anlatacaklardır? "Şeytan" ile işbirliği yapan bir "iman" neyi kazanır? Ve neyi kaybeder? HSYK seçim süreci, "iman" sahiplerinin şeytanla ilişkilerinin sorgulanması gereken tarihi anlardan birisidir. O süreci bu yönden de dikkatle takip etmek gerekir. Çünkü politik iktidar ve yargı gücünün şehveti ile sınanan bir dindarlık tecrübesinin yaşandığı bu günlerde, süreci anlamak ve olgun/kâmil bir politik anlayış geliştirebilmek bakımından bu sürecin öğretici bir mesel haline getirilmesi ihtiyacı artık doğmuştur.

"Şeytan" ile "iman"ın bu şehvetli buluşması için önümüzde iki açıklama biçimi görünüyor. Birincisi, oldukça kıdemli bir hâkim tarafından dillendirilen "Yarsav'ın kazandığı bir sabaha uyanacağıma şeytanla bile işbirliği yaparım" sözü, gerçek bir siyasetin Machiavelli'den bu yana pekiştirilmiş önemli teorik birikimlerine bugünün somut ve gerçek gündeminden eklenen soğukkanlı sözler olarak bakmak mümkündür. Yani dindar-muhafazakârların siyasetin labirentlerindeki akılcı ve soğukkanlı varlıklarının olgunlaştığı savunulabilir. İkinci olarak ise, bu ülkenin belirli bir tarihsel anında dindar-muhafazakâr siyasal kesimin ve yargıdaki tezahürlerinin tüm masumiyetlerini yitirişine dair huzursuz edici bir ağıt olarak da bakılabilir. Ama her iki durumda da

belli olan bir şey var ki o da dindar-muhafazakârların ve hem de bizzat "dindarlık" üzerinden iktidarla imtihan anlarının gelip çattığıdır.

O halde, bu imtihanın nasıl tezahür ettiği ve ne biçimde sonuçlanacağını dikkatle gözlememiz icap ediyor. Çünkü bu karşılaşma, sadece güncel değil, aynı zamanda tarihi bir anlam ihtiva ediyor. İman ile şeytan arasındaki gerilimi, iktidar ve paranın parlak ışıkları altında teskin etmeyi önermek hâli hazırdaki dindarlık hallerinin imtihanının, aslında genel insanlık hallerine dahil olduğunu göstermektedir.. Kuşkusuz ki bütün umutsuz iman ve inanç çağrılarının arasındaki bu süreç iktidarın mantığı ile ilerlemektedir ve nitekim "Adalet Bakanlığı'nın kazanması için şeytanla işbirliği yaparım" diyen muhafazakâr hâkimin ne inancından ne de iktidar beklentilerinden şüphe etmemiz yerinde olur. Ahmet Çiğdem'in Taşra Epiği kitabında söylediği gibi, dindarlar, "kazanmanın" gerilimini yaşamaktadırlar [*Taşra Epiği*, s.132]. Fakat buradaki sorun, Türkiye'deki mevcut dindarlığın bu gerilim ile karşılaştığında ne tür insanlık halleri üreteceğini ve dahası insanlık hallerine neler ekleyebileceği, buna ilişkin potansiyeli ve dayanıklılığının ne seviyede olduğu ile ilgilidir. Daha önemli soru, "Bu imtihandan bugünün çiğliğini aşan bir tarihî olgunluk çıkarabilir miyiz?" sorusudur. Bu soru, kuşkusuz ki sadece dindarlık içinden sorulabilecek bir soru değildir. Aynı zamanda dindarlığın dışından bakanlar da bu sorunun cevabını merak etmektedirler.

Bir demokrat yargı üyesinin "ben şeytanla işbirliği yapmam. İmanımı hiçbir zaman unutmam" itirazının "şeytanlı demokrasi" çağrılarının ateşini bastırmaya yetmemiş olmasını iktidar şehvetinin gücüne vermek gereklidir kuşkusuz. Fakat bu itiraz ve isyan dindarlığın içinden bir başka yol vaat edebilir mi bize? Ve asıl olarak, iktidarın nimetlerini yakından gören ve gözleri kamaşan bir yeni dindar-muhafazakâr seçkinler grubunun çağrılarını durdurmaya yetebilir mi bu itiraz? Dindar-muhafazakâr seçkinler grubunun içinde bulunduğu iklimi, tutkulu bir savaşın olağanüs-

tü yakıcı ve herkesi taraf tutmaya çalışan ortamında yaygınlaştırmaya, belirginleştirmeye çalışırken ve onların öncüleri olan yeni bürokratik sınıf "reel siyaset"in gerekliliklerini tüm soğukkanlılıkları ile takip ederken dindarlığın içinden daha demokratik bir yol izlemeye çalışanların ise bu "şeytanlı demokrasi"nin etkinliğini kırmaları mümkün mü?

Soru ve meraklar yargının içinden ve yargıdaki demokrasi üzerinden verilen ilk cevaplarla karşılıklarını bulmaya başladığına göre, artık mesele üzerinde biraz daha ciddî düşünmekte fayda var. Çünkü bu sorular, bundan sonra daha ayrıntılı biçimlerde sorulmaya devam edilecektir. Dindar-muhafazakârlık üzerinden daha ciddî, daha ilkeli ve daha insanî bir dilin umutlarının yükselmesi beklentisinden vazgeçmek, aynı zamanda insandan da vazgeçmek anlamına geleceğinden zinhar uzak durulması gereklidir.

Bu soru ve sorgulamalar karşısındaki umursamazlık halinin asıl tehlikeyi oluşturduğunu söylemeden de geçmemek gerekir. İktidara ve paraya yakın olmak bu konudaki sorgulamayı sadece "kazandım" hissiyle boğmayı ve sıradan bir teferruata dönüştürmeyi sağlayacaktır. Para ve iktidar duygusunun tatmin olması, şeytanın sadece Bakanlığın geçici olarak kazanmak için değil, her zaman yanımızda hazır ve nazır bulunmasını zorlayacaktır.

TÜRK YARGI KÜLTÜRÜ BİR "*QUASİMODO** KÜLTÜRÜ" MÜ?

"Ama bana su verdiiii!"
Quasimodo, güzel Esmeralda'yı niçin sevdiğini anlatırken
(Notre Dame'ın Kamburu'ndan)
"Yeni HSYK üyesi, benimle ilgilendi, çay ısmarladıuı!"

(Yeni HSYK üyesi ile karşılaşan bir hâkimin sevince boğulma ânı)

HSYK seçimleri, hâkim ve savcıların kamusal ilişki kurma kapasiteleri üzerine ciddî biçimde düşünmemiz gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Türkiye'de oy verme ve seçmen davranışında hâkim ve savcı olmak bir fark yaratmakta mıdır? Veya nasıl bir fark yaratmaktadır? Demokrasi ile bu kez yargının ilişkisi nasıldır? Yargı mensuplarının seçme-seçilme ilişkisi kurma becerileri, seçimi yüklenebilecekleri kamusal altyapıları, HSYK seçimi sonrası biraz daha ciddiyetle sorgulanma ihtiyacı ile karşı karşıya kalmış durumdadır. Çünkü Türkiye'de yargı, artık önemli bir demokratik "hayat tecrübesi" geçirmiştir. Bu durum, kuşkusuz ki yargıda nasıl bir iktidar anlayışının var olduğu üzerinde düşünmek anlamı-

* eksikli/tamamlanmamış.

na da gelecektir. Ya da tersinden söylenirse, iktidarın yargıçlarla, yargıçların iktidarla yüz yüze gelme hallerini fark etmek imkânını bulacak ve HSYK seçimlerinin yapıldığı o kamusal zihin ortamını daha net biçimde anlayabileceğiz.

Böyle bir anlama çabasını başlatmak, yargıçlar arasında, adliyelerde ve bunlarla Yüksek Yargı ve Adalet Bakanlığı arasındaki ilişkinin psikolojik derinliğine inen bir açıklama girişimine yönelmeyi gerektiriyor. Adliyeler ve hâkim ve savcıların ne tür ilişkiler ürettiği, bu ilişkilerin hangi değer ölçütlerine dayandığı, iktidarla, ekonomik nüfuz güçleriyle ilişkilerini yöneten kültürel kodların neler olduğuna dair merakımızı ilerletmek işin bir yönüdür. Bir başka yönü ise hâkim ve savcıların kendi çevrelerini ve dünyayı kavrayış ve açıklayış biçimlerinin neler olduğu, bu konudaki tepkilerinin ne surette tezahür ettiği ve biraz daha ileriye giderek toplumsal ve siyasal dinamiklere yön veya biçim verebilecek bir "seçkin" grubuna dahil edilebilip edilemeyeceği veya tersine dışarıdaki dinamiklerin güdümündeki sıradan bir "kalabalık" mı olduğu konusundaki sorularımızın da cevaplanmasına dair olmasıdır. Hülâsa, bu iddianın, yargının "iç dünyası" ve "ilişkiler sistemi"nin çok gecikmiş bir "ters yüz etme" çabası olarak tezahür edeceği bellidir. Şüphesiz, bütün bu meselelere cevap yetiştiremeyeceğiz. Fakat en azından, ilk kez sorulan soruların ilk kez peşinden koşmaya başlayabileceğiz.

Evet, hâkim ve savcılar, HSYK üyelerini nasıl seçiyorlar? Neye göre tercihte bulunuyorlar? Bir "çoban" ile farkları nedir? "Vatandaş" mıdırlar? Yoksa "halk" mı? Önlerinde dönüp duran dünyayı kavrayabilecek bir "üst kültür katmanı"na mı dâhiller? Yoksa bir "alt kültür katmanı"na ait tepkiler mi veriyorlar?

Sorularımızı biraz daha somutlaştırdığımızda daha kolay cevaplayabiliriz. Nasıl bir beklentiyle ve hangi sorumluluklar târif edilerek HSYK üyeleri seçilmektedir? Nasıl bir HSYK üyesi talep edilmektedir? Sıfat, kapasite ve karakter yapısı bakımından aranan unsurlar ile temsil ilişkisinin niteliği üzerine ne düşünülmektedir? Bir vekâlet sözleşmesi talep edilmekte midir? Sorular

çoğaltılabilir. Fakat cevapları görünce daha fazla soru sormanın gereksizliği anlaşılacaktır. Bu konuda, hâkim ve savcılar arasındaki HSYK üyelerine dönük tercih eğilimlerinin çok çeşitlilik gösterdiği açıktır. Fakat söz konusu tercihlerin Adalet Bakanlığı Listesine doğru büyük bir yığılma gösterdiğini göz önüne aldığımızda, bu konudaki merakımızı asıl olarak bu büyük oy bloğunun kendisini ifade biçimine yöneltmek kaçınılmazdır. Çok uzatmadan hemen bazı temayülleri sıralayalım.

Seçim sürecinde bürokratların adaylığının meşrulaştırılma biçimlerinden bazıları şunlardı: Bakanlık bürokratları için örneğin "bize çay ısmarlıyorlar", "bizim telefonlarımıza çıkıyorlar", "hattâ bir kere bir müsteşar yardımcısını aradım. Bulamadım. Unutur gider sanmıştım. Ama beni sonra telefonla aradı. Aradığımız davranış türü bu işte", "Onlar bizim sorunlarımızı dinliyorlar", "onları aradığımızda bize geri dönüyorlar", "koridorda saatlerce bekletmiyorlar", "bizleri azarlamıyorlar", "bana hâl ve hatırımı sordu", "iyi insanlar" vb. gibi daha da çoğaltılabilecek bu "HSYK üyesi tarifleri"nin yargı içindeki bir seçim sürecinin temel diyalog parçaları olduğunu tahmin edebilmek herhalde çok zor olsa gerektir. Ama, eğer yargının dışından bakarak okuyorsanız, bu satırları, şaşkınlığınızı hemen atın üzerinizden. Çünkü bu ifadeler, "niçin seçmeliyiz?" sorusuna hâkim ve savcıların hatırı sayılır bir kesiminin verdiği cevapların temsil edici bir özetini oluşturmaktadır.

Peki, "niçin seçtik?" sorusunun daha kapsamlı düşünülmüş bir cevabı var mıdır? Yani, seçim sonrasının daha geniş zamanlarında daha etraflı bir tefekküre ihtiyaç duyulmuş mudur? Seçme eyleminin sorumluluğu ve sonuçları üzerine ne tür tartışmalar gerçekleşmiştir? Ve Adalet Bakanlığı Listesinin kendi zaferlerini meşrulaştırma biçimleri nelerdir? Cevap, yeni HSYK'nın "*Yargıda Durum Analizi Toplantıları*"nın devreye sokulması sonrası yine benzer biçimde verilmişti: HSYK üyelerinin hâkim ve savcılara yargı sorunları hakkında ne düşündüklerini sorduğu bu toplantılar için yargı mensupları "Nihayet, artık insan yerine konulu-

yoruz", "Daha bu başlangıç, görün bakın daha neler olacak", "Gördünüz mü bize ne düşünüyorsunuz diye soruyorlar", "işte yeni bakış açısı" vb. vb. Evet, seçim öncesi ve seçim sonrasına ilişkin "kimi ve niye tercih ediyoruz?" sorusunun cevaplandırılması biçimleri bunlar. HSYK üyesi ile hâkim ve savcılar arasında kurulan kamusal ilişkinin temel zemini. Hâkim ve savcıların önemli bir kısmının nasıl bir kamusal ilişki ve iletişim öngördükleri konusundaki meraklarımıza somut karşılıklar veren cevapları nasıl analiz edebiliriz peki?

Öncelikle bu diyalogların "aşağıdakilerden yukarıdakilere doğru" seslendirildiğini farketmemek mümkün değildir. Bu ilişkinin hiyerarşik kültürün ürünü olması, efendi-köle ilişkisinin yargı ve adliyenin ilişki ağlarını ne kadar korkutucu biçimde sarmış bulunması ve hâkim ve savcıların kendilerini bürokratlar ile eşitleyebilecek bir üslup ve iddiadan bu kadar uzak durması ve dahası herhangi bir bürokrat veya bir HSYK üyesi ile yapılacak sıradan bir görüşmenin (bir telefon konuşmasının dahi) şaşırtıcı biçimde bir olağanüstülük seviyesine yükseltilmesi, çay ısmarlamanın dahi bir bahiş, kapıda bekletilmemenin ise bir yüce gönüllülük olarak teşhis edilmesi vb. gibi bütün bu "HSYK üyesi seçme tarifleri" karşısında, önümüzde duran bu yargı kültürünün gerçekten yargıya ait bir kültür olup olmadığı üzerine ciddiyetle düşünmeye başlamamız gerekiyor. Yargıç olmak ile seçmek arasındaki ilişkinin ürettiği kamusal ilişki kalitesi bu mu? Yargının demokrasi ile imtihan seviyesinin bu olması bizi korkutmalıdır. Bunun bir adım ötesi ise çok daha korkutucudur ve bir HSYK üyesinin bir hâkime gülümsemesi bir efendinin bir köleye gülümsemesi olarak tezahür edecektir kuşkusuz.

Şu halde, bu tartışmayı açık ve çok daha dürüst biçimde yürütmemiz şarttır. Bir "üst kültür" grubu olması beklenecek bir yargıçlar sınıfının kendi iletişimini eşit, özgüvenli, vakar ve metin bir biçimde kurabilecek diyalog tecrübelerinin bu derece zayıf olmasını ve bu kültürün adeta bir "fiziksel ve zihinsel engelli alt kültür" olarak tezahür etmesini, ülkemiz kendisi için ciddî bir

derse dönüştürmekten asla kaçınamaz. Yargı mensupları ise yüzleşmekten kaçamaz. Çünkü bu soruya ve soruna verilecek kaba bir meslek taassubu da aynı alt kültürün bir ürünü olabilir ancak. Toplumun kendi hak ve özgürlükleri üzerinde ısrar edeceği en önemli noktalardan birisi de burası, yani yargıçların hayata bakışları, diğer güçlerle ilişkileri, kamusal ilişki kurma kapasiteleri ve bu ilişkilerin hangi kültürel çerçevelerde geliştirildiğine dair üç boyutlu gözlemler yapmakta saklıdır.

Bu yargı kültürünün bir "*quasimodo*" kültürü olduğunu, yargı bakımından eksikli, toplum bakımından huzursuz edici bulunması gerektiğini, bürokrasi bakımından ise hiç de rahatlatıcı olamayacağını en başından itiraf etmek önemli bir başlangıç olacaktır. Evet, bunu kabul etmek korkutucudur. Fakat bu soruları görmemekten daha kaygı uyandırıcı olduğu da söylenemez. Notre Dame'ın kamburunun fiziksel ve zihinsel engelli kahramanı *Quasimodo*'nun güzel Esmeralda'yı sevmesini "*Ama bana su verdiiii*" diyerek açıklaması ile hâkim ve savcıların HSYK üyelerini "*bana çay ısmarladıı*" diyerek tercih etmesi arasındaki bağ huzursuz edici bulunabilir. Fakat hâkim ve savcıların demokrasi ile ilişkilerinin temsil edildiği böyle bir bağın hem siyasal hem de psikolojik derinliğine kadar ulaşmaktan imtina edilemez.

O halde, yapılacak ilk şey, bir "efendi-köle" ilişkisi olarak ve hem de bizzat yargıda ve bizzat yargı mensupları tarafından geliştirilen tüm o seçmen eğilimlerinin siyasal ve psikolojik zeminine yönelmek ve bu zemini parçalamak olmalıdır. Sorun şu ki yargı ve demokrasi bakımından içinde bulunduğumuz mesele, sanıldığından çok daha derinlerde bir yerde bulunuyor. Türkiye'de yargıç ve savcılar bir "üst kültür katmanı"nı değil, idarî yapıya bağlı bir "alt kültür" özelliği taşıyor ve bu durum sorunların kaynağının hangi derinlikte olduğunu büyük oranda açığa seriyor. Tüm bu sorunların "yeni" bir HSYK'nın oluşumunun harcına eklenmesi ise yargıdaki demokrasi sorununu daha da derinleştiren bir durum olarak ortaya çıkıyor. Bu noktada, yeni HSYK'nın da geçmişteki hiyerarşik söylemleri yıkmak yerine, tebânın efendinin

güler yüzü ile ödüllendirilmesine dayalı bir gündelik yönetim tarzına doğru evrilmesi ve yargı idaresine dair neredeyse tek kamusal söz söylemeksizin oyalanmayı tercih etmesinin yarattığı tahribat çok ciddîdir. Çünkü şimdiki HSYK bir "yeni"lik iddiasıyla beraber gelmektedir. Nitekim yeni dönemde de HSYK üyesine ulaşmanın alkışlanacak bir davranışa dönüştürüldüğü, koridorlarda bekletilmeden görüşmenin hazzının duyurulduğu, telefonla aranan üyenin geri dönmesinin eşsiz heyecanlara çevrildiği boş ve vizyonsuz bir yargı idaresi anlayışının yeni bir yargı kültürü yaratması mümkün olabilir mi? Ve yargının aynı eksikli/tamamlanmamış (*quasimodo*) geleneğin cenderesinden kurtulma fırsatı ne zaman doğar?

TÜRKİYE'DE YARGI KÜLTÜRÜ ve YARGI AHLÂKI

"Bugüne kadar politikacılar aleyhine atıp tutmaktan hiç huzursuzluk duymamıştım. Fakat, yargıdaki hâkim ilişki sisteminin tam içine girince öyle ürktüm ki politikacılar bana çok saf ve temiz görünmeye başladılar. Artık politikacıların ahlâkı aleyhinde söz söylemeyeceğim.

(Adliyelerde çalışma yapan bir HSYK adayı yargıç)

Türkiye'de yargıdaki ahlâkî değerler ile politikanın değerler sistemi arasında politika aleyhine bir mesafenin var olduğu ve bundan dolayı politika güven üretemezken yargının peşin olarak güven üreten bir kurum olduğu kabul edilegelmiştir. Bu durumun bir yanını Türkiye'de devlet alanının topluma dönük güven üretme kapasitesi oluşturur. Diğer ve daha özgül yanında ise politika ile yargı arasındaki bu "ahlâkî mesafe"lerin giderek kışkırtılmasına yol açan bir devletçi ideoloji yer alır. Devletin tüm ideolojik kurumlarının; ordu, yargı, üniversiteler vb. gibi meslekî birimlerin değer, erdem, şeref ve ahlâkî ilkelerle öne çıkarılması, hakikatte bunların toplumun sorgulama girişimlerinden saklanması anlamına gelir ki, bu sayede toplum bu kurumların ne tür iç ilişkiler ürettiğinin, kendi içlerindeki iletişim ve davranış kodlarının somut bilgilerine sahip olmak yerine memur ideolojisinin kof yaygarası ile kuşatılır. Buna karşılık ise, toplumun tüm farklılıkla-

rı ile içine girebildiği, gözlemleyebildiği tek yer politik alan olduğundan politikacıların ahlâkî değer kapasitesini teşhis etme konusunda geniş bir literatür oluşmuştur. Oysa bu algılar sahtedir. Bunların sadece "algı" olduğunu, gerçeklikle hiçbir ciddî bağlantısının bulunmadığını, devlet kurumlarının kof bir söylemin artık kapatamayacağı bir ilişkiler alanı ürettiğini, bu ilişkilerin politikadakinden daha ahlâkî ve sağlıklı olduğunun asla iddia edilmeyeceğini söylemek, herhalde daha ahlâkî davranışın ilk şartı olmalıdır. Evet, bu "algı"lar sahtedir. Fakat "algı"ların güçlü görünmesinin ise toplumun bu kurumlar hakkındaki bilgisinin çok kıt olmasından başka bir sebebi de yoktur.

Devlet kurumlarının ve özelde de yargının yaşam alanları konusunda, toplumun, ciddî ve somut bilgilere sahip olmamasından gelen bir imtiyazları bulunuyor. Yargı hakkında, yargının adliyelerde ne tür ilişkiler ürettiği konusundaki sorgulamayı en ince kesitine kadar taşımak ve daha somut bilgilere dönüştürmek toplumun en temel ihtiyaçlarından birisidir. Adliyelerde yargıç, savcı ve avukatlar arasındaki ilişkiler belirli ölçülerde bilinir. Fakat örneğin Başsavcılar ile savcılar, hâkimler ile komisyon başkanları, bunlarla Yüksek yargı üyeleri ve Adalet Bakanlığı üst düzey çalışanları arasındaki ilişkilerin en ince kesitlerini çıkardığımızda çok korkutucu, eşitsiz bir ilişkiler yumağı ile karşılaşırız. Ve bu durum bizi bu ilişkiler sistemi içindeki ahlâkî değer üretme dinamikleri üzerinde yeniden düşünmeye zorlayacaktır.

Mesleki istikbalin iktidar ve güç ile olan mesafeye bağlı olduğu bir meslek örgütü içindeki ilişki sisteminin mensuplarına nasıl bir gerilim dayattığı üzerinde düşünmek zorundayız. Bugüne kadar hiç ilgilenilmemiş, belki de fincancı katırlarını ürkütmemek için bir köşede bırakılmış bir sorundur bu. Böyle bir kültürde herhangi bir talebinizi meşrulaştırmanızın tek yolu güç ve iktidara yakın olmak, onunla yakınlaşmak, yakınlaşma araçlarını ve yollarını geliştirmek ise eğer bu durumda meşru ilişkilerden ve davranışlarınızın herkesin ve toplumun önünde haklılaştırılması sorunundan uzaklaşmaya başlamışsınız demektir. Bu aynı za-

manda ahlâkî sınırlamalardan uzaklaşmak ve bunun yerine güç ve kudret ile ilişki geliştirmeye dayalı kapalı ve el altından yürütülen bir ilişki biçimini kurumsallaştırmak demektir. Bugün yargının içinde olduğu "kültür" tam da böyle bir hiyerarşik kültürdür. Böyle bir hiyerarşik ilişki geliştiren bir meslek alanının etik değer ve ahlâkî bir olgunlaşma yaratabilmesinin ne kadar zor olduğunu kabul etmek gerekiyor. Eğer ahlâkî ve etik ilkelerimiz iktidar ve güce dönük olarak oluşursa ahlâkî davranışlarımız da, yani örneğin kınama ve yerme eğilimlerimiz de kaçınılmaz biçimde iktidar dışındakilerin "*yaramazlık*"larına, bu yaramazların itiraz ve "isyan"larına yönelebilir. Buna karşılık, bu ahlâkî ölçeğin asıl olarak iktidar ve güç sahiplerinin davranışlarını ölçebilecek bir eğilimi hiçbir biçimde bulunmamaktadır. Böyle bir yargı kültürü kaçınılmaz olarak gücün bizzat kendisini ahlâkîleştirirken, zayıfın bizzat kendisini de ahlâkî bir zaaf sorgulamasına taşımakta eşsiz bir heyecan duyar. Oysa, yargının, toplumsal işlevini yerine getirmesini mümkün kılan şey güç ve iktidar merkezinin dışında durabilme kapasitesi ve buna ilişkin dayanıklı pratikler üretebilme yeteneğidir. Bu nedenle Türkiye'de yargının içinde bulunduğu iktidar, güç, ahlâk ve etik ilişkilerini mutlaka toplumsal sorgulamamızın bir konusu haline getirmek zorundayız. Aksi takdirde, toplum, kendi haklarının geliştirilmesi ve derinleştirilmesi konusundaki beklentilerini daha da uzağa ertelemekten başka bir şey yapamayacaktır. Çünkü, nasıl bir yargıya, nasıl bir yargıca/savcıya, nasıl bir yargı kültürü ve etiğine sahip olduğumuz sorusu gerçekte hangi haklara sahip olduğumuz sorusu ile aynıdır.

BAKANLIK LİSTESİ ve POLİTİK ŞİZOFRENİ

Bakanlık Listesi diye bir şey yoktur
(Adalet Bakanı Sadullah Ergin)

2010 HSYK seçimleri, diğer başka şeylerin yanı sıra Türkiye'de politik şizofreniye verilmiş tarihî bir katkı niteliği taşıyor. Bu nedenle yarattığı tahribatın politik ve yargısal etkileri uzun süreler devam edecek gibi görünüyor. Bir defa, bu seçimlerde Adalet Bakanlığı bürokratlarının izlediği politika ve söylemleri, yargıyı kurumsal bir yalanın dehlizlerinde çırpınan hastalıklı bir yapıya dönüştürmüştür. Çünkü doğruyu kendi kendisine bile itiraf edemeyen bir hâkim-savcılar dünyası inşa etmiş (Adalet Bakanlığı Listesi yoktur!), yargıçların güvenle yüz yüze bakma hallerini ciddî ölçüde tahribata uğratmış (gerçekten Bakanlık Listesi yoktur!), "doğru" olan ile "sahte" olan arasındaki sınırları belirsizleştirmiş (yoktur! yoktur! Yoktur!...) ve hakikat arayışını zayıflatmıştır (*eee yoktur dedik ya işte*!). Dahası da var. Herkesi kendi gerçekliğine sığınmaya zorlayarak ortak bir gerçeklik, ortak bir değer ve ortak bir ahlâkî ölçüler zemininin paramparça olmasına yol açıyor. Herkesin bildiğini herkesten saklamayı dayatıyor ve hâkim ve savcıların kendi aralarındaki konuşmaları kirletiyor. Birbirlerinin yüzlerine daha az bakmaya yöneltiyor. Velhasıl bu haliyle, adliyeleri, içine sürüklendikleri, zorlandıkları bu "sahte

dünya"dan politik gerçekliğe geri çağırmak için yıllarca seanslar düzenlemek gerekebilir maalesef. O nedenle, hem siyaseten hem de yargı kurumu bakımından tarihi sonuçları konusunda şimdiden uyarılar getirmek ahlâkî bir sorumluluk olmalıdır.

Bu durumun siyaset açısından sonuçları "*yakın tehlike*" aşamasındadır. Bir kere, gerçeklik duygusunun yitirildiği yerde, herhalde ne yeni anayasa yapılabilir ne de demokrasi mücadelesi verilebilir. Çünkü mücadele edeceğiniz zemin kaybolmuş demektir. Tıpkı bir şizofreni hastasının yaşadığı gibi sadece kendinize ait bir "gerçeklik dünyası"na doğru kayar veya kaymaya zorlanır ve dışarıdaki gerçekliğe yabancılaşmaya başlarsınız. Böylece, sadece eylemlerinizi yerleştireceğiniz zemini değil, diğerleri ile konuşma ve iletişim kurma, onları anlama ve kendinizi anlatmanın araçlarını da yitirmişsiniz demektir. HSYK seçimi ve bu seçimde "Bakanlık Listesi"nin yokluğuna dair pişkin söylemler işte bu nedenle demokrasi üzerine konuşmalarımızda derin bir yara açmıştır. Tarihî gerçekliği dönüştürecek en temel algıyı; gerçeklik algısını çarpıttıktan sonra üzerinde demokratik bir eylem yerleştirilebilecek bir yer kalabilir mi? Birbirimizle nasıl konuşabiliriz? Nasıl iletişim kurabiliriz? Ve nihayetinde şizofrenik bir toplumun en temel sonucu ile karşılaşmak kaçınılmaz hale gelmez mi: Güven duygusunun yitimi! Yeni anayasayı hangi gerçekliğe ekleyebiliriz peki? Henüz idrak ettiğimiz bir anayasa değişikliğini, kendi siyasî gücünün bir taslağına dönüştürdüğünü tespit etmişken, hükümeti – bu kez de – yeni anayasa konusunda hangi gerçekliğe dayanarak sorgulayabiliriz? Peki bu sorgulama, bizi yeniden kendi bilinç altımıza sürgün ettiğinde ne yapabiliriz?

Bu sorular, yeni anayasa sorununu, artık bir siyasî fetişizme dönüştürmüş olan Türkiye'de daha ciddî ve daha ayrıntılı biçimde sorulmalıdır. Çünkü bu sorular, son anayasa değişikliği tartışmasının en temel sorunu olan yargı ve HSYK üzerindeki hükümetin özgül tecrübelerini sorgulamakta ve bunu temel politik derslere dönüştürmektedir. Yeni ve tarihi nitelik taşıyan hukuksal adımların arifesinde sorular çok daha somut ve yakıcı hale gel-

mekte ve her kesimin kendi cevaplarını acilen geliştirmesini gerektirmektedir. Çünkü kendi "saklı gündemi" ile "görünür gündemi" arasında çok büyük mesafeleri olan bir politik aktörün hepimizi şizofrenik bir korkuya mahkûm etmesi kaçınılmazdır. Dolayısıyla, bu sahte gerçeklikteki yolculuğumuzun sona ermesi ve gerçek ve somut bir demokrasinin gerçek paydaşları olabilmemiz için Adalet Bakanlığı'nın bizi çağırdığı bu sahte gerçeklikten kurtulmalı, bütün politik aktörleri sahte ve yalan dünyalar üretmekten men etmeliyiz ki bu durum Adalet bakanı ve Bakanlığı'nın HSYK seçim sürecinde otoriter-bürokratik siyaset araçlarına sarılmasından çok daha ciddî bir sorundur. Çünkü, bizi üzerinde anlamlı eylemler yürüttüğümüz bir hayatın içinden alıp tamamen dışına atmaya çalışan şizofrenik bir girişimdir. Bu nedenle de Türk siyasî tarihi bakımından tarihi bir nitelik taşımaktadır.

Politik şizofreninin yargı açısından sonuçları ise daha içerden ve yıkıcı bir yol açmaktadır. Hattâ şizofrenik sonuçların en net ve korkutucu biçimde önümüze çıktığı yer, aslında, yargı ve adliyeler alanıdır. Adalet Bakanlığı'nın 2010 HSYK seçim sürecine kendi bürokratları, kendi gücü, kendi iradesi ile girdiğini ve Başsavcı, komisyon başkanları, adalet müfettişleri, bakanlık tetkik hâkimleri, bazı avukat ve değişik aracılardan oluşan devasa gövdesiyle her tarafa yayıldığını en net biçimde görenler hâkim ve savcılar olmuşlardır. Dolayısıyla, onların gerçeklik kavrayışları, ahlâkî tutumları, dürüstlük ve samimiyet seviyeleri bakımından çok önemli bir durum ile karşı karşıyayız. "Bakanlık listesi yoktur" sözü, yargı dışındaki sıradan bir taraftar açısından sadece politik bağlılıkla aşılabilecek ve mazur gösterilebilecek bir "gerçeklik" kaybı olarak algılanabilirken, bu sürecin en somut aktörleri olan hâkim ve savcılar açısından asla kapatılamaz bir ahlâkî açık ve zaaf meydana getirecektir. Adliyelerin ürettiği ilişkiler ve diyaloglar bakımından olağanüstü korkutucu bir durumdan söz ediyoruz. Tam içinde oldukları ve yaşadıkları bir gerçekliği reddetme zorunluluğu ile karşı karşıya olmak, yaptığınız bir şeyi inkâr etmek, bir suçu örtbas etmek, yalan söylemek ve daha birçok şey

sayılabilir ki tüm bu davranışlar ve ahlâkî baskının kaçınılmaz sonucu adliyede bir yabancılaşmadır. Türkiye'deki adliyenin ürettiği ahlâkî olgunluğa verilecek tarihi zararlardan birisi de budur. Kuşkusuz, bu durumun mağduru yalnızca yargının kendisi değil, aynı zamanda sahip olduğu yargı dolayısıyla toplumun kendisi olacaktır.

HSYK SEÇİMLERİ ve LİBERAL-DEMOKRAT AYDINLAR

"iddiaya göre BDP'nin aldığı oylar "tehdit" temellidir, seçmenin gerçek iradesini yansıtmamaktadır. Benzer bir korkutma iddiasını biraz da ironik bir biçimde HSYK seçimleri içinde duymaktayız. HSYK seçimlerinin sonuçlarını beğenmeyenler arasında seçimlerin Adalet Bakanlığı'nın tehditleri altında gerçekleştiğini ileri sürenler bulunmaktadır.

(Levent Köker, Düzenleri Bozulanların Statükocu Tepkileri, Zaman, 21 Ekim 2010)

2010 HSYK seçimlerinin getirdiği somut demokrasi sorunlarını edinmek ve demokrasiye dair geçmiş söylem ve analizlerin tutarlı sonuçlarını bu somut tecrübenin içinde de sorgulamaya çalışmanın, Türkiye'deki "demokratlık" ve "liberalliğin" gündemine yerleşip yerleşmediği sorusu ciddî ve can alıcı bir sorudur. Liberal ve demokratlar HSYK seçimlerine neden sessiz kalmışlardır? Neden kendi demokrasi gündemlerine dâhil etmemişlerdir? Geçmiş 5 yıl içinde Türkiye'de devlet ve yargı pratiklerini bürokrasi ve vesayet kavramları üzerinden ciddî bir eleştiriye tabi tutan liberal-demokrat aydınlar neden HSYK seçimlerinin bürokratik-otoriter vesayet yapılarına gözlerini kapamışlardır? Neden susmuşlardır? Daha ileriye giderek soralım. Neden mevcut HSYK'yı susarak savunma stratejisi gütmüşlerdir? Bu HSYK'yı ancak susarak savunabileceklerini gördükleri için mi? Bu durumda ne yaptıklarının farkında mıdırlar? Liberaller, 2010 HSYK seçimleri üzerinden bürokrasi ve vesayete neden tarihî ve kritik

bir destek vermişlerdir? Daha açık iki soru şudur: Liberal-demokratlar, HSYK seçimlerinin yarattığı somut demokrasi sorunlarını politik olarak telafi mi etmektedirler? Bu soruya verilecek cevap onların politik güvenilirliklerini belirleyecektir. İkinci soru ise şudur: Liberal-demokratlar, HSYK seçimlerinin yeni, somut ve özgül bilgilerini, ellerindeki genel, geleneksel ve harcıâlem bilgileri ile mi değiştirmektedirler? Bu sorunun cevabı ise onların entelektüel güvenilirliklerini belirleyecektir.

İlk olarak, liberal-demokrat aydınların HSYK seçiminin somut bilgilerine ilgi duyup duymadıklarını ve kendi politik taraftgirliklerini bu somut bilgilerle belirleyip belirlemediklerini sorgulamak gerekecektir. Özellikle entelektüel dinamikleri ve buna dair bir politik enerjiye sahip olup olmadıkları açısından önemli bir sorundur bu. Bu açıdan bakıldığında gerçekten garip bir durumla karşı karşıya kaldığımızı söylemek zorundayız. Son beş yıl içinde siyasal krizlerin önemli ölçüde bir "yargı krizi" olarak yaşandığı ve temel gündemlerin yargı üzerine kurulduğu düşünüldüğünde HSYK seçimlerinin, liberal-demokratlarca, bu tartışma sürecinin bir parçası olarak gündeme getirilmemesini şüpheyle karşılamak olağan bulunmalıdır. Bu aydınların HSYK seçim sürecinin somut ve güncel demokrasi sorunlarını edinme eğilimine dahi küllî ve süfli bir red yoluyla cevap vermeleri ise bize şüpheyi de aşan bazı politik teşhisler yapmak hakkı vermektedir. Ali Bayramoğlu, Kürşat Bumin, Alper Görmüş, Melih Altınok, Şahin Alpay, Mehmet Altan vb. gibi ayrıcalıklı birkaç aydını bir kenara bırakırsak başvurduğumuz demokrat aydınların büyük çoğunluğu, gelişen süreci iktidar dönüşümünün doğal sonuçları olarak görüp şeksiz şüphesiz bir kredi vermeyi tercih ettiklerini ve yeni dönemin demokrasi sorunlarını üstlenmeyi düşünmediklerini belli etmekten hiç çekinmediler. Dolayısıyla yargı ve demokrasi meselesine hiçbir ilgi duymadıklarına ilişkin örgütlü bir sessizlik geliştirilmesi sorunun teorik olmaktan çok politik pratikle âlâkalı olduğunu göstermektedir. Kuşkusuz ki, entelektüel basiretsizlikten farklı bir durumdur bu. Bu noktada, sadece bir

klişe işlevi gören bir "vesayet analizi" türküsünün sürdürülmesinin tercih edilmesi ise bu politik duruşun bir sonucudur. Garip bir durumdur. Fakat HSYK seçimlerinin bürokratik-otoriter yönetimine ilişkin bütün o somut eylemlerinin tam gaz sürdüğü bir esnada, onlara göre, bürokrasi tasfiye edilmekte ve vesayet sona ermektedir. Dahası, ülkemizdeki demokratik ilerleme, tarihsel bir dayanıklılığa, sürekliliğe ve daha ötesi tarihin ilerlemeci demir yasasına tabidir. Toplum çeşitlenmekte, güçlenmekte ve siyasete doğru ilerlemektedir.

Böylece, HSYK seçimleri nezdinde anti-demokratik pratiklere ilişkin ileri sürülen gözlemleri tarihin büyük ilerlemesi karşısında ikincilleştiren bir savunma diline sığınılmış olmaktadır. Siyaseten oluşan sorunlar, böylece tarihsel ilerleme karşısında nispileştirilmekte, önemsizleştirilmekte ve demokrasi sorunlarına dair siyasal gözlemler yapma görevi konusunda iyice tembelleşmiş bir liberal-demokrat hantallık hali ile karşı karşıya kalınmaktadır. Artık, önünde olan biten temel demokrasi sorunlarına yabancı bir yazar-çizer takımı liberallik ve demokratlığın tüm vasıflarından ne kadar uzağa düştüklerini fark edememekte, buna ilişkin bir iç sorgulama sürecini harekete geçirecek bir kapasitelerinin bulunmadığı daha da belirginleşmekte ve dahası bu yöndeki siyasî ve entelektüel dayanıklılıklarının sınanmasına dönük çevreden gelen sorgulamalara karşı ise ciddî bir içe kapanma refleksiyle cevap verilmektedir. Onların siyasal güvenilirlik ve itibarlarını düşüren nokta da burada başladı kuşkusuz. Bu aydınların hem teorik hem de politik pratik açısından düştükleri sorun şuydu: Bu aydınlar siyasal kötümserliklerini hep tarihsel bir iyimserlikle teskin etmeye çalışıyorlardı. Böyle bir psikolojik ortamın içine düşüldüğünde de kaçınılmaz olarak önümüzde gerçekleşen tüm temel siyasal sorunların tarihin büyük ve demokratik ilerleyişi ile iyileştirileceğine yönelik bir terapi sürecine girilmiş oluyordu. Aslında içine düştükleri şey, siyaseti ikincilleştiren kaba bir tarihselci analiz idi. Tarihsel analizin, önümüzde duran siyasal sorunları hiçbir zaman iyileştiremeyeceğini algılayamadılar.

Bu nedenle, HSYK seçimlerine müdahil olmayı ve yaşanan sorunları kamuoyunun gündemine taşımayı bırakın buna ilişkin temel bilgilerin edinilmesi ve dağıtılmasına dahi razı olunmuyor ve hattâ bu çaba, "düzenleri bozulanların statükocu tepkileri" ezberiyle aşağılanmaya kalkışılıyordu maalesef.

Bu durumun en önemli sonucu, bu aydınların demokrasi sürecini tek tip, tek boyutlu, tek aktörlü ve tek yönlü bir eylemler alanı haline getirmek ve demokrasinin siyasal alan ve aktörler içindeki yaygın ve bütüncül imkânlarını görememektir. Böylece, demokrasi gündemlerinin entelektüel ihmalinden daha ciddî bir sorun vardır ortada ve gerçekte yıkılmasını bekledikleri bir geleneksel iktidarın güdümlü siyasal faaliyetlerine yeni bir isim altında ve yeni bir siyasî aktör üzerinden dehşetli bir kredi verdiklerinin farkına varamamaktadırlar. Böylece, aslında yaptıkları şey, geleneksel siyasal dili yenilemektir, tekrar etmektir. Yeni bir siyasal dil, üslup ve yeni bir siyasal aracı, sadece yeni bir siyasal aktör sanmaları ile ilgili bir sorun ile karşı karşıya bulunmaktadırlar. HSYK seçim sürecinden hareketle bu sonuçlara gitmenin çok zorlama olduğu söylenebilir kuşkusuz. Fakat son beş yılın iktidar oyununun en esaslı ve kilit noktasının HSYK ve yargı olduğu düşünüldüğünde liberal-demokratların politik bir etken olmaya dönük eğilimlerini kaybetmelerinin ve ülkedeki tarihsel, politik ve entelektüel süreç içinde bir "hareket" veya "akım" olarak zuhur etme yeteneklerine sahip olmamalarının sanıldığından kapsamlı ve yaygın sonuçları beraberinde getirdiğini kabul etmek gerekir.

Bununla beraber, HSYK seçim sürecinin liberal-demokrat aydınların Türkiye'deki güncel krizine ilişkin daha esaslı bir gerilim alanını daha ortaya çıkarmaktaydı ki o da liberal-demokratların siyasal alandaki eğreti konumlarına ilişkindir. Bu eğreti konum, onları en çok gerilime sokan ve mevcut iktidar dönüşümü nezdindeki tedirginlik hallerini açığa çıkaran bir sonuç yaratmaktadır. Liberal-demokratların kendi bakış açılarını siyasî bir vizyona ve uygulamalar alanına dönüştürme yeteneklerinin sınırlılığı bu gerilimin esas nedenidir. Bu anlamda hükümet ile liberal-de-

mokratlar arasındaki "demokrasi algısı"na dair farklarını daimi olarak hatırlatan birbirinden farklı ve sayısız tecrübe geçirmiş olmaları, hükümet adına liberal-demokratlarca oluşturulan demokrasi teorileri ile hükümetin esas kadrolarının eylem ve pratikleri arasındaki algı ve anlayış mesafesinin her bir olayda daha da açılması liberal-demokratlar için buhranlı günlerin birbiri ardına devam etmesine yol açmaktadır. Gerçek bir siyasal gücün içinden gelmemeleri ve entelektüel temsilini üstlendikleri toplumsal tabana dışardan bilgi aktarmaya çabalamaları, siyasal yapıcılık ve dönüşümün gerçek yapıtaşlarını yaratma kapasitelerini iyice azaltmakta, siyasî sürecin somutlanması alanından uzak düşen bir entelektüel faaliyete mecbur bırakılmaları sorunu daha da derinleştirmekte, görmekten sakınamayacakları sorunlara müdahale yetenekleriyle beraber iddiaları da tamamen azaltmak tehlikesiyle karşı karşıya kalınmaktadır. HSYK seçim sürecinde "açığa" düşmelerinin esas sebepleri buradadır. Liberal-demokratların içine düştükleri durum, artık daha ciddî biçimde analiz edilmelidir. Çünkü onların bu konumlarının Türkiye'deki demokrasi süreci ve tartışmaları bakımından etkili bir yanı olduğunu kabul etmek gerekir.

"DOLMABAHÇE PAKTI"

2010 HSYK seçimlerinin Yüksek Yargı ile Adalet Bakanlığı veya Hükümet ile geleneksel iktidar güçleri arasındaki bir karşılaşma ânı olduğunu düşünenlerin, seçim sürecine ilişkin sağlıklı bir değerlendirme yapabilmek için daha somut gözlemlere ihtiyaçlarının olduğu uyarısını daha ilk ânda yapmak şarttır. Bu yaygın algının tersine, her iki gücün bu seçim sürecinde anlaştığını gösteren sayısız veriler vardır ve bu durum bizlere "yargıda Dolmabahçe protokolü"nün imzalandığına dair bazı gerçekçi spekülasyonlar yapma hakkı verir.

Şunu en başından belirtmekte fayda vardır: Adalet Bakanlığı seçimin aktörlerinden ve hattâ en güçlü aktörlerinden birisiydi.

Fakat seçimin şartlarını belirleyecek tek güç Adalet Bakanlığı değildi. Seçim sürecinin anti-demokratik şartlar altında yürütülmesini garantileyen asıl güç Yüksek Yargı, daha açık deyişle Yüksek Seçim Kuruludur. Yüksek Seçim Kurulu, anayasa değişikliğinin geçici maddesinde HSYK üye adaylarına ve adaylıkları kesinleştiği andan başlamak üzere öngörülen "bireysel propaganda yasağı"nı olağanüstü bir biçimde genişletmiş ve her türlü propaganda çalışmasını yasak kapsamına alarak kesin bir sessizliği garantilemiştir. Bu karar ile "seçimsiz bir seçim süreci"nin yürütülmesine dair çok temel bir önlem alınmış, böylece, seçim çalışmaları örgütlü ve kurumsal güçlerin ellerine emanet edilmiştir.

Bu nedenle, HSYK seçiminin sağlıklı koşulları bakımından iki çok temel ihlâl ile karşı karşıya kalınmıştır. Birincisi, Yüksek Seçim Kurulu sağlıklı ve gerçek bir seçimin şartlarını hazırlamakla görevli olduğu halde, seçimi en minimum anlamına kadar daraltarak sandığa zarf atmak ile sınırlı bir anlık bir sürece dönüştürmüştür. Türkiye'de Yüksek Yargının hukuk ve adalet ile ilişkisinin zaten çok sınırlı olduğunu gösteren sayısız tecrübe yaşadığımız açıkken bu seçimler yoluyla yargının demokrasi ile ilişkisinin de minimum bir seviyede olduğu ortaya çıktı maalesef. İkinci nokta ise böyle bir seçim ortamının kaçınılmaz sonucunun iki ve birbiriyle çatışan güce; yani Yüksek Yargı ile Adalet Bakanlığı'nın sınırsız etkinlik ve yönetimine açılmış olmasıdır. Adaylara getirilen yasak, sadece onların üyelik potansiyellerini geliştirmelerini engellememiş, aynı zamanda özellikle de Adalet Bakanlığını sınırsız bir güce kavuşturmuştur.

Tabiî ki buradaki asıl soru şudur: Birbiri ile yarışan ve hattâ çatışan bu iki büyük gücün birbirini besleyen ilişkiler içine girmesi nasıl açıklanabilir? Biraz daha doğru olarak şu sorulmalıdır. Yüksek Seçim Kurulu, bu süreçteki asıl güç olan Adalet Bakanlığı'nın önünü açacak ve yasal olmayan bir karara neden imza attı? Veya en iyimser yorumla Adalet Bakanlığı lehine abartılı bir yasa yorumunu neden yaptı? Eğer soru sadece bu tek şekliyle kalmış olsa ve başka gözlemlerden kaynaklanan başka sorularda

olmasaydı Yüksek Seçim Kurulunun bu kararını Yüksek Yargının muhafazakârlığı ve demokrasi ile olan marazlı ilişkisine yormamız mümkün olabilirdi. Fakat yüksek yargı ile Adalet Bakanlığı arasındaki "temas"ın çok daha başka örneklerinin de bulunduğunu söylemek gerekir. Bu temasın hangi boyutlarda ve hangi zeminlerde gerçekleşmiş olabileceği konusunda ancak bu gözlemlerden sonra bir spekülasyon yapabiliriz.

Yüksek Seçim Kurulunun Adalet Bakanlığı'nın gürültüsüz ve sessiz bir "seçim ortamı"nda çalışmasını sağlayan kararının arkasından en azından son dört yıldır aralıksız bir çatışmanın tarafı olan Yüksek Yargının Adalet Bakanlığı'nın listesi ve seçimi örgütleme çalışmaları konusunda tek bir itiraz cümlesi dahi kurmamış olması hususuna dikkat göstermek zorundayız bu noktada. Özellikle de bu iki gücün zamanın HSYK'sının içinde sürekli bir çekişme halinde olması göz önüne alındığında bu seçimin Bakanlık tarafından anti-demokratik bir biçimde yönetilmesine dair tek bir şikâyet dahi getirilmemiş olması anlamlı değil midir? Örneğin, seçimden bir hafta kadar önce, yani 11 Ekim 2010 günü, yani Bakanlığın listesini sağır sultanın bile duyduğu bir ortamda istifa eden zamanın HSYK üyelerinin tek gerekçe olarak artık HSYK'nın Bakanlık tarafından çalıştırılmadığı beyanına dayanmaları, ama Bakanlığın seçim çalışmalarından tek bir cümle ile bile bahsetmemiş olmaları, her iki gücün arasındaki çatışmanın "sahte" olup olmadığı şüphesini mutlaka yükseltmelidir. Çünkü mevcut somut ve güncel bir sorunu bir kenara atıp zaten paydos verilmiş bir HSYK'nın çalıştırılmadığını büyük gürültülerle duyurmaya çalışmak olsa olsa sahte bir muhalefetin tüm unsurlarını taşıyor olmak anlamına gelir. Daha ötesi tam da seçimin arifesinde Bakanlığın bürokratik-otoriter seçim yönetimi konusunda sessiz kalmak, gerçekte kavga ettiğinizi söylediğiniz rakibinize eşsiz bir destek vermek demektir. Oysa onlara düşen ve bulundukları pozisyon açısından mantıklı olan esas rakip ve tehdit olarak gördükleri Adalet Bakanlığı'nın somut ve güncel tehditlerini açığa çıkarmak ve muhalefetlerine hiç olmazsa bir kez olsun hak-

lı ve sağlam bir zemin inşa etmekti. Tabiî ki bu sorumluluklarını üstlenmelerini engelleyecek bir mantık sorunu ile malül değillerse ve yine elbette rakipleriyle bir anlaşma yapmamış iseler. Kuşkusuz Yüksek Yargı mensuplarının eylem ve tutumlarının bir mantık sorunu ile malül olduğunu söylememiz hem mantıklı olmaz ve hem de makul olmayacaktır. Ayrıca, kabul edilemezdir de. O halde diğer tercih konusundaki gözlemlerimizi ise daha da ilerilere götürmemiz gerekiyor kuşkusuz. Bu noktada Yarsav'ın yüksek yargının fazladan bir kürsüsü olduğu düşünüldüğünde, aynı zamanda seçimde bir rakip olarak stratejik tutum alışının da önemli bir veri olduğunu kabul etmek gerekiyor. Yarsav'ın aldığı tutumun Bakanlığın listesinin meşruiyetini artıran en önemli noktası, aynen Bakanlık gibi Bakanlık bürokratlarını aday olarak göstermesiydi ki bu yolla Bakanlık kendi listesini meşrulaştırmakta hiç zorluk çekmedi. Yargı için en büyük tehlike ve tehdit olarak tasnif ettiğiniz bir gücün en ciddî meşruiyet sorunu yaşayacağı bir noktada tam tersine rakibinizi rahatlatacak bir tutum içine girmek yine eğer mantıksal bir maluliyetiniz yoksa herhalde daha başka değerlendirme ve bağlantıların varlığı şüphesini güçlendirecektir. Yarsav'ın listesinin yüksek yargı tarafından hazırlandığı konusundaki yaygın kanaati de göz önüne aldığımızda bu durum bizi yine "neden?" sorusunu yöneltmeye zorlayacaktır. Tüm bunları bir köşeye koymakta yarar vardır.

KEMALİZME Mİ YOKSA DİKTAYA MI KARŞIYIZ?

"Biz 'kemalist dikta'ya karşı idik. Fakat, vurgumuz kemalizme değil diktaya idi. Fakat, sizin sorununuz kemalizmle imiş. Dikta ile sorununuz yokmuş!"

(Genç bir hâkim Bakanlık Listecilerine sesleniyor)

Türkiye'de devlet alanının temel kurumlarında, ama özellikle de ordu ve yargının çok çeşitli ortam ve aralıklarında dolaşan birisi açısından en görünür ideolojik mekanizmanın Atatürk İlkeleri ve Kemalizm olduğunu anlamak zor olmasa gerektir. Farklı bir ideolojik algının ve siyasî sözün bu aralıklarda terennüm edilebilmesi, ancak hâkim ideolojiye uygun ve tanınmış bir kılık yaratma yeteneği ile mümkündü. Bu durum, iktidar ile Kemalist ideoloji arasında bir cisimleşme algısını kaçınılmaz hale getirmekteydi. İdeolojik bir dayatmanın ordu ve yargının tüm temel dokularına yerleşmesine ve askerlik ve yargıçlık mesleklerinin bu ideolojik eklemlenme ile anlam kazanmasına yol açan bu husus, özellikle de yargı ve adliyedeki gündelik hayatta da belirleyicidir. Dahası gündelik hayat, bu ideolojik unsurların olağanüstü görünürlüğü üzerinden yaratılır. Hattâ, öylesine ki, örneğin yargıda sadece yükselmenin değil, aynı zamanda entelektüel olarak terfi etmenin şartı da, Kemalizm üzerine çalışma yapmaktan geçer. Türkiye'de

hukukçuluk ve özelde de yargıçlığın temel dokularının ciddî ölçüde zarar görmesine de yol açacaktır bu durum kuşkusuz. Çünkü Atatürk ilkeleri ile hukuk arasındaki ilişki doğrudan değil dolaylıdır. Siyasal değil tarihseldir. Yargı, "hak" alanı ile "tarihsel" bir öyküyü iç içe geçirdiğinde diğer alanlardan bağımsız bir hukuk alanının oluşumu engellenmiş olur. Oysa bu hukukçuluğun yapılabilirlik koşullarının da zarar görmesi demektir.

Yargıda, bugüne kadar, kabul edilebilir bir okuma-yazma yapma çalışmasının birkaç temel alanı mevcuttur ki bunlardan birincisi laikliktir. İkincisi Atatürk İlkeleri ve Kurtuluş Savaşı gündemi ve Üçüncüsü de Milliyetçilik, ulus-devlet ve öztürkçe başlığıdır. Bunlar, yargıda makbul bir entelektüel olmanın temel konular alanını kuşatır. Fakat buradaki daha derin bir ideolojik kuşatma bu konuların bugüne kadar hiçbir özgün hukukçu entelektüel yaratamayacak kadar kuru ve yüzeysel bir amir hükümler çerçevesinde seslendirilmesidir. Örneğin, neredeyse hiçbir hukukçu bu alanlara özel bir katkıda bulunamamıştır. Bu durum, kuşkusuz, sadece ideolojik bir kuşatmadan kaynaklanmamakta, hukuk ve yargı kamusunun geleneksel zayıflığı ile de ilgili bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Fakat sıradan bilgilerin edinilmesine dayanan bu yargıç-entelektüel çalışmalarının geleneksel iktidarlarla yakınlaşma köprüleri olduğunu da hatırdan çıkarmamakta fayda vardır. Bu durum, sadece, yargıdaki entelektüel alanın ideolojik sınırlılığı ile de ilgili değildir. Aynı zamanda yargıdaki her tür terfinin temel iletişim biçiminin, adliyelerin kuruluş ve işleyiş dilinin ve bir bütün olarak söylemek gerekirse yargıdaki iktidarın inşası ve yeniden inşası ile de doğrudan alakalıdır. Dolayısıyla üzerine konuştuğumuz yargı geleneği sadece ideolojik değil, aynı zamanda siyasal bir meseledir ve bu nedenle de yargıdaki iktidar üzerine düşünürken Atatürk İlkeleri veya daha katı olarak Kemalizm gibi ideolojik meşruiyet kalıplarının daha ötesine ve iktidarın mekanizma ve kurulumuna dikkat göstermek kaçınılmaz olacaktır. Türkiye'de siyasetin ve yargının demokrasi arayışları bakımından da can alıcı hale gelen bu durum iktidarların ge-

çici sahiplerinin daha ötesine, ideolojik meşrulaştırma yöntemlerinin biraz daha fazlasına, yani iktidarın kuruluşundaki usul, yöntem ve araçlara da bakma sorumluluğunu dayatmaktadır. İdeolojik meşrulaştırma biçimlerinin iktidardan düştüğü anda yeni iktidarın kendisini nasıl inşa ettiği ve ne tür politik araçlar kullandığı önemli bir hale gelir. Çünkü, yukarıdaki temel tespitlerimize bugünden geriye doğru baktığımızda, bütün o geleneksel meşruiyet yapıları ve "terfi sistemi"nin artık sadece geçmişe ait bir durum olarak ortaya çıktığı, en azından "Atatürkçülük" veya "Kemalizm" gibi ideolojik konumların giderek "iktidarsız" bir politik pozisyona dönüşmeye başladığı fark edilebilir.

Bu nedenle, iktidarın ideolojik temelleri ve meşrulaştırma biçimleri kadar siyasal araçlarını da gözeterek onun niteliği ve karakterine dikkat göstermek ve sadece ideolojik bir yer değiştirme çabasının rejimin ve yargıdaki iktidarın demokratik dönüşümü hedefinin dışında bir iktidar mücadelesi olduğunun mutlaka hatırlatılması gereklidir. Nitekim, Demokrat Yargı'nın kuruluş ve ilerleyişi, bu tartışmayı yürütmek bakımından hem önemli bir tarihsel veri sunmaktadır ve hem de teorik bir zemin yaratmaktadır. Bugün "nereye gidiyoruz?" sorusuna ilişkin meraklarımızı kendi tecrübeleri üzerinden tartışmak da Demokrat Yargı'nın üzerine düşen bir vazife olacak ve bu konudaki tecrübelerini toplumla paylaşmak demokrasi mücadelesinin evrelerini ve görevlerini tayin etmek bakımından verimli olacaktır.

Demokrat Yargı'nın çekirdek-kurucu kadrosunun rejimin karakteri konusundaki iddiaları ideolojik meseleler üzerinde yoğunlaşmaktan çok siyasî iktidarın politik usul ve araçları üzerinde durmaktaydı. Kuşkusuz, ilk kuruluş tartışmaları içinde 1961 Anayasası ve iktidarının eleştirisini Türkiye'de bugünkü iktidar eleştirisi açısından yetersiz ve eksik bulan bizim de dâhil olduğumuz bir grup ile Kemalizm eleştirisini 1961 anayasasında yoğunlaşarak tartışan ve bugünkü iktidarı da son 50 yıllık bir "27 Mayıs ideolojisi"ne yüklemeye çalışan bir grup arasındaki fark çok önemli olarak işaretlenmemişti. Fakat süreç içinde, bunun daha

da açığa çıkacağı ve Türkiye'deki geleneksel iktidara dışarıdan bakma olasılığına sahip ilk grup ile 1961 darbesine ilişkin husumeti devralarak bir iktidar hizbi olarak fırsat kollayan ikinci grup arasındaki tartışmanın giderek derinleşeceğini tahmin etmek de pek zor değildi. Dernek içindeki birinci grup iktidar çabasının dışında ve belki daha "romantik" bir dil kurmaya ve daha bütünlüklü, daha tutarlı bir demokrasi perspektifi geliştirmeye çalışırken ikinci grup bulunduğu yer gereği kendi iktidar devresini bekleyen bir politik dili terennüm ediyordu. İkinci grubun Kemalist iktidar diline yaklaştıran ve iktidarı sadece kendine yakıştırmasına yol açan nokta geleneksel sağ-muhafazakâr dilin, 1960'lardan beri gelen otoriter üslubundan kopamamış olmak idi. Dolayısıyla bir iktidar eleştirisi yaparak demokrasiye doğru ilerlemenin motoru olmak şöyle dursun, Kemalist ideolojiyi dahi son derece dar bir siyasî kutuplaşmanın içinde algılamaya çalışıyordu. Bu grubun Kemalist gelenekten kopamamasının, onu taklit etmesinin asıl sebebi buradadır. Bu nedenle, bu grubun siyasî gözlemleri sadece iktidar odaklı olmuş, iktidarın demokratik şartları üzerine herhangi bir algı ve bu algıya bağlı bir hareket oluşturma potansiyeli söz konusu bile olamamıştır. Bundan dolayı da, kaçınılmaz biçimde, bir başkasının diktasını kendine sahiplenme, kendine ait kılma, aynı siyasî araç ve üslupları kullanma, aynı bürokratik-otoriter yöntemlerden medet umma gibi bir başka dikta deneyimine uygun adım yol alma süreci başlamıştır.

Bu durum, Demokrat Yargı'nın kendi içindeki tartışmaların takibi ve pratik ayrışmalar üzerinden de rahatlıkla okunabilecek durumdadır. En sonunda, yönetim kurulu üyemiz Faruk Özsu'nun da vurguladığı üzere, sadece Kemalizme karşı olmak, geleneksel iktidara benzemekten başka bir siyasî kader getirmeyecektir.

Geleneksel iktidara dönük esaslı bir eleştiri, iktidarın bütün dikta geleneklerinin üstlenilmesini aşan bir demokratik usul üzerinden yürütülmelidir. Herhangi bir ideolojiyi aşmanız bir rejimi ve onun baskıcı geleneğini aşmanız anlamına gelmez. Nitekim,

Demokrat Yargı içindeki bu tartışmanın belirgin ve kesin bir kopuş ile sonuçlanmasının nedeni, dernek içindeki bir 27 Mayıs rövanşı ile yollarına devam eden "devlet hizbi" taraftarlarının sivil ve demokratik bir eylem alanı olarak HSYK seçimi sürecinin devletleştirilmesi ve yeni bir öteki sınıfının oluşturulması çabaları üzerine gerçekleşmiş, Derneğimiz, dönüşümün sadece siyaset ve yargı seçkinlerinin dönüşümü olmaması gerektiğini ısrarla savunmuştur.

HSYK SEÇİMLERİ ve POLİTİK ARABESK

"Bu ortamın daha da kötüye gideceğini anlamak için sıradan bir zekâ ve bilgi bile yeterliydi..."

(Ruhat Mengi'nin incilerinden)

HSYK seçimleri, Anayasa değişikliğine yönelik tartışmaların uzatmalı gündemlerinin en başında gelmekteydi ve hattâ neredeyse asıl dikkatle gözlenen odağı oluşturuyordu. Doğal olarak, tüm siyasal taraflar kendi söylemlerini doğrulayacak noktanın burası olduğunu düşünmekte haklıydılar. Bu nedenle anayasa değişikliği tartışmalarını, bu noktaya kadar takip ederek bir de HSYK seçimleri üzerinden yürütmek kaçınılmaz hale geliyordu. Bu nedenle evet/hayır tartışması, hâlâ anlamını kaybetmemişti. Bununla beraber, bu değerlendirme biçimlerinin üslup ve kalitesi ile HSYK seçimlerine getirilen reflekslerin çok dikkat çekici olduğunu söylemekte yarar var. Hattâ, seçimlere yönelik her iki taraftaki entelektüel tepkilerin tamamen bir reflekse dönüştüğünü söylemek lazım. Hattâ, o kadar ki tarafların evet/hayır üzerinden patolojik tavırlar sergilemeye başladıkları ve politik alandan koptukları dahi söylenebilir. Fakat tabiî ki, bu süreç, "hayır" kampı ile "evet"çiler arasında değil, "hayır"cılar ile "yetmez, ama evet" şerhi ile referanduma dahil olanlar arasındaydı. Bu kesimlerin gerçekte; milliyetçi/laikçi kesim ile liberal/demokrat bir siyasî zeminin üzerine oturduğunu, dindar/muhafazakâr kesimin

ise önüne bakan daha "realist" bir yolda ilerleyerek "evet/hayır seçeneklerinin tüm etkilerinden kurtulduğunu belirtmek gerekir. Tabiî ki burada, dindar-muhafazakâr çevrelerin demokrat kesimi dışındakilerden söz ediyoruz.

Dindar-muhafazakârların ana siyasal karargâhının referandumu geride bırakması, aynı zamanda referandum sürecindeki demokratik-sivil dili de geride bırakarak yoluna devam etmeyi tercih ettiği anlamına da geliyordu. Geride "hayır"cılar ile "yetmez, ama evet"çiler arasındaki demokratikleşme tartışmasını bırakarak ilerleyen dindar-muhafazakârlar demokratik dili terk etmekle beraber kendi politik stratejileri bakımından nesnel bir politik hayata yeni baştan girişme şansını yakaladılar. Buna karşılık "hayır" ve "yetmez, ama evet"çilerin aynı nesnellikle politik pozisyon almaları ve daha hareketli ve yaratıcı bir politik eyleme girişmeleri mümkün olmadı. Bunun yerine, yeni dönemin yeni görevlerini tespit etmek sorumluluğundan uzaklaşarak geçmişte yaşayan bir dilde takılıp kaldılar ve daha ötesi geçmişte aldıkları pozisyonları ve argümanları yeni dönemde de yaşatmaya kalkıştılar. Bu konuda, özellikle "hayır" kanadının devlet kurumlarına dayalı yaşam tarzlarını kaybetmiş olmaları, onları daha da sıkıntılı bir yöne doğru sevk etti ve politik arabeskin en diplerine doğru dalarak iyice gerçeklikten kopmaya başladılar. "Yetmez, ama evet"çilere dönerek "bakın bakın gördünüz mü bu da size kapak olsun" raconlarına kadar taşınarak politik eylemlerini sadece geçmişin üzerinden kurmaya ve meyhane köşelerinde kaybettikleri mübarek geçmişe ağıt yakmaya başladılar. Meyhanenin basık ortamı ve kasvetinden başlarını kaldırıp "ah be normal bir zekâ ile görebilirdiniz sonucu" naraları bile atmaktan çekinmediler. Yeni HSYK'nın Türkiye demokrasisinin ortalamasından bakıldığında dahi açık bir hüsran oluşu, onlarda liberal-demokratlara dönük bir tariz duygusunu iyice harekete geçirdi. Fakat haklılıklarını harekete geçirecek bir politik algı ve tecrübeye dönüştürememeleri, tepkilerini demokratik bir yaratıcılıktan uzaklaştırıyor ve sıradan reflekslere mahkûm kılıyordu. Bu nedenle, yeni HSYK'ya

sağlıklı bir muhalefet yerine hâlâ geçmişte yaşamaya devam ediyor, kendilerini yeni döneme taşıyan süreci mahkûm etmekten başka akli bir yönteme yönelemiyorlar, sorumluluğu demokratlar üzerindeki duygusal egzersizlerle geçiştirme yolunu tercih ediyorlardı. "Hayır"cılar ile "yetmez, ama evet"çiler arasındaki duygusal dans kuşkusuz ki liberal-demokratlar içinde de sağlıksız karşılıklar üretiyor, HSYK seçiminin yarattığı demokrasi sorunlarını edinmek yerine "Yok canım, ne sorunu. Her şey güzel gidiyor" havalarını korumalarına ve açıkça politik gerçeklikten tamamen uzaklaşmalarına yol açıyordu. Çoğu liberal-demokrat, "Hayır"cıların arabesklerine ve tarizlerine direnmek yerine "hayır"cılarla karşılaşmayı bir husumete dönüştürüyor ve demokratik görevlerini acilen üstlenmesini engelleyecek bir duygusal bariyer kuruyordu. Çünkü referandum öncesi var gücüyle savunduğu bir sürecin kendi beklentilerini aşan bir biçimde evrilmesi karşısında derhal demokratik tepki vermesi gerekirken kendisini siyaseten tamamen sıradanlaştıran bir konum alma yoluna gidiyor. Böylece, liberal-demokratlığın kendince kısa aralıklarla birbirine zıt iki söz ve söylem üretmenin "çiğ"liğinden kendisini kurtardığını zannediyor. Oysa aldığı konum, aslında, tam anlamıyla bir çiğlik ve siyasî süreç içindeki aktörlerin eylemlerini gözleme ve politik eylemin kıvrak hamlelerinin konusuna dönüştürmek imkânını kendi kişisel travmasının kurbanı haline getirdiğinin de hiçbir biçimde farkına varamıyor. Çünkü, gerçekte politika yapmıyor, sadece "hayır"ın arabeskine karşı kendi arabeskine sarılıyor ve aslında tamamen siyasî sürecin dışına çekilerek kendi kıt duygu dünyasına sığınıyor. Psikolojik bir değerlendirme yapalım. Aslında "liberal-demokrat"ın tek odaklandığı şey "hayır"cının yüzüne bakabilmek... Bu nedenle de aynı meyhane masasında oturup "yok canım, hiçbir şey olmadı, uydurmayın" demekten hiç utanmıyor, böylece içine düştüğü "çiğlik"ten de kimseyi haberdar etmemiş oluyor. Nihayetinde her iki grupta aslında kendilerini karikatürleştiren bir maceranın içine, böylece sürüklenmiş oluyorlar.

HSYK SEÇİMLERİ ve AVRUPA BİRLİĞİ

2010 HSYK seçimlerinin Türkiye'de yargıyı, bürokrasiyi ve devlet iktidarını da aşan kapsamlı bir siyasal eğilimin içinde şekillendiğini gösteren noktalardan birisi de Avrupa Birliği ve Türkiye'deki gözlem heyetinin tutumlarıdır. Avrupa Birliği, bir süredir, Türkiye'de yargıdaki gelişmelerin yarattığı somut demokrasi sorunları ve bunun ayrıntıları ile ilgilenmediğini gösteren angajmanlara sahip olduğunu zaten belli etmekteydi. 2005 yılındaki TCK ve CMK değişiklikleri ile başlayan süreçle beraber hukuk, yargı ve adalet ile ilgili alanlardaki gelişmelere içeriğini hiç tartışmaksızın peşin olarak destek vereceğini göstermeye başlamıştı. Zaman içerisinde bu tutum alışın giderek mekanik bir onay biçimine dönüştüğü ve en sonunda da HSYK seçimleri ile ortaya çıktığı üzere neredeyse Adalet Bakanlığı bürokratlarının ortağına dönüşmeye başladıkları fark edilmeyecek gibi değildi. Dolayısıyla, 2010 HSYK seçimlerine ilişkin oluşan siyasal pratiğin bir de bu yönüne dikkat çekilmesinde yarar bulunmaktadır.

HSYK seçimlerine ilişkin demokratik itirazlarımızın paylaşıldığı yerlerden birisi de, hükümet, liberal-demokrat aydınlar ve medya ile beraber Avrupa Birliği Türkiye gözlem heyetiydi. Avrupa Birliği'nin bu görüşmelere dâhil edilmesinin sebebi, yargı içindeki tartışmaları ve yargı aktörlerinin hali hazırdaki pratiklerini uluslararası kamuoyunun ilgisine sunmak ve bundan demokratik sonuçlar beklemekti. Fakat heyetin "memur kayıtsızlığı" ve Adalet Bakanlığı ile sıkı ilişkisi arasındaki dengeyi kurmakta zorlandığı ve kendi görev ve sorumluluklarını demokratik bir biçimde inşa edebilme yeterliliğinden yoksun oldukları kısa zamanda anlaşıldı. Heyet ile dernek olarak iki defa ayrıntılı açıklamaları içeren görüşmeler yapılmış ve tüm diğer kesimler gibi onların da tartışmaların demokratik özüne ilişkin tutum alışları gözlenmeye çalışılmıştır. Buna karşılık, tıpkı medya ve liberal-demokrat aydınların büyük çoğunluğu gibi Avrupa Birliği gözlem heyetinin tutumu da önce dengeli bir kayıtsızlık tutumundan başlayarak giderek oluşan sorunların siyasal olarak telafi edilmesine açık bir

destek vermek biçimine doğru dönüştü. Bu durumu, AB'nin Ankara'daki birkaç görevlisinin kişisel tutum alışı olarak görmek mantıklı olmasa gerektir. Elbette ki, bu görevlilerin Adalet Bakanlığına yakın çalışma tavrı sergilemesini ve daha bağımsız bir dış gözlemci tutumu belirleyememelerini kişisel olarak sorgulamak da gereklidir. Fakat 2010 HSYK seçimlerine yönelik genel bir onaylayıcı AB angajmanının bulunduğu da göz ardı edilemez. Böylece, anti-demokratik bir seçimin uluslararası ortaklığının da bulunduğunu söylemek kabul edilebilir bir spekülasyon olarak görülmelidir. Dolayısıyla, HSYK seçimlerinin anti-demokratik koşullarda yürütülmesine ve sonuç alınmasına ilişkin dış aktörler içinde Avrupa Birliği gözlem heyetini de eklemekte yarar vardır. Bu durum, 2010 HSYK seçimlerinin hem ulusal ve Uluslararası siyasal aktörler düzeyindeki esaslı siyasal zeminine işaret etmekte hem de ne kadar geniş bir ilişki ve iletişim ağının içinde şekillendiğini anlamaya yardımcı olmaktadır.

TÜRK MODERNLEŞMESİNİN YENİ HÜSRANI: *"YENİ"* HSYK

Türkiye'nin yakın dönem yargı, iktidar ve demokrasi tecrübesine ilişkin topu topu birkaç aylık bir zaman dilimini kapsayan 2010 HSYK seçim sürecine, bir kez de iki yüz yıllık modernleşme tarihimiz açısından baktığımızda ne görüyoruz? Yargının içine girdiği bu yeni dönemin tarihi geçmişimiz ile bağı nedir? Bu sorulara verilecek cevap, bugünlerde herkes tarafından sorulmaya başlanan "nereye gidiyoruz?" ve "demokrasiye yakınlaştık mı?" sorularına verilecek cevabı da belirleyecektir. Dolayısıyla, bu çalışmanın bütününde aktarmaya çalıştığımız süreçler, aslında sanıldığı gibi çok kısa bir "hikâye"yi barındırmamaktadır. Tersine, bir ucunu ülkemizin bu alanlara mahsus iki yüz yıllık siyasî tecrübelerine diğer ucunu da toplumsal ve siyasal geleceğimize bağlamadan bu kısacık demokrasi girişimini hakkıyla anlamamız mümkün olmaz. 2010 yılının Temmuz ayı ila Ekim ayı arasındaki kısacık bir "yargı ve iktidar" hikayesinin böyle bir tarihsel sorgulamaya da dâhil edilmesi gerekiyor.

Niyazi Berkes, "*Türkiye'de Çağdaşlaşma*" adlı kitabının girişinde, son 2 yüz yıllık sorunlarımızın tekrar ettiğini söylüyordu. Güncel sorunlarımızın tarihî kökenlerini anlamaya yönelen ciddî araştırmacıların, ülkemizdeki tarihî ilerleme iddialarına bir ölçü-

de şüpheyle bakmaları ve güncel pratiklerimizde hep bir geçmişin "tekrar"ını görmeleri boşuna değil.

Benzer bir tespiti, bu kez yargı üzerinden ve Berkes'ten 50 yıl sonra bile hâlâ yapıyor olmak bizi hüznün biraz daha ötesine taşımalıdır herhalde. Çünkü 2010 HSYK seçimleri Türkiye modernleşmesine dair tarihi bir kırılma heyecanı eşliğinde yaşandı. Fakat tarihin garip cilvesi, "yeni" olan bize bir "süreklilik" haliyle geldi. Yargı, 19. yüzyıl Osmanlısında bürokrasi üzerinden yeniden kurulmuştu. "Memur-hâkim"ler dönemi de Türkiye'de ilk olarak böylece başladı. Ulemanın sahip olduğu güçlü ve dayanıklı sosyal kökenleri bu yeni "memur-hâkim"lerde yoktu. Bu durum "memur-hâkim"lerin, kolaylıkla merkezi bürokrasinin sıradan araçlarına dönüşmesini sağladı. İlerleyen süreçlerde de bürokratik kuşatmadan kurtulup toplum ile buluşabilen bir yargı kültürü ve yargıç ile karşılaşma şansına erişemedik. Yargının, çeşitli dönemlerde toplumun adalet taleplerinin muhatabı haline gelmesi dahi bürokrat seçkinleri, yargı alanını kendi idarî güçlerinin parçası olarak konumlandırmaktan vazgeçiremedi. Cumhuriyet Türkiye'si ise aynı bürokratik süreci tekrar etti. Yargının, bürokratik-otoriter kuruluş geleneğine doğru tarihi ilerlemesinde bu dönemde de herhangi bir tarihsel kırılma gerçekleşmedi. Yargı, böylece, Cumhuriyet ile bir kez daha devletleştirilmiş oldu. Mahmut Esat Bozkurt, bu devletleştirme sürecinin mimarlarından birisiydi. Sonraki dönemlerde de bürokrasi yargıya refakât etmeye devam etti. Daha doğru deyişle vesayet etmeye devam etti. Bu bürokratik gelenek, yüz elli yıldır, her gün yeni bir "yargı reformu"nu uygulamaya sokuyor. Fakat nafile. Sorunu yaratanların sorunu çözemeyeceklerini hatırlatmak bile gereksiz.

Bugün ise, Osmanlıdan Cumhuriyete tevarüs eden bu iki yüz yıllık geleneğin dönüştürülmesi imkânlarından birisine daha yargıda yaşanan seçimler nedeniyle veda etmek durumunda kaldık. 2010 HSYK seçim süreci, yargı için yeni bir devletleştirme sürecini harekete geçirerek Mahmut Esat Bozkurt pratiklerini tekrar eden çok tanıdık bir yolda ilerlemeye devam ettiğimizi gösterdi.

Yargıda tarihsel bir kırılma yaşanmadı. Sadece tarihin tekrarına şahit olduk. 2 yüz yıldır, gelip geçen ve demokrat söylemlerle öne çıkan nice siyasal aktörlere rağmen hâlâ aynı cenderede sıkışıp duruyoruz ve yargıya dair her yeni tarihsel umut kendisini bir önceki tecrübenin hüsranı ile karşı karşıya buluyor. 2010 yılının topu topu iki-üç ayı içinde tecrübe ettiğimiz olaylar, HSYK seçimlerinin uzun bir tarihi geleneğin, yani "memur-hâkimler" sürecinin bir fasikülü olduğunu bize göstermektedir ki bu durum yargının yeni bir devletleştirilmesi süreci ile karşı karşıya olduğumuz anlamına gelmektedir. Berkes'e bağlı kalarak söylersek, yargıda, hâlâ 2 yüz yıl öncesinin sorunlarını yaşamaya devam ediyoruz.

İki yüz yıllık bir kuruluş ve yeniden kuruluş seyrüseferinin yarattığı sorunları olgun bir entelektüel perspektif ve politik vizyon ile ele alacak entelektüellerden ve politik aktörlerden maalesef yoksunuz. Ahmet Cevdet Paşa, vukufiyet sahibi hukukçu entelektüellerin en önemlilerinden birisi idi ve içinde yer aldığı süreçleri en azından daha ileri, tutarlı ve dayanıklı bir müdahalenin konusu haline getirmeyi başarabilmişti. Buna karşılık, bugün, yargı ve adalet üzerine ne ciddî bir politik vizyondan ne de entelektüel bir hazırlıktan söz edebiliyoruz. Osmanlı, kendi 19. yüzyılına, hukuk üzerine dayanan çok ciddî bir düşünce birikimi bırakmıştı. Buna karşılık, bu büyük külliyat ve düşünce birikiminden maalesef 20. yüzyıla ciddî bir miras kalmadı. Ahmet Cevdet Paşa gibi hukukçu entelektüeller başarılarını bu düşünce birikimine vakıf olmalarından ve bunu yeni dünyanın ruhu ile buluşturmalarından alıyorlardı. Fakat bu gelenek, sonradan kendisine geniş bir entelektüel takipçiler grubu yaratamadı. Benzer bir durum Cumhuriyetin Kamu hukuku birikimi içinde geçerlidir. Cumhuriyet süreci içindeki Türk kamu hukuku veya bizce daha doğru adlandırmayla "Türk Devlet Bilimi", ciddî bir entelektüel birikime sahipti. Fakat 1960'lardan sonra hem Amerikan sosyal bilim pratikleri ve hem de Marksist düşüncenin genişleyen etkisi, bu birikimi de giderek zayıflattı.

Üniversiteler, hukuk düşüncesini besleyen zemin olmaktan çıktı ve hukuk düşüncesi yargı alanındaki sığ bir düşünce pratiğinin içinde giderek zayıfladı. Buna karşılık, 2000'li yıllardan itibaren yeni bir dönemin başladığı da söylenebilir. Fakat hukuk alanına doğru kayan entelektüel düşünce birikimi ve politik ufkun ciddî bir fikriyat ve fiiliyat oluşturduğu da iddia edilemez. Hâlâ çiğ ve verimsiz bir kamu alanı ve kamu hukuku alanında çırpınarak ilerliyoruz. Kamu hukuku pratiklerimiz de aynı sığlıkta ve verimsizlikte seyrediyor. HSYK seçimleri, bu verimsizliği, politik ufuk ve entelektüel derinliğe bürokratik geleneğin bir kez daha galebe çalmasıyla daha da umutsuz bir iklime doğru taşımıştır. Yargının 2010 yılında demokrasi ile geniş kapsamlı bu ilk temasının, bürokratik geleneği dahi aşan bir politik ve entelektüel daralma eşliğinde yaşanmasının yargıdaki bundan sonraki süreçler açısından tarihi sonuçlarının olacağı aşikârdır. İşte, "nereye gidiyoruz?" genel sorusunun somut bir bağlam üzerinden cevaplanacağı en önemli fırsatlardan birisi burada, 2010 HSYK seçimleri bahsi üzerinde durmaktadır. Bize, bu meselenin hem tarihsel ve hem de güncel boyutlarını ortaya koyarak tüm kamuoyunu uyarmak düşer kuşkusuz...

YENİ HSYK: MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ'NDEN GENİŞLETİLMİŞ MİLLÎ GÜVENLİK KURULU'NA

12 Eylül darbecileri tarafından inşa edilen bir önceki HSYK, bir anlamda darbeci beş generalin oluşturduğu komuta heyeti örnek alınarak şekillendirilmişti. Siyasal ve toplumsal olarak sorgulanamaz özelliği, yargı nezdindeki olağanüstü gücü, militarist devlet yapısı içindeki siyasî ve ideolojik kapasitesi ve misyonu ve dar ve sıkı teşkilât yapısı nazara alındığında, onun bir nevi yargının "Milli Güvenlik Konseyi" olarak tarihe kaydedilmesi yerinde olacaktır.

En azından bu adlandırma, onun Türk yargısı içindeki tarihsel ye-

rini sergileyen karakter yapılarına bir bir işaret etmektedir. Geleneksel kamu alanı içinde kurulan siyasî hiyerarşiyi yargı içinde garantilemesiyle, ast-üst ilişkisine dayalı bir yargı modelinin olağanlaşmasını sağlamasıyla, yargının idarî yapının sadece mekanik bir aksamı haline gelmesinin şartlarını hazırlamasıyla ve bu militarist karakter yapılarını yargıya ve yargı dışındaki kesimlere kabule zorlamasıyla öne çıkıyordu söz konusu HSYK.

Dahası, etkisi sadece siyasî ve ideolojik de değildi. Aynı zamanda meslekî sorunlar da yaratıyordu. Bu noktada yargı alanını akademi ve avukatlık tecrübelerinin kontrol edilemez etkilerinden de uzak tutmayı bir görev biliyordu. Bu yaklaşımları, yargıçlık ve savcılık faaliyetlerinin, son derece daraltılmış, kısıtlanmış ve güdükleştirilmiş bir "meslek" devresi içinde debelenmesine yol açıyordu. Böylece yargıyı, doktriner ve metodolojik girişimlerini güçlendirecek entelektüel-teorik çabaların öğretici etkisinden uzak tutarak "yarı-ümmi" bir sistemin mağduruna dönüştürüyorlardı. Yargıç ve savcıların toplumsal ilişkiler alanından uzak tutularak yalnızca devlet içinde ve devlet etkinliği üzerinden sosyalleşmesinin gardiyanlığını da yapıyor ve yargının kendisini "yarı-devşirme" sistemi içinde yeniden üretmesini de zorlamış oluyordu. Bu yapı, yargının mevcut devlet sistemi içinde kolaylıkla kontrol edilmesini ve her tür siyasal ve ideolojik meselede araçsal bir hale gelmesini de sağlamaktaydı.

Şimdiki HSYK ise, bu tarihsel karakteristiklerin tümünü yeni bir teşkilât yapısı ile üstlenmekten başka bir "yeni"liğe açılamamıştır. Mevcut HSYK, bir öncekinden anayasal teşkilât yapısı olarak farklı olmakla beraber tarihsel olarak aynı siyasal ve ideolojik geleneğin üzerine yerleşmektedir. Bu anlamda, 12 Eylül HSYK'sının askerî zihniyet dünyasından kopmadığı gibi aynı militarist zihniyetin bir kaç "sivil" montaj yoluyla varlığını idame ettirmeye devam ettiği vurgulanmalıdır. Ülkemizdeki bugüne kadarki yargı idaresi sürecinin genel tarihi taslağını çıkardığımızda bu durum daha iyi anlaşılacaktır. Mevcut HSYK'nın soykütüğüne şöyle bir bakalım.

I. OSMANLI DÖNEMİ

Osmanlı döneminde yargı ve yargı idaresi, imparatorluk merkezi ile "taşra" ve "yerel" güçler arasındaki politik bağı güçlendiren ve daha da belirginleştiren bir idarî faaliyet alanı olarak öne çıkıyordu. Bir başka biçimde söylemek gerekir ise, Osmanlıda hukuk, merkezî iradenin hudutsuz etkinliğini temsil eden "kanun" geleneği ile yerel alanın özerk yapılarını öne alan "örfî hukuk" arasındaki politik bağ içinde kendisini üretiyordu. Bu anlamda, imparatorluğun mutlak gücü ile yerel olanın toplumsal ve kültürel yeniden üretimi arasında bir uzlaşma alanının ortaya çıkmasına yol açmıştır bu durum. Bu hususiyetin ortaya çıkardığı en temel sonuç, Osmanlıda yargının, politik güç karşısında özerk bir çalışma alanına sahip olması, nispeten sağlam bir hukuksal bilgi alanına dayanması ve toplumsal ve kültürel yeniden üretimin temel eksenlerinden birisi olarak işlev görmesidir. Bugüne aktarılan yargı ve yargı idaresi geleneğinin verimli yanlarının tespiti açısından bu husus oldukça önemlidir.

A. Tanzimat Öncesi Dönem

Osmanlıda özerk bir yargı alanının pekişmesini sağlayan şey yargı idaresinde Şeyhülislamlığın Kazaskerlik aleyhine güçlenmesiydi. Osmanlı Devleti'nde ilk olarak Osman Gazi tarafından kadılar tâyin edilmiş; Sultan I. Murad zamanında da önceki İslâm devletlerindeki kâdiyülkudatlığın benzeri kazaskerlik kurumu ihdas edilmiş, kadıları artık bu makam tâyin etmeye başlamıştır. Kazasker Osmanlı Devleti'nde ilmiye sınıfı adı verilen ve kaza, fetva ve öğretim işleriyle uğraşan sınıfın başıydı. Kadıları önceleri bulundukları beldelere göre kazaskerler tâyin ederken XVI. asırdan sonra giderek kazaskerliğin önüne geçerek ilmiye sınıfının başı durumuna gelen şeyhülislâmlık makamı bir takım üst rütbeli kadıları tâyin etme salâhiyetini kazanmıştır.[1] Osmanlı huku-

[1] EKİNCİ, Ekrem Buğra; Osmanlı Mahkemeleri (Tanzimat Ve Sonrası), Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı, İstanbul 2010 s.10.

kunun klasik devrinde şeyhülislam yalnızca istişarî bir makamdı. Vazifesi fetva vermekten ibaretti. Ancak XVI. asırdan itibaren vazife sahası kazaskerin aleyhine artmış; bir bakıma ulemâ sınıfının başı mevkiine gelmişti. Sultan II. Mahmud saltanatının son yıllarında kazaskerler de dâhil olmak üzere bütün mahkemeler Meşîhat'e bağlanıp; bu arada o zamana kadar Bâb-ı Asâfî'de sadrâzamın huzurunda yapılan Huzur Murafaaları da buraya nakledilince, şeyhülislâma kaza vazifesi de verilmiş oldu. Böylece fetva ve kaza vazifesi bir araya getirilmiş oluyordu.[2]

Tanzimatın hemen arefesinde "kadı alım imtihanı"na ilişkin bir maddeyi hatırlamakta fayda vardır. 1 Rebiülevvel 1254/1838 tarihinde çıkarılan *Tarik-i İlmîye Dâir Ceza Kanunnâme-i Hümâyunu*'nda bir kısa zeyl yapıldığı görülmektedir. "... Şimdiden sonra bu mesleğe girmek isteyenler, şeyhülislâmca tâyin edilen faziletli, mutemed, hakkaniyet ve namuslu tanınan bir mümeyyiz tarafından iki şahit huzurunda imtihan olunarak kazanırlarsa tâyin edilecekti.[3] Halktan iki şahidin bu imtihanlarda hazır bulunmaları bugünün şahitsiz imtihanları bakımından dikkate değer bir uygulamadır. En azından, halktan insanların bu süreci denetleme haklarının bulunduğu görülmektedir.

B. Tanzimat Dönemi

Tanzimat döneminde ise, yargı ve yargı idaresi, yeni doğan bürokrasi ile yerel güçler arasında paylaşılmaya başlanmış, ilk anda kadılık, hâkimlik ve diğer yargı mensupları arasında oluşan meslekî farklılıklar giderek tekli bir yargı yapısına doğru evrilmiş, merkezî yapının yargı üzerindeki bürokratik gücü zaman içinde çoğalmakla adalet üretimi içindeki toplumsal güçler geriye doğru itilmiş, bu durum yargının bir yandan idarî merkez ile siyasî bağını güçlendirirken, diğer yandan da toplumsal temelleri ve akademik dayanıklılığının da azalmasına yol açmıştır. Bir

[2] a.g.e., s.43.

[3] a.g.e., s.141.

başka sonuç ise, toplumun giderek yargı içinde dışarıya bırakılması neticesinde, yargı içindeki çekişmelerin sadece merkezi yapılar içindeki farklı klikler arasındaki bir mücadele olarak ortaya çıkmasıdır. Bu sürece ilişkin değişiklikleri Ekrem Buğra Ekinci'nin kitabından kısaca takip ettiğimizde Cumhuriyetin ilânına kadar sıkça değişen uygulamalar ile karşılaşmaktayız.

1879 tarihli Teşkilât Kanunu ile aynı yıl bir takım ta'mimlerle nizamiye mahkemesi reisleri, azaları ve âzâ mülâzımları sayılan şartlar çerçevesinde Adliye Nezâreti'nin takriri üzerine padişah tarafından tâyin olunurdu.[4]

Teşkilât-ı Mehâkim Kanunu gereğince Encümen-i İntihab, namzetlerin Mekteb-i Hukuk mezunu ise derecesine bakar; değilse imtihan ederdi. Neticede münhal yerlere tesbit olunan isimler padişaha arzedilip irâde-i seniyye ile tâyin olunurdu. Zamanla naiplerin yerini Mekteb-i Hukuk mezunları almaya başladı. İstanbul mahkemelerindeki âzâlar, *Encümen-i İntihab* tarafından seçilirdi.

Taşra mahkemelerine âzâ tâyini hakkında 8 Ramazan 1296 (1879) tarihli bir talimatname neşrolundu. Kaza bidayet mahkemesi azaları, kaymakam, kadı, müftü, ruhanî reisler ve kaza kâtiplerinden müteşekkil bir *Cemiyet-i Tefrik* tarafından yapılırdı. Bu cemiyet, livada mutasarrıf, kadı, müftü, liva bidayet mahkemesi ceza dâiresi reis-i sânisi, müddeî-i umumî muavini, muhasebeci ve ruhanî reislerden; vilâyetlerde vali, kadı, müftü, defterdar, mektupçu, vilâyet adliye müfettişi, istinaf mahkemesi reis-i sânisi ve müddeî-i umumîsi ile ruhanî reislerden müteşekkildi.[5]

7 Rebiülâhir 1300/1882 tarihinde *Encümen-i întihâb-ı Memurîn-i Adliye Nizâmnâmesi* çıkarılmıştır. Buna göre daha önce mahkeme reisliği, âzâlığı, âzâ mülâzımlığı, zabıt kâtipliği, müddeî-i umumî vazifelerinden birinde bulunmamış kimseler bu memuriyetlere seçilemeyecekti.

---

4 a.g.e., s.121.

5 a.g.e., s.122.

9 Cemâzilâhir 1305/1887 tarihinde *Hükkâm ve şâir memurîn-i adliyenin usul-i intihab ve tâyinlerine dâir kanun* çıkarılmıştır. Encüme'nin hazırladığı mazbata üzerine tâyin bizzat encümen tarafından yapılırdı. Taşralarda da bu encümenin muadili bulunurdu. Şu kadar ki taşra encümenlerinin mazbatası tasdik edilmek üzere merkezdeki encümene gönderilirdi. Taşradaki memuriyetlere talep olmadığı hallerde, tâyinler merkezdeki encümen tarafından yapılırdı. [6]

Adliye memuru olabilmek için ayda bir Mekteb-i Hukuk'ta toplanan bir Heyet-i Mümeyyize huzurunda imtihan olunmak mecburiyeti getirildi. Heyet, adliyeden üç, Mekteb-i Hukuk'ta fıkıh ve kanun dersi veren iki hoca olmak üzere beş kişiden müteşekkil idi. Bunlardan en kıdemlisi heyete reislik yapacaktı.

1879 ıslahatından itibaren, irâde-i seniyye ile tâyin olunan reis, âzâ, âzâ mülâzımı ve müddeî-i umumîlere mukabil, kâtip, mukâvelât muharriri gibi diğer mahkeme memurlarını Adliye Nezareti tâyin ederdi. Bu usul İstanbul'a mahsustu. [7]

II. Meşrutiyet'ten sonra 8 Şaban 1327 (1909) tarihli nizâmnâme gereği mahkeme azaları ahâli tarafından seçilmek yerine; merkezden irâde-i seniyye ile tâyin edilmeye başlandı. Ancak eleman ve tahsisat azlığı sebebiyle 19 Receb 1331 (1914) tarihli *Hükkâm ve Memurîn-i Adliyye întihâb Nizâmnâmesi* ile kaza bidayet mahkemesi âzalarının seçimi taşra adliye encümenlerine tevdi edildi. Bu devirde mülkî taksimata tâbi olmaksızın ihtiyaca göre yeni bidayet mahkemeleri açılması kararlaştırıldı.

19 Receb 1331 (1913) tarihli *Hükkâm ve Memurîn-i Adliyye Nizâmnâmesi* ile Reis, âzâ, adliye müfettişi, âzâ mülâzımı, müstantık, müddeî-i umumî gibi mertebe-i saniye memurları tefrik encümenince seçilip irâde-i seniyye ile tâyin olunacaktı. [8]

1916 yılında şeyhülislâmın kabineden çıkarılmasıyla beraber

---

6 a.g.e., s.123.

7 a.g.e., s.124.

8 a.g.e., s.125.

18 Cemâzilevvel 1335/1917 tarihinde Kazaskerlik ve Evkaf Mahkemeleri de dâhil olmak üzere bütün şer'î mahkemeleri Adliye Nezâreti'ne bağladı. Kadıların tâyinleri de adliye nâzırı tarafından seçilmiş bir encümen tarafından gerçekleştirilecekti. Böylece kadı ve hâkimler arasında statü farklılıklarının kaldırılması hedeflenmişti.[9]

II. 1924 ANAYASASI DÖNEMİ

Cumhuriyet sonrası, yargı ve yargı idaresinin Ulus-devletin merkeziyetçi yapısının bir parçasına dönüştürüldüğü görülür. Hukuk düşüncesi, büyük oranda üniversitelere emanet edilen bir alan olarak ortaya çıktı. Bu durum, yargının, zaman içindeki akademik ve entelektüel zayıflığının önemli nedenlerinden birisi olacaktır. Fakat, her şeye rağmen, hukuk ve adalet alanındaki üniversitelerdeki akademik çalışma düzeyinin genel bir olgunlaşma içinde olduğu söylenmelidir. Üniversiteler, yargıyı bu yönden besleyebilecek durumda olmuşlardır. Yargı idaresi bakımından da durum aynıdır. Yargı idaresine ilişkin olarak yargı ile üniversitenin siyasal koordinasyonunun hükümet tarafından yürütüldüğü söylenebilir. Bu dönemde, yargının politik bir farklılaşmanın konusu olmaması, bu yargı idaresindeki bu üçlü yapının 1950'lere kadar sorunsuz bir biçimde gelmesini sağlamış, fakat 1950'li yıllarla beraber yargı ve "yargı bağımsızlığı" konusu temel siyasal tartışmalardan birisine dönüşmüştür.

1924 Anayasasında Hâkimlerin özlük işlerinin kim yada kimler tarafından yapılacağına ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır. Bu dönemde geçerli olan 14 Temmuz 1934 ve 2556 sayılı Hâkimler Kanunu incelendiğinde hâkimlerin değişik özlük işleri için farklı bileşenlerden oluşan kurullar düzenlediği görülmektedir.

Hâkim ve savcı alımı; *"Adliye Müsteşarı ile Teftiş Heyeti Reisinden ve Hukuk, Ceza ve Zat İşleri Umum Müdürlerinden te-*

[9] a.g.e., s.121.

şekkül edecek heyetin mütaleası alındıktan sonra Adliye Vekili tarafından",

Adaylıktan Muavinliğe atama; *"Muavinlik imtihanı Adliye Vekilince ikisi yüksek dereceli hâkimlerden, ikisi hukuk fakülteleri profesörlerinden ve biri avukatlardan olmak üzere seçilecek heyet huzurunda"* yapılır,

Üçüncü sınıf hâkimlikten ikinci sınıfa yükseltilme;

"İhtisas imtihanı Adliye Vekilince, üçü birinci ve ikinci sınıf hâkimlerden ve ikisi de vekâlet müsteşarından veya umum müdürlerden olmak üzere seçilecek heyet huzurunda" ,

Ayırma meclisi umumî heyeti, Temyiz Mahkemesi Birinci Reisinin reisliği altında Başmüddeiumumî ile Adliye Vekilince bir sene müddetle seçilen dört Temyiz Azasından ve Teftiş Heyeti Reisi ile Hukuk, Ceza ve Zat İşleri Umum Müdürlerinden teşekkül eder. Bunlardan başka icabında heyet noksanını tamamlamak üzere birinci sınıf hâkimlerden üç ihtiyat aza intihap olunur.

Ayırma meclisi umumî heyeti iki tali meclise ayrılır. *(I) numaralı meclis Temyiz Mahkemesi Birinci Reisinin ve (II) numaralı meclis Başmüddeiumuminin reisliği altında toplanır.* Her meclise iştirak edecek azayı Adliye Vekili tayin eder.

Disiplin işleri; *İnzibat meclisi iki senede bir, Adliye Vekilince Temyiz ikinci reislerinden intihap olunacak beş zat ile Teftiş Heyeti Reisi ve Ceza işleri Umum Müdüründen teşekkül eder.*

İtirazlar; *Temyiz- Mahkemesi Birinci Reisile Başmüddeiumumî ve ikinci reislerin hepsi birden toplanarak itirazın varit olup olmadığına ekseriyetle karar" a bağlar.*

III. 1961 ANAYASASI DÖNEMİ

Bu dönem, yargının politik tanzimine ilişkin yarışın anayasallaştırıldığı çok kıymetli bir başlangıç ile açılmıştı. Fakat bu hayal uzun sürmemiş ve iktidar lehine güçlü bir yargı algısının pekiştirilmesi için kısa zamanda bir anayasa değişikliği ile yola devam edilmiştir. Hem meclisin hem de birinci sınıfa ayrılmış hâkim ve savcıların demokratik tecrübeleri karşısında geleneksel iktidarla-

rın kaygıya kapıldıkları ve daha düzenli ve hiyerarşik bir yargı yapısı oluşturmak için yargıyı "siyasî iktidar" düzeninin bir parçasına dönüştürme çabasına girişildi.

Bu nokta da, 1961 Anayasası, sadece Hâkimler için kurul öngörmüştür. Anayasasının 143. maddesinin 1971 değişikliği öncesindeki özgün halinde, Yüksek Hâkimler Kurulu, onsekiz asıl ve beş yedek üyeden kuruludur. Bu üyelerden altısı Yargıtay genel kurulunca, altısı birinci sınıfa ayrılmış hâkimlerce ve kendi aralarından seçilir. Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu, yüksek mahkemelerde hâkimlik etmiş veya bunlara üye olma şartlarını kazanmış kimseler arasından üçer üye, Yargıtay genel kurulunca iki, birinci sınıfa ayrılmış hâkimler ile Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu tarafından birer yedek üye seçilir.

Yüksek Hâkimler Kurulu, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile kendi içinden Başkanını seçer. Adâlet Bakanı, Yüksek Hâkimler Kurulu toplantılarına katılabilir; oylamaya katılamaz.

20/9/1971 tarihinde 1488 Sy. Kanunun 1.Maddesi ile yapılan değişiklikle; Yüksek Hâkimler Kurulu, onbir asıl ve üç yedek üyeden kurulur. Üyeler, Yargıtay Genel Kurulunca, kendi üyeleri arasından seçilmesi şeklinde yeniden düzenlenmiştir.

IV. 1982 ANAYASASI DÖNEMİ

1982 Anayasasının düzenlediği HSYK, aslında yargı içinde çatışma kültürü ve geriliminin reddi üzerine inşa edilmiştir. Bu yapının arkasındaki zihniyet, politik çatışmaların devlet kurumlarının dışına itilmesini ve kurulun uyumlu bir bütünlük olarak varlığını şart koşuyordu. Nitekim bu kurulun şu ana kadar özetlediğimiz soy kütüğüne bakılırsa 1961'den itibaren geniş bir kuruldan giderek daralan ve o ölçüde de otoriterleşen bir yapı ile karşılaşırız. 1961'de 18 asıl, beş yedek, 1971 değişikliği ile 11 asıl üç yedek ve hemen arkasından 12 Eylülle yedi asıl beş yedeğe kadar düşmektedir. Bu kurulun Milli Güvenlik Konseyi Döneminde kabul edilen 2461 sy. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanunu'n

2.Maddesinde HSYK'nın Kuruluşu; Adalet Bakanı'nın Başkanlığında Yargıtay ve Danıştay Genel Kurullarının kendi daire başkan ve üyeleri arasından göstereceği adaylardan, Devlet Başkanınca seçilen ikişer asıl, ikişer yedek üye ile Adalet Bakanlığı Müsteşarı ve özlük İşleri Genel Müdüründen kurulur denilmiştir.

20.10.1982 tarihinde yürürlüğe giren Anayasanın 159'ncu maddesinde Özlük İşleri Genel Müdürü Kuruldan çıkarılarak yerine Yargıtaydan bir asıl ve yedek üye getirilmiştir.

2006 yılına kadar 12 Eylül darbecilerinin beklentilerine uygun olarak uyumlu bir bütünlük ve siyaset dışı bir kurum olarak varlığını sürdürmeyi başaran eski HSYK, bu dönemle beraber, yeniden politik yarışın konusuna dönüşmeye başladı. Daha başka deyişle, son 4-5 yıllık gelişmelerle, 12 Eylül darbecilerinin talep ettiği şekilde çatışma kültürünün reddinin tepe taklak çöktüğü ortaya çıktı. Bunun müsebbibi veya "suçlusu" bu çatışmanın tarafları da değildi. Sorun, kurumlar içinden çatışmayı dışlamak hayalinin kendisi idi. Çünkü bütün kurumlar ve kurullar ve bu arada HSYK gibi bağımsız kurullar mutlaka toplum ve siyasetteki tüm görünür çatışma noktalarını gözeterek inşa edilmek durumundadırlar. Yani olası çeşitlilikleri içermeyen dar ve sınırlı temsili içeren her yapı en sonunda mevcut kusursuz hali ile bile bir çatışmanın zeminine dönüşecektir.

Bugünkü HSYK'da tıpkı diğerleri gibi, öngörülen anayasal teşkilât yapısının tersine, yargıda siyasal yarışın dışarı itilmesi hayaliyle siyaseten yapılandırılmıştır. Bu oldukça çelişik bir durumdur. Yargı ve yargı idaresi bakımından, bir yandan, "seçimli" bir döneme girilmiştir. Fakat aynı ânda bu seçim ve demokrasi tecrübesi, tıpkı Milli Güvenlik Konseyinden Milli Güvenlik Kuruluna geçilmesi gibi, kontrollü bir geçiş süreci olarak devlet aygıtlarının vesayetinde geliştirilmiştir. Nitekim bu HSYK'yı demokratik bir sürecin ürünü olmaktan çıkartıp, yine tıpkı Milli Güvenlik Kurulu gibi, "kırmızı kitaplı" bir yargı haline dönüştüren şey de burasıdır.

İKTİDARIN BİR CEVDET PAŞASI VAR MI?[10]

Bir kez daha anlaşıldı ki iktidar, siyasal eylem ve işlemlerine uygun düşen ciddî bir hukuksal düşünce pratiğine, birikimine ve tecrübesine sahip değil. Toplumsal temsilinde ne kadar güçlü ve siyasal tutum alışlarında ne kadar kıvrak ise hukuksal meselelerde bir o kadar zayıf, hantal ve muhtaç duruyor. Anayasada ve anayasal bir değişiklik yapmak suretiyle, kültürel hallerden sadece ve sadece birine, yani türbana, beklenen özgürlüğü verdiğini ve ona kamusal alanda bir "hayat alanı" sunduğunu zannediyor. Oysa ortada olan tek şey; 82 Anayasasında yaptığı son bir değişiklikle kamu hizmeti alanlara ilişkin olarak bir "gerekçe" yazmak. Yani, parlamento, bu değişiklikle, idare ve yargı organlarına, hiçbir bağlayıcılığı olmayan bir "gerekçe"den daha fazla bir şey sunmuyor. Yeni bir hukuksal müessese getirmediği gibi değişiklik öncesi ile değişiklik sonrası arasındaki tek fark işte bu "gerekçe"dir. Muhafazakâr-demokrat olduğunu iddia eden bir iktidar için bu derece zayıf bir hukuksal pratiğe sahip olmak anlaşılır gibi değil.

Bu olayla bir kez daha idrak ediyoruz ki hukuksal müesseseler ile terakki (ilerleme) arasında güçlü bir ilişkinin kurulabilmesi için sağlam bir hukuksal altyapıya ve birikime ihtiyaç var. Ve tabiî ki bu birikimi içselleştirecek bir hukukçu kadrosuna. Tıpkı Osmanlı hukuk geleneğini ve siyasal müesseselerini "icabat-ı zamaniye" [*zamanın gerekleri*] ile birleştirme becerisi göstererek Osmanlı iktidarına yeni yollar açan büyük hukukçular Ebussuud Efendi ve Ahmet Cevdet Paşa gibi. Bugünün sorunu işte tam da bu. "Müessese" ile "terakki" arasındaki hukuksal bağların zayıf ve yetersiz biçimlerde kuruluşu çok ciddî bir hukuksal yetkinlik sorununa işaret ediyor. İktidar, siyasal eylemlerini bir türlü hu-

---

[10] Dr. Orhan Gazi Ertekin, Yargıç, Beypazarı [Not: *Radikal Gazetesi*nin 17 Şubat 2008 tarihli "*İki*" ekinde yayınlanmıştır. Yazının işaret ettiği sorun bugün de varlığını sürdürdüğü için bu bölüme ekleme lüzumu hissedilmiştir].

kuksallaştıramıyor. Bunun "güç" meselesiyle ilgili olduğunu düşünmeye meyilli olsak da bu, bizim, hukuksal yetersizlikte yoğunlaşan sorunları görmemize engel değil.

Müessesenin Gücü

İktidarın yeni anayasa atılımındaki zayıflık, bizi, bir yandan, Cumhuriyetin hukuksal müesseseleri ve bugüne kadar biriktirilen hukuksal düşünce geleneğinin sağlamlığı, diğer yandan ise bu geleneğe karşı eleştirel hukuk düşüncesinin zayıflığı üzerinde düşünmeye zorlamalı. Çünkü iktidarın siyasal mağruriyeti ile hukuksal çaresizliği arasındaki gerilimini biz başka birçok olayda defalarca gördük. Örneğin emekli Yargıtay Başsavcısı Kanadoğlu'nun açtığı "367 tartışması" geleneğin güçlü vasıflarını tebarüs eden bir atılımdı. "367 meselesi"nde, eğer başka iktidar alanları işin içine karışmamış olsaydı, iktidarın siyasal konumlarını hukuksal bir alana aktarmaktaki yetersizliklerini kolaylıkla görebilecektik. Fakat bu mümkün olamadı. Bunu iyi bir misal olarak görmeyenler için Cumhuriyetin bu tür hukuksal meselelerdeki gücüne dair yakın zamanlardan bir başka misal daha verebilirim. Bundan yaklaşık 15 yıl kadar önce memur sendikalarının kuruluşu hususunda bugün pek de hatırlamadığımız bir tartışma yaşanmıştı. O günlerde Cumhuriyetin ikinci kuşak en güçlü temsilcilerinden Coşkun Kırca büyük bir sükûnet ve soğukkanlılıkla memur sendikası savunucularına mealen şöyle diyordu: "Memuriyet 'atama' suretiyle elde edilir. İşçi ise bir 'sözleşme' ile bağlıdır. 'Atama' suretiyle göreve gelenlerin sendika kurması mümkün değildir. Eğer memurlar sendika istiyorlarsa 'sözleşme' düzenine geçmelidirler." Geleneksel Cumhuriyet müesseselerinin güçlü savunucularından Kırca'nın bu karşı koyuşu oldukça sağlam bir hukuk düşüncesine dayanıyordu. Fakat erken modern dönemlerin kurumsal varsayımlarını içeriyor ve çoktan aşılmış bir hukuk anlayışını sergiliyordu. Ancak o zamanlarda, Kırca'nın temsil ettiği "müessese"ye karşı hiç kimse ilerlemenin imkânlarını geliştirebilme becerisini gösteremedi. Hattâ, tıpkı bugünkü iktidarın

yaşadığı gibi, böyle bir hukuksal dile nüfuz edebilme ve algılayabilme imkânlarının dahi olmadığı çabuk anlaşıldı. Şimdi eğer bu ikinci örnek yeterli bulunduysa, artık şunu rahatlıkla söyleyelim. Tıpkı bugün Kanadoğlu'nun yaptığı gibi Kırca'da 15 yıl öncesinin siyasal meselesini devlet merkezi lehine güçlü bir biçimde yorumladı. Görmemiz gereken daha önemli sonuç ise şudur: Türkiye'de Cumhuriyet müesseseleri ile ona ait hukuksal pratikler, siyasal ilerleme heyecanları karşısında sanıldığından çok daha güçlüdür. Birçok olayda da görüldüğü üzere karşılarında siyasal meseleleri hukuksal olana tercüme edebilecek bir "Cevdet Paşa" veya bir "Ebussuud Efendi" bulunamamıştır. Oysa bu isimler, bugün ihtiyacımız olduğu gibi müesseselerin direnişine karşı koyabilen büyük ve öğretici hukukçulardı.

Terakkinin Gücü

Kanuni'nin Şeyhülislamı Ebussuud Efendi, Hanefi müesseseleri ile Osmanlı siyasal ihtiyaçları arasındaki hukuksal bağlantıyı sağlam biçimlerde kurma becerisini gösterdi. Toprak rejimi ve vergi sistemini tıkandığı noktalardan ileriye doğru taşıdı, Padişaha halife unvanını vererek ona seküler düzenlemelerini din içinden pekiştirme imkânı sağladı ve faiz karşılığı ödünç para veren vakıfları Hanefi geleneği ile uzlaştırdı. Bugün Ebussud'un fetvalarını kendilerince ilkel bulanlara bakmayın. Onun bu yaptıkları zamanının sorunlarına karşı güçlü hukuksal cevaplar taşıdığını göstermektedir. (Burada, bu parantez arasında sıradan laikçi taarruzlara karşı koyabilmek için bir an Baskın Hocanın "her şey ne kadar kolay dili"ne ihtiyacım var. İşte devreye sokuyorum: Kardeşim, burada Osmanlı Şeyhülislamının adını görüp de hemen işte bunlar dinciydi. Gene yakaladık, bizi karanlık günlere götürecekler işte felan filan deme. O Osmanlı Şeyhülislamı, ama, sandığın gibi değil, seküler alanları büyüten bir hukukçuydu. Ve zamanının en büyük hukukçusuydu. Senin ondan öğreneceğin şey öncelikle sorunu çözme üslubudur. Daha fazla dayanamayacağım. Zaten derslerini almışlardır hocam, şıklara ayırıp anlatmamıza gerek

kalmadı, ben devam edeyim.) Aynı hukuksal yetkinlik Cevdet Paşa için de geçerli. Cevdet Paşa'da geleneksel müesseselerin muhafazakâr yapılarını ilerlemenin imkânlarına çevirerek zamanın medeni kanununu ortaya çıkardı. Her iki büyük hukukçuya karşı geleneksel müesseselerin bir direnişi olsa da onların yetkinliği bu sorunların aşılmasında amil olmuştur. İşte büyük hukukçuları diğerlerinden ayıran şey budur: Müessesenin güç ve direnişinden ilerleme imkânları yaratmak. Yani zamanın çelişkilerine bir uyum ve ahenk kazandırmak. Bugünkü sorunlarda hatırlayacağımız budur.

Şimdi, baştaki soruya dönebiliriz. İktidarın, beklediğimiz hukuksal yetkinliğe sahip olmadığı son anayasal tasarruflarından anlaşıldı. Fakat bir başka soru ortaya çıkıyor. İktidarın sahip olamadığı şeye yüksek yargı organları; Anayasa Mahkemesi, Danıştay ve Yargıtay sahip mi? Yani Cumhuriyetin bir Cevdet Paşası var mı? Bu sorunun olumlu cevaplanmasını umalım. Çünkü Türkiye'nin üniversitelerinde özgürlüğe ihtiyacı var!

YARGI, POLİTİKA ve YENİ ANAYASA: YENİ İKTİDAR ve YENİ DÖNEM

Yeni İktidar ve Yeni Politik Kuşaklar

Politik iktidar dönüşümüne dair süreçler, yalnızca entelektüeller bakımından değil, aynı zamanda bu politik süreçler içinde aktif rol alan tüm örgütsel veya bireysel oluşumlar bakımından da çok esaslı bazı "kimlik" sorunları yaratırlar. Siyasal çatışmaların bu en belirgin anlarında yer alan insanların bu sürece eklemlenme, süregelen sorunlara cevap verme biçimleri "siyasal" olduğu kadar aynı zamanda "kişisel" ve özgül bir iç hikâye alanını da barındırırlar. "Tarih" ile "biyografi"nin içiçe geçtiği yer tam burasıdır. Siyasal zaman akıp giderken ve kurumlar-kavramlar dönüşürken, bu dönüşüme uzanan kişilerin parmak izleri "tarih"in üzerine yerleşir, en azından bir süre bireysel aktörlerin kimliklerinin teşhis edilmesi için geride bu kişisel izler kala kalır. Bir başkasının parmak izi, kuşkusuz süreci temelden değiştiremez. Fakat aynı siyasî süreçlere dokunanların parmak izleri bu süreçlere farklı bir "ruh" ve "mizaç" kazandırırlar. Bu durum, kabaca, tarihte politik önderliğe ilişkin bir yaratıcılık marjı olarak tasnif edilebilir.

Bir de yaygın politik kadrolara ilişkin "zamanın ruhu"na sinen bir başka durum daha vardır. Burada genellikle farklı bir mekanizma yaşanır. Dönem, kendi "ruh" ve "mizaç"ını kendi kuşaklarına taşır. Siyasî süreçler, belirli siyasî "tip"ler üzerinden kolaylıkla hikâye edilebilir hale gelir. Bazılarını diğer örgütlü kesimler-

den ayıran mahsus örgütsel davranış biçimleri oluşmaya başlar. Böylece, siyasal sürecin ve dönüşümün biçim ve içeriği, üslup ve tarzı belirli bir toplumsal ve siyasal vasat yaratır ve bir dönemin kendisine ait siyasal karakterleri ve taşıyıcı aktörlerinin davranış ve refleksleri tartışılabilir hale gelmeye başlar. Bunun bir yönü Karl Manheim'in "*İdeology and Utopia*" adlı kitabında anlattığı gibi her bir tarihsel kuşağın kendilerine özgü ortak algı ve davranışa doğru yönelmesi olarak zuhur eder. Diğer yönünde ise belirli ve mahsus bir örgütsel-politik terbiyenin oluşumu yer alır. Bu çerçeveden bakıldığında örneğin, Tanzimat kuşağı, kendisine ait bir "memur-siyasetçi" ve "münevver" profili oluşturmuş ve yaygınlaştırmıştı. Batının müktesebatını ülkenin diline "tercüme" eden ve imparatorluğu bir bürokratik "idare devleti"ne dönüştüren bu kuşak, devletin kurtuluşuna odaklanmış geleneğini Mülkiye, Harbiye ve Tıbbiyeli kuşakların "millî kurtuluş" heyecanlarına devretti. "Münevver"ler, Türkiye'deki siyasal hayatın merkezine böylece dâhil oldular. Yine örneğin, İttihatçıların veya Cumhuriyetin ilk dönemlerindeki Kemalist kadroların siyasî adanmışlık halleri, "Türklük", "Anadolu" ve "halk" kurguları nezdindeki siyasî heyecan ve atılımları çok belirgin karakter yapıları ile donanmış bir kuşağı ortaya çıkarmıştır. Cumhuriyetin, misyoner kuşağıdır bu. Okuma yazma öğretmeye yönelik bir öğretmen hareketliliği ve diğer meslekli gençlerin cumhuriyetin "ışığını" kendi taşrasına taşımak heyecanı, siyaseten tüm eksikli, sorunlu ve marazlı yanlarına rağmen, döneminin sahiciliğini belirleyen bir ortamı ve karakter yapısını da belli eder. İnatçı ve keskindirler. 1960'lardan sonra ortaya çıkan "devrimcilik" ve "ülkücülük" gibi siyasî konum ve kadrolarda yine kendi dönemlerinin politik dil ve heyecanlarını belirli karakter yapıları ile hayata geçirmişlerdir. Bu siyasî konum ve kadrolar, kendi sahiciliklerini halka taşıma ve kendi eylemlerini bütün toplumun varlık ve kurtuluşunun aslî menziline dönüştürme heyecanı ile öne çıkmaktaydılar. Buradan bakıldığında, yukarıdaki belli başlı örnekler belirli bir dönemin örgütlü kuşaklarının siyasal, kültürel, entelektü-

el karakteristiklerini olduğu kadar kendi siyasal eylemlerinin sahicilikle ilişkisini de ifşa eden örnekleri temsil etmektedirler. Son yüz elli yıldır geçip giden iktidarlara ve siyaset alanına yerleşen ve tarihe bir "ruh" ve "mizaç" taşıyan bu kuşakların tümü, her şeye rağmen ve tüm politik sorunlarına karşın "hakikat kaygısı"nın peşine düşen kuşaklardı. Devlet dairelerinden gazete merkezlerine, Harbiyeden üniversitelere ve oradan da sokaklara kadar ulaşan genellikle dar bir kamusal alanda akıp giderdi "zamanın ruhu".

Namık Kemal ve Ali Suavi gibi münevverlerden bugüne uzanan politik kuşakların bu çok kaba tasnifinin amacı, şüphesiz ki bugünün politik kuşaklarının ve yeni iktidar elitlerinin sorgulanması ihtiyacını kışkırtmaktır. Bugünün egemen politik kadrolarının tip ve karakter yapıları günümüzün tarihsel seyrüseferi içinde dikkatle gözlenmeyi ve analiz edilmeyi beklemektedir. "Köylü" geçmişinden "şehirli" bir hayat alanına doğru ilerleyen Türkiye, yeni dönemin "ruhu"nu bir de bu mesele üzerinden anlamayı denemeli midir? Henüz buna ilişkin ayrıntılı sorulara dahi sahip değiliz maalesef. "Dindar-muhafazakârlık" diye adlandırılabilecek bir politik "tip" bir "elit", bir siyasî "eleman" veya bir siyasî "kadro" oluşmuş mudur örneğin? Ya da "muhafazakâr-demokratlık"? Ya da kestirmeden "dindarlık" diye bir siyasî memuriyet alanının ve bir yeni kuşağın tecrübe edildiği iddia edilebilir mi? Veya, örneğin "cemaatçilik" diye bir siyasî karakter yapısı keşfedilebilir mi? Ne yer ne içerler? Nasıl giyinir nasıl konuşurlar? Reflekslerinden tanınabilirler mi? Ve tüm bunların devlet alanı içinde oluşturdukları "olumlu" veya "olumsuz" bir rol modeli yapısından bahsedilebilir mi? Bu kesimlerin kendi eylemleri ile kendi dışındakiler ve "insanlık" arasındaki bağı kurma biçimi nasıldır? Bu meselelerin hiç birisi, maalesef, ciddî sorulara dönüştürülmemiştir henüz. Yeni politik kuşakların kendisine ve çevresine dağıttığı sahicilik ve samimiyet boyutunun sorgulanması da herkesin çok acelesinin olduğu bugünlerde pek akıllara getirilmiyor tabiî ki.

Daha fazla uzatmayalım. Biz bu sorulara talibiz. Bu sorulara bazı erken cevaplar getirebilmek için belirli gündemler oluşturmaktır amacımız. Bu gündemler, tabiî ki Demokrat Yargı Derneği, Demokrat Yargı'daki ayrışma ve bu ayrışmanın bizlerle beraber muhataplarından birisi olan Osman Can ile ilgilidir. İlk bölümde, Osman Can'ın "aydın" ve "entelektüel" bahsi içinde bir tutarsızlık hali olarak değil, tam tersine tutarlı bir "siyasî memuriyet" bahsi olarak ele alınması gerektiğini ima etmiştik. Onun bu özelliğini göz önüne alarak, yani Osman Can nezdinde bugünün yeni politik kuşaklarının sorgulanmasına girişmek imkânını elde edebilir miyiz? HSYK seçimleri, Demokrat Yargı Derneği, dernek içi tartışmalar ve Osman Can bahislerinin, bizlere, yeni politik kuşaklara, onların karakter yapılarına ve siyasî reflekslerine dair böyle bir mesele olduğunu kesinkes haber verme imkânını tanıyıp tanımayacağından emin değiliz. Yaşadığımız yakın dönemin hâlâ sıcak ve çoğu kişisel ortamını ve onun duygu halini belirli bir politik kuşağın "nesnel" hali olarak damgalamak çok sorunlu bir tutum olabilir. Bu tehlikenin farkındayız. Ama gene de bu girişimle iki önemli amacımız var. Birinci nokta, burada paylaşacağımız gözlemlerimizin ne ölçüde yaygın bir örnek oluşturduğunun sorgulanmasına vesile olmaktır. Bizim örneğimiz ne derece genelleştirilebilir veya tersine müstakilleştirilebilir? Bu konudaki kararı kendi tecrübelerini de ortaya koyarak okuyucunun kendisi versin. Devlete henüz yerleşen ve artık egemen gücün kadrolarına dönüşen yeni politik kuşakların davranışlarına ilgi göstermek birinci amacımıza dâhildir. Ve ikincisi de zamanımızın politik kadroları üzerinden hali hazırda ilerlemesini sürdüren politik dönüşümün "mizaç" ve "ruh"una isabet edecek noktaları dikkate sunmaktır. Nihayetinde, yeni bir "devletlû" kadro doğmuştur ve onları anlamaya çalışmak da şart olmuştur.

Sorunun Ortaya Çıkışı:

Demokrasi mi? İktidar Mücadelesi mi?

Son üç beş yılın politik seyrüseferi içinde "siyaset" alanından "devlet" alanına doğru taşınan bir politik kuşağın bu süreç içindeki eylem ve söylemlerini gözlem altına almak için Demokrat Yargı gerçekten de "biçilmiş kaftan". Çünkü Derneğin kuruluş süreci, yargıdaki tarihsel bir dönüşümün refakatinde gerçekleşmiş ve Dernek mensupları, dönüşüm sürecinin her bir anına nezaret ederek temel bir tartışma külliyatı oluşturmuşlardır. Basitçe, dernek sürecimizi anayasa değişikliği tartışmalarından yeni anayasa tartışmalarına doğru ilerleyen bir demokrasi tecrübesi olarak ele alıp çıkarılan dersleri paylaşabileceğimize inanıyoruz. Tabiî ki iktidar dönüşümü süreci henüz tamamlanmamıştır. Önümüzde çok yakıcı bir yeni anayasa tartışması olacağına göre, henüz idrak ettiğimiz Anayasa değişikliği tecrübemiz ve buna ilişkin tartışmalarımız üzerinden önümüzdeki anayasa tartışmalarına uzanan doğru bir siyasî tartışma hattı oluşturmamız yerinde bir tutum olur. Zaten, biz de yeni iktidar ve yeni politik kuşaklara ilişkin bu bölümdeki değerlendirmemizi yargı eksenli anayasa değişikliği ve HSYK seçimi tartışmalarından başlayarak yeni anayasa çalışmalarına kadar ilerlemek suretiyle gerçek tarihi ortamında sonucuna kavuşturmak istiyoruz.

Nasıl Başladık ve Bugüne Nasıl Geldik?

Bugünden geriye doğru baktığımızda, Demokrat Yargı'nın kuruluşuna amil olan iddia ve heyecanlarımızın odağında, başkalarının acılarına, mağduriyet iddialarına ve çığlıklarına karşı sağır olan bir siyasal dilin iktidar alanına taşınmasına meşruiyet sağlamak hedefi hiçbir biçimde yoktu. Amaca giden her yolu mubah haline getirecek bir dil, ancak ve ancak saklanarak ve kendisini kamufle ederek büyütülebilirdi bu dernekte. Tabiî ki bu kamuflajı yapacak politik kuşağın da buna ilişkin yeteneğinin hazırlanmış olması gerekiyordu. Çünkü kuruluş sonrası da, bütün müdahale

ve beyanlarımızın yönü, özgürlük ve eşitliği ötekiler için de isteyerek politik riyakârlığın etkilerinden uzaklaşmanın yolunu açmaya çalışmak şeklinde tezahür ediyordu. Esasen amacımız, toplumsal farklılıkların; dinsel, dilsel, kültürel-etnik ve sınıfsal tüm kesimlerin demokratik yönde işleyen dinamiklerini yan yana getirmek ve giderek ortak bir tecrübenin zeminini yaratmak şeklinde formüle edilmişti. Toplumun sorun olarak bildiği ve çözümünün peşinde olduğu türban, etnik-kültürel özgürlükler, sınıfsal baskının yarattığı eşitsizlik sorunlarının birbirini besleyen çözümlerini aramak ve yapay olarak bölünmüş bu sorunları ortak bir demokrasi tecrübesi ve olgunluğuna taşıyarak çözüme dair, en azından yargıda yeni bir dilin imkânlarını geliştirmek eğilimi önemsediğimiz ve temel iddiaya dönüştürdüğümüz bir hedef idi. Süreç içindeki analiz ve değerlendirmelerimiz de bu eğilime uygun düşmekteydi.

Bununla beraber, HSYK seçimi süreci, bütün bu teorik ortaklıkları pratik bir ayrışmaya doğru taşımanın başlangıcı oldu. Tartışmalar, daha erken başlamakla beraber, pratik sonuçlarının bazılarınca Referandum sonrasına kadar ertelenmiş olduğu, Osman Can'ın da dâhil olduğu grubun daha az kontrol edilmiş siyasal reflekslere doğru hızla kaymaya başlamasıyla anlaşılmış oldu. Demokratik ittifak tasavvurlarının artık sadece bir yük olarak değerlendirilmeye başlanması o kadar hızlı ve ani biçimde gerçekleşti ki bu durum farklılaşmayı politik olmaktan çok mekanik bir hale getiriyordu. Önceden kurulmuş bir mekanizma harekete geçiyordu sanki. Veya âdetâ fiş bir anda prizden çekiliyordu. Gerçekte ne insani ne de politik bir kopuş olarak tarif edilebilir bu durum. Siyasete dayanarak devlete karşı mücadele edenlerin, bir anda devlete dayanarak siyasete karşı mücadele etmeye başlamaları, bu sürecin politik ve tarihi altyapısını teşhis etme çabasını oldukça sorunlu bir hale getiriyor ve asıl merakın bu süreçteki politik kuşağın ve kadroların etik ve ahlâkî dayanaklarına yönelmesine yol açıyordu. Başka deyişle, dönüşümü anlama çabası, süreçlerden çok kişilerin ve kadroların dünyasına yöneliyordu. Os-

man Can'ın, bu süreçteki hareket tarzı bu nedenle önemlidir ve altının çizilmesi gereklidir.

HSYK seçimi ve sonrası bu dönüşümün en keskin noktasını oluşturmuştur. Yargıdaki iktidar dönüşümünün sivil ve demokratik bir nitelik taşıması gerektiği ve dahası hem toplumun geniş kesimlerinin ve hem de hâkim ve savcılarının büyük çoğunluğunun ancak razı olabileceği bir dönüşüm haline gelmesi gerektiği yönündeki ısrarlı çabalarımızı, ilk anda kırılgan ve kaygılı biçimde izleyen Osman Can, çabalarımızın medya ve kamuoyunun geniş kesimlerine doğru yayılmaya başladığı andan itibaren çok ani bir müdahale ile eğilimin yönünü değiştirmek üzere harekete geçiyordu. Derneğin, yapay gündemlerden uzaklaşmak suretiyle giderek daha sahici bir demokrasi mücadelesine doğru evrilmesi karşısındaki tedirginliği, ilk sıralarda da belli oluyordu. Fakat, bu anda harekete geçmesini sağlayan şey, Adalet Bakanlığı'nın Demokrat Yargı'nın bu mücadelesinin etkilerinden artık tamamen kurtulmayı istemesi oldu. Nitekim, yeni HSYK üyesi İbrahim Okur tarafından yapılan çağrı üzerine Osman Can, bir yandan medyada giderek büyüyen itirazları durdurmayı, diğer yandan da Demokrat Yargı'nın itirazlarının genel etkilerini telâfi etmeyi denedi. Star Gazetesi'nde yazdığı yazı, HSYK seçiminin sorunsuzluğu, yargıda demokratik meşruiyetin nihayet gerçekleşmesi, seçimlere itiraz etmenin yanlışlığı ve en nihayetinde yeni HSYK'nın yargı idaresi yetkisini bu seçimle hak ettiği üzerine kuruluydu. Yeni HSYK'nın toplumsal bir şüphe alanına doğru çekilmesinin önüne geçmek istiyordu böylece. Bu savunmaların tümü, aslında, en azından bir tartışmada kabul edilebilir pozisyonları oluşturmaktaydılar.

Bununla beraber, ortada beklendiğinden daha başka bir sorun vardır. Fakat bu sorun, Dernek içinde bizim ile Osman Can arasında, HSYK veya daha başka bir konudaki politik farklılaşmanın ortaya çıkması ile ilgili değildir. Herhangi bir politik farklılaşma ve bu farklılaşmanın ayrışmaya dönüşmesi kolaylıkla anlaşılabilir bir şeydir. Hakikatte sorun şuydu: Osman Can'ın,

HSYK'ya kritik bir destek verirken aldığı pozisyon "politik" değil "mekanik" idi. Onun hareketi, kendi potansiyeli ve eğiliminden değil, iktidarın ihtiyacından doğuyordu. Yeni iktidarın herhangi bir günlük sorununu tamir ederken kendisini iktidar karşısında tamamen araçsallaştıran bir düzleme yerleşmesiydi. Bu nedenle ortada bir politik farklılaşmadan söz edilemezdi. Çünkü ortada bir politik boşluk söz konusuydu. Yani, Dernek içindeki politik farklılaşmaya ilişkin bir "muhteva" yoktu. Farklı bakış açıları arasında bir karşılaşma, bir tartışma, bir iletişim ve ikna süreci ve en nihayetinde ortak pratiğin sona erdiğinin temel tecrübeleri ortada yoktu. Kendini belli eden, sürecin her bir anını bütünlüklü olarak örgütleyen bir eylemler dizisi değil, anlık ve operatif bir müdahale çabasından bahsedilebilirdi. Dolayısıyla sadece bir "memuriyet" vardı ortada. Can'ın bu süreçleri mekanik bir göreve dönüştüren girişimi bu tartışmanın politik ve tarihsel bir arka plandan yoksun kalmasına yol açıyordu. Bu meseleyi, hikayeyi devam ettirerek daha açık biçimde anlatabiliriz.

Politik Muhtevanın Çöküşü

Osman Can'ın Star Gazetesi'nin 21 Ekim 2010 tarihli sayısında yayınladığı âni bir yazı ile bizlere yeni HSYK'yı umutlu bir gelecek için rahat bırakmamızı telkin etmesi, kendisi için gerçekten de çok zor ve sonradan kapatılması neredeyse imkânsız bir ifşaat olarak ortaya çıkıyordu. Bu en kritik ânda Türk demokrasisinin ve özelde de Türkiye'de yargının içinde bulunduğu demokrasi sorunlarını tartışmak, kamuoyu karşısındaki imajına uygun bir konum almak yerine tam tersine bu tartışmaya dair gündemleri bastırmak ve tepkileri yatıştırmak yoluyla asayiş yaratma görevine soyunması, sonraki tüm yazılarında çok uğraştığı halde bir türlü silemediği bir siyasî leke ve bir türlü kapatamadığı bir anti-demokratik ifşaat olarak zuhur etti. Bir anlamda, kendisini, bu kritik anda, sonraki manevra yeteneklerini ciddî ölçüde kaybederek hakiki siyasî konumunda sabitlemek zorunda kalması, bundan

sonraki zamanlara dair muhtemel "görev"lerine zarar verecek bir soruna dönüşecekti. Onun mekanik ve "memurin" politik dünyasının öngöremeyeceği bir durumdu bu. Fakat HSYK seçiminin, hem genel kamuoyu hem de liberal-demokratlar nezdinde normalleştirilmesi gerekiyordu ve Demokrat Yargı tarafından geliştirilen muhalefetin yarattığı ilk ciddî şokun atlatılmasında belirli bir rol edinmesi ve arkasından da bir sonraki görevini devralması bekleniyordu ondan. İçinde yer aldığı dünya, bir "siyasal eylem"ler alanı değil, âdeta birbirini takip eden uzun vadeli bir "operasyonlar" dünyası idi. Sabah işten çıkıp anayasa değişikliğini insan hakları üzerinden pekiştirmesi, öğleye HSYK seçimine yönelik isyanı bastırması, akşama da yeni anayasayı "halk"a hazırlatması gerekiyordu. Dolayısıyla, öğleye doğru şimdiki HSYK'ya destek veren bu ilk yazısı ile medya çevrelerini teskin ederek görevini tamamladıktan sonra sanki hiçbir şey olmamış gibi ve hızla eski "liberal-demokrat" kılığını almaya çalışması, onun açısından oluşan manzarayı daha da açık bir hale getirdi. Onun için siyasal alan, bir "oyun alanı" haline geliyordu. Bürokrasiye eşsiz ve kritik bir destek vermişti. Fakat yeni HSYK'ya yönelik şüphelerin dağılmaya başladığı ve muhalefet şokunun atlatıldığının görüldüğü ilk ânda, bir önceki yazıda eşsiz ve kritik destek verdiği Adalet Bakanlığı bürokrasisine karşı bu kez eleştiri yazıları yazmaya ve onlara muhalefet ettiğini göstermek için bazı "gösteri yazılar" karalamaya başladı. Fakat bütün sorun bu kadar açık ve net bir anti-demokratik seçim sürecini şeksiz şüphesiz desteklemesi karşısında bu kadar kısa aralıklar içinde kimsenin geçmişi telâfi yeteneği bulunmamasıydı. Sabah, öğle ve akşam arasında birbirinden farklı siyasî yönlere işaret etmesi, olağan bir çelişkiden çok, kendi günlük eylemlerinin bütün o tutarsızlıklarını yöneten bir tutarlılık içinde hareket etmeye çalıştığını gösteriyordu. Dolayısıyla, Can, bir siyasî düzeneğin mekanik bir parçası olarak ortaya çıktığı anda, bir yandan son derece nesnel ve soğukkanlı bir hareket üretme kabiliyeti kazanırken, aynı anda bütün bu eylemlerin birbiriyle tutarsız tarihsel karşılığı göz önü-

ne alındığında son derece irrasyonel ve "safça" bir eylemin içinde ve herkes tarafından teşhis edilebilir hale geliyordu.

Yeni HSYK: Geçiş Süreci HSYK'sı mı?

Can'ın "yeni" HSYK'yı destekleme biçimine şöyle bir değinmeden sonraki yeni anayasa yapma eyleminin analizine yönelmemek gerekir. Osman Can'ın yeni HSYK'yı meşrulaştırma biçimlerinden birisi veya en önemlisi bu HSYK'nın Türk yargı tarihi bakımından bir "geçiş süreci" kurumu ve demokratik bir sürecin şartlarını hazırlayan bir araç olarak tarihselleştirilmesi gerektiği iddiasıydı. "Yeni" HSYK'ya bu nedenle kısa bir süre tahammül etmemiz gerektiğini ima ediyordu bu yolla. Bu yaklaşım, aslında, kendi entelektüel dünyasına yansıyan ciddî gerilimlerini ve ikna edici cevaplar yetiştiremediği bir çevrenin sorularını teskin etme eğiliminden kaynaklanıyordu.

Bu durumun bir diğer boyutu ise "yeni" HSYK'nın Türkiye'deki iktidar dönüşümüne nezaret eden bir aracı olduğu yönündeki umut dağıtan tespittir. "Yeni" HSYK'nın her şeye rağmen ve oluşumundaki anti-demokratik, otoriter ve bürokratik üsluba rağmen, Türkiye'deki devlet alanının yaşayacağı demokratik tarihsel dönüşümün bir aracısı olacağını söylemenin arkasında, ona tahammül etme, katlanma ve bundan sonraki süreçlerdeki etkinliğini geçici bir hâl olarak algılama önerisi vardı kuşkusuz. Dolayısıyla bu "geçicilik" veya "geçiş süreci HSYK"sı demokrasinin şartlarının hazırlanacağı bir kutsal görevin yüklendiği araca dönüştürülüyor, bundan sonraki olağan dönemlerin bir habercisi olduğu söylenmiş oluyordu.

Liberal siyasal literatürdeki "olağanüstü hâl"in çikolata sosuna bandırılarak servis edilmiş bir biçimiydi bu. Can'ın farkına varmadan söylediği şey, "yeni HSYK"nın gerçekte "eski HSYK" olduğu idi. Eski HSYK'da gerçekten de bir "olağanüstü hal HSYK"sı veya bir tür "sıkıyönetim HSYK"sı idi ve bir başka anlamıyla bir "geçiş süreci HSYK"sı idi. Fakat garip biçimde bu geçiş süreci HSYK'sı bir türlü geçmemiş ve zaman içinde "ola-

ğan bir HSYK"ya dönüşerek normalleşmiş, neredeyse otuz yıl varlığını sürdürebilmişti.

Osman Can'ında aynı dil ve üslup ile yeni HSYK'yı eskinin meşruiyetlerine taşıdığının farkına varabilecek bir bilgi ve bilinç seviyesine sahip olduğu halde en azından alelacele bir toplumsal rıza üretme hevesinden fason bir üretim işine girmek zorunda kalması hüzün vericidir. Bu "geçiş süreci"nin en sonunda bir "gerçek demokrasi" olacağı yönündeki tüm vaatlerin bundan önceki vaatlerden bir farkı da bulunuyordu. Yeni bir "olağanüstü hal" ve yeni bir "istisna durumu"nu, bu kez kendi egemeni üzerinden ilân etmekten başka tabiî ki. "Geçiş süreci" tezinin demokratikleşme beklentisi yönünden gerçekten de ciddî ve somut bir karşılığının bulunduğunu söyleyebilmek bu nedenle çok zordur.

Esasen İspanya ve Portekiz gibi ülkelerin faşist diktatörlüklerden demokrasiye geçişine dair ilerlemelerinden ilham aldığı da söylenebilir bu tezin. Fakat İspanyol yakın tarihine "*trancion*" [geçiş süreci] olarak geçen döneme (1975 ila 1982 yılları arası) kabaca bakıldığında Frankocu tüm kurumların varlıklarını sürdürdükleri, devlet ve siyaset alanlarında sahte bir demokratik meşruiyetin uygulandığı ve daha açıkçası yeni dönemin inşa edilme sürecinden çok geçmişin iktidar yapılarının telafi edildiği bir süreç olarak yaşandığı anlaşılacaktır. Dolayısıyla, yeni HSYK'ya yönelik Osman Can'dan gelen "geçiş süreci" tezi, üzerindeki demokrasiye yakınlaşma veya demokrasinin inşası imalarından ayrıldığı takdirde gerçekte yeni HSYK'nın eski HSYK'nın yapı ve malzemelerinden oluştuğu ve önceki HSYK'nın yeni HSYK'da telâfi edildiğine teorik bir destek olarak okunabilir ancak. Osman Can açısından bakıldığında da, Hiçbir ciddî temeli bulunmayan bu tezlerin sadece günü kurtarmak amacıyla dolaşıma sokulmaya çalışıldığını ve nihayetinde tezin sahibinin bir "entelektüel yalpalama" değil, siyasî bir mesai yürüttüğünü ortaya çıkarır.

Yeni Anayasaya Doğru Balık Hafıza ile Yol Almak

Osman Can'ın referandum sonrası entelektüel macerasının siyaseten lekelenmemesi için çeşitli yazıları ile almaya çalıştığı mekanik önlemlerin asıl hedefi, kuşkusuz ki yeni anayasa çalışmalarını sivil toplum üzerinden örgütleme fırsatını kollamak ve bir esaslı anayasa değişikliğinin hemen ardından hiçbir şey olmamış gibi sıfırdan bir anayasa mesaisi oluşturmaya çalışarak kendine alan oluşturmaktı. Fakat henüz idrak ettiğimiz bir anayasa değişikliği hiç olmamış gibi ve sanki zaten süren bir anayasa mücadelesinin içinde değilmişiz gibi geçmiş anayasa değişikliği tecrübelerini unutan bir yeni anayasa tartışmasına girişmek, yalnızca önceki anayasa eylemimizle aradaki siyasî bağın yok edilmesi/yok sayılması ve garip biçimde siyasî hafızadan silinmesi anlamına gelmez. Aynı zamanda, Osman Can'ın yeni anayasa gündemine politik değil yine mekanik bir gündelik görev alanı olarak baktığını ortaya çıkarır. Nitekim, yeni anayasa çalışmalarının formüle edilmesi sürecine baktığımızda bu durum daha iyi anlaşılacaktır.

Yeni Anayasa ve Sivil Toplum: AÇG ve YAP

Başbakan Erdoğan, 2010 yılının son aylarında yaptığı bir açıklamada, yeni anayasa çalışmalarının iki ayrı koldan yürütüldüğünü, birinci çalışmanın parti içinde diğerinin ise sivil toplum alanında ilerleyeceğini duyuruyordu. Erdoğan'ın sözünü ettiği sivil toplum çalışması, "kendi anayasanı kendin yap", "halkın anayasası" vb. gibi kampanyalar üzerinden inşa edilen "*Anayasa Çalışma Grubu*" (AÇG) ve "*Yeni Anayasa Platformu*" (YAP) olarak ardı ardına arzı endam etti. "Sivil toplum" ve "halk" ile "anayasa" arasında yeni bir stratejik-politik bağ kurulacağı vaadini içeriyordu bu yeni yapılar. Bir yandan, anayasa yapımı bakımından, otoriter geçmiş ve gelenek ile bağın koparıldığı yeni bir "tarihsel an"a işaret ediliyor, diğer yandan da yeni siyasî dinamikleri öne çıkaran bir stratejik araç özelliğine dikkat çekiliyordu. Daha doğrusu esas kurgu bunun üzerine oturtulmuştu. Fakat "sivil top-

lum", "halk" ve "anayasa" gibi kavram ve olguların gerçek tarihsel oluşumuna şöyle üstünkörü biçimde bile bakıldığında bu yeni iddianın çok ciddî sorunlar yarattığı da hemen anlaşılabiliyordu. Bir defa, "sivil toplum" ve "halk" olguları, yaratılan, inşa edilen soyut ve yapay bir duruma işaret etmiyordu. Yani "anayasa" yapmak için bir "sivil toplum" ve bir "halk" kurmak mümkün değildi. Tam tersine, halk ve sivil toplum belirli bir tarihsel ve siyasal süreklilik içinde ortaya çıkıyor ve çok somut ve tanınabilir özellikler sergiliyordu. Bu itibarla halk veya sivil toplum anayasayı yapardı. Fakat anayasa yapmak için bir "sivil toplum" ve bir "halk" inşa edilemezdi. Eğer böyle olur ise iddia edildiği gibi gelenekten kopmak yerine tam tersine tam da geleneğin bağrına yerleşilmiş olunurdu. Başka deyişle "anayasa yapılması için halk mı gerekiyor. Onu da biz yaparız" demekten farklı değildi bu. Bu yaklaşımdan hareket ettiğimizde yeni bir anayasa yapıldıktan sonra tabiî ki bu halkın evine dönmesi gerekiyordu. Yani anayasa yapılacak toplanın! Anayasa yapıldı dağılın! Doğrusu, Osman Can'a yeni bir "sefer-görev emri"nin geldiği anlaşılıyordu: Anayasa yapacak bir halk inşa edin hemen! Tıpkı, 1876'da Tersanede toplanan Büyükelçilere söylendiği gibi, bu kez de "bu duyduğunuz top sesleri hep talep ettiğiniz gibi bizim de anayasa yapan bir halkımız olduğunu ilân ediyor" anlamına gelmektedir. Haydi, bunu kutlayalım!

Peki, buna inanacak kadar saf mıyız? Ve tıpkı, yabancı memleketlerin elçileri gibi "bir dakika bu iş o kadar kolay ve basit değil" diye itiraz etmemiz gerekmiyor mu? Devlet emriyle anayasa yapılamayacağı gibi devlet emriyle "kendi anayasasını kendisi yapan bir halk" inşa etmek de mümkün değildir. Eğer, bir halk veya bir "sivil toplum" aranıyorsa bu zaten somut ve verilidir. Türbandan tutun çeşitli dinsel özgürlük meselelerine kadar somut ve tanınabilir muhataplar kendi eylemlerini tarihsel bir hale getirmişlerdir. Kürt sorunundan tutun etnik-kültürel özgürlük talepleri konusunda giderek billurlaşan bir talepler alanı ortadadır. İşçi ve yoksullara ilişkin eşitlik talepleri de hem somut ve hem

de örgütlü yapıları ile tanınabilir bir hale gelmiştir. Peki, tüm bu somut özellikteki halk ve sivil toplum dinamiklerinin dışındaki statik durumları kendi lehinize ve bir "halk" biçimine büründürerek anayasa tartışmasının ortasına taşımanız mümkün müdür? Ve bu ne anlama gelir? Bir çok anlama birden gelir. Fakat, bunların en önemlisi, bu kesimlerin bir manipülasyon için "kullanılması"dır. Dolayısıyla anayasa yapımının ne belirli bir toplumsal dinamiğe ve ne de siyasal iradelere açılması anlamına gelir. Tersine, toplumsal ve siyasal dinamiklerin beşeri bir boşluğa ve hiçliğe taşınması demektir. Bu genel noktadan hareket edildiğinde Başbakan Erdoğan'ın, bir kez daha yanlış bir stratejiye ikna edildiği anlaşılıyor. Şimdi, bize düşen ise yeni anayasa hazırlıklarının devletleştirilmesine dönük bu adımın hem teorik ve hem de pratik sorunlarını tartışmak olmalıdır.

Yeni anayasa hazırlıklarının daha en başından devletleştirilmesine dönük bu ilk adımın sonuçları, tartışmanın daha derinlerine inildiğinde daha bir açıklıkla ortaya çıkmaktadır. Öncelikle anayasa yapımının teknik değil siyasal bir meşgale olduğu konusunda bir tartışma yapmak dahi abestir. AÇG ve YAP'ın kuruluş amacı, bu genel geçer tespite dayandırılmaktadır. Fakat siyasal eylemin kurucu etkinliğinin dışında bir anayasa yapımı alanı olamayacağı gibi ideolojisiz bir anayasa iddiası da aynı nedenle saçmadır. Siyaset, anayasaların kurucu dinamiklerini harekete geçirir ve ideoloji de bu dinamiklerin siyasal harita içindeki yerlerini bulmasını sağlar. İdeoloji, siyasal dinamiklerin yön duygularını ve siyasal alanda tezahür ediş biçimini temsil eder. Dolayısıyla, bir anayasanın, hukuk tekniği ile ilgili olmadığını, bunun yerine siyasal bir eylem olduğunu iddia ettiğinizde aynı zamanda anayasaların ideolojik bir karaktere sahip olduğunu kabul etmiş olursunuz. Yok, eğer, anayasa yapımı teknik değil, siyasaldır. Ama ideolojik değildir ve dahası "kutsallar"ınızı bırakıp gelin denilirse bu durumda, anayasa yapımı bakımından vaat ettiğiniz siyasallık niteliğinin son derece yapay ve yüzeysel kaldığını ve gerçekte başka bir derdiniz olduğunu itiraf etmiş olursunuz. Tıpkı,

Anayasa Çalışma Grubu ve Yeni Anayasa Platformu'nun farkında olmaksızın itiraf ettiği gibi. AÇG ve YAP'ın, Türkiye'deki anayasa yapım geleneğini kendilerince aşarak siyasete ve siyasetin ana aktörleri olan "halk" ve "sivil toplum"a yer açma iddiası "siyaset", "ideoloji", "halk", "sivil toplum" vb. gibi çok temel konulardaki önemsiz bir bilgi sorunu olarak görülemez. Tam tersine, bu yapıların, bakış açısını tümüyle ele veren bir soruna işaret eder. Bir defa, ideolojisiz bir siyasetten bahsettiğiniz anda toplumsal ve siyasal farklılıkların tezahür ettiği tüm o sınıfsal, etnik-kültürel ve dinsel derinlikleri bir çırpıda soyutlaştırmış ve anayasa yapımı alanının dışına itmiş olursunuz. Ve dindar, Türk, Kürt, Ermeni, yoksul, işçi vb. gibi somut temsil yapılarının kendilerini terk ederek temsil etmelerini talep etmiş olursunuz. Birincisi bu mümkün değildir ve yaptığınız bu çağrı, bu somut temsil yapılarından birisinin lehine, ama gizli olarak, işlev görmektedir. Siz de bunu özellikle gizlemek istemektesinizdir. İkincisi, böyle bir durumda, yani Türk, Kürt, yoksul, işçi, dindar vb. gibi temsil yapılarını terk ettiğiniz takdirde bir "halk" olmaktan çıkarsınız. Bir "sivil toplum örgütü" ise hiç olamazsınız.

Buna karşılık, halk veya sivil toplum gibi somut politik dinamikleri anayasa yapımının aktörleri olarak göstermek yerine örneğin "yurttaşlık" ve "yurttaşlar" üzerine kurulu bir politik dinamik tasavvur edebilirsiniz. Yurttaşların, bir anayasa öznesi olarak öne alınması anayasa yapımı işinin mantığına uygundur. Ama, siyasal partiler, dernekler ve diğer sivil toplum örgütleri vb. gibi politik araçlar olmaksızın "yurttaşlar" sadece ve soyut bir hukuk öznesi olarak var olabilirler. Bu haliyle de anayasa yapımının aktörü olmalarını sağlayacak temel politik araçlardan yoksundurlar. Kendi eylemini tarihsel bir süreklilik içinde belirginleştirip bunu toplumsal ve siyasal olarak tekrar eden ve bu nedenle de anayasaya taşınması gereken bir mesaja dönüştürmek ise birkaç toplantıyı aşan bir siyasal eylemi gerektirir. Buna rağmen, "işte bakın, halk, sivil toplum ve dahası yurttaşlar ne güzel konuşup, yeni anayasaya koşuyorlar" diye söze başlarsanız, aslında yeni ana-

yasaya koşanın bu sözün bizzat kendisi olduğu ve kalabalıklara kendisi için bir "halk" süsü verdiği ortaya çıkar. "Halk"ın "müsamere çocuğu" haline getirildiği ve bu haliyle çevreye teşhir edildiği sıradan ve çok ucuz bir oyundan başka bir şey değildir bu.

Daha açık biçimde söylememizi mi istiyorsunuz? YAP ve AÇG'nın, gerçekte, bir anayasa manipülasyonunun araçları olduğu açık ve aşikârdır. AÇG ve YAP, bu yönüyle, aslında, bir devlet etkinliğidir. Bir geleneksel devlet pratiğidir. "Sivil toplum yapılacaksa onu da biz yaparız", "Anayasa yapılacaksa onu da biz yaparız", Anayasa yapmak için halk mı gerekiyor? "Halk gerekiyorsa, onu da biz getiririz" diyen, gerçekte siyasetin önünü açan değil siyaseti ikincilleştiren bir hareketin adıdır. Bu sürecin emanet edildiği bir politik kuşağın ise, her şeyden daha fazla Mithat Paşa vb. gibi 19. yüzyıl kuşağının bugünkü temsilcileri olduğunu söylemek aslında iltifat olarak kabul edilmelidir. Çünkü arada önemli bir fark söz konusudur. Mithat Paşa, hazırladığı ve ilân ettiği Anayasanın halk tarafından onaylanmasını değil sadece itiraz edilmemesini bekliyordu. Şimdiki kuşak ise, kendi hazırladıkları bir yeni anayasaya "halk"ın onay vermesini mecbur tutuyorlar. Bunu da "halk" süsü verilmiş yapay koro inşa ederek gerçek toplum, gerçek halk ve gerçek sivil topluma dayatıyorlar. Galiba, otoriter Mithat Paşa ile totaliter şimdiki politik kuşak arasındaki fark da tam burada gizli. Mithat Paşa geleneğini aşmak üzere yola çıkanlar, gerçekten de, onun tarihsel eylemini aşıyorlar. Ama otoriter geleneğe yeni "total" teçhizatlar ekleyerek...

Peki, şimdi, Anayasa değişikliğine ilişkin tartışmalardan yeni anayasa çalışmalarına kadar uzanan bu süreç bize nasıl bir politik eylem ve politik yön tarif etmektedir? Ve bu sürecin kısa anlatımından yeni iktidarın yeni politik kuşaklarının vasıflarına dair neler çıkarabiliriz? Hemen başlayalım: İnsani ilişkiler geliştiremeyecek kadar hızlı ve aceleci, mekanik hareketleriyle politik muhtevadan uzak, demokratik ve sivil bir derinlik yaratamayacak ölçüde yalnızca kendi görevine odaklanmış ve sağır, kendi bağlı olduğu politik grubu veya grupları daha insani bir toplum-

sal mekan ve zamana taşıyamayacak kadar ilgisiz, kendi eylemini insanlığın eylemine bağlamak amacından uzak, siyasetin sahici dünyasından, anlama ve anlatmanın, açıklama ve iknanın kıymetsiz bir hale geldiği operatif bir dünya tasavvuruna ve politik kadrolara doğru ilerleme en nihayetinde politik hayatı halk, sınıflar, sivil toplum vb. gibi gerçek politik muhataplarının dışında mekanik aktörler tarafından yönetilen bir labirent olarak algılayan bir zihniyet. Bütün bunlar, yeni politik kuşakların tamamen işlevsel ve araçsal bir dünya tasavvuru ile hareket ettiklerini gösteriyor. Dolayısıyla operatif ve manipülatif bir alan çıkıyor karşımıza.

Tüm bunlardan sonra, politik ve anayasal geleceğimiz konusunda umutsuz olduğumuzu söyleyebilir miyiz? Elbette ki hayır. Yeni anayasa ile yeni politik kuşaklar arasındaki ilişkiyi umutsuz bir politik iklimin gölgesinden kurtarmak ve daha insani bir toplumsal hayata doğru ilerlemenin hukuksal hazırlıklarını üstlenecek olan halkı, toplumsal güçleri ve sivil toplumu kendi gerçek görevlerine çağırmak temel sorumluluğumuz olmalıdır. Onların yaratıcı dinamiklerini harekete geçirmek bütün bu umutsuz iklimi tersine çevirmek için yetecektir. Manipülasyon ile bu yeni tarihsel anayasa yapım anını kendi güçleri lehine kullanmak isteyecek olanlar karşısındaki tek gerçek garanti de onlar olacaktır.

SONUÇ

2010 HSYK seçim sürecinin ifşa ettiği onca şeyden sonra Türkiye'de yargı, hukuk, adalet ve demokrasi konularıyla birazcık âlâkadar olan herkesin şapkasını önüne alıp sükûnetle düşünmesinin vakti gelmiştir. Ve hatta vaktin çoktan geçtiğini dahi söylemek gerekebilir. Belki de bundan dolayı, hükümet partisinin, muhalefet partilerinin, yüksek yargı mensupları ve Adalet Bakanlığı bürokratlarının, Yüksek Yargı başkanları ve Adalet Bakanının, aydınlar ve medyanın ve hattâ hâkim ve savcıların şapkalarını önlerine almaları da artık yetmeyecektir. Başlarını da öne eğip düşünmeye başlamaları gereklidir. Böylece, belki de, ilk kez kendi tarihlerini yenileyebilecekleri bir tarihi anın geldiğini anlamalarını mümkün kılacak bir samimiyet anı yakalayabilirler. Türkiye'nin yargıçları ve savcılarının bir seçim yaptıkları esnada yargının o eski bavulundan kazara ortaya saçılan onca şey sadece ve münhasıran yargı ve HSYK seçimlerine dair "kirli çamaşırlar" değildir. Türkiye'de demokrasi ve demokrasi mücadelesine dair bir sürü huzursuz edici ve yeni cevaplar aranması gereken ve dahası hep ertelenmiş soru ve sorunlarla karşı karşıya bulunduğumuz artık inkâr edilemez biçimde açığa çıkmıştır. Yargı, bu huzursuz edici soruların tek müsebbibi değildir kuşkusuz. Fakat müsebbiplerinden birisidir. "Yargıya güvenelim", "yargıya saygı duyalım" vb. gibi yüz yıldan fazladır dolaşımda olan beylik sözlerin ve yaygın klişelerin bu huzursuz edici soru ve sorunlara cevap yetiştirmek şöyle dursun, birer "balon"dan başka bir işlevlerinin olmadığı aşikar bir hale gelmiştir. Artık, bu klişelerin hiçbir teskin ediciliği kalmamıştır. Bütün o normatif beyanlarla tarihsel gerçekliğimiz arasındaki fark dehşet vericidir. Daha ileri, demokrat ve in-

sancıl bir yargının yaratılması, "memur-hâkim" üreten o geleneksel idari-bürokratik kültürden kopmuş ve bu suretle devletleştirme girişimlerinden münezzeh bir yargı kültürünün inşasını bugün dahi erteleyebilmek, artık sadece en dibi yeniden ve yeniden bulmak anlamına gelecektir. Tanzimattan bu yana neredeyse her gün yeni bir reformun konusu yapılan yargı, her reformla kendisini tekrar etmekten başka bir şey yapmamıştır. 2010 HSYK seçimlerinin herhalde en önemli hayrı da yargının ve demokrasinin sorunlarını daha ciddi bir biçimde, ülkemizdeki hem yargı ve hem de demokrasinin tarihsel ve güncel sorunları konusunda daha geniş kesitler alarak, daha ayrıntılı gözlemlerde bulunarak, yeniden ve belki de bir başka biçimde tartışmanın zamanının geldiğini gösteren bir "olay" olarak tarihteki yerini almasıdır. Bir nevi "devenin belini büken son saman çöpü" olarak görülebilir HSYK seçimleri. Yüz elli yıllık bir "memur-hâkim"lik sürecinin bu seçimlerle ortaya çıkardığı ve tekrar ettiği sorunları kapsamlı biçimde analiz etmek, hepimizin boynunun borcudur.

İlk hatırlatılması gereken şey şudur: Türkiye, bugün, HSYK seçimleri üzerinden yargıda bir siyasallaşma süreci yaşamamaktadır. Bu seçimler sonucunda, yargıda siyaset alanının değil devlet alanının genişletildiği söylenebilir. Başka deyişle, bugün yargıdaki sorun bir "devletleştirme" süreci yaşıyor olmasıdır. Osmanlının sorun çözme yöntemlerine atıfla söylemek gerekirse "*Yargı meselesi hallolunmuştur*." Bu nokta da ilkini Tanzimatla birlikte başlatırsak, yargı, Cumhuriyet ile ikinci ve bu HSYK seçimleri ile üçüncü büyük devletleştirme sürecini idrak etmektedir. Yani yeni bir "memur-hâkim" dönemine daha girmiş bulunuyoruz. Dolayısıyla, aslında, yaşadığımız bu devletleştirme süreci eski ve bildik bir hikâyenin yeni bir tarihi devresini temsil etmektedir. Geçmişte yargı da olan şey de zaten bir "siyasallaşma" değil "devletleştirme" idi. Yargının içine girdiği yeni devletleştirme süreci, hem yargının kendi iç işleyiş ve paylaşım sistemini aynı dar bir seçkin sınıfın eylemlerine teslim etmekte ve hem de toplumu ve yargıyı zihniyet ve pratiklerinin dönüştüğü yeni bir

yargı ortamına taşımak yerine sadece yargı seçkinlerinin değiştiği geleneksel bir yargı pratiği ve zihniyeti ile devam etmek anlamına gelmektedir. Geleneğin yüz elli yıllık tarihi gücünün, bütün o bürokratik-otoriter yöntemlerinin aynı şehvetle kullanılmasının kaçınılmaz sonucudur bu. Dolayısıyla, HSYK seçimi yoluyla, yargıda bir demokrasi süreci başlatılmamış, sadece geleneksel siyasal dil yinelenmiştir. Aynı taktikler, hâkim ve savcıların sivil ve demokratik dinamiklerine dönük aynı güvensizlik, aynı vesayet iddiası ve aynı bürokratik yöntemler hiç de yabancılık çekilmeyen biçimlerde bir kez daha kendini göstermiştir. Yenilik vaadi, yeni bir siyasal dil ve üslup ve yeni bir siyasal araç ile tamamlanmadığından "yeni"lik sadece aynı "iktidarın yeni sahibi" olarak tezahür etmiş, bütün o demokrasi beklenti ve taleplerimizin yeni tarihsel dönemlere ertelenmesi, artık daha gerçekçi bir politik tercih halini almıştır. Yargıdaki son beş yılın demokrasi mücadelesinin HSYK seçimleri ile geldiği nokta, maalesef, budur. Yani, yeniden en başa döndük. Yargının demokratlaşması talebi, bütün endişelerini ve iddialarını aynıyla ve bu kez aynı iktidarın yeni sahiplerine karşı taşımaya devam etmektedir.

Türkiye'de yargı, son beş yıl içinde, demokrasi arayışlarımızın, özgürlük ve eşitlik taleplerimizin asli siyasal muhataplarından birisi haline gelmişti. Ordu ile birlikte paylaştığı geleneksel iktidar merkezini toplumsal taleplerden, sınıfsal, etnik-kültürel iddialardan ve dinsel özgürlük mücadelelerinin rahatsız edici tüm etkilerinden korumaya çalışan yargı, siyasal alanın daha geniş temellerde geliştirilmesi arayışımızda kaçınılmaz biçimde yüz yüze kalınan "devlet aygıtları"ndan birisi olarak öne çıkıyordu. Bu çerçevede, farklı sınıflar, farklı etnik-kültürel gruplar ve farklı dinsel ve mezhepsel güçlerin aralarındaki güç ve iktidar ilişkilerini hukuksal bir eşitliğe taşımasının talep edildiği yargı, hâkim sınıf, etnik grup ve dinsel-mezhepsel klikleri diğerlerine karşı koruyan bir iktidar aracına dönüşüyordu. Açıkçası, yargı, toplumsal ilişkilerin adil bir dengede yürütülmesinin aracı olmak yerine sadece iktidar pratiklerinin bir aracı olarak ortaya çıkmış; dolayısıy-

la siyasi baskı ve bastırmanın engelleyici unsurlarından birisi olarak değil, vasıtası olarak sivrilmişti. Böylece, yargı, kendi kurumsal kapasitesini de aşan bir siyasal ve ideolojik merkez potansiyeli kazanmış oluyordu. Dolayısıyla, yargıdaki geleneksel sorun, toplumsallaşma veya siyasallaşma değil, düpedüz devletleştirme ile ilgiliydi. Bu tür bir iktidar aygıtının çözülmesi ve hukuk ve adalete dair toplumsal misyonunu hatırlaması için bir toplumsallaşma ve siyasallaşmaya tabi tutulması, işçi ve yoksul hareketlerinin, Türk, Kürt, Ermeni, Süryani vb. gibi farklı etnik-kültürel grupların, Alevi ve Sünnilerin adalet taleplerinin bir konusuna dönüştürülmesi, katı, tek yönlü ve tek biçimli geleneksel adalet anlayışının bir toplumsal rehabilitasyon sürecinin muhatabı haline getirilmesi, böylece ve nihayetinde yargının demokratlaştırılması gerekiyordu. 2010 HSYK seçimleri ise, yargı üzerindeki yukarıda belirtilen son beş yıllık tartışma birikimlerimizi ve buna yön veren hukuk, adalet ve demokrasi taleplerimizi somut tecrübesine kavuşturmak şöyle dursun, tersine, siyasal ve yargısal aktörlerin güvenilirliklerine ve bundan sonraki mücadele pratiklerimize ve dahi yeni anayasa umutlarına ciddi bir zarar verdi. Yargı, bir kez daha ve yeniden devletleştirildi. Geçmiş sorunlar çözülmedi. Sadece "hallolundu". İçinde taşıdığı sivil ve demokratik dinamikler bir kez daha bastırıldı ve kendilerini yeniden toparlayabilecekleri toplumsal ve siyasal derinlikleri zayıflatıldı. HSYK seçiminin bürokratik-otoriter bir siyasal rotanın geleneksel kollarına teslim edilmesinin tabii sonucu olarak tezahür etmiştir bu durum.

Bürokrasinin buradaki tarihi müdahalesine ilişkin siyasi sonuçların daha da açığa kavuşturulması gerekiyor. İlk olarak yargıdaki seçim sürecinin bürokrasinin geleneksel perspektifi üzerinden örgütlenmesinin bir tarihi gelenek ile buluşma anlamına geldiği söylenmelidir. Bu nokta da bu tarihi geleneğin en esaslı temsilcilerinden birisi olan Mahmut Esat Bozkurt geleneği aynen devralınmış ve tıpkı 1930'larda olduğu gibi "devletin seçtikleri"nin taban tarafından onaylandığı bir "demokrasi" süreci yaşan-

mıştır. Gerçekte seçimi yapan Adalet Bakanlığı bürokratlarının kendisidir. Tabana ise bu seçimi onaylamak düşmüştür sadece. Dolayısıyla devletleştirme pratiğinin muhatabı, aslında, sadece HSYK gibi yargı idaresi kurumu değildir. Aynı zamanda dindar-muhafazakâr tabanın kendi sosyal dinamikleridir. Tabanın devlet dışı sivil birikimleri ve potansiyelleridir. Devlete ve bürokrasiye dönük sorgulama ve soruşturma kapasiteleridir. Özellikle son beş yıl içinde dindar-muhafazakâr tabanın yargı idaresine müdahil olma talepleri ve bu yönde oluşturdukları olumlu birikimin HSYK seçiminin arkasından kendi geçmiş söylemleri ile hesaplaşmaya girişmesi bu nedenle mümkün olmamış, tabanın sorgulama ve eleştiri kapasitesi bürokrasi tarafından sürekli ertelenerek azaltılmış ve bu birikimin yeni dönemin temel dinamiği haline gelmesine bizzat bürokrasi tarafından izin verilmemiştir. Velhasıl yine tıpkı 1930'lardaki seçimlerin ertesinde olduğu gibi, tabana sadece oy verme dışında bir kamusal alan bırakılmamıştır. Yeni bürokrasideki "dinsel cezbe"yi bir kenara bırakırsanız Mahmut Esat Bozkurt geleneğinin aynen devam ettirilmesi anlamına gelmektedir bu durum. Oysa bunun ilk bakışta fark edilemeyen sonucu, daha önce de değindiğimiz üzere, dindar-muhafazakârların Said-i Nursi, Necip Fazıl vb. gibi figürler üzerinden pekişen devlet dışı pratiklerinin ve devlet karşısındaki direnç alanlarının iyice zayıflatılmasıdır. Dolayısıyla, sivil ve halka dayanan bir dindarlık geleneğinin tarihi bir devletleştirilmesi süreci ile karşı karşıyayız. Belki de bu sürecin asıl tehlike arz eden kısmı da burasıdır.

Bu itibarla, 2010 HSYK seçimi ve sürecinin bugünden geleceğe taşıdığı en önemli noktalardan birisi, dindar-muhafazakârlığın kendi içinde önemli bir yol ayrımını da beraberinde getirmiş olmasıdır. Bu durum, HSYK seçiminin ürettiği yeni yargı iktidarının kaçınılmaz sonucudur. Yargıda dindar-muhafazakârlık, artık kendi seçkin gruplarını yaratmış ve bu kesimler 2010 HSYK seçimi üzerinden kendi çıkarlarını toplumun ve taraftarlarının çıkarları gibi sunmayı başarmışlardır.

Bununla beraber, havas-avam, seçkinler-halk, yüksek bürokrasi-hâkim ve savcılar şeklindeki bir sınıfsal ayrışma önümüzdeki süreçte yargıdaki eğilimleri de belirleyecektir. Çünkü artık, yargının yeni baronlarının, yeni seçkinlerinin kısıtlamasız iktidar tecrübeleri başlamış ve kendi sorunlarını yaratma sürecine girdiği de belli olmuştur. Ülkemizin, 150 yıllık "memur-hâkimlik" sürecinin ürettiği sorunlar, bu nokta da da tekrar edecektir kuşkusuz. Çünkü iktidar etme biçimi ve onun idari-bürokratik yapısı değişmemiş, yargının idari yapının geleneksel bir parçası olarak hiyerarşik ve eşitsiz bir paylaşım alanı olarak varlığını sürdüreceği açığa çıkmıştır. Bu tür bir sürecin, bugüne kadar olduğu üzere, az sayıda kazananı ve çok sayıda mağduru olacaktır. Dindar muhafazakârların bürokrat seçkinleri ile tabanı arasındaki gerilimler, bu noktadan itibaren yükselecektir. Yeni sürecin kaçınılmaz sorun alanı buradadır ve böyle bir iktidar dönüşümü şimdiki HSYK'ya oy veren hâkim ve savcılara yeni bir şey getirmeyecektir. Çünkü yargı iktidarının geleneksel-oligarşik ve eşitsiz paylaşımı ve buna ilişkin tüm zihniyet ve uygulamaları aynıyla varlığını sürdürmektedir. Hâkim ve savcıların hiçbir söz hakkının bulunmadığı, neyin doğru olduğunun onlara öğretildiği, öğretilemediği yerde dayatıldığı ve dahası geçmişten gelen sorunlarının tek birine dahi ciddi bir çözüm getirilemediğinin iyice açıklaştığı ilk altı aylık "iktidar" döneminde hâkim ve savcıların "yeni HSYK"dan hızla uzaklaşmaları da kaçınılmaz bir sonuçtur. Dindarlığın içinden eşitlikçi ve çoğulcu bir siyasal dilin ve yargının demokratlaşmasının imkânları buradan yükselecektir.

Diğer yandan mevcut HSYK'ya baktığımızda durum pek iç açıcı değildir. Gerçekte bir "yeni HSYK"nın olmadığı, fakat sadece ve sadece bir "şimdiki HSYK"nın olduğunu gösteren birden çok neden ileri sürülebilir. Bunların en önemlilerinden birisi, "şimdiki HSYK"nın geçmiş HSYK'dan kopuşa yönelik hiçbir perspektif geliştirmemiş olması ve tam anlamıyla kurumsal bir devamlılığın üzerine oturmayı tercih etmesidir. Oysa "yeni HSYK" iddiası, kaçınılmaz biçimde bir kurumsal yenilenmeyi

gerektirmektedir. Bu ise, geçmiş HSYK'nın zihniyet ve uygulamalarından uzaklaşma çabasını aynı zamanda bir "tarihsel hesaplaşma" haline getirmesi ile mümkün olabilir. Oysa şimdiki HSYK'nın yaptığı şey, geçmiş HSYK'yı aynen devralmaktır. Zaten, ortada bir "yenilik" değil, "geçmiş HSYK"nın yeni ve mutlak sahibine devredilmesinden başka bir şey olmadığını gösteren en önemli nokta da burasıdır. İkinci önemli noktaya gelince, Anayasa değişikliği sonrası HSYK yasası ile henüz tasarı halindeki Hâkimler ve Savcılar Kanununun içeriğine bakıldığında, gerçekte geçmişin tüm araçlarının aynen kullanılmaya devam edildiği, bu anlamda hiçbir yenilik ve dönüşümün öngörülmediği gibi, tam tersine geçmiş yapıların aynen benimseneceği de ortaya çıkmıştır. Ortada demokratik birikim bırakan bir tecrübenin bulunmadığı ve geçmiş HSYK'nın bütün dokularıyla "şimdiki HSYK"da varlığını sürdürdüğü açıkça ortaya çıkmış bulunuyor.

Yargı idaresi olarak bugünkü HSYK'nın, doğru, adil ve insancıl bir yargıya dönük bir tarihi perspektife sahip olmadığı gibi yargının geçmişten gelen sorunlarına cevap geliştirebilecek bir tarihi ufka dayanmadığı giderek daha da belirginleşiyor ve bu HSYK'nın da aşılması zorunluluğunu tarihi bir görev olarak hepimizin üzerine yüklüyor. Geçmiş ve geleneğe tekrar tekrar mahkûm bırakılmamızı engelleyecek bir yeni yargı idaresi arayışı, geçmişte olduğu bugün de güncelliğini sürdürüyor.

Son olarak, geldiğimiz bu aşamada, şu hususu açıklıkla ifade etmek durumundayız. Tarihi geçmişi kabaca gözden geçirildiğinde, Türkiye'de Yargı, yüz elli yıllık bir hüsranın adıdır maalesef. Ve geçip giden yargılamalar, yüz elli yıllık bir hayal kırıklıkları toplamıdır. Bütün bu tarihi geçmişine ve artık iyice aşikâr olan "doğası"na rağmen Türkiye'de demokrasi inşasının aracına dönüştürülmeye çalışılması halinde, yargının yaratacağı risklerin de göz önüne alınmasında fayda vardır. Yargı yoluyla demokrasi beklentisi hâlâ ayakta tutulmaya devam edilecekse, öncelikle yargının demokratlaşması talebinin yükseltilmesinin ve her iki sürecin birbirine paralel bir mücadelenin parçası haline getiril-

mesi gerektiğinin farkına varmalıyız. Yargının, Türkiye'deki demokrasi tarihi içindeki doğru, âdil ve haklı yerini de ancak böyle bir mücadelenin muhatabı haline geldiği nokta da yakalama imkânını bulabileceğiz. Diğer yandan umutsuzluk ve hüsranı büyüten tarihsel geçmişimizin bir kez daha tekrarlandığı bugünlerde Türkiye'de yargının yeniden inşa edilmesinin artık kaçınılamaz bir görev olduğunu ve bunun için de ülkemizdeki tüm kesimlerin demokrasi talepleriyle örgütlenecek bir yeni anayasa sürecinin tarihsel bir fırsat sağladığını da vurgulamadan geçmemek gerekir. Elbette ki bu fırsatı, kendi dar çıkarları için kullanmaya yeltenecekler konusunda daha uyanık olmak koşuluyla...

Kutlu Olsun!

Ne güzelde kotarıldı
Tereyağdan kıl çeker gibi
Rızayı ilahi
Vatan-millet
Ve de Sakarya
Hep beraber koroca
Kutlu olsun kutlu olsun
Ağaların ağzı tatlı olsun
Türkiye'ye selâm olsun
Asilere yuh olsun!
Yetmezciler kahrolsun!
Teşekkürler soğuk Şubat
Bereketli Nisan
Sarı Eylül
Teşekkürler devrim-i Ekim
Yaşasın demokrasi!
Yaşasın ilkeler;
Persona non grata
Mukabele-i bilmisil
Yaşasın adalet!
Demokrat-ı Daimi

Ünlü bir hatırlatma "*yargıçlar kararlarıyla konuşur*" der. Esasen, karar yazmak dışında yargıçlara susmalarını öğütleyen bir "iktidar bilgeliği" de sezilebilir bu sözde. Yargıç susmalıdır, çünkü pudralı yüzleri, birörnek perukları, uzun cübbeleriyle suskun birer *"adalet sfenksi"* olarak tasarlanmış bu meslek erbabının, "ulus adına" yahut "kraliçe adına" verdiği kararın halkta kabul görmesini sağlayanın bu güncel suskunluk olduğu zannedilir.

Bir "insan" değil, bir semboldür yargıç. *Kendi sesi yoktur.* Bu kitapta işte o sfenksin sesini duyacaksınız. Kürsünün "küçük" yargıç ve savcılarının, "yüksek" yargıçlarla, "büyük" yargı bürokratlarıyla ve nihayet adalet bakanlığı şahsında siyasal iktidarla kendi mesleklerinin geleceği için tartıştıklarına tanıklık edeceksiniz.

Tarihsel bir tanıklık olduğu söylenmelidir, çünkü bu tartışma ilk kez bizlerin, sıradan halkın önünde yapılıyor.

Laurent Beccaria'nın tanımıyla;

> "...Adaletin önünde açılan iki yol vardır bundan böyle. Değişen bir şey yoktur yani. Çözülmez bir çelişki içinde sıkışıp kalan yargıç, siyasal dengenin bir aracı gibi kalma tehlikesi içindedir. Yönetimdeki elitler arasında çok küçük farklılıklar göze çarpar artık. Bugün siyasal bir rakibi saf dışı etmenin en etkili yolu çatışmayı hukuk alanına taşımaktır; baskı gruplarının bilinçli bir tavırla yönlendirdiği ihbar, hesaplaşma ve kamuoyu oluşturma kampanyası çoğu zaman bir araç haline getirilmiş ya da saf dışı edilmiş yargıcın haberi olmadan acımasızca uygulanır. Bu oyunda yalancı ve yalnız kalmış bir isyancı durumuna düşen "Küçük Yargıç" büyük bir engizisyoncu olma tehlikesi ile karşı karşıyadır–Yapıcı bir iktidar görüntüsünün eşlik ettiği dramatik sonuçlarla birlikte..."

Sfenks piramidin *bekçisi*dir. İster girip basamaklarında yükselmek, isterse yıkıp yerine geniş ve gölgeli bahçeler yapmak için ilgileniyor olun; piramitteki labirentin okunaklı bir haritasına ihtiyacınız varsa, bu kitapta söylenenlere kulak vermelisiniz.

Selçuk Kozağaçlı

ISBN: 978-975-6790-87-8

epos İnceleme